

АНТОЛОГИЈА

ПРВИ ДЕО
ПЕСНИШТВО

СА ПРЕДГОВОРОМ
ЈАШЕ ПРОДАНОВИЋА

САСТАВИО
У НИЦИ, 1917 ГОДИНЕ
МИЛИВОЈЕ ПАВЛОВИЋ

ДРУГО ИЗДАЊЕ

БЕОГРАД
ИЗДАВАЧКА КЊИЖАРНИЦА ГЕЦЕ КОНА
1 КНЕЗ МИХАЛЛОВА УЛИЦА 1
1927

БДЕЊЕ

Удну успаванен неме а леје
Стоји у ноћи под јесењим тразом
Мраморна вила. Ветар тихо веје
Самотним вртом и замрзлом ставом
Скуда Јамирно. Каме не балкане
Кентаври држе и ноћ дуга ова.
Безгласно, неме, неосетно тоне
Алејом црних, голних кестенова.

Само, - у тмници, волумраку лодном -
Види се негде слаби зрачки плама
Утихој вили. У прозору једном,
Кроз вреже ружа, иза завеса ма,
То гори светлост, сред тивине неме,
Утоплој соби, крвету од жедре,
И под јоранима, куд су кризантеме
Расцвале бујно-млада, голна недра,

Ту лежи жена. Пред њом, у ормару
Од ебаноса, укожени красно,
Тако и Платон... У камину стару
Још жива ветра нирвени јасно...
Будна је. У рочи бледој као хладни

Пароски мрамор, што позно доба
Држи и чита моје „Песме“... Јадни
Лесни већ сто лета лежи на дну троба

Ноћ не иде, стоји. Не само безгласно,
По зидовима, у торењу своје
Весела свега што трагери јасно,
Мишћ г сенке, и ружиче, и Фактоме,
А он и мрта... Дои сред ноћи дуге,
Квотрдан полии са стотину рука,
Стисла јој срце љубав пунатуге
Туте без суза, без речи, заука

И заљубљена, вогођена неким
Сталом ко стрелом спусти књижицу,
И снови дуги... за мутним далеким
Чезњим тако у тивини јад,
И овет чита... Бол ко морерасте
У мртвој ноћи... Дан сам и чини миња,
Крилом Је меним ко ваверје ласте
Осени ту жичу, уморну, ка сбили.

Сам а свега гори у самотној вили.

НАСЛОВНИ ЛИСТ АНТОЛОГИЈЕ ПОЕЗИЈЕ ИЗ ПРВОГ
ЛИТОГРАФИРАНОГ ИЗДАЊА

ПРЕДГОВОР

Ова је *Антологија* поникла у страшном времену кад смо били изгубили своју Отаџбину. Рађена је у Француској, где је њен састављач био наставник и васпитач српске омладине. Материала за њу било је мало, и тешко га је било прикупити. Неке су песме унесене у Антологију по сећању и готово без погрешака. Издавање оваквих Антологија била је за оне несрећне дане једна драгоценна идеја, а такве идеје нису реткост у г. Павловића. Али је требало много напора да се та идеја приведе у дело. Г. Павловић имао је све што се тражи за тако важан и користан посао: јако развијено осећање дужности, снажну љубав према младом нараштају, одличну спрему, добро однегован књижевни укус и велику радну енергију. Он је израдио две велике Антологије: једну у коју су ушли песнички радови и другу са прозним саставима. Обе ове Антологије заслужиле би похвалу и да су израђене у нашој земљи, у времену слободе и спокојства, са обилатим материјалом који би стајао на расположењу састављачу. А колика ли је тек њихова вредност и корисност кад су састављене у доба тешке националне катастрофе, у туђини, са мало средстава, у данима кад се наизменично надавало и страховало, радовало и очајавало! Требало је имати много савесности, располагати крепком вољом и моћном издржљивошћу, да би се урадио овај посао. Радити у то доба очајне неизвесности и мучних слутњи значило је угушивати своја страховања, обуздавати бол, разгонити очајне мисли, савлађивати душевну клонулост, отимати се од искушења која вребају невољнике и прогнанике. . . И за такав рад треба једна врста постојане моралне храбрости, без које се он не би могао привести крају.

При оцени оваквих дела треба имати на уму да су она намењена школи и ученицима. То треба нарочито нагласити, јер критичари често мерења оваким делима за оно што у њима мора бити или траже од њих оно чега у њима не сме бити. Школске Антологије немају једино за циљ васпитање укуса и развијање естетичких осећања. У њих не улазе само најбољи песници и само њихове најлепше песме. У школску Антологију морају ући песме свих песника о којима се, према школском програму, предаје у школи. А од најбољих песника морају се узети не једино најлепше песме у опште, него најлепше и најкарактеристичније из свих главних врста њихова певања. Школској омладини потребно је у лектури дати целокупну слику једног књижевног радника, разуме се у најглавнијим цртама.

Г. Павловић се морао руководити овим обзирима, кад је радио Антологије намењене школи. Може бити да је у ову збирку ушао по неки песник кога треба предати забораву или по која песма што се више не да читати. Али то је овој у Антологији само редак изузетак. Колико се у туђини могло наћи материјала, он је добро употребљен и Антологија је одлично израђена. Она ће и данас бити врло корисна, као што је у доба свога постанка била неопходна. Школска омладина садашњег времена мало познаје наше најбоље предатне писце. Она се чак много не занима ни радovima данашњих књижевника, који су јој на дохвату. Велики део омладине ухватила је спортска страст, која више није корисно вежбање и хигијенска забава, него нека врста физичког разметања. А кад се што и чита, радије се траже страни писци — у оригиналу или преводу — него наши. У тако непогодним књижевним приликама добро су дошле Антологије ове врсте. Оне ће моћи подстаћи омладину, да се заинтересује најбољим радницима наше књижевности, да потражи њихова дела и да се ода њи-

ховом дубљем проучавању. Успех, без сумње, не може бити ни брз ни лак, али то не треба да обесхрабри књижевне раднике и наставнике. Ако игде, овде заиста важи потпунице она проста а мудра изрека : прегоацу Бог даје махове !

Јаша М. Продановић

НАПОМЕНА

Ово, друго издање, — потетакнут храбрењем свог поштованог и искреног пријатеља, г. Јаше Продановића, — решио сам да објавим највише као докуменат онога што се за књижевност и школу могло урадити у оно тешко време када смо ми, наставници наших ђака у Француској, довођени из ровова или болница у учионице. Стога је ово издање углавном исто са првим, литографисаним. Разлике су минималне : по гдегде, да се да нешто одређенији ред песницима, јер је, на пример, у првом издању, Сима Милутиновић—Сарајлија дошао касније просто из тога разлога што је одељак који је имао бити унет из његове поезије, нађен много касније после почетка литографисања. Отуда поједини песници нису добили више места ; отуда — сем илирских песника — празнина и недовољна заступљеност поезије хрватске, — јер тада, усред рата, дато је оно што се, с највећим напорима, могло наћи.

Ипак, оваква каква је, збирка може бити корисна у школи, јер даје довољно и карактеристичних песама бар за оне песнике који су унети, а материјал из уже српске књижевности, и при преради, не би се имао из корена мењати.

За ово издање све су песме сравњене са текстовима, и учињене оне ретке исправке неких стихова које је преписивач — писар литографисане Антологије у Ници, мој тадањи ученик г. Никола Сомборац, у том огромном напору изоставио. У првом издању песме »Билдунг« и »Јутунеска народна химна« биле су реконструисане по сећању, и сада је у тој реконструкцији имала да се изврши исправка само прве строфе у песни »Билдунг«.

Превод Державинове химне Богу унет је у прво издање по жељи самих ученика.

Најзад, пријатно ми је да захвалим својим садашњим ученицима, студентима Филозофског Факултета у Скопљу, на великој помоћи око вођења коректуре.

Београд—Скопље, 1927.

М. П.

О НОВОЈ НАШОЈ ПОЕЗИЈИ

У новој књижевности, почетком 19 века, и у поезији као у другим књижевним врстама, осећају се разнородни утицаји, и јавља се неколико праваца. У духу псеудокласичарске поезије пева Лукијан Мушицки. Њему су најдражи узор Хорације и Клошток, и он је испевао највише ода, у хладном, поучном и школском тону, без правог песничког надахнућа, а у класичарском размеру. Али и он, који је певао у овом правцу, мада без приметног утицаја на нашу поезију, претрпео је утицај народне поезије и идеја које у књижевност улазе са друге стране; и он сам покушавао је да скупља народне песме, интересовао се питањем о народном језику, покушавао да измири своје конзервативно гледиште са новом струјом, романтичарском, која се све јаче осећала, и по гдегде и код њега могло би се наћи елемената романтичарског схватања («Глас Харфе Шишатовачке», «Глас Народољупца»). Тај нови правац оличен је у раду Вука Караџића, реформатора књижевног језика и скупљача народних умотворина; а народне песме дале су том покрету специфичан тон. Тај покрет романтичарски препородио је и хрватску и српску књижевност.

Код Хрвата покрет романтичарски, познат као «Илирски покрет», имао је два узрока: с једне стране утицај европских романтичарских идеја, с друге стране утицај Караџића. Људевит Штур и Јан Колар, васпитани на немачким универзитетима, почели су проповедати покрет аналог оном

код Немаца : еманциповање Словена од германске културе, неговање народних особина и под закриљем панславенске идеје стварање четири веће групе словенске (руска, полска, ческа и њлирска тј. јужнословенска). По теорији-ових панслависта, јужни Словени, Срби Хрвати и Словенци, зато што чине ужу етничку заједницу, треба да буду сједињени и бар културно независни, и да се служе истим књижевним језиком (јер дотле у појединим западним областима писало се појединим дијалектима, а код православних Срба углавном језиком нечистим црквено-словенским). Како је Караџић у то доба већ објавио био прва издања народних песама, то је са своје стране утицао на овај покрет. Са расељавањем становништва југозападних области испред навале турске била су у вези два процеса : ширење извесних дијалекатских особина у околне крајеве, и ширење народних песама. И данас у неким областима чакавским певају се песме у штокавском наречју. Тако и тада као конкретни језик народних умотворина највећег дела наше националне области био је дијалекат песама које је Караџић објавио. Како је битна основа романтичарских идеја идеја неговања народнога језика, сугестивно се наметао не само Србима већ и Хрватима тај дијалекат, који је већ био основа велике народне неписане књижевности, и утолико пре што је романтизам придавао највећу вредност народним умотворинама, тој битној »манифестацији народне душе«.

Тако су хрватски песници који припадају овоме покрету усвојили народни говорни језик као књижевни (Љ. Гај), а у поезији су подражавали епској и лирској народној поезији. Станко Враз, најбољи помагач иницијатора Илирског покрета, Људевита Гаја, сам Словенац, испевао је у духу народних песама збирку »Гусле и Тамбуре«, и нежне »Булабије«. Иван Мажуранић, међутим, у спеву смрт »Смаил-аге Ченгића«, обрадио је, са пуно осећања и са анализом херојства народне борбе за слободу, предмет једне народне

песме. А Петар Прерадовић, аустриски официр, који је у почетку певао на немачком језику, под утицајем нове струје враћа се своме народу, и за то преживљено осећање врло је карактеристична алегориска песма »Путник«, који не налази заклона код туђе мајке и враћа се својој мајци — својој домовини. Осем спевова »Адам« и (према народној традицији) »Лопудска Сиротица«, Прерадовић има више патриотских песама (најлепша алегориска »Зора пуца бит' ће дана«) и оде Богу, Штросмајеру, Зрињском, песма »Роду о језику«. У духу ових идеја и често у народном стиху («Иво и Јово») певао је и Иван Трнски и други.

Код Срба, у исто доба, народна поезија нашла је одјека. Бранко Радичевић је први писац који прилази Караџићу. Он пише народним чистим језиком и у тону народних песама, стога је кроз цео деветнаести век сматран најбољим песником. Заиста, јасношћу, простотом изражавања и искреношћу осећања, поезија Бранка Радичевића одудара од штурих и школских тадањих песама. Епске песме његове према народној традицији («Гојко», «Хајдуков гроб», «Стојан», «Освета», «Утопљеница», «Урош»), не треба ни узимати у обзир, он је лирски песник. Најбоља његова песма јесте »Бачки Растанак«, лирски спев; основа тог спева је чежња за местом у коме је песник провео најлепше дане своје младости, и асоцијације се врло живо развијају: ту је сећање на природне лепоте околине Карловачке, са живим осећањем природе; сећање на пријатеље, љубав, а све то уpletено је у широку патриотску конценцију (одељак »Коло«). Код Радичевића поред народног утицаја има и утицаја немачке сентименталне поезије. Најчешћи мотив јесте љубав, обично несрећна. У целој поезији Бранка Радичевића је врло много чежње и младачачке сентименталности («На студенцу», »Путник на Уранку«, »Три жеље«). Али често песма је покварена непотребним развијањем, које не одговара психологији тог тренутка, као што је завршетак у песми

»Јадна Драга«. Ипак због простих осећања, због психолошке анализе често врло тачне, због бујности и једрине новог стила, Бранко Радичевић спада међу најбоље наше романтичарске песнике.

Само још у првој половини деветнаестог века било је више писаца који су били против Караџића, и још других код којих се осећа и класичарски утицај поред романтичарског. Па ипак код свих тих писаца има, често врло великог, утицаја народне поезије. Јован Стерија Поповић, конзервативан дух, али може се рећи један од најсолидније књижевно образованих писаца деветнаестог века, био је противан Караџићевој реформи правописа, с обзиром на стање Срба у Аустрији и на однос према Русима; он припада школи објективне лирике, рефлексивне; он је песник типа Парнасцоваца. Али и он је писао чистим народним језиком и обрађивао, ако се остави на страну његов главни рад на комедиографији, народне песме у читавом низу историских драмата, и испевао је низ носталгичних песама, »Даворје на пољу Косову«. И код Јована Суботића, поред класичарског утицаја, осећа се јако подражавање народној поезији.

Други песници још су у томе карактеристичнији. Сима Милутиновић Сарајлија у својој поезији употребљава класичарски речник и има реминисценције на митолошко доба, али опева предмете народне традиције и у лирским песмама, каткад нежнијим, узима народни тон (Збирка »Зорица«). Али Петар Петровић Његош, мада образован у класичном духу, познавао је најбоље песнике тадање европске књижевности романтичарске, а са осећањем народне поезије, урођеним и већим него ма код ког књижевника другог, — дао је најоригиналније креације у народном духу. Он има песама у народном тону, али има их и у духу философске лирике. Највише рефлексije, читав систем философије, налази се у његовом спеву »Горски Вијенац«, у коме има доста лирских елемената. То је најбоље дело наше књижевности,

у коме мисаона поезија достиже врхунац; уз њега треба истаћи и философско религиозни снев Луча Микрокозма.

Така је изгледала наша књижевност четрдесетих година. Педесете године штуре су, — у доба апсолутизма у Аустроји када је гушен сваки културни и слободоумни покрет. Али шездесетих година, са новом слободњачком политичком струјом, и наша књижевност добија полета.

Књижевност шездесетих година углавном је романтичарска и национална. У њој је највише поезије. Песници су чланови Српске Уједињене Омладине; одушевљавају са борбом за ослобођење од Турака; желе еманциповање од западњачке културе; стварају култ народне традиције, народних обичаја, језика и вере, особина «народне душе». Основни елеменат ове поезије није више мисао него осећање, — песма је непосредни рефлекс емоције. Она је у главном патриотска и љубавна, — код романтичара се изнад свих истичу два осећања: — осећање традиционалне љубави ка народу, његовој прошлости и слави, и осећање љубави према жени, — бурно, страшно, необуздано, каткад сентиментално.

Најбољи песници нове школе јесу Змај Јован Јовановић и Бура Јакшић, два типска песника романтичарска. Јован Јовановић је тих, сентименталан, са истинитим, каткад врло префињеним осећањима. Његов унутрашњи живот врло је развијен. Он има песама које се уздижу до философске лирике («Светли Гробови»), има их патриотских, поучних («Дижите школе», и читав низ песама за децу), има и сатиричних, али најбоље су му љубавне песме. Најлепше су му песме срећних дана мирне љубави — «Булићи», и песме анализе бола за изгубљеном срећом, испеване по смрти деце и жене — «Булићи Увеоци». Извесне од тих песама иду у најбоље ствари наше лирике: искрено осећање, просто казане, са тачном и непретенциозном психологијом. — Бура Јакшић, пак, песник је жив, речит, бујан, незадо-

вољан животом, са више темперамента него иједан други песник наше књижевности, прави романтичарски дух, — стога је више пута поређен са Бајроном. Он има у својим песмама више страсности но Змај, а у патриотским песмама има врло много реторског патоса («Отаџбина»). Он је пре свега прави типски лиричар, и у његовим драмама и приповеткама лирски елеменат највише вреди. У овој групи има много песника, то је читава плејада. Од њих Јован Илић, који је у прво доба писао песама у духу објективне лирике, најбоље подражава народној поезији, тако да су неке његове песме прешле у народ где се певају. Стеван Владислав Каћански је најбољи и најискренији патриотски песник међу романтичарима; његове песме («Збор», «Хеј трубачу» и друге) певају се као народне химне. Лаза Костић песник је од талента, само он у својим песмама показује највише претераности, има рђаво кованих речи, и највише развијених рђавих особина романтизма. — Уз ове песнике због свог патриотског осећања и песама патриотских може се убројати Љубомир Ненадовић, чије су песме иначе хладније, код кога је главно поука, и коме су, сем врло занимљивих путописних бележака, басне најбоље ствари. Ту су још Милорад Шапчанин, врло нежан, сладуњав писац, са много осећања природе; затим Јован Драгашевић, Милан Кунџић-Абердар, Мита Поповић и други. — Уопште овај је покрет најјаче одјекнуо у нашој књижевности, унео националну свест у народну масу, припремио духове на ратове за ослобођење, дао неколико врло добрих песника нашој књижевности, и развио нагло, једним бурним замахом, за десетак година, нашу младу књижевност.

Међутим доба седамдесетих година означава реакцију омладинској романтичарској књижевности и увођење реализма, уз нове слободоумне политичке идеје које нам долазе из Русије. Док је код романтичара највише негована поезија, дотле се сад све више обрађује реалистичка при-

поетка. Једини прави песник, представник поезије овог доба јесте Воислав Ј. Илић. Он оставља патриотске традиционалне и сентименталне теме које инспиришу романтичаре. Он је осетио дубину, јачину осећања и израза класичне поезије. На њега нарочито јако утиче поезија Пушкинова. Он негује поезију као уметност, поезију осећања реалних и преживљених, само увек казаних у правој уметничкој форми. Он уводи нов размер у нашу поезију, и он је прави њен реформатор. Мисао понова истиче се напред, мисао осећена. Воислав Илић је наш Парнасовац.

Мада у току седамдесетих, осамдесетих, па и деведесетих година, поједини романтичарски песници или њихови епигони настављају свој начин певања, ипак се нов правац осећао као пресудан. Воислав Илић постајао је све више популаран, и млађи писци полазе за њим. Овоме периоду припада Милорад Митровић, са својим искреним и реалистичким песмама лирским, са политичким сатирама, које су биле изазване тадањим режимом у Србији, и сентименталном, нешто романтичарском збирком топлих балада, доста сентименталног књижевног надахнућа (збирка »Љубав«) у нашој књижевности.

А крајем деветнаестог века и почетком двадесетог у нашој књижевности почиње се развијати покрет индивидуалистички. Мада се комедија понова развија и наде полажу на друштвени роман, ипак највише полета добија лирска поезија, и она достиже врхунац у идејном смислу и у метрици. Песме показују више нианси, одакле ће се скристалисати два типа, у песмама песника Јована Дучића, Милана Ракића, Милете Јакшића, Светислава Стефановића, Милоша Перовића, Симе Пандуровића, Милана Ђурчина, Мирка Королије, Јосипа Миличића, Владимира Назора, Данице Марковић и Стевана Луковића.

Сваки од њих има нечега специфичног. Јован Дучић је песник који је за две деценије свог рада учинио неколико

еволуција. Углавном он је песник салона и чежњиве прошлости, са нешто осећања мистичности света, песник танане, свиласте анализе најинтимнијих осећања. У његовој поезији има доста елемената који показују блискост новијој француској лирици.

Јакшић је песник Воислављеве школе, али песник који као ретко ко уме да аналише свој живот и који има живо осећање природе. Сима Пандуровић је песник црнокњижско осећање; тај песимизам постојао је све интимније и искреније осећање губећи своју извештаченост. Међутим са Миланом Ракићем наша поезија из почетка деветнаестог века била је достигла свој врхунац. Основно осећање Ракићеве поезије је високи оптимизам, осећање узвишености над животом, савршеена филозофска резигнација. Са поезијом Милана Ракића поново се јавља мисао у нашој поезији, не у решавању проблема света, као у делима Његошевим, већ у питањима о човеку, о животу. Међутим у поезији Ракићевој и осећања су нежна, утанчана и отмена. Такође и форма стихова је савршена. Ракић је дао врло мало песама, али за њих је лепо речено да су то мала савршенства («Песме», «Нове Песме»). Лепих песама осећене мисли има и код Стевана Луковића, Милоша Перовића, Душана Симића, Вељка Петровића.

Напротив, Светислав Стефановић, својом страственошћу и пренадраженом осећајношћу, мада даје утисак натуралистичког песника, показује, скривено, романтичарских особина. Он воли музику, «струне» месечине њему певају песму која сазвучује са страсном, плотском љубављу; он воли сунце, топло и жарко, сунце страствености црвене. Он обожава напон животи који обнавља свет и обожава сунце које храни тај напон. Неколико млађих од којих су најинтересантнији Мирко Королија, Владимир Назор, Јо-

сип Миличић, чине или симболичним тоном, или непомредношћу осећања један покрет који би се могао назвати неоромантичарски, покрет који с друге стране одговара поновном таласу национализма новог, тежњи за уједињењем Срба, Хрвата и Словенаца. Једино Милан Ђурчин, својом поезијом у невезаном слогу, својим небаналним, мада каткад екстремним идејама, и искреном анализом, која каткад личи на претенциозну, — стоји на страни, и у толико јаче пада у очи.

Од песника млађих субјективне лирике нарочиту пажњу заслужује Милутин Бојић својим доста оригиналним схватањима, добром анализом, темпераментом и углађеним стихом («Песме», 1912, «Каин», спев 1915). Затим треба додати да млађи хрватски песници не чине великог одвајања од уже српске поезије. Ту су Домјанић, Владимир Назор и Јосип Миличић, који се нарочито истиче симболизмом, директним и наивним тоном који томе одговара.

Тако се развијала наша поезија, нарочито лирика. За сто година она је преживела све фазе поезије европских књижевности. У њој данас влада добра анализа, стварна осећања, негована форма. Она је више уметничка него икад, и она је, пре од историског и друштвеног романа, који још има да се развија, најобрађенији род наше књижевности.

Ница, 1917.

М. П.

С А Д Р Ж А Ј

	СТРАНА
<i>Предговор</i> , од Јаше М. Продановића	VII
<i>Напомена</i> , М. П.	X
<i>О новој нашој поезији</i>	XI
<i>Садржај</i>	XXI
 <i>Уводна песма</i>	
Песма о песми, од Јована Јовановића-Змаја	1
 <i>Лукијан Мушицки</i>	
Глас Арфе Шишатовачке	4
Глас народољубца	9
 <i>Симеун Милутиновић Сарајлија</i>	
Србијанка : Срет	14
 <i>Бранко Радичевић</i>	
Девојка на студенцу	16
Циц	16
Ајдук	17
Бачки Растанак	18
Јадна драга	31
Јади изненада	32
Берачице	33
Њени јади	34
Укор	35
Мини Караџић у Споменицу	36
?	36
Два камена	37
Пут (одломци)	38
Туга и опомена (одломци)	46
 <i>Станко Враз</i>	
Из »Булабија«	48
Сиротица	48

Иван Триски

Глас од драге	50
Иво и Јово	50

Петар Прерадовић

* * * (Небесница звијезда пала).....	52
Путник	52
Роду о језику	56
Звање Славјанства.....	59
Слутња и Испуњење : Слепац (одломак из драме Краљевић Марко)	60
Богу (I)	62

Иван Мажуранић

Смрт Смаил-аге Ченгића	
Аговање	64
Ноћник	67
Чета	70
Харач	79
Коб	99

Јован Стерија Поповић

Спомен Видов-дана	101
-------------------------	-----

Гаврило Романовић Дерјасавић

Бог (превео Ј. М.)	104
--------------------------	-----

Петар Петровић Његош

Црногорац к Свемогућем Богу	107
Ода Сунцу спјевата ноћу без мјесеца	112
Луча Микрокозма : Песма IV, почетак	114
Праху народолољца	117
Кула Ђуришића (почетак)	118
Слово о полку Игорову (запјев)	120
Љетње купање на Перчању	121
Монолог Владике Данила (Горски Вијенац)	122
Тужбалица сестре Батрићеве (Горски Вијенац)	125
О Божићу (Горски Вијенац)	127
О Животу (Горски Вијенац)	127
Пушка Вука Мандушића	129

	СТРАНА
<i>Љубомир П. Ненадовић</i>	
Снага народа (завршетак)	132
Општа кућа	133
Кошуља	134
Лисица и купине	135
Дивља јабука и ружа	136
Храст и трске	136
Мојсије и Дарвин	137
Сунцу	137
Глувом	137
Записи (Гноме)	137
Шетња једног стенографа по вашару	138
<i>Мтија Бан</i>	
Молба потоку	148
<i>Мто Пуцић</i>	
Шта је живот	149
<i>Мица Стојадиновићева-Српкиња</i>	
Молитва	150
<i>Јан Илић</i>	
Кад ја видех очи твоје	151
Кад је шта боље	151
Поскочи, момо	152
Сватови	152
Абасах	153
Једином	154
Авет	155
Хасан пепељар	156
Пастири: Космај	157
<i>Јан Јовановић Змај</i>	
Кад заруди зора	162
Питаћеш ме	162
Свет ће читат'	162
Љубим ли те	163
И молио сам очи	164
Кажи ми, кажи	164

	СТРАНА
* * * (Песмо моја, зашти се цветом)	165
Снив'о сам те	145
Да је мени	146
Кад се сетим	146
Тихо, ноћи	146
Селим-бег	17
Песма уз пехар	17
На гробу Хафисовом	18
Мрачни, кратки дани	18
Спаљена песма	19
Болна лежи	19
Пођем, клецам	12
Јутутунска народна химна	12
Билдунг	13
Циганин фали свога коња	14
Три Хајдука	15
Светли гробови	13
Дед и унук	13
 <i>Ђура Јакшић</i>	
Из делаонице (I—IV)	1
Мила	1
Ал' ми сада	1
Љубав (1, 5, 6, 14, 15)	1
Небо моје	1
Стазе	1
Где ја	1
На колена!	1
Ђутите, ћутите!	1
Вече	1
Пут у Горњак	1
Ноћ у Горњаку	1
Кроз поноћ	1
Поток жубори	1
На Липару :	
1. Вече	1
2. Поноћ	1
Отац и Син	1
Падајте, браћо!	1
Јевропи	1

	СТРАНА
Отаџбина	201
Барјактаровићи	203
Стража	205
Ратар	207
Читаоцима „Враголана“	209
Станоје Главаш : Пети акт, шеста сцена.....	209

Лаза Костић

Славуј и Лала	214
Минадир	215
Еј, пусто море	217
Два се тића побратила	218
Максим Црнојевић : Други чин, појава друга.....	219

Стеван Владислав Каћански

Хај !	226
Народни збор	227

Милорад Поповић Шапчанин

Ал' је небо очишћено	229
Јесења песма	229
Матери (одломци)	231
Пастирка	231
Село (II)	232
Божић (IV)	233
Монах (VI, VII и завршетак)	234

Јован Драгашевић

Царић	239
-------------	-----

Мита Поповић

Ноћ	241
-----------	-----

Јован Грчић Миленко

На чесми	243
Љубичице	244
Брига материна	244

Воислав Ј. Илић

Исток	245
* * * (Вече је давно прошло . . .)	246

Анђео мира	246
Анђео туге	247
Циганче	248
Тибуло	248
Коринтска хегера	252
Љељо	253
Вајка о јасици	253
Вече	254
Последњи гост	255
Обућар и његов син	255
Јесен	256
У позну јесен	256
* * * (Сиво суморно небо . . .)	257
Зимско јутро	258
Грм	258
Другу	269
Свети Сава	260
Даниел	260
Зимска идила	263
Пећина на Руднику	266
Старчева туга	267
Исповест (I, IV)	267
* * * (Са погледом угашеним)	268
<i>Милорад Митровић</i>	
Била једном ружа једна	269
* * * (Далеко, далеко да ми је да бежим)	269
Дон Рамиро	270
Стара прича	271
Свиња реформатор	274
<i>Иван Захар</i>	
На божић	275
<i>Алекса Шантић</i>	
Гривна	277
Лирски интермецо (4), од Х. Хајне-а, препев.	277
Прољеће	278
Не вјеруј	279
Емина	279

	СТРАНА
Споменици (II)	280
Јесен	281
Једна суза	281
Моја ноћи	282
Бока	283
Остајте овдје !	283
Сијачи	284
Вече на шкољу	286
Претпразничко вече	286

Милета Јакшић

Јутро	291
Весело је	291
Летња ноћ ;	292
Ноћна тајна	293
Песник и песма	293
Голгота	294

Јован Дучић

Залазак сунца	297
Сок	298
* * * (У стаблу кедра, гле, те чудне р'јечи)	298
Из »Пјесамa Леили« (7)	299
Познанство	300
Замор	301
Сусрет	301
Враћање	302
Сутон	302
Јабланови	303
Саг	304
Тишина	304
У сумраку	305
Вече	306
De profundis	306
Повратак	307
Морска Врба	308
Из „Јадранских Сонета“	
I (Само ја и једро изнад мртве воде)	308
II (Виторог се месец заплео у грању)	309

	СТРАНА
Звезде	309
Подне	310
Моја поезија	311
Дубровачки мадригал	312
Дубровачки поклисар	312
Дубровачко вино	313
Дубровачки епитаф	314
Послије много година	315
Зашто?	316
Човек и пас	317
Прича о јаком	318
Мала Принцеца	318
Сунце	318
 <i>Милан Ракић</i>	
Љубавна Песма	320
Серенада : 1. Allegro	321
Обична песма	322
Испирена песма	323
Жеља	325
Једна жеља	327
Орхидеја	328
Напуштена црква	329
Симонида	330
Јефимија	331
На Гази Местану	332
Мисао	333
Долап	334
У квргама	336
 <i>Милош Перовић</i>	
Нашто Мисао	338
 <i>Светислав Стефановић</i>	
Пролеће	339
Пред крај лета	340
Музичке визије : 2. — Јецају и струје месечеви зраци	341
 <i>Милорад М. Петровић</i>	
Бог да прости	342

<i>Стеван Луковић</i>	
Јесења кишна песма	343
<i>Воислав Илић Млађи</i>	
Звони	345
<i>Душан Симић</i>	
Ноћу	348
<i>Даница Марковић</i>	
Galium verum	349
<i>Велимир Рајић</i>	
Расклапа зора	352
На дан њеног венчања	352
<i>Сима Пандуровић</i>	
Ми, по милости бољој деца овога столећа	355
Светковина	356
<i>Милан Ђурџић</i>	
На странпутици	358
У троје	359
Пустите ме како ја хоћу	360
Родољубива песма	360
<i>Владимир Назор</i>	
Звонимирова лађа	362
<i>Вељко Петровић</i>	
О зашто?	364
<i>Коста Петровић</i>	
Сунцокрет	365
<i>Владислав Петковић — Dis</i>	
Недовршене песме (III)	366
<i>Јосип Миличић</i>	
Песма бродоградитеља	368
Жалба једне бедне гране	370

Мирко Королија	372
Менада	
Мирко Дамњановић	373
О, тако увек с јесени	
Милутин Бојић	374
Сејачи.....	
Јелка Лукићева	376
Враћање моме Брами	
Завршна песма	379
Хајдмо, о музо!, од Јована Дучића	

Хајдмо музо
Хајдмо музо
Хајдмо музо
Хајдмо музо
Хајдмо музо

ИСПРАВКЕ

Треба да буде : с. 14 р. 1 — Милутиновић м. Милутиновић ; с. 131, последњи ред — цефердар м. цефердер ; с. 151, у наслову — шта м. што ; с. 217, у наслову — Еј, м. Еј ; с. 268 — ознака стране 268 м. 266 ; с. 322 р. 9 — песма м. посма ; с. 325 — ознака стране 325 м. 235 ; с. 327 р. 7 — снива, м. снива ; с. 328, у наслову — Орхидеја м. Охридеја ; с. 328 р. 12 — велом м. велим ; с. 330 р. 1 — себра м. серба ; с. 331 р. 12 — таме м. томе ; с. 334 р. 4 — наде м. нада ; с. 334 р. 14 — један м. једа ; с. 335 р. 12 — не падне м. непадне ; с. 336 р. 24 — ицури м. изцури ; с. 357 р. 15, на крају стиха без тачке.

ПЕСМА О ПЕСМИ

— ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ ЗМАЈ —

Кад се оно с прва греха
Небо наоблачи,
Те мораше људи
Из раја изаћи, —

К'о кад сиви соко сломи
Своје десно крило, —
Тако им је горко,
Тако тешко било.

Један другог болно гледа :
»Овако се живет' не да !
Та ми канда нисмо људи ;
— Празна срца, празне

груди, —
У празнини муке с' јате,
— Зар нас клетве дотле
прате ?

Ил' ће очај да нас страти,
Или ћемо подивљати !«

На тај вапај, на те гласе
Творац света смилова се :
»Ја досудих вашем греју

Тежак део, —
Ал' да тако тежак буде
Нисам тео.

Сиђи доле, ћери моја
Најмилија !«
А кћи сиђе, — то је била
Поезија.

И на земљи к'о да ново
Сунце сину,
Те разведри празну тмину,
Пустолину.

Где је бола, где је јада,
— Песма блажи ;

Где се клоне, где се пада,
— Песма снажи ;

Где су људи добре ћуди,
— Песма с' ори,

Што не можеш друкче рећи,
— Песма збори ;

Где утехе нема друге,
— Песма стиже ;

А где сумња све обори,
— Песма диже.

Ено мајке код колевке
Чеда тија:
Чедо спава, а мајка га
Песмом њија.
Песма мири, лепше него
Цвеће мајско,
А шта песма чеду жели,
То је — рајско.

Ено цркве, божја храма,
Пун је света;
Верни поју, песма с' диже
Кроз кубета, —
Где год цркве, свуд се таки
Глас разлеже,
То појање слабе створе
С Богом веже

Над мртвацем песма плаче:
»Свјати боже!«
А из гроба нади ничу
Па се множе.
Та и гроб је тек колевка
Бољег дања,
— И звона су само песме
Поуздања . . .

Ево свати, опет песме,
— Дивни дани!
Песма с' пева младој неви,
»Бисер грани«.
Песма тресе пред младенце
Росно цвеће,
Доварава, дочарава
Рајске среће.

Ено ратар с тешким трудом
Оре радо;
Ено пастир у самоћи
Јави стадо;
Ено моба сложено прегла,
Сложно ради. —
Труде, патње и самоћу
Песма слади.

Сузна мајка сина чека
Из далека;
А и синак о њој снева
Па попева.
Песма иде кроз свет цео,
Не мори се:
»Мила мати, Бог ће дати —
Надај ми се. . .«

Под столетним растом седи
Гуслар стари,
Прошлост враћа, душе крепи,
Срца жари,
Хај, што Србин још се држи,
Крај свих зала —
Песма га је одржала,
Њојзи хвала!
Где је бола, где је јада,
— Песма блажи;
Где се клоне, где се пада,
— Песма снажи;
Где су људи добре ђуди,
— Песма с' ори;
Што не можеш друкче рећи,
— Песма збори;

Где утехе нема друге
 — Песма стиже.

А где сумња све обара
 — Песма диже.

Јер у песми нема мржње —
 Љубав влада ;
 У песми је цветак вере,
 Мелем нада.

Ко не схвати песма шта је,
 Шта ли може,
 За њега си заман ћерку
 Послђ, Боже !
 Док о рајској срећи сневаш
 Душа живља,
 Он ће, клетник, да се следи,
 Ил' подивља.

Негуј песму, њом' ћеш
 скротит'
 Љута тигра, —
 Али песма не сме бити
 Пуста игра.

Песма мора бити света,
 Бити чиста,
 Баш к'о звезда у висини
 Што се блиста.

Мора бити богодана,
 Племенита,
 Мора бити обасјана,
 Истинита.

Мора тећи из дубине
 Срца здрава, —
 Така песма све осваја,
 Покорава.

Таку песму гаји, негуј,
 Док те траје !
 Не скрвни је лажном душом,
 — Светиња је !

Прогоните л' такве песме,
 Чисте, свете, —
 Збогом срећо, — збогом
 наде, —
 Збогом свете !

ЛУКИЈАН МУШИЦКИ

ГЛАС АРФЕ ШИШАТОВАЧКЕ

I, bone, qua virtus tua te vocat:
i pede fausto,
Grandia laturus meritorum proemia,
Horat.

О, ако сам ти икада, Музо, ја
Са песмом српском, земни, угодно,
(У самој беди с тобом срећан);
Варвит ми сладошћу обли данас!

Приведи струне победоносно у
Согласје. Данас песму ниспошљи ми,
Која ће живит' док је српска
Племена јарким под сунцем! Младим,

Виш! готовим се певати Србима;
Семена сејат нежна у срца и
Душе, по светој вољи твојој!
Певцима име и славу дајеш.

У теби гледам, српска о јуности,
Млад народ српски. Потом си надежда
Оцева. По том силна брига
Њихова, умом и телом здрава.

Да будеш! Потом своја сокровишта
Подашном руком радо отварају,

Да вечну срећу теби милој
Створе, и народној части дигну

Стуб! Ти си мени њива жалајема,
На којој желим, док је у телу дух,
Семена чиста Доброг, Красног,
Истиног сејати, теби, роду

За златну жетву! Труд је тај једини
На општем пољу свију најслађи, и
Слободан од клетве подле,
Кивна угризања, грозни' стрела. —

Срца вам стоје нравном видару на
Свак час отворена. Дух родољубиви,
Рад в храму задужбине видат,
Не чека времена бољег, к труду с'

Предаје; краси лик добродетељи
По вечном вкусу; слади са трудом труд.
На путу среће младеж даје
Дањ благодарности благодеју.

Тим јој, ти, мене, Народа Геније,
На век учини: мудрост нам долази
С Олимпа. Дај, казуј под перо
Правила корисна; пут ка срећи

Отвори. Чујте! »Народ ће с' родит из
Вас српски. Може постати народ млад
Каквим сам хоће, кад над њиме
Штедар и праведан скиптар влада,

И поверења к сопственим силама
Оклоп на груди' носи. Кој' оставља

Сам себе, туђе данас није
Помоћи достојан. Много може

Род храбри, зашт' му се чини да може он.
Познајте најпре, Сербљином Сербљин чим
Је, пак свом снагом духа, срца
Слож'те с', да светињу обдержите.

Чрез мене знате! Та вам је прадедњи
Језик и вера; свети и грађански
Оцева стари обичај:
Стара без основа зла је новост!

Гледајте, како царства суграђани,
На пољу свога језика, ревнојим
Борењем, спеше к светој цељи.
Сербљин међ' првима бити може!

Изображење народу нравствену
Моћ даје, јачу груба исполина.
Води в сагласје ум и сердце.
Дарове муза присвоји роду.

Свак себи мету силама својима
Избери сходну рано, и шествуј к њој
Скор. Штеди за њу силе тела:
Взаимном помоћу ум и тело

Свагда су венац славе добијали.
У жару лѣта храбро Улису, дај
Следуј! Претриши, уздржи се!
То су на мудрости дверима речи.

Позно се кају Ментора лишени.
Намисли тврдо верно на свршуј то.

Без посевдневне крешке воље
К цељи с' не долази. Бежи време !

Премудрост вечна управља Вселеном.
Силна јој љубав к тварма диханија ;
Ка сваком добру даје време.
Људи су вестници, носци тога.

То ако уму ценити, ползоват
Се њим, онда су божје воље, па
И силе снаследници. Тешко
Томе, бездејствије ком је слатко !

Зажели, смисли, љубављу 'нутарњи
Зажези оргањ к намери полезној.
Без натпетице коњ не лети
Успећеш, право тек трчи к цељи.

Многи су к слави путови ! К блаженом
Животу стазе различне ! Размисли,
Којим ћеш путем ширим, којом
Стазицом поћи, па иди срећан !

Много преона имаћеш даљном ти
На путу. Храбри с' ! Борбом се твори муж.
Над вама штит мој ! много човек
Тајних врагова у себи носи.

На стране с' тужи, несрећним али га
Све чине своји. Најпре победи те,
Лако ћеш стране, били јавни,
Или у мраку, победит моћи.

Над самим собом најтежа победа !
Не дај, да расту заједно с' силама

Ти тајни врази твоји. Вољу
Најпре под јарам подвергни ума.

Ненаучена служити, владаће
Немудро тобом. Сили маштајућој
Утесни предел : свет живота
Оставља та, у мними лети.

У недостатку бедственост није ти ;
У жеђи к вештама неситој лежи та !
Излишност жеље срежи равно
Силама ; биће ти душа мирна.

Затвори твоје битије у перси,
И те огради мудрошћу : нећеш ми
Ти зле бит' среће. Зло најтеже,
Кад си га привео самим собом !

Лакше је, кад ти сувом на путу на
Брат браћа силом варварски наметну.
Ах, Аристиде, Фокијона,
Сократа, Милоша опомен'се.

У ланцу беде блажен је, срце ком
Порок, злодејство, на брата бачено
Зло, нит' на јави, нити у сну,
Подобно черву не гризе. Памти !

Научи с' рано дужности званија
Предпочитоват' склоноста милима !
Научи с' сносит' судбу : свега
Лишити с' кад добродетељ иште !

Крик српског рода звезде домаша већ
Противу злобе, зависти, неслоге !

Дај, роде, пребуци с' в нову
Ризу доброте и божја света !

На вас погледа, младежи цели свет !
Од вас чека то Немање тиха сен !
Доста ! на стол вам мећем знаке
Намере путне ; избер'те себи. —

Представи в зору, о Теодоровићу,
Те знаке к цели. Младеж нек често њи
Погледа ; цель удуби духу.
Једноме не, ал' све можно свима !

ГЛАС НАРОДОЉУБЦА

Пјесма лиричко-дидактическа, посвећена Србскоме
Роду. У м. Шишатовцу 1819.

Сербљи љубе, да ! свој Род
Више ли са самим дјелом нежел' рјечма ?
Је ли љубве сојуз тврд ?
Босанац добри знал' за Сремца, зна ли
Тај за Черногорца там' ?
Прадједа стара Вјера тврда л' свуда ?
Јел' им језик сладак, чист ?
То двоје нам је свима једно поље,
Гдје с' можемо видјет' сви,
И један с другим грлити се смјемо. —
Ту нам расте славе цвијет.
Један су сојуз Роду : Вјера, Језик.
Они појас нама свим,

Они су нама разсејаним' свуда
Спасенија шлем и штит.
Сојуз тај ненарушим лети преко
Рјека, гора, царства. — Он
У њедра и Сент Андрије и Пеште,
Новог-Сада, Брода пак
И Сарајева, Смедерева, Боке,
Пиве, меће електрон.
Јунакородна Чарна Гора чудним
Огњем већ пуна је тим.
Не само Вјером ти, но дјели слави с' :
Ишту људи, цар и Бог.
Наш језик Цркве вјечне стјене Цркви.
Штит је дверма њеним' он.
А посвемјестни Сербска Рода језик
Ум, карактер јавља наш.
Милине сродне, духу, сердцу Сербском'.
Ковчег драги јесте он,
Огледало је он свег Сербскога Рода ;
Жизни внутрење облик.
Ви писатељи, равно љуб'те, језик
Цркве своје, Рода свог !
Онај нам није туђ, овај прост није !
Обојим се дичи Серб.
Нит' је онај привезан само Цркви,
Нити колеба овај, —
Ко презирати смје онај, из двора
Сербска ко смје гонит' тај ?
Није л' онај из свију живи први
По Тошканском није л' тај ?
И оним проста глава просто пише ;
Нит' јој сјаје стара рјеч.
Високо ћ' овим летит' Флак и Клошток ;
Даће рјечма цјену, вкус.

Сојуз нам рјечи, мисли јесу лијепе,
А љепоте нема рјеч !
Гдје с' дома строју, укусу сладко дивиш,
Зар су љепше цигле ту ?
Скопчан је закон с кројем једног', другог' !
Тај је један перу вођ.
На што необичајна мрска смјеса ?
Буди предјел сваком' свој.
Докле уживе братски оба скупа,
Дотле ћ' живит' Србски Род.
Гдје коме Рајић, а гдје ком' Доситеј
Пером слатко дира слух.
Орфеји, Флаки дејствују кроз срце,
Свагда с успјехом на ум.
От њи узајмљују Платон и Хердер,
Пит и Фокс вјештину ту.
Сад смје л' ко презрет', што је Роду мило ?
Чисти нраве, оштри ум ?
Ил' ће му воља бити, да он оре
Сиња мора суви брјег ?
Невјерством ли ће к Роду держат' ако
Љуби Србљин језик свој ?
Та, књижевства нам је широко поље !
Разне силе, једна цјељ ;
И разна воља, дух ал' један свима !
На што нама шкодан рат ?
Наука виша који нам је конач ?
Мудрим, вештим, наравним бит' ;
Што знаш ти сам, соопштит' браћи сродној ;
Мудрост у облак не крит'.
Знај ! гдје се браћа боре, ту је туђим'
Радост, подсмјеј и кбрист. —
У дому кад је мир, враг вишњи бјежи.
Језик чувај ; он т' је град.

Размишљај, којим сјетна град подлежи ;
Ал' ти чувај језик свој.
Добро је с разне стране мотрит' предмјет ;
Очи с' уму свуд' помоћ.

Славенски, Сербски језик — два су пута !
К једној цјељи воде нас.
На распут'ју зашт' дуго да стојимо ?
Зрео совјет, за тим труд.
Корачај, који можеш, даљним, трудним,
Пречим каткад летим ја,
А каткад опет жељно трчим оним.
Поред оба расте цвијет.
Зашто довјека викат' којим треба
Писат' језиком ? Почни,
Па пиши славенским, па пиши сербским,
Али чисто ! Ради тек !
Избравши к дјелма круг, а грјешећ' пером,
Сам ћеш доћи строг пред суд.
Тек Флака приљежно читај, сваког ћеш
Дужност писца видити
Наша су нареч'ја, да Сербе ! оба ;
Ал' им границу ти дај.
Нит' једног нити другог губи, али
Смјесе ти не чин' из њи.
Оба с' у себи љепа, али плоде
Хаос, ако их слијеш.
Да зајме чине взајмне, по сили,
Већ допустиће критик.
За красне мисли узми красне ризе,
Крој дај ризама двојак.
Свак Рода член послужит мора Роду ;
Једне силе нису свим. —

Ако нам школа славенски зна, али
Сербски не зна народ, нит'
Зна читати, нит писат' Сербски ; стран
Рјечи плете, живи л'он ? —
Виш ! два за језика граматике двје
Сербској дјечи треба дат'.
Чуј ! страна страни вели : »Књижну с' учи« —
»Ти говорни добро знај«.

СИМЕОН МИЛУТИНОВЕЋ-САРАЈЛИЈА

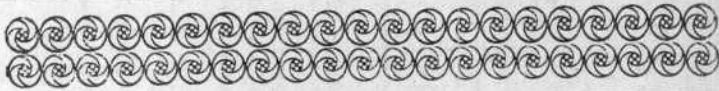
СЕРБИЈАНКА

— ЧАСТ ПЕРВА —

С Р Е Т.

Силнога је Пухором Душана,
Негда циглог Марсу соперника,
Ускипљелим с Гребљановић' крвљу,
Стењ Србије дјетића зачео.
Породи га кришом и пребјез'ма,
Одгаји га сузам' и пеленом,
Па га шаље на Олимпа пјесак,
Да прокуша там' јунаштво своје,
Те да мајци отповидјет' дође
Колико се на њ ослонит' може.
Размоздавче претсreo га путем,
Какав живу не јавио с' јоште :
Подобијем циновскога струка ;
На глави му вјечне ноћи гербе,
Окол' тога свуд овнујски рози,
А чело му мрак Ереба тмори ;
Зуби су му диамантни жервњи,
Јад му прождор заразиви бљује ;
Руке л', ноге, к'о слона му њушке.
Опокћене ленгерскијем крак'ма,
Куд окрене с', што докопа, гњави ;
Брадура му згадна и грушавна,

Мјесто влакан' гујама се праћа ;
 По грудима фурије му тутње,
 А уши му калом загушене
 И наткрите кожом бујволским.
 Смрт-ангелство о клин објесно
 До намига грозне Немезисе,
 Ал' све опет да унуди машту
 Ил' остави, ил' га с пута врати,
 Сам што с' тако далек' усудио
 Чак до 'нога, што пронзава св'јетом,
 Ил' коме се он приближит' не сме.
 Видом преда њ »Хецел сам ја« грмне,
 »А тко с' ти то, заблутше створење,
 Како л' смједеш и поумит' поћи
 Там', где с' цигло побожени боре
 У забаву своју и Олимпа ?
 Врати с' без траг', худни кобељавче,
 Док те нисам свег у мливо смљео !«
 На то дерзну озрачено луче,
 Глагољне му отпоритим гласом :
 »О чудњаче, тко си да си, нек си —
 Клони ме се, а не ничтожи ме.
 Ком ти служиш сатана те знаде,
 Нит' страшила вид узео б' на се,
 Да с небеса добра носиш људма.
 А ја тко сам ? зрака свемогућства,
 Свјежа л' кашца к ближњег бољој жизни,
 Радо морам ић' љепшином света ;
 Ил', да мариш, да се огледамо ?«

БРАНКО РАДИЧЕВИЋ

ДЕВОЈКА НА СТУДЕНЦУ

Кад сам синоћ овде била	Скочи млада, њему стиго',
И водице за'итила,	Диго' крчаг, руку диго',
Дође момче црна ока	Рука дрхта... крчаг доле...
На коњицу лака скока,	Оде на две на три поле!
Поздрави ме, зборит' оде:	Још од њега леже црепи,
»Дајде, селе, мало воде!«	Али 'де је онај лепи?
Ове речи, слатке стреле,	Кад би сада опет дош'о,
Минуше ми груди беле:	Ма и овај други прош'о!

1843. јул.

Ц И Ц

Ал' се небо осме'ива!	»Жеравицо де се труди,
Ал' се река плави!	Немој тако споро!»
А рибарче у чун снови	Рибица му веће руди,
Јасно к'о на јави:	Готова је скоро.
Он 'итнуо удичицу,	Руди риба... јоште мало...
Рибицу је стек'о,	Сад му је печена;
Метнуо на жеравицу,	Срце му се заиграло:
Па је тако пек'о.	»Амо сад, милена!«

»Доле ћемо јако сести,
Ал' ће да се слади! —
Мор'о би' те, рибо, јести,
И да није глади!«

Па је узе, на њом брже
Да примакне к усти...
Чун се љуљну... он се трже...
Оде санак пусти.

1843. 27 нов.

А Ј Д У К

»Кућа моја чарна гора,
А постеља камен ови,
Моја браћа све од скора,
Али сами соколови:
С њима с' вином с ове горе
Као муња на злотворе!

Кад загледам турска скота,
Па кад ми се с коња смота,
Кад му главу псећу збријем,
Па на колац кад набијем!

Страшно ли се злотвор сили,
Све крвави покри крили,
Љубе љуби, ђецу гази,
Часономе се крсту плази,
На кољу нам јече браћа,—
Ал' му 'ајдук зајам враћа.

Турским главам' гору китим,
О 'ајдучке дивне среће!

Заман силно Туре гледи,
Да досади каурину, —
Турске крвце он не штеди,
Већ се диже у планину:
Силна чета амо гази,
Но мало се когођ слази.

Турским шарам' поноситим
Китим српско своје плеће:
Турска пушка Туре била,
Турско благо задобила!

Ох ала ми расте кика,
Кад пушака стане цика,
Чекај, аго, који данак,
Да т' бијеле бијем куле,
Да боравим лаки санак
Поред твоје верне буле,
Да ти, аго, лулу пијем,
А кураном каву гријем.

Да ти коња твога јашем,
Да бос тапкаш поред мене,
Да ти бритки ја мач пашем,
Бака прелу да т' приђене,

Да т' оседлам к'о парина !

Да виш како ага Ћипа !

Па да т' онда дочнем срећу:

Да ти главу срубим псећу,

Да ти кулу њом окитим,

Испод куле месо 'итим :

Нек ти вране главу кљују,

Пси се псине наблагују.

*

Нико тебе не ћеде помоћи,

Роде мили, у претешкој ноћи!

Ал' с'у гору диже синак пусти

Па до'вати руком мрак тај

густи :

'Ајдук кликну, шара пушка

плану,

А Србији бијел дан освану.

1843. 1. дек.

БАЧКИ РАСТАНАК

Неси, бреже, чудо ти за око ;
 не дижеш се до неба високо ;
 неси гора умилнога 'латка,
 кад ко шеће да је шетња слатка ;
 ни се вода са камена слива,
 кад ко легне да слађе почива ;
 А ко тражи за весеље цвеће —
 Заман тражи, ту га наћи неће!

Неколико овде је дрвета,
 ал' 'де расту, то су места света ;
 њи' је тужно посадило доба :
 свако с' вије више једног гроба,
 По гробови трава, обилата,
 на' декоме цвећа умиљата.
 ко зна кога гроб овај покрива, —
 можда цветак ту какав почива,
 па је цвеће по'итало амо,

да се самцит братац не би тешк'о,
веће мирно у гробници лешк'о.
Спавај, брате, ту санак слађани !
Кити, цвеће, гроб њему 'лађани !
Та све му је можда овог света
уграбила ова рака клета :
та од свију његови' милина
сада њему остала једина. —
Све нестало, све га је издало,
ти једино верно му остало !
Много 'тео, много започео,
час умрли њега је помео ! }
Место данка спустила се тама...
Место славе тебе има сама.
Ти си понос, ти си цела дика,
ти му слава можда свеколика !
А ти брате, крока веселога,
кад туд минеш, де сети се тога,
па узда'ни, па сузицу проли,
цвет не дирај, веће 'ајде доли ;
не кидај га, тако т' Бога брате, —
друго цвеће тамо цвати за те !
'Ајд' ти тамо, а ја ћу онамо,
'де без цвећа трава расте само,
без дрвета, без икаква жбуна...
Два ти крока... ето мене туна !

Ведро небо онде нада мноме ;
брдо травно овде пода мноме...
Околине око мене миле,
да ништа се несте промениле !
Ја ту стојим, око душе моје
слатки часи умиљато с' роје ;
око пламти, срце јаче бије, —

који часак да споменем прије ?!
Кратко је доба, ето иде вече,
злаћано сунашце већ западу тече ;
тавна ће нојца скоро овде бити,
на ће ми драго све тамо обвити.
О, стани, сунце, стани, не за'оди,
бела дана собом не одводи,
да погледим сва местанна редом
још једанпут млађаним погледом,
часе многе 'дено своји' лета
ка' у рају весело прошета' !

Ој, Карловци, место моје драго !
К'о детеце дошао сам амо ;
игра беше једино ми благо ;
слатко зва' ја мед и смокву само.
Дете мало — голушаво тиче,
дође тиче, на се ту навиче, —
овде, овде, 'де криоце мало
први пут је срећно огледало ;
испочетка од гране до гране,
од дрвета једног до другога,
док је смело сетити се стране,
сетити се неба високога ;
док је могло крила своја лака
небу дићи, тамо под облака.
Под небо се диг'о тић и сада,
ал' весео није к'о некада ;
гледа доле, реку, врело, луга,
дрва, жбуње, горе и врлети,
па му с' чине до толико друга,
до толико успомена свети',
с кима дане прелепо пробави,
па и' сада мора да остави.

Тешко му се, тешко раставити,
али шта ће када мора бити !
За њи' срце њему младо туче,
али нешто на далеко вуче.
Он не може више одолети,
па се вине и у свет полети . . .
Ој, Карловци, лепо л' живе' туде,
ал' што мора бити, нека буде !
Та и мене нешто даље вуче,
ево пружам свога раја кључе.
Па када би' им'о како жељу,
једну б' им'о само, али вељу :
кад би тако смањао се туди,
да те могу притиснут' на груди,
та на груди и на своја уста, —
ох, жељице, ала си ми пушта !
Лака песмо, 'оди у помоћ,
јера ено већ је близу ноћ !
Де пригрли, песмо, моја снаго,
па ижљуби' све мило и драго !

Збогом горе, места моја слатка, (Ст. 247)
пуна липа и дебела 'латка,
пуна тица, пуна јагодица,
јагодица, прелена ђурђица !
Збогом доле, збогом мирисаве,
пуне оне љубице убаве !
Збогом и ви по њима извори,
веља сласти, када жеца мори !
Збогом остај, убаво Белило !
Ти ми беше увек место мило :
евуд по теби деклице танане,
свака од њи' лака ка'но лане,
лица бела, па мало румена,

сукња борна дивно придевена.
Сунце сјаје са небеса златно,
моме шећу па ми беле платно.
Сунце сјаје, лице одсјајује,
сукња с' дигла, нона провирује,
ао лишце, ао ноно бела,
кога не би ти овде занела ?!
Сунце јарко, јаче сјати нагни,
па им лице, па им ноне смагни !

Сунце јарко зашло већ одавна,
очо данак, дошла нојца тавна ;
моме платно давно покушале,
па с' одавде мене изгубиле.
Све ми мило нојца расплашила,
што не могла, у таму завила.
Нигде трага од дана бијела,
црна нојца са свим преотела.
Ал' опета чини се менека,
као бела да зорица зори :
тице поју, горе стоји јека,
а крај мене поточић жубори.
Ја се шетам, дружина са мноме,
ми идемо Стражилову томе ;
под ногама она росна трава,
а са стране брда мирисава ;
а овде се поток пошалио,
па нам пута младим препречио :
преко њега скачемо лагани,
и ево нас на другојзи страни ;
а одавде све још убавије :
како само долина се вије,
како гора подигла се густа,
а по гори све та липа пушта !

Липа цвета, цветићи миришу,
а уз мирис ветрићи уздишу,
а уз ветрић коси покликују,
уз косове браћа подвикују :
»Ао данче, ала си ми бео !
Још би' дуго гледати те 'тео,
ал' кад ми се веће смрћи мора,
нек се смркне измеђ' ови' горâ :
ту нек ми се 'ладна копа рака,
ту ће мене земља бити лака !«
Па потрчи бистроме извору,
па до'вати ту липову кору,
па се напиј водике 'лађане,
па убрзај те ноге лагане,
удри гором, по стењу се вери,
па јагоде, па цветиће бери !...
Збогом остај, красно Стражилово !
Млоги те је у звездеце ков'о.
Млоги рече : »Ао рајска слико !«
ал' ко ја те рад не им'о нико !

Данка бела нестало већ давна,
све покрила она нојца тавна,
небеса су свуд звездица пуна,
ал' месеца јоште нема туна ;
доцне данас он ће обасјати, —
ја не могу на њ'га ту чекати :
срце младо јоште једном жели
са другови да се провесели.

Соба ниска, а доста и тесна ;
око стола седи раја бесна :
радује се оном вину ледну,
па свећицу запалила једну.

Гори свећа као да издише,
ал' 'де раја да запали више, —
кад весела што'но год имаде,
до парице све за вино даде !

Амо вина и у тога ћупа,
па ондака запевајмо скупа,
па још песму 'де'но Арапину
Марко војске поби половину,
те задоби тог крвавог дана
седамдесет они' тешки рана.
Гледа царе ове ране љуте,
па дукате повадио жуте,
па говори : »Ко излечи Марка,
ево њему 'иљада дуката !«
Сину дукат ка'но сунце јарко.
плану Марко, па дукате 'вата :
»Вина амо, крчмарице драга !« —
па за мало од рана ни трага !
Брже, браћо, чаше напунимо,
напунимо оног вина жарка,
куцнимо се па онда напимо —
та десници Краљевића Марка,
што удари силном Маџарину,
од бедра му отрже мачину.
сева мачу ... Филип на две поле ...
мач пролеће, па у камен доле !
Пуца камен, ватра иза њ сева,
Марко гледа, брк му се осмева, —
ал' да ј' камен винцем потекао,
би тад Марко богме закликтао !
Кликни, брате, к'о што чини соко !
Испи чашу, да т' засузи око !
Ох, тако се за Марком јадује,

таком сузом он се оплакује !
Умре Марко, њега нам нестаде,
али ништа, — бар винца остаде,
јер да ј' Марко још живео дуже,
све би винце попио нам, друже !
Та знаће се Марко убојица,
убојица, љута пијаница,
докле мачи, докле чаше звече,
докле сунца, докле винца тече !

Тамбур, тамбур ситна тамбурице, —
Удри, побро, у сићане жице !...
Данас има, а сутра нас нема —
'ајд' у коло, ко ће ту да дрема ?
Он у среди у тамбуру бије,
а коло се око њега вије ;
ао брацо, ао тамбурице,
удри жешће у те ситне жице !
Ситне жице — ситнији кораци,
нек се знаде кад играју ђаци !

Ој, ви српски витезови,
ви змајеви, соколони !
Та има вас на 'иљаде,
ал' бројити немам каде :
та кад би вас све бројио
кад би' јадан винца пио !
Ој, Шубићу,
Јуранићу,
турске главе
бе'у траве,
мачи ваши — бритка коса,
крвца ваша беше роса :
роса росну, јавор с' диже,
певац иза њ гусле здеља.

на бугари што сте били,
што л' десницом починили !
Депа ваша сунцу равна,
неће скрити појца тавна !
Ноћи, ноћи, тавна ноћи ! —
Ко би Србу у помоћи ?
Ој, Чупићу, љута гујо !
Ој, Ђурчијо, мрки вујо !
Ао Луко,
турска муко !
Ао Петре,
пла'и ветре,
што до'вати турско море,
па о српске разби горе !
Ој Поцерче, ој Милошу,
наш соколе, славо мила,
ал' на славу Турком лошу,
јер им сломи пуста крила,
сруши Дрини у дубину,
ону страшну орлушину !
Ви, звездице нашег неба,
што сијасте к'о што треба !
Звезде трепте, звезде сјају,
али данка још не дају :
Ђорђе дође, сунце грану,
а Србији дан освану .
Коло, коло,
наоколо,
виловито,
пла'овито,
наплетено,
навезено,
окићено,
зачињено !

Брже, браћо, амо, амо,
да се скупа поиграмо !
Србијанче, огњу живи,
ко се тебе још не диви !
Рваћане, не од лане,
од увек си ти без мане !
Ој, Босанче, стара славо,
тврдо срце, тврда главо :
тврд си као кремен камен,
'де станује живи пламен !
Ао, Еро, тврда веро,
ко је тебе јоште тер'о ?
Ти си кано 'итра муња,
што никада не покуња !
Ао, Сремче, гујо љута, —
сваки јунак по сто пута !
Црногорче, царе мали,
ко те овде још не фали !
Мачем бијеш, мачем сечеш,
мачем себи благо течеш :
благо — турска глава сува,
кроз њу ветар горски дува !
Ој соколе, Далматинче,
Дивна мора дивни синче !
Ој ти красни Дубровчане,
наш и данас бели дане,
та са песме из старине,
пуне славе и милине !
Ој, Славонче танани !
Банаћане лагани !
Ој, Бачвани, здраво, здраво,
ко ј' у песми већи ђаво !
И ви други дуж Дунава,
и ви други 'де је Драва,

и сви други тамо, амо,
амо да се поиграмо!
'Ватите се кола тога,
од вишњег је оно Бога!
Руком држи братац брата,
близу срца њега 'вата :
свирац свира,
срце дира,
рука с' диже на посао,
дал' ће коме бити жао!
Нога лупа, диже пра',
наоколо свуда стра'!
Нога лака, срце здраво,
коло лети, коло ђаво,
поскочица ђаволица,
што је 'тела, то и смела,
ал' је жеца одолела.

Оде коло, оде цела луна, (Ст. 594).
ви стојите око мене скупа,
све ту соко један до другога,
само нема међ' вама једнога,
очи вам се грозни' суза пуне,
оне веле : Арса нама труне!
Ох, без збогом и без опроштаја
он се од нас сирома' утаја!
Лоша срећа нама га отрже,
па у црну земљицу га врже,
и верноме не остави другу
ништа друго до на срцу тугу.
Туга јадна само мучи груди,
ал' не може мртве да пробуди.
Зато, браћо, будимо весели, —
благо оном, ком се дан још бели!

Гробница је кућица опака, —
зато мртвим' буди земља лака !

Ао, Симо, чу ли драги Симо,
зар са сузам' да се опростимо ?

Та заједно дане смо провели,
па бијасмо свакада весели ;
истина је, грдне су нам бриге
завадиле те проклете књиге ;
ал' кад књига понајвише тишта,
латисмо се красна шуровишта,
или чамац лагани узесмо,
па с' на Дунав 'ладни навезосмо ;
свукосмо се, па за часак тили
поскакасмо у водицу, чили,
опружисмо ногу и мишицу,
пресекосмо воду и матицу,
испливасмо преко на обалу,
па зачесмо ону дивну шалу :
час скакасмо скока јуначкога,
час трчасмо што подиела нога,
час Дунаву до на дно ронисмо
и у шаџи песка износисмо.

Играсмо се тако без престанка,
без престанка, док трајало данка,
па кад беше сунце веће село
и дан лице посакрио бело,
ми у чамац, — па све певајући
отидосмо утруђени кући.

Дивна труда, ох, велике сласти !

И спомен ће њи'ов слатко пасти,
како сада, тако и свакада. —

Симо, брате, збогом остај сада !

Глете, браћо, кроз прозора само, (Ст. 686).
како месец дивно сјаје амо,
амо сјаје, на нас погледује,
познаницим' својим се радује.
'Ајд'мо на двор, ох', ајдемо тамо,
јоште једном да га с' нагледамо !

Колико смо спрама месечине
тако, браћо, ми стајали пута,
сећали се прелепе старине,
проклињали сад времена љута,
па се клели ноћом и тишином,
клели, браћо, Богом и истином :
ударити тешкој маглуштини,
маглуштини, тешкој облачини,
ударити оној страшној ноћи,
та лудилу и клетојзи злоћи,
па пробудит' ону српску зору,
зору ону, онај данак бели!
У дивноме тако разговору
до по ноћи често смо провели,
онда дому сваки, и ја своме ;
још се моли' Богу истиноме,
да што пређе оде ноћна тама,
да што пре се посастанем с вама.
Браћо мила, тако с' моља' тада,
ал' би 'тео ја друкчије сада ;
сада мени било би милије,
да се данак укаже доцније,
да са вама могу дуже бити,
јер кад сване, морам одлазити.

Али веће учестали петли, —
ето веће 'де се зора светли,

дан се бели на истоку спрема,
мене станка више овде нема.
Одо', браћо, збогом мени сада,
Збогом, браћо, можда за свакада !
Сећајте се мене, друга свога,
сећајте се красна доба тога,
ох, заклетве оне дивне, свете,
браћо мила, заборавит' нете, —
ње с' сећајте увек и свакада,
мене млада само кад и када :
само онда кад чашу узмете,
на весели до дна испијете, —
тада само, тада веселога
сетите се, браћо, друга свога,
каж'те само макар у памети :
млогу л' с нама он осуши клету !
То је доста, ја не тражим више ! —
Збогом браћо мила и сувише !
Били живи, весели и здрави !
Никада вас ја не заборави !

1844. јан.

ЈАДНА ДРАГА

Ветрић пири,
Липа мири
 к'о и пре ;
Врело жубори
По лисној гори
 к'о и пре ;
Ја сам млада
Овде сада
 к'о и пре ;

Сунце бега,
Ал' нема њега
К'о и пре:
Нема сунца милепог,
Нема мог.

Ој, вечери, о слатко чекање,
О ви, ноћи, моји бели дани,
О ви, дани, а са два сунашца!
'Де сте јако, 'де је злато моје?
Плачи, траво, запевај, славују, —
Злато моје земљица покрива!
Мили Боже, подигни олују,
Сред ме срца громом удри жива!
Рака њега крије сад и тама.
Шта ћу овде ја на свету сама!

1844. 14. окт.

ЈАДИ ИЗНЕНАДА

Липа стоји на сред двора,
сунце сјаје одозгора,
а под липом једна дева
везе млада, па попева:
»Итро, 'итро, игло моја!
Драгог ето из тог боја,
на коњицу огњаноме,
биће скоро преда мноме!
Да је доуде тотова
суђеница његова!«
Тако мома песму доче,

сунце јарко пламтит' поче,
да деклицу красну згледа,
а угледат' липа не да.
Мома везла — готова је,
тура везак, па устаје,
гледа брду, двором шета,
ал' одозго једна чета —
»Боже, Боже страшна чуда!
Ко силази оно туда?
Да л' ми очи добро виде:
да л' то вранац његов иде,

а на њему, Боже мој,
 да л' је оно драги мој ?«
 Чета ближе, па све ближе,
 већ до бели' двора стиже —
 »Боже мили, Боже благи,
 та ово је богме драги !«
 Па полете пред милога,
 а он клону с коња свога —
 ао јада изненада !
 Глава њему разбијена,
 фука десна саломљена,
 кров завоје крвца лопи,
 јадна мома руке склони :
 »Па зар тако драги мој !«
 — »Само, душо, кад сам твој !«
 То рекоше, изда'нуше,
 на земљицу те пануше

к'о два бора усред горе
 кад секире њи' оборе.

—
 Зорица је забелила, —
 двоје драги' на носила',
 а сунашца види зрака
 'де и' 'ладна прима рака.
 Девојка је на носила
 тако лепа јоште била !
 Сунце најже на гроб сјати,
 мисли да ће још устати, —
 ох, угаси сјајне зраке,
 'ајде, сунце, за облаке !
 Што гроб 'ладни једном
 с'вати
 назад више он не прати.
 1845. 11 маја.

БЕРАЧИЦЕ

Живо вежу берачице младе,
 живо вежу млада винограда,
 живо вежу тананим шеваром ;
 ал' им једна друга заостаје :
 косу реже њом виноград веже ;
 коси својој ти'о проговара :
 »Косо моја, негда дико моја,
 докле драгог на свету бијаше !
 њега неста, моје дике с њиме, —
 'ајде, косо, 'ајд' и ти за њиме !«

И већ среза и косу повеза,
па на земљу клону украј члана ;
а сунашце тону у запада :
дође доба, да се иде дома ;
зову цуре своју другарицу :
»Устај, друго, устај, наша туго !
Ма што јој је, што се не одзивље ?«
Слава, мисле, па да је пробуде,
иду, буде — ма им муке луде :
ерце њојзи у недрима стало, —
она оде за својиме драгим.

ЊЕНИ ЈАДИ

»Сини, зоро бела,
сини, слатка селе,
а ти, сунце, грани,
к'о никад доселе!

Та данас ће, данас
драго моје доћи !
Брже, драги, брже,
дане ми у ноћи !«

И зорица сину,
и сунашце грану, —
она узе суде,
оде низ пољану.

И већ ето стиже,
на ту реку ледну ;
око јој се оте,
уз матицу гледну.

»Боже, шта то плови,
и све амо ближе ?

Ко је, Боже, ко је ?

Већ до брега стиже !«

Гледну, — он је, он је ! . . .
Ао њени' јада !

»Боже, страшни Боже !« —
повриснула млада.

Онда затрешета
на с обале клону,
те драгоме своме
у водицу тону.

У К О Р

Где си, душо, где си рано ?
Где си, данче мио ?
Где си, сунце огрејано ?
Где си досад био ?
Та синоћ се теби млада
Баш за цело нада' :
Сунце зађе, паде тама,
А ја оста' сама !
Ала љубиш, моје лане,
Ала грлиш славно !
Љуби, грли, док не сване, —
Та већ неси давно !
Већ недеља дана прође,
Како ми не дође, —
Јао, злато, тако т' Бога,
Та како си могâ ? !

9. маја 1850.

МИНИ КАРАЏИЋ

У СПОМЕНИЦУ

Певам дању, певам ноћу, Да те дигнем са земљице,
Певам, селе, штогод 'оћу. Да те метем међ' звездице!
И што 'оћу, то и могу,
Само једно још не могу : Кад си звезда, село моја,
Да запевам гласовито, Да си међу звездицама,
Гласовито, силовито, Међу својим, селе моја,
Милим сестрицама!

24. децембра, 1847.

?

ОДЛОМАК

Никад није вито твоје тело
Рука моја млада обавила.
Ни с' у твоју усницу ушла
Моја усна икад, чедо бело!
Ти'о вече к'о да те донело
Сред анђела са божија крила :
У ма' с' дивно мени појавила,
У ма' дивну вече те однело!
Сам остадо' са сузнијем оком,
Сам ту самцит на свету широком,
Сам са ноћи тавном, ал' без санка.
О, зоро моја, зоро без осванка!
Сунце мило, ал' без бела данака!
На те мислим, душо, без престанка!

ДВА КАМЕНА

Беле роде одлетеле,
 еобом драго њој однеле,
 ох, далеко, предалеко !
 Кад је пош'о, драги рек'о :
 »Кад се вrne бело јато,
 ето мене назад, злато !«
 И назад се јато вије,
 ал' међ' њима драгог није.
 Пита мома бело јато :
 »Куд се деде моје злато ?«
 Бело јато говорило :
 »Твоје злато некад било !
 Не надај се њему млада :
 друга њега грли сада !«
 Кроз срце је уд'ри стрела,
 затрeпета мома бела,
 на колена о тле паде,
 па ми студен кам постаде.
 Студен камен красан, бео,
 нико бељег не видео.
 Ал' те сузе, што јад био
 у срцу јој узаптио,
 макоше се, помолише,
 из камена ударише :
 читаво се врело створи,
 па травицом зајубори,
 те крај стене и крај горе
 етиже тамо мимо дворе,
 Где неверни њезин мио
 друго чедо огрлио.
 На истоку сину зора,
 он из свога шетну двора ;

шетну здраво и весело,
 зачу жубор, спази врело :
 »Окле тако водо драга ?«
 Па с примаче, погледа га,
 како тече, како с' вије,
 међ' цветићи како с' крије,
 како шапће и жубори :
 »Пи ме, пи ме !«, канда збори.
 Он се наже, пити оде,
 ал' тек што се напи воде,
 за срце га туга 'вати,
 не мож' дома да се врати.
 Оде гледат' бистро врело,
 чини му се невесело :
 за водицом вода гони,
 к'о да неко сузе рони;
 вода јечи и жубори,
 канда цвили, канда кори.
 Све му срце јад поплави,
 ново драго заборави,
 заборави бела двора,
 њега нагна уз извора.

И уз извор живо шета,
 ал' што даље, већа сета.
 Врело јечи и жубори, —
 чини му се, драга збори :
 остављана канда кара,
 њему милост преговара.
 »Прости, прости !« кликну,
 рече,
 и све брже напред тече.

Већ је близу, и све ближе, Јоште стоје загрљена
 већ до злата свога стиже, тамо, брате, два камена ;
 Ту га снага сва издаде, још из кама вода бије,
 на колена крај ње паде; још усахла никад није ;
 још загрли кам студени, ал' кад вода та уса'не,
 па се и сам окамени. невере ће да нестане.

ПУТ

одломци

Прокте ми се једном путовати,
 бела света малко огледати,
 бела света земаљски' чудеса,
 па малчице прнут' у небеса.
 Те ти онда започе' мислити
 како ли ће понајбоље бити :
 кола немам, немам ни парипа,
 а пешице рђаво се ђипа ;
 по равни ће бити доста лако,
 и по брди' ајде којекако,
 али како да се латим неба ?
 Ту ми барем јоште нешто треба. —
 И тако ти посред јада свога
 коњица се сетим некаквога :
 име Пегаз, а кљусина јака,
 на рамени до два крила лака ;
 кљусе, брате, наочито, красно,
 и шта више добавити ласно :
 само ваља позват' Аполона
 ил' деклицу какву с Елигона ;
 само викни, па тек што с' умук'о,
 лети Пегаз, јер мора, ма пук'о.

Кад Бог земљи дељаше брдине, (Ст. 82.)
он се лати неке врећетине ;
за њу кажу, била је велика, —
Ал' ни један не вели колика,
само кажу, да та света врећа
од наши' је била много већа ;
још предиво неко чудновато,
једни гвожђе, једни веле злато,
али ништа, било макар како, —
морало је бити здраво јако,
јер у врећи одоздо до горе
само брда, врлети и горе ;
а Бог руку све унутра турај,
па брдине око себе фурај,
па за часак све и' је до поле
био веће оборио доле.

Уједанпут — нуто посла клета !
продера се она врећа света,
испадоше брда свеколика :
начини се једина гомила,
начини се она српска дика,
дика српска, Црна Гора мила.

Црна Гора, поносито стење,
круне српске ти драго камење,
успомено пребелого данка,
ког се сећа Србин ка'но санка !
Када гледнем твоје стене дивне,
срце младо у менека живне,
јера овде последије Косова
сунце српско грануло изнова,
очистила с' она веља брука,
што окаља Србина са Вука.
Кад је оно српском орлу крила

на Косову срећа саломила,
на ови је камен се врлетан
одонуда довукао сетан,
па је овде крила обадвоја
близу неба излечио своја :
са неба и' росом заливао,
муњом витом крила завијао,
повратио здравље и весеље,
па уд'рио у бојеве веље !
Ох, бојева донде невиђени' !
Ох, кланаца, крвљу обливени' !
Гледај десно, о, погледај лево, —
свуда љути бојак и крешево !
Тако, брате, од Косова данка
бој се тежак бије без престанка,
све од јутра до мрклог мрака,
звекá ножа и цика пушакá,
низа кланце Црногорац врви,
јо Турчину што удара први !

Па до'ватим Пегу за вођице, (Ст. 245.)
и полетим доле ка земљице ;
ту се спустим крај Дунава ледна,
поред једна уљаника гледна.
Ала красно челе зузукаше !
Познам да сам код Матице наше.
Уставим се, — ко ту кликтат' неће ?
Куд погледиш, свуда красно цвеће :
цвета, мири, сву ливаду кити, —
како мора тек изнутра бити !
Ваљда мед се по земљици лије,
јер кошница не мож' га да скрије.

Скочи' брже с Пегазá лакога,
до'вати' се уљаника тога,

па у једну кошницу загледа', —
кад ал' у њој ни трага од меда !
Дуго' другу, диго' све и' редом,
погледа и' жељнијем погледом,
ал' у овим, ка'но и у прве,
нигде меда ни најмање мрве !
Шта је ово, зар се тако ради ?
Гледну' челе, ох, дивне чељади, —
та све они красни соколови,
све трутови, да Бог благослови !
»Ој детићи, реко', здраво, здраво !
Каки амо вас постави ђаво ?
Силна посла — о, да среће клете ! —
Чувајте се да с' не претргнете !«

Ово реко', па напоље брго,
Пегазу се на рамена врго',
и полете' малко унапреда,
па ти нешто ка' њиву угледа',
а по њојзи неко тумараше,
тумараше', вако зипараше :
»Амо, купуј народни' новина,
све шенице, да те је милина,
драгољуба и' други цветова,
и селена, народни' листова !«
А ја виде' како навалице
коси кукољ, чуна травурицу,
чкаљ тај пусти и ону штирину,
а од цвећа и красне шенице,
ка' од куге 'дено соко бежи,
прем и она на до'вату лежи.
Насмеја' се ја овоме здраво,
па му одо' говорити право :
»Ој, соколе над свим соколовим',
шта ти мислиш, море, с послом овим,

што магарци њему се радују,
чкаља твога што они благују,
на ти вичу : здраво, мили побро, —
мислиш да је и за људе добро ?

Он ни речи, само се осме'ну, (Ст. 518.)
на се даље у напредак крену.
Ох, у напред, да ти види око,
стоји брдо до неба високо,
до вр' вршка красно и зелено,
а по вр'у дивно окићено,
та све оним златним облацима,
све златнима и све руменима,
како, брате, када сине зора,
ил' се сунце смири иза гора.
А уз брдо силан свет ту врви,
сваки 'оће да је горе први ;
свак' се пење, жури се и труди,
да изблиза чуду се начуди.
Гледну' овој, гледну' оној зтрани,
свуд се пење јер ништа не брани.
Само с' ове, а са стране наше,
крш и шума на путу стајаше :
све камењак па до камењака,
грм до грма, трњак до трњака ;
трње грма везало за грма,
камен стрми за камена стрма ;
а те, брате, убаве јаворе
пљушт притиск'о одоздо до горе.
Свуда пљушта, трња и бунике,
'дешто цвећа, али чемерике, —
чемер нама био би довека,
да се јаду није нашло лека. —
Нит' извора, ни водице' ладне,

да с' уснице понаквасе јадне ;
ни тичица, ни песамâ лепи,
да уморно срце се укрепи.
Ох, млоги је овуда се вер'о.
док се није јадан и подер'о,
ал' и допро није још ни један
тамо горе на висину, бедан,
'де се небо грли са земљицом,
диван братац са својом сестрицом.
Лепо, красно, дивно ли је тамо !
Авај, брате, како ли је амо !
Из камена стоји сове хука,
с гране суве кукавица кука :
кукај, али према своје главе,
и још главе сеје бућоглаве !
Ал' ето ти онога човека,
'де се лати шуме и литица.
Како дође, на њ га 'ука, дрека
од јејина и од кукавица ;
ал' он ништа, већ секиру лати,
па њом десно и лево до'вати :
Сада пљушту, сада грму јаку,
сада удри опета трњаку.
Куд погледа, у шта силан крну,
све се сруши о земљицу црну,
тешка мишка, а секира љута,
кр'а, руши, крчи дивна пута.
»Уху, куку !« дивне тике вичу,
ал' све мало по мало измичу.
Већ дохака грму и трњаку,
Па се крену пустом камењаку.
Сад још грђа кукњава и 'ука, —
он ни бриге, већ 'вата пијука,
диже, спушта, бије, туче, мрска,

силни камен на све стране прска.
Та шта камен! Све сама прашина,
с њом се титра под небом ветрина.
Све већ стене смрска и растури,
осим једне : тој се сад пожури, —
грдна, брате, беше стена ова,
а у њојзи грдна рупетина,
а у рупи једна грдна сова,
а у сове грдна главетина —
та док би је бумбар облетио,
би се, богме, доста промучио !
Чудотвор се амо живо крену,
диже пијук, па удари стену, —
пуче стена као гром да груну,
а из стене грдна сова муну.
Ја помисли' да 'оће да бега,
али она управо на њега ; —
нуто среће, тек што она сукну,
а он ти је пијучином фукну.
Она паде, ветру душу даде,
ако душу какову имаде.
Оде, сова, брате, најстарија,
Најстарија и најглаватија,
дика, понос своји' другарица,
а царица свију кукавица.
Она паде, друге с' уплашише,
па на крила лака поскочише :
«Куку, хуку ! О невољо моја !»
издирала, па онда куд која.
Утекоше тичице убаве,
а нека и', веселе им главе !

Тек главате што нестале куге,
али у час ето тице друге,
једна... друга... баш читаво јато,

али јато, брате, умиљато :
ове славуји са Дрине и Саве,
са Неретве воде и Мораве,
и са Крке, Лима и Цетиње,
и са мора оне воде сиње !
Долетеше, одма' попадаше,
на јаворе дрва поседаше,
запеваше српску царевину,
српску славу, српску госпоштину,
и јунаке силне на стотине. —
Ал' и друге беше ту милине.
Кад чудотвор мишку силну крену,
на удари ту последњу стену,
онај део што пута пречио,
оде у пра', побратиме мио !
Други само пуче, па с' отвори,
а водица иза њ зајубори,
па потече бистра и весела,
нигда така ја не виде' врела !
Куд потече, замириса цвеће ;
ниче цвеће свуд ми по обали, —
Србадијо, нуто дивне среће !
Амо брже потеци, навали !
Глете, браћо, ту рукотворину !
Глете, браћо, чудо и милину !
Глете, браћо, пута тог згоднога !
Глете тамо цвећа народнога !
Амо живо цвећу по'итајте,
па га с', млади, пуно накидајте,
да вам путем дивно замирише,
да вам срце за кућом уздише !
— — — — —

Пут раскрчен, горе њиме 'ајте (Ст. 656.)
'ајте горе, ал' се и сећајте,
ко'но красна пута вам огради,
па му руци прионите млади :
пољубите ону руку свету,
што разагна невољу вам клету.
Ноћ вам дође са Вука једнога,
данак бели, браћо, са другога :
онај мишку у гвожђе вам скова,
овај души вериге раскова ;
а ко вели : он то није био,
Бог је тога давно већ убио.

ТУГА И ОПОМЕНА

(одломци)

1.

Одавна већ су ошли крути мрази,
долине, брези нису више седи,
по цвећу нога свуда теби гази,
зеленило ти око свуда гледи,
злаћано јутро одонуда лази,
красоте своје ни мало не штеди :
у твоме срцу све то радост буди,
у мојих тужну невеселост груди.

43.

Код куће нађо' лице материно
и оца милог и љубезне браће.
Виђења новог бајна ти милино !
Све здраве видим, срце друго шта ће ? —
Ти, ноћи блиске сјајна тавнино,
на земљу красност твоја доћи кад ће ? —

Тавнина дође, одо' драге кући,
и моје срце 'тело ми је пући.

44.

Не више нема, то је био звук
у њен кад ја униш'о бијих дом,
страховито ме дирнуше тад хук
из ведрога неба, као страшни гром,
весела мога уби сам он пук,
из корена се љуљну житка стром,
и да му дебло није било камен,
тих речи би га преломио пламен.

45.

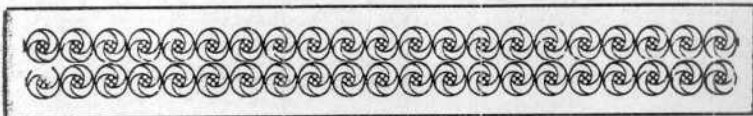
Тек сад ми души оно бија јасно :
на извору што'но онда ћута',
у кући ја разумео сам ласно,
да онда њу ми згуби смрти крута.
Тек сад знадо' али здраво касно,
о чему доста мислио сам пута,
но да сам знао ово јоште тад,
тек дужи би ми био срца јад.

56.

О како се радовах веома,
драги санче, тада са тобome !
Како онда, тако сада исто
пред оком је мени све ту чисто.

57.

Ја јој видим косе расплетене
по лабудни' пловити рамени,
румен-усне, образе румене,
видим снежни њезин врат милени,
очи благо на ме управљене,
очи доле, па говоре мени :
»Живи сретно, па не тужи више —
анђели ме лепо удомише !«

СТАНКО ВРАЗ

ИЗ »БУЛАБИЈА«

Да ли си видио,
кад под вечер птица,
Над мирним језером
лијеће — ластавица ?

Такав бјеше цјелов —
дар душеце њене —
Те и сад питају
уснице блажене :

Лијеће, те се не зна
дал' га пољубила,
Ил' тек додирнула
крајци својих крила ?

Бјеше л' то такнуће
њезиних усана,
Или њихов дашак,
ил' од неба мана ?

СИРОТИЦА

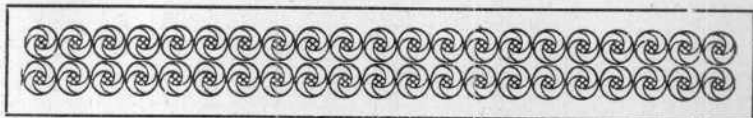
За зелен вјенчац берућ' цвјетлице,
Пролази дјева крај сиротице.
»Ах мили Боже, да је сад мени
К ружам' у онај вјенчац зелени !
Волила бих ту часак стати,
Него сто годин' на лијеси сјати !«
Тако уздише, жељна без мјере,
Дјева поникне, цвијетак убере,
До китних ружа у вјенчац стави,
На главу метне вјенчац гиздави.

Сирва у вијенцу њежнога тијела
Наша цвјетљица стоји весела ;
Ал', чим се сунце више уздигне,
Ето, зло по њу, сирота сахне,
Главицу склони, тешко уздахне :
»Ах, мили Боже, да луде главе !
Била сам сретна сред зелен-траве ;
Али ме ташта жеља захити,
Стати уз ружу, што вјенчац кити :
Ево ме, како лудо погинух !...«
Чим то изусти, већ и премину.

* * *

Кога год у дол намјести судба,
Нек га на гору не вуче жудба.

ИВАН ТРНСКИ

ГЛАС ОД ДРАГЕ

Зауји гласак с мора
Од драге бијела двора,
Предаде вал га валу,
Донесе море жалу.

Превалит' брзâ горе
И дође ми пред дворе,
Дочекује га цвијеће,
Са цвијетка на цвијет леће.

Из низа иде страни,
Од гране лети грани,
Са листка на лист прше,
Прелети драчу, крше.

А цвијет га преда жици
На мојој тамбурици,
А жица понавља га :
»Још за те мари драга«.

ИВО и ЈОВО

Иво и Јово, разлика која ?
Једно и друго нашег је кроја,
Истому викли мајчину слову,
Иво и Јово браћом се зову,
Мајчици, чеду, милој си жени
Тепажу истим слатким имени,
Заједно живе, мучицу муче,
Туђој се злоби, мржњи се уче,
Заједно стоје, заједно ходе,

Путем се друже, ријекама броне,
Милују исту земљицу црну,
На драги гроб ју хлађану грну,
Њиховом истом пјесмом се оре
Долови, горе, ријеке и море,
У чети истој боре се, гину,
Исту ће вазда дијелит' судбину.
Разлика ипак има вам једна,
Неслоге узрок, трвења биједна,
Жали ју књига, паметни људи —
Један јој Бог наш на небу суди!
Разлика чудна — сићушне врсти:
Иво се крижа, Јово се крсти.

ПЕТАР ПРЕРАДОВИЋ

* * *

Небесница звијезда пала
Са висине модрога неба
У низину тамне земље.
Зачуди се земља тамна,
Како звијезда небесница
С неба паде к њојзи доли.
»Не чуди се, земљо тамна, —
Вели звијезда небесница —
»Роду дођох у походе,
Да посјетим сестру Љубав,
Твоју звијезду јединицу«.

ПУТНИК

„Боже мили, куд сам заш'о ?
Ноћ ме стигла у туђини,
Не знам пута, не знам стазе;
Свуд го камен ноге газе,
Трудне ноге по пустињи !

Још ноћишта н'јесам наш'о!
Сјевер брије с сњезног брда,
А туђинцу сиромаку
Још је већи мрак у мраку,
Још је тврђа земља тврда!

Наоколо магла пада,
Застрта је мјесечина,
Не види се звиездам трага,
Мајко мила, мајко драга,
Да ти видиш свога сина!

Да ти видиш њега сада
Окружена биедом свега,
Ти би горко заплакала
Рука би ти задрхтала
У жалости — грлећ њега!

Зашто тебе н'јесам слуш'о,
Кад си мени говорила:
„Не иди синко од матере,
Која мекан лежај стере
Теби усред свога крила!

Не иди, синко, драга душо,
Не ид' од крова очинога,
Туђа земља има своје,
Не спознаје јаде твоје,
Туђа љубав љуби свога!”

Говорећи собом тако
Ка колиби једној клима,
Коју спази изненада

Уморени путник сада
И закупа на вратима.

Отварајућ све полако,
Питајућ се : тко ће бити ?
Главу пружи једна стара.
„Дај у име божјег дара,
Бако, мени преноћити !

Не знам гдје сам, — куд сам заш'о,
Ноћ ме стигла у туђини,
Не знам пута, не знам стазе,
Свуд гô камен ноге газе,
Трудне ноге по пустињи !

Други ноћај гдје бих наш'о !
Сјевер бије с сњезног брда,
А туђинцу, сиромаку,
Још је већи мрак у мраку,
Још је тврђа земља тврда !

Наоколо магла пада,
Застрта је мјесечина,
Не види се звиездам трага,
Мајко мила, мајко драга,
Прими под кров туђег сина !”

— „Примила бих тебе рада,
Али видиш: туј спавају
Три ми синка и три ћерце,
Који ц'јело мајке срце
И сву кућу испуњају.”

— „Ниј’ далеко већ до дана,
Већ поздравља п’јевац виле,
Док загрије данак бож’и
Мало ватре бар наложи,
Да отопим смрзле жиле !”

— „Ватра ми је запретана,
Дрва немам скоро ништа,
Ово мало, што ј’ унутра
Треба мојој дјечи сјутра
Кад се скупе код огњишта !”

— „За туђинца ништа немаш,
Туђа мајко, кад те моли !
Туђе диете твоје није !”
Тим му грозне сузе двије
Низа лице капну доли.

— „Гдје су руке твоје мајке
Сад да скупе сузе сина ?
Гдје кољено да почине,
Да си тешко бреме скине,
Гдје је твоја домовина ?”

Ко да су му грчи љути
Тими ријечми срце стисли,
Сав укочен путник стоји,
Леден зној му чело зноји
И отимље мозгу мисли.

Ал’ очи му уздигнуте
Окрену се, ој онамо,
Гдје од драге демовине
Свако јутро сунце сине,
Тамо жељом хити — тамо :

„Теби опет душа дише,
Теби срце опет бије,
Домовино, мајко среће,
К теби опет син се креће,
Од радости сузе лије!

Прими опет своје диете,
Довијека ће твоје бити,
Љубит тебе свако доба,
У твој пољу дај му гроба,
Твојим цвијећем гроб му кити !”

РОДУ О ЈЕЗИКУ

О језику, роде, да ти појем,
О језику милом, твој и мојем !
О преслатком гласу оном,
У коме те миле мајке
Усниваху слатке бајке;
Кога шаптом и ромоном
Души ти се свјест пробуди,
Те ти спозна и увидје
Да ти боље није нигдје
До на твоје мајке грудих !

По њему те свиет познаје жива,
На њем ти се будућност оснива.
Зато увиек к њему тежи,
У његово јато хрли
Око њега ми се грли,
И у чврето коло вежи,

Па ти неће временити
Бурни триеси да нахуде,
По језику док те буде,
И главом ће тебе бити !

Љуби си га, роде, изнад свега
У њем живи, умируј за њега !
У њем све си благо славиш,
Што ти оста од старине,
Немаш љепше ни баштине
Потомству си да оставиш.
Алем-камен он ти буди,
Ког да чуваш као око,
Ког да браниш као соко,
Кому да си вјеран свуди.

Свака звиезда својим свјетлом сјева,
Свака птица својим гласом спјева,
Ти језиком својим збори !
Слатким гласом материним
Одликуј се међу иним !
Бог бо мили с њим те створи,
Њим да будеш свој својему,
Њим да срцу одолиеваш,
Њим да плачеш и попеваш,
И њим да се молиш Њему !

Туђ туђину, теби твој доличи,
Туђи поштуј, а својим се дичи !
Дичити се можеш њиме :
Њим цареви цареваху,
Њим краљеви краљеваху,
Славне му је лозе име,
Славан цук га својим зове,

И док буде слави виека
Бит ће и он њојзи јека
Од виекова у виекове !

Од Стамбула града до Котора,
Од Црнога до Јадранског Мора
Њег'ву царству простор пуче.
Туј по горах и долинах
Преко девет покрајина
Свуд га мајке дјецу уче ;
Соколовâ, соколића
Његовијех гнездо ту је,
Свуда туд се пјеват чује
Пјесан Марка Краљевића !

Јуначкијем гласом у њем поје
Јунак народ успомене своје.
Уз гусле се у њем оре
Кроз све виеке нама доли
Све радости и све боли
Нашег свиета — пјесни творе
Утрнулих наших плама,
Освјетланих наших лица,
Сва је наша повјесница
Велик само збор пјесама !

Он ти свакој тузи и радости,
Он ти душе цијелој нутрности
Једин прави тумач бива.
У њем ти се жалост топи,
Да ти суза лице шкропи,
У њем с чувства радостива
Твоје срце ватром гори,
У њем само потпунома

Љубав милог твога дома
Јасно, красно теби збори.

Љуб' си, роде, језик изнад свега,
У њем живи, умируј за њега !
По њему си све, што јеси !
Своје тиело, удо свијета,
Бус посебног свога цвиета
У народâ силној смјеси.
Без њега си без имена,
Без дједова, без унукâ,
У прошаста сјена пука,
У будуће нити сјена !

ЗВАЊЕ СЛАВЈАНСТВА

Божја света рука расу
По широком кругу земље
Разне пуке и народе.
По искрицу сваком даде
Свога ума, своје моћи.
Кому даде оштроумље,
Кому мудрост, кому благост,
Кому јакост, кому њежност,
А славјанском, уз све ото,
Даде још и љубав своју,
Па му рече давајући :
»Највећи си и најјачи
И раширен свуд по земљи,
Зато чувар њој ми буди !
Кад јој свиет се изопачи,

Оштроумље кад се смути,
Мудрост када прециени се,
Јакост када раздивља се,
Благост када распусти се,
Њежност када размази се :
Ти освиести, ти разбистри,
Ти укроти, ти ублажи,
Ти окриши, ти узнеси,
Ти ми спаси свет на земљи !

СЛУТЊА И ИСПУЊЕЊЕ

ОДЛОМАК ИЗ ДРАМЕ КРАЉЕВИЋ МАРКО

Слиенац (натегне струње на пјева) :

Долетила вила планинкиња
Са Урвине високе планине,
Запјевала у четири гласа,
Да се чује на све четир стране :
Чујте, људи, моја мила браћо,
Чујте чуда до сад нечувена!
Уздахнуо у земљици Марко,
Разпуче се камен на гробници,
Из гробнице устануо Марко
На свом Шарцу, коњу крилатоме.
Није Марку земља нахудила,
Само му је запрашила лице.
Лети Марко на воду Ситницу,
Да јуначко умије си лице.
Али гледај чуда великога :
Ситница се у крв претворила.
Гледа сватко па пригледа добро,
Је л' истина и како би била.

Ниј' се вода у крв претворила,
Већ се, браћо, зажарила само
Од Марковог јуначкога лица.
Долетили соколови силни
Са свих страна к'о облаци сињи,
Донаднули к Марку на Ситницу.
Гледа свако па пригледа добро,
Јел' истина и како би била.
Нису оно соколови силни
Са свих страна к'о облаци сињи,
Већ су оно силени војници,
На Ситници без броја јунаци,
Ал' међ њима први јунак Марко.
Сви на води коње напојили,
Први Марко Шарца коња свога,
За њим јунак сваки коња свога.
Јунацима говорио Марко :
Напојили јесмо коње бојне,
Али наше сабље јоште ниесмо ;
На Косово 'ајдмо да косимо,
Да и наше сабље напојимо !
Марко рече, силна војска тече,
Тер се сломи у то поље равно,
У пољу се састадоше с Турци,
Потукоше девет турских паша
А десетог цара отманскога.
Турска крвца свуда до кољена,
А Турцима више ни кориена,
Сви на пољу погибоше Турци.

Станко :
Бог дао да буде !

Пук :
Да Бог дао !...

БОГУ

I.

О Боже силни! сићушан црвак твој,
Којему сиева главица с искрице
Твојега вјечнога свјетла, отај
Црвак миче се на славу теби.

Дахом му својим искрицу ту разсјај,
Да теби сија он што већом љеском
И криесницом бар да буде међ'
Свјетилоносцима твога слава !

Узнесен жарком љубави к теби он
Гори од жеље : схватит, обсегнут и
Пјесме си виенцем твоје биће
Овити ; али земнику тужном

Памет се мути, ум се запањује
И клоне, мис'о тајну мотрећи твог
Бића, текућу кроз сву вјечност
И по бескрајности свуд разстрту.

Кам' годјер крене дух му се, свагдје те
Види и чује, свагдје твојим се он
Диви чудесом и у свему
Љубави, мудрости и свемоћи

Позна ти траг ; сва природа говори
О теби гласом својих безбројних на
Удив створова, или муком
Казује на те, да јеси — свагдје !

Ти јеси !... а шта јеси ?... којим да те
Ликом окружи, како да захвати

Људска те мис'о, када ти се
Њој отимљеш к'о даљина оку

На стране све и свуд ? Ах, у зрцалу
Људскога тиесног појма цјеловите
Слике ти нема — мјера не мож'
Да неизмјерности, кап да мору

Буде оквиром ! Ти све надилазиш,
Свих преко међа ти се раширујеш,
Свих изнад ступња ти се дижеш,
А што о теби у ум сиже нам,

То јесте оно мало, и сужњу што
Од неба силног тиесан на прозор му
Узе засиева ! — Шта си, уму
Остаје тајна до виека ; али

У срце свако, ком се отварају
Прам небу чувства цвиети, непрестано
Сипе к'о блага роса, виести :
Какав нам јеси, о Боже тајни !

ИВАН МАЖУРАНИЋ

СМРТ СМАИЛ-АГЕ ЧЕНГИЋА

А Г О В А Њ Е

Слуге зове Смаил-ага
усред Столца, куле своје,
а у земљи херцеговој :
»Ајте амо, слуге моје,
»Брђане ми изведите,
»што но сам их заробио робјем
»на Морачи, води хладној !
»Још Дурака старца к томе,
»што ме рђа свјетоваше
»да их пустим дому своме.
»Јер су, рече, влашад љута :
»они ће ми одмаздити
»мојом главом влашке главе :
»к'о да стрепи мрки вуче
»с планинскога гладна миша !« ...
Хитре слуге послушаше,
изведоше тамничаре.
На ногу им тешке његве,
а на руку лисичине.
Кад их видје силан ага,
он намакну гојне воле,
и целате, љуте рисе,
тер их турск'јем даривао даром :

сваком момку остар колац даје,
 коме колац, коме ли конопац,
 коме бритку палу намјењује :
 »Ајте, крсти, дијелите даре,
 »штоно сам ви Турчин приправио,
 »вам и вашјем Брдом Каменијем ;
 »ви бо како, сва ће Брда тако.«
 Турчин рече, ал' мријети
 за Христову вјеру свету
 тешко није, тко се за њу бије.

Крцну колац њеколико пута,
 звизну пала њеколико пута,
 задрхташе та вјешала танка,
 ал' не писну Црногорчад млада,
 нити писну, нити зуби шкрину.
 Проз пољацу мрка крвца текну :
 нити писну нити зуби шкрину ;
 пољана се напуни тјелеса :
 нити писну, нити зуби шкрину ;
 већ тко зовну Бога великога,
 тко лијепо име Исусово,
 тер се ласно растадоше с сунцем
 заточници, мријет' навигнути.

Р'јеком крвца пољем тече ;
 Турад буљи скрстив руке.
 Тко је млађи, радо гледа
 на липову крсту муке ;
 а тко стариј', муке исте
 сам на себи с влашке руке
 већ у напр'јед од стра' ћути.
 Љутит ага мрко гледа
 гдје се силом дивит' мора .

силан арслан гореском мишу.
Тко си јунак, осветит' се не мош
на јунаку дотле док не предà.
Смакну Туре толико јунака,
посмица их, срца не искали,
што без страха сви су, пред њим пали.
Бој се онога тко је викò,
без голема мријет' јада !

Видећ ага кр'јепост таку,
зазебе га на дну срца,
к'о леден'јем ратом леден
шиљак душу да му дирну.

Од туге ли за јунаци
што их силан заман страти ?
— Турчин туге за крстове не има.
Од страха ли, јер се глави боји ?
Силан ага то сам себи таји.
Зар не видиш како ради
храбар јунак, успрећ' зиму
што му с оне пикње мале
по свем т'јелу мразне ваља вале ?

Гледај главу, пут небеса
гдје се охоло храбра диже ;
гледај чело јасно и око
како бистро под њим с'јева ;
гледај крјепки стас, гдје своју
знајућ снагу равно стоји :
пак ми кажи, има л' која
туд'јер страха и најмање сјења ?

А пак слушај, како јунак збори
и страшљивце како остро кори :
»Вај, Дураче, старче стари,
»куда'ш ваде, камо ли ћеш ?

»сад, гдје смакох горске мише ?
»Ил' у гору ? — Брђани су тамо.
»Ил' у равно ? — На равно ћеш сићи.
»Ил' ћеш живјет, да изгубиш главу ?
»Најбоље је бјежат' под облаке.
»Мишад гризе, али по тлих гмиже ;
»сам сур орð под небо се диже.
»Пењите га на вјешала танка,
»нека знаде што му страх ваљаде.
»А Турчина ако још имаде
»гдјегод кога, тер се влаха боји,
»попећу га небу под облаке,
»ту нек плијен враном врану стоји«.

Муком муче ропске слуге,
Муком муче, пл'јен свој грабе.
»Аман, аман !« старац пишти,
И Новица син му заман
»Аман, аман !« сузан вринти.
Стоји ага, горско зв'јере,
гвозден ступац, камен тврди.
Докле дахну, руком махну,
старац Дурак скоро издахну.
»Медет, медет !...« Целат љути
већ му и грло дотле спути.
Дурак хукну, све замукну.

НОЋНИК

Сунце зађе, а мјесец изађе.
Тко се вере уз кланце — низ кланце,
тер се краде к оној Гори Црној ?
Обноћ греде а обдан почива,
јунак његда, сад не јунак више,
но трет, којој сваки хлад кидише.

Шушне л' гдје год покрај пута гуја,
ил' рујева испод грма зече,
тад он његда љући гује љуте,
мал' не зеца плашљивији клеца.
Мисли, јадан, да је горски вуче,
ил' још гори брђански хајдуче,
тер се боји да ће погинути,
а не стиже што му срце мути.
Скупо држи своју русу главу :
нит' је златна нит' је позлаћена ;
види му се мријет' му се неће,
а јест њешто што га напр'јед креће.

Је ли хајдук, ил' ухода турска,
што уходи свилоруна крда,
ил' волова стада витороба ?
Нит' је хајдук, нит' ухода турска,
већ Новица, Ченгића кавазу,
б'јесан Турчин, крвник Горе Црне,
кога знаде и старо и младо,
и не би га пронијеле виле,
а камо ли ноге на јунаку
Црном Гором на бијелу дану.

Об раме је диљку објесио,
љут јатаган о појасу режи
и крај њега до два самокреса ;
гујско гв'јездо струком прикрилио
лак опанак на ноге притег'о,
»а гô ракчин на јуначку главу ;
Од сарука ни спомена не има.
Без сарука ето Турчин иђе :
види му се, гинут' му се неће,
а јест њешто што га напр'јед креће.

Помно јунак Цуце превалио,
Још Бјелице ратоборне к томе,
тер се маша кршнијех Теклића.
Њих се маша, а Богу се моли,
да му даде и њих превалити
ни чувену, ни гдје угледану :
види му се, мријет' му се неће,
а јест њешто што га напр'јед креће.

Други п'јетли у Пољу Цетињском,
а Новица у Поље Цетињско ;
трећи п'јетли у мјесту Цетињу,
а Новица паде на Цетиње.

Тудјер стражи Божју помоћ зове :
»Божја помоћ, цетињски стражару !«
Љепше њему стража прихватила :
»Добра коб ти незнана делијо !
»Откуда си, од које ли стране ?
»Која ли те срећа нанијела,
»тер си јунак рано подранио ?«
Мудар Турчин, за невољу му је,
мудар Турчин, мудро одговара :
»Кад ме питаш, казаћу ти право.
»Ја сам јунак од Мораче хладне,
»од Тушине, села маленога,
»испод горе гласна Дурмитора.
»Носим троје на срдашцу јаде :
»једни су ми на срдашцу јади,
»што ни Ченгић смакну Морачане ;
»други су ми на срдашцу јади,
»што ми Ченгић погубио баба ;
»а трећи ми на срдашцу јади,
што ј' још више, да још крвник дише.

»Већ тако ти Бога великога,
»пусти мене твоме господару,
»господару и моме и твоме,
»не би ли ми изл'јечно јаде !«

Мудрије му одвратила стража :
»Скин' оружје, незнана делијо,
»на нос' главу куда теби драго !«

Управ Турчин двору на капију,
а посљедња из видика зв'језда :
бјеше зв'језда аге Ченгијаћа.

ЧЕТА

Подиге се чета мала
на Цетињу Горе Црне.
Малена је, али храбра,
у њој једва сто јунака, —
не јунака биранијех
по обличју, ни љепоти,
већ по срцу јуначкоме ;
којино ће ударити
не на десет да утече,
него на два да их с'јече ;
којино ће умријети
за крет часни к'јем се крети,
за крет часни и слободу златну.

Чудна чета ! некупљена
кô се ина куни чета ;
ту се не чу кано другда :
»Тко је јунак, на ждријело !«
»На ждријело, јунак тко је !« —
ту не јекну јака кршна.

Већ ко тајни глас духова,
којијем зборе вишњи дуси,
шапат тамни Гором Црном
с једне ст'јене к другој прхну,
тер гле чуда ! проз мрак сц'јениш,
студен камен прима живот,
дрхће, гамзи, диже главу,
из тврдога станца снажну
пест помаља, ногу кренку,
и проз мразне живце врућа,
рек' би, крвце ври му р'јека.

Видиш зат'јем пушку дугу
пут небеса гдје се кочи ;
а што струка о појасу
вјерна крије, твоје очи
тог не виде... ну мрак гушћи
све ти оте ноћно биће ;
оде војник, откуд глас долиће.

Доба ј' глухо тамне ноћи ;
облак крије зв'језде јасне,
ноћ и струка гвожђе сјајно.
Иђе чета ноћна, тамна,
а пред њоме витез врли.
Друг да другу о њем шанне,
шапћућ' би га Мирком звао.

— Иђе чета, али камо ?
Ман' ћеш питат' чету исту.
Ман' ћеш питат' брзе муње,
и громове громке мани,
куд се оре изнад горе,
кад ти вазда одговоре :
»Не ми, не ми, но громовник,
»ком ваљаде сви да дворе !«

Већ ко тајни глас духова,
којијем зборе вишњи дуси,
шапат тамни Гором Црном
с једне ст'јене к другој прхну,
тер гле чуда ! проз мрак сиц'ениш,
студен камен прима живот,
дрхће, гамзи, диже главу,
из тврдога станца снажну
пест помаља, ногу кренку,
и проз мразне живце врућа,
рек' би, крвце ври му р'јека.

Видиш зат'јем пушку дугу
пут небеса гдје се кочи ;
а што струка о појасу
вјерна крије, твоје очи
тог не виде.... ну мрак гушћи
све ти оте ноћно биће ;
оде војник, откуд глас долиће.

Доба ј' глухо тамне ноћи ;
облак крије зв'језде јасне,
поћ и струка гвожђе сјајно.
Иђе чета ноћна, тамна,
а пред њоме витез врли.
Друг да другу о њем шанне,
шапћућ' би га Мирком звао.

— Иђе чета, али камо ?
Ман' ћеш питат' чету исту.
Ман' ћеш питат' брзе муње,
и громове громке мани,
куд се оре изнад горе,
кад ти вазда одговоре :
»Не ми, не ми, но громовник,
»ком ваљаде сви да дворе !«

Иђе чета — куда ? камо ?
сам он знаде ки је гори,
ваљада је гр'јешник тежак,
на ког хоће да обори
таку силу сврх небеса
суд његове правде вјечне

Ступа чета тихо и глухо,
посред тис'јех, глус'јех тмина.
Нит' ко шапће, нит' тко збори,
нит' тко пјева, нит' се смије :
од сто гласâ гласа чути није.

Већ к'о облак града тешка
тешке у крилу биче крије,
пршећ' мукло, пр'јетећ' мукло
пораз крају гдје се вије :
тако и чета, тмином обавита,
ко десници подоба се вишњој,
ступа муче, нек се кривци уче,
да, јер гром се не озива смјеста
на кривине, т'јем сигурни н'јесу :
јер што кашње, све то јаче туче.

Не звекеће гвожђе св'јетло,
нити грме смртне ц'јеве,
ни на лаган ступај ногу
озивљу се сјајне токе ;
Већ к'о знајућ кога носи,
под опанком храбре дјеце
подаје се врлет тврда,
а врлетна низе брда.

Вјерна уз друга друг корача
неразлучно, вјерно и тврдо

к'о близанци звијезде јасне,
Кад сунчани зрак угасне.

Комљани им и Загарач,
Бјелопавлић љути к томе
давно веће страга осташе,
тер већ газе ломне Ровце.
А за Ровци дружба ноћна
у прозорје ране зоре
на Морачу славцу паде,
од Мораче хладне воде
име земљи к'ој изводе.

Храбра чета дан дановат'
на Морачи хладној сјела.
Тко се снизи к росној триви
санком кр'јепит' снагу тијела.
Тко љут огањ пушки огледа
и фишеке смртне броји,
ил' Острицу поуздану
вјерну ножу гладилицом глади;
Тко извабив искру из кремена
тврдијем надом, тер у шушањ лаки
запретав је, пак навалив грања
зачас мален дахом јуначкијем
пламен пири; а тко дарак
стада кротка, четвртицу овна,
на љескову весео врти ражњу,
ил' бијела кришку сира
из утробе вјерној торби вади.
Ожедни ли? Морача је близу...
Треба л' купе? има двије руке.

У то и дан већ рудјети поче,
и суседној у планини

јавит крдо чујеш глас паст'јера,
којему се звонко озива
преводника овна звоно.

Кад ал' ето инога паст'јера,
гдјено кротак к своме стаду греде.
Не реси га ни сребро ни злато,
него кр'јепост и мантија црна.
Не прате га сјајни пратници
уз фењере и дупл'јере сјајне,
ни поносн'јех звона са звоника :
већ га прати са запада сунце
и звон смјеран овна из планине.

Црква му је дивно поднебесје,
олтар часни брдо и долина,
тамјан мирис што се к небу диже
из цвијета и из б'јела св'јета
и из крви за крст проливане.

Кад се чети ближе прикучио
вр'један слуга вредн'јег господара,
Божју јој је помоћ називао.
Пак окупив храбре витезове,
на студен је камен покрочио,
студен камен ал' је срце вруће.
Добар старац чети бесједио :

»Дјецо моја, храбри заточници,
»вас је ова земља породила,
»кршовита, али вама златна.
»Дједи ваши родише се туд'јер,
»оци ваши родише се туд'јер.
»и ви исти родисте се туд'јер :
»за вас љепше у свијету не има.

»Дједи ваши за њ л'јеваху крвцу,
»оци ваши за њ л'јеваху крвцу,
»за њ ви исти крвцу прол'јевате :
»за вас драже у свијету не има.
»Оро гн'јездо врх тимора вије,
»јер слободе у равници није.

»Вас, који сте, викли томе
»боравити тр'језне дане,
»тко вас хаје, плоде л'крши вином ?
»тко вас хаје, плоде л'крши житом ?
»тко вас хаје, паде л'крши свилом ?
»док по врел'јех хладне воде има ;
»док по драгах бујна стада мучу ;
»док по брд'јех ситна крда блеје.
»Праха имаш, олова ти дости ;
»десница је јака у јунака ;
»испод веђа око соколово ;
»у прсијех вруће срце куца ;
»вјера ј'тврда њом окренут' нећеш ;
»побратима, побратим те пази ;
»вјерна мужа грли жена вјерна ;
»дар ти дјелом племенита пјесма ;
»гвожђа л' требаш — Туре ти га носи :
»ето свега, што ти срце проси !
»Ал' нада све што крш ову кити,
»крст је часни, што се над њом виси.
»Он је што ве у невољи јачи !
»Он милостив, што ве небом штити.

»Ах, да виде св'јета пуци остали,
»из низина откуд вида не има,
»крст ов'славни, непобјеђен игда,
»врх Ловћена што се небу диже ;

»пак да знаду, како неман турска
»грд'ијем ждр'јелом прогутат' га радећ,
»о те крши зуб свој заман крши :
»не би троме прекрестили руке,
»док ви за крст подносите муке,
»нит' би зато барбарим' ве звали,
»што би мросте док су они спали !

»За крст часни справни сте мријети,
»за њ се и сад мријет' подигосте,
»срџбе Божје храбри осветници.
»Ал' тко Богу вјерно служит' греде,
»чист'јем срцем служити му ваља ;
»чистом душом вршит' оном треба,
»који врши Бог што суди с неба.

»Ил' вâс ткогод увредио брата ;
»ил' нејаку драги противнику
»живот дигнув огр'јешно душу ;
»или путну затворио врата ;
»ил' дô вјеру а кренуо њоме ;
»или гладну ускратио храну ;
ил' рањену не завио рану,
»све је гријех, све су дјела прика ;
»без кајања не има опросника.

»Кајите се, док имаде дана,
»док је доба, дјецо, кајите се ;
»кајите се, док није позвана
»душа к' оном који небом тресе ;
»кајите се, јер земаљског стана
»т'јек измиче бјегућ, кајите се ;
»кајите се, јербо зора рана
»наћ' ће многог, куд за вазда гре се.
»Кајите се...«

Али у грлу
добру старцу р'јечца зане,
а на с'једој бради бистра

о сунчану капља зраку
к'о бисерак ситан сину.
Ваљда и њега млада љета
успоменом горком коре,

тере л'јечећ' стаду ране
сам се своје сјети боли :
добар паст'јер, јер што каже ином,
и сам својијем потврђује чином.

Стоји мноштво разбољено
благом р'јечи старца блага ;
јагањци су, рек' би, тихи
што бијаху горски лави :
така чуда Божја ријеч прави.

Ал' међу то тко се указа
пред очима чете кротке,
тер сто рукѹ за сто ножа
у један се часак маша ?

Чудно биће ! сто срдаца
од небеса свратит' вр'једно,
и сто воља што усхтије,
све разорит' оно једно !

Новица је, крвник клети
Новица је пун слободе, —
гдје к побожну ступа кругу,
тер приступив старцу ближе
крјепки овако глас свој диже :

»Богом браћо храбри Црногорци,
»не машајте за оружје св'јетло!
»Новица сам, ал' не који прије,
»јер не на вас, него с вама гредем
»турском крви сад омастит' руке.
»У Турака досле што имадох
»немно ми све уграби Турчин.
»Не оста ми нег' десница храбра,
»и та одсле црногорска буди.
»А јер крсту не подоба јунак
»него крштен, жудим, крстите ме,
»јер не радит' хитро нука вр'јеме!»

Сто десница на те рјечи
оружја се махну љута,
а сто очију к'о проз росу
мјеште сунца дугу видје.

Мигну оком старац добри,
Мораче му капу даше :
»Вјеруј, синко, у вишњег оца,
»и његова од вијека сина,
»и трећег, милостива духа :
»вјеруј вјеруј, спасиће те вјера !«
Рече, и љута поли невјерника
пред свједоцим' планинам' висоцим',
и њих сини, четом у планини.

Тадер старац очи подигао,
благе очи и бијеле руке,
тер је чету опростио грјеха.
Пак је Богом даривати стаде :
сваком момку по честицу даје
тајне пиће — хљеба небескога ;
сваком момку по кашњицу даје

тајна пића, вина небескога.
Жарко сунце дивно чудо гледа,
гдје слаб старац слабе кр'јепи људе
да им снага Богу слична буде.

Када ли их покр'јепио старче,
сва се дружба изљубила редом,
Стоји чета вишњег Бога пуна,
не к'о крвав нож к'јем рана
задаје се смртна и тешка :
већ к'о перо свето и златно,
којијем небо за унучад позну
дјела отаца биљежи витешка.

Жарко сунце за планину сједе ;
старац оде, чета даље греде.

ХАРАЧ

Гацко Поље, л'јепо ти си,
кад у теби глада не има,
љута глада и невоље љуте !
Ал' те јадно данас притиснули
крвни момци и оружје св'јетло,
бојни коњи, б'јели чадорови,
тешка гвожђа и фалаке грозне.

Што ће момци ? што оружје свјетло ?
што ли коњи ? што ли чадорови ?
тешка гвожђа и фалаке грозне ?
Смаил-ага крвав харач купи
по Гацкоме и около њега.
Поср'јед поља понео чадорје,
пак растури харачлије љуте,
харачлије, изјели их вуци,

тер од главе по жут цекин иште,
а од огња по дебела овна,
и за ноћцу обредом дјевојку.

Од истока харачлије јашу,
воде голу на репов'јех рају ;
од запада харачлије јашу,
воде голу на репов'јех рају ;
јашу змаји с сјевера и с југа,
 голу рају на репов'јех воде.
Јадна раја руку наопако,
сл'једи коњске на конопцу траге . . .
Мили Боже, што је раја крива ?
Ил' је крива, гад што Турке мори ?
Ил' је крива што их рђа бије ?
Што је крива ? — Крива ј' што је жива,
а не има што Турчину треба :
жута злата и бијела хљеба.

У то ага коња добра
пред чадорјем амо тамо игра,
тер цилитом око бистро
и десницу вјежба храбру.
Сад надл'јеће ине Турке скоком
брза коња, сад надмеће харбом.
Добар јунак, да је човјек таки !

Пак гдје видје, какав плијен
харачлије љуте вуку,
залетје се стрјеловито
на кулашу добру коњу,
тер у лету, кушње ради,
сподби руком цилит љути,
и к првој га влашкој глави упути.

Ал' и добра у јунака
др'јемне каткад рука храбара :
тако и тад пр'јека згода хтједе.
Спотаче се кулаш брзи,
звисну зраком цилит вити,
тер лакокрил неједнакијем летом
мјеште јањца мрка косну вука
и Саферу, што вођаше влаха,
луч из главе један изби.
Прену око на зелену траву,
а Турчина мрка крвца поли.
Писну Туре кано гуја љута ;
плану ага кано пламен живи :
срамота је такоме јунаку
купит' харач, не скупит' харача,
цилитнут' се, не погодит' циља,
камо л' слијепит' мјеште раје Турке,
камо л' да му злорад крст се смије.
Плану ага кано пламен живи.
Авај, Боже, што ће одсад бити,
кад већ досад власи бјеху криви !

»Мујо, Хасо, Омере, Јашаре,
»дедер, кучке, коње добре
»заиграјте пољем равн'јем,
»да видимо како крсти трче !«
Ривну ага к'о бик љути.

Брзе слуге брже послушаше,
заиграше добре коње пољем ;
стоји клика слуга на коњијех,
стоји трка коња под слугама,
стоји писка раје за коњима.
Први часак, престигнуће, мнијеш,

коње виле раја ластавица ;
други часак разабрати не мош
ил' су коњи ил' је раја бржа ;
трећи часак коњи одмицати,
јадна раја заостајат' стаде ;
а четврти да погледаш часак,
јадна раја к земљи попадала,
тер је вуку коњи крилонози
и по праху и по калу,
Екторове испод града Троје,
кад већ Троју оставише бози.

Ага стоји, ини Турци стоје,
тер призором жалоснијем
гњевно своје пасу око,
и сву грозну крви жеђу
влашком крви, влашком муком гасе.
Пак како им срце разигра се,
грохотом се засмијаше
на л'јеп поглед, када раја,
када псета к црној земљи паше —
см'јехом ист'јем клети ад се ори,
кад се гр'јешник с вјечн'јем мукам бори.

Не малакшу Турци љути;
малаксали коњи добри,
грозном браном пути живе
завлачећи равно поље,
малаксали тер су постајали.

Тадер ага : »Море слуге,
»црче раја, црче харач, слуге ;
»већ ви хајте ускрисите рају,
»не би ли ми избавили харач!«

Лоше слуге горег господара
спонадоше троструке канџије,
пак од брзијех одскочише коња,
на сумртву јуриш чинит' рају,
не би ли се повратила раја.

Немилога трак од бича
у поводу вјеште руке,
по бешћутну звијзди зраку,
и троструц'јем зубом глуху
мученичку пут прогриза,
тер крвава ствара врела ;
ил' спотакне л' десница се викла,
по тијелу црно-модр'јех
слике змијâ грозан пише,
док под њиме јадна жртва издише.

»Ајде, рајо, на ноге се,
»на ноге се крети, псета !«
е уста турек'јех поље разл'јега се.
Тко је јачи, изнемогле
под ударцем скупља духе
и на ломне ушире се ноге ;
а тко слабји, к'о проз вјечни
сан и клете слиша р'јечи,
и немили остан ћутећ'
полуизбјеглу враћа душу,
тер се миче и четвероношке,
по зелену гмиже пољу :
плачан доказ, да не само стражња
трубља мртве на суд будит' море,
кад троструци исто бичи творе.

Гдје домиље крви облита
до чадорја раја тужна,
бјесан ага, немам ружна
»Харач, рајо, харач!« риче,
»харач, харач, ил'још горе биче!«

Створац вишњи птицам небо даде,
тиха дуња и жуђена ги'језда
рибам воде и пучине морске,
стан од стакла, нек се по њем шире;
а звјерињу ливаде и горе,
хладне шпиље и зелене луге;
јадној раји? — не даде ни коре
суха хљеба, да је сузам' кваси.
Ал' што вељу? даде небо добро,
но је несит све већ Турчин побр'о.

»Харач, харач!« Откуд раји харач?
Откуд злато, који крова не има,
мирна крова, да уклони главу?
Откуд злато, који њиве не има,
него туреку својијем звојем тони?
Откуд злато, који стоке не има,
но за туђом по брд'јех се бије?
Откуд злато, који руха не има?
Откуд злато, који круха не има?

— »Глад, голота, господару!
»Ах причекај пет-шест дана,
»док ти жуђен харач испросимо!«

»Харач, харач, рајо, треба!«

— »Хљеба, хљеба, господару!
»не видјесмо давно хљеба!« —

»Чекај, крсту, докле с неба
»ноћ вечерас пане тиха,
»печења ћу мјеште хљеба !
»Дотле, момци, јер су крсти боси,
»поткујте их, пас им нану греба !«
Ага дода, тер под чадор хода.

Вичне слуге рају кваче,
а највеће Сафер једнооки
изнад ин'јех готов скаче,
тер на радост св'јех још већу
пламти осветит' угашену св'јећу.

Ту флакака шрина стоји,
ту Сафера рика дивја :
»Харач, харач, рајо, треба !«
ту кукавне јаук раје :
»Хљеба, хљеба, господару :
не видјесмо давно хљеба !«

— »Чекај, крсту, докле с неба
»ноћ вечерас пане тиха,
»печења ћу мјеште хљеба !«
клете р'јечи клетник враћа. —

Али тко ће вјерно описат'
препаћене тешке ваје ?
тко ли срцем мирн'јем слушат'
горку жалост, колика је ?

Данак мину, за њим сумрак стаде,
а за њиме тиха ноћца паде,
небеса се осушише звијездам',
већ што запад мрки прамен ови ;

Virtual Library of Faculty of Mathematics - University of Belgrade
elibrary.matf.bg.ac.rs

а кри мјесец о по неба трепти,
тужна св'јећа позоришта тужна

Уср'јед поља мирна, пуста
стародавна расте лина.
Покрај ње су чадорови,
а мед њима понајљепши,
Понајљепши, понајвећи
агин чадор ине наткрилио,
кано лабуд птица б'јела
б'јеле птице голубове.

Бијели се чадорје бијело
на тихотној мјесечини,
к'о големи гробови под сн'јегом,
око кијех доба у глухо,
зли се дуси врзу, и страшн'јем
сликам' плаше пролазника ноћна,
ил' му ухо причињеном
риком лава и лавезом паса
и лелеком страдајућ'јех глуше.

Гробови су, мниш, отаца.
словинскијех, на далече
к'јех словјаше име славно,
око кијех Турад дивја
у по дана кано доба у глúхо
погана се врзе, и мозак
хитри обрће чијем како
да расплаши дјецу плачну,
над отражјем среће боље
да не цвиле своје јаде пр'јеке.
Тлапи ти се, сад да лавом рика;
тлапи ти се, сад да псетом лаје;

а сад чујеш лелек мученика,
јаук, писку, тешке уздицаје ;
чујеш звуку гвожђа оковнога
и уза њу помагању горку...
Слушај, побре, јел' и јаук тлапња ?
Слушај звуку, јел' и звука тлапња ?
Слушај . . . Слушај . . . Ах, то тлапња није,
јер те видим, гдје те боли јако . . .
Што ? ти плачеш ? . . . Ах то тлапња није,
ти бо с тлапње мним да не би плак'о !

Пред чадорјем огањ гори ;
око њега промећу се Турци.
Тко налаже нову ватри меку ;
тко напухнув мјешину од уста,
потпухује, т'јем да љепше пламти ;
тко подвитјех ногу чучи
покрај њега, и голему
на проколу товна врти овна.
Цврчи пусти ован при жеравци,
а жив пламен око њега лиже,
тер расв'јетља росу знојну
испод чалме што се Турком рони.

Кад се Туре навртило овна,
скинуше га с осовине тешке,
навалише на синију пуста,
и вељијем сасјекоше ножем.
За готову софру посједаше
гладни Турци кано гладни вуци,
тер пл'јен нокти разглабати сташе.
Најпрви се Смаил-ага маша,
за њим Баук, за њим Турци ини
л'јеп'јем редом вука у планини.

Намакнуше симита бијела
и свакоме по ракије плоску,
тер се кр'јеше симитом и месом,
а жежен'јем зал'јевају б'јесом.

Кад ли ага одолио гладу
и б'јес друз'јем удвојио б'јесом,
плану опет кано пламен живи :
срамота је такоме јунаку
купит' харач, не скупит' харача,
цилитнут' се не погодит' циља,
камо л' сл'јепит' мјеште раје Турке,
камо л' да му злорад крст се смије.
Плану ага кано пламен живи,
а пак слугам : »Ето мяса дости ;
бац'те раји оглодане кости,
»бац'те кости, спремајте печење,
»док ве викнем, да готово буде«.
Рикну ага, шетну под чадора.

Поше слуге вечер вечерати,
вечерати, припремат' весеље,
сухе сламе и конопца тврда,
ч'јем ће кадит' непослушну рају,
ногам' у вис, главом стрмоглавце
објешену о липову грану ;
ч'јем ће кадит', ч'јем ли злато вадит'
голе из раје, у кѣ круха не има.
А што раја ? — Што ће раја тужна !
Земља ј' тврда, небо је високо ;
плачн'јем срцем грозне справе гледа,
плачн'јем срцем, ал'је сухо око.

Када ли се приправиле слуге,
не море им срце дочекати,

а највеће Ђор-Сафере гамзи,
да завикне ага Ченгијићу :
»Хазур, момци, с кретом липовијем,
»пењите га на липову грану !«

Дотле ага под чадором сједи,
и с њим шарен Баук војевода,
и Мустапа, поуздан му ћато,
и остало главнијех Турака.

По чадору окол' у околи
разастрти л'јепи сази
и душеци врх њих меци
раскошно се шире, и крешко
позивају на разблуде т'јело,
на разблуде и на санак тихи.
у закутку на малену огњу
праска скоро усјечено грање,
ил' се цмари и пјесанцу драгу
плачућ' пјева, пјевајући плаче.
А на ср'једи о дрвену стабру,
око ког се уоколо
био чадор охол стере,
виси оружје св'јетло и љуто :
смртне ц'јеве и жељезо круто.
Демескиње ту се сабље криве,
сто пут влашком напојене крви ;
ту јатаган у осмеро виси ;
мале ноже пребројит' је тешко ;
диљку пушку позлаћену л'јепо
веле пута ту замјерит' мореш ;
самокресом ни броја се не зна.

Ал' што оно уз топуз се слони,
дивно чудо досле невиђено,

кrotко јaгње покpaј мpкa вyкa,
тaнкa вилa пoрeд змaјa љyтa ?
Гyслe видиш ; ал' сe нe бoј, пoбрe,
нe би ли их рaзлyпao тoпyз,
пpoмeтнyю жицe вepигaми,
нeвин лyчaц тетивoм и лyкoм,
a кoњицa кoњeм oд мeјдaнa.
Нe бoјe сe Слoвинкињe вилe,
уз шeстoпeр дa ћe пoгинyти ;
пaчe знaди, дa, гдјe њeгa нијe,
тy ни пјeсан слoвинскa нe зpијe !

А нa двoрy нeбo дивнo
црн'јeм тминaм' лицe зaкри,
и дa ј' видјeт' пpoз oблaкe,
влaшићи би, зв'јeздe ситнe,
нaд чaдoрoм трeнтили бијeл'јeм ;
a мјeсeц би виторoг тe глeдo,
сa зaпaдa испрeд зв'јeздa сјaјн'јeх,
к'o пpeвoдник испрeд стaдa oвaн.

Нoћ је вaни сл'јeпa, глyхa,
Нигдјe глaсa, вeћ штo сипи
рoсa ситнa, к'o дa нeбo плaчe.
Мрaк сe гyсти, пoмрчинa гyстa
зaпoдјeдe рaвницoм и гoрoм,
дa нe видиш пpeд oчимa пpeстa,
a кaмo ли стaзy пpeд сoбoмe.
Тeшкo oнoмe, кoгa сaдe
стижe y пyтy нoћцa црнa,
a нoћиштa јaдaн нe имaдe !

Пoгнaшe сe нeбoм вјeтри ;
a oдaндe плaхe мyњe,

небескијем огњем сјецајући,
сад ти смртне бл'јеште очи,
сад још гушћу, нег' бје прије,
навлаче ти на вид тмину.
Пак за њими чуј сад грмљавину,
гдјено најпр'је издалека тутњи,
пак све ближе, крупн'је, страши'је
урнебес се громки горам' ори.
Стоји тутањ неба и равнине,
стоји јека драге и планине :
сва је згода, биће града тешка.
Тешко ономе, кога саде
стиже у путу ноћца црна,
а ноћишта јадан не имаде !

Ал' да вјетру дадеш плећи,
пак кад сјекне огањ из облака,
да зјеницу упреш бистру,
тер да гледнеш низ вјетар равнином,
видио би гдје скуп људи ступа ;
ноћ их лучи, ал' су зато скупа.

Сад им пламен указује стазу,
сад је отме ноћца мркла ;
али они ступај лаки
мрачн'јем пољем напр'јед стеру,
и даљину измед себе
и чадорја хитро беру :
ноћ је црна, ради би ноћишту,
тер се јадни тмином провућ' ишту.

Опет сјекну пламен вишњи.
Дружба ноћна све се ближе кучи.
тер разабрат' мореш веће

тко је води и тко с њиме ходи.
Ваљада је једно дружби глава,
а проводич вјеран друго,
тере вичан пољу и гори
путну мраком дружбу прати.
Зирни, побре, како лако иђе,
к'о да зраком мутн'јем плива —
мниш да напјед све га нешто вуче —
докле његов' дружба ина
с двјести нога ступај гази.
Ваља да се боји црне ноћи,
пак би рад већ на ноћиште доћи.

Ал' свјетлица што сад прва кресну
дружбу тајну за чадорјем видје,
гдје се у ред поредила редом
са три стране, да је више буде,
тер ту стоји чета ноћна
кано тр'јесак изненада,
ил' горућа кано лава,
с огњенијех што се горá
на долину прлећ' саспе,
баш без бриге када смртни заспе.

Стоји чета, ослушкује гласе,
за разазнат', гдје господар спава;
али ина гласа чути није,
већ што Сафер с дружином се врједном
мукам раји већ унап'јед смије.

Под чадором ага сједи,
тер изм'јења тутун кафом,
мрку кафу духом пакленијем.
Испод чалме чело ведро

намрштио мрскам тамн'јем,
а јуначко под њим око
к'о праменом од облака,
намчрио, тере м'уком мучи.
Мисли ага свакојаке мисли :
од балчака и од дјевојака,
и од лова и од соколова,
и од злата, и од љута рата,
од колаца и Црногораца,
од цилита и од копја вита ;
а пак плану кано пламен живи :
срамота је такоме јунаку
купит' харач, не скупит' харача,
цилитнут' се, не погодит' циља,
камо л' сл'јепит' мјеште раје Турке,
камо л' да му злорад крст се смије.
Плану ага кано огањ живи ;
ал' гдје гласне о стожеру гусле
мед оружјем јунак снази,
стукну мало бијес крвни,
а услади крв се горка
к'о небеск'јем складом струна,
и што крви жеђ бје прије,
тад постаде пјесме жеђа :
толика се сласт из пјесни лије !

Пак Бауку говорио ага :
»Ој, Бауче, вр'једна војеводо,
»тебе хвале: да си јунак добар ;
»ал' да удре миши из планина,
»каж' Бауче, колико би миша
»ти јединац јунак посјекао ?«
— »Дај шестину, добри господару.«
»Рђо, кучко, војводи Бауче,

»мислио сам да си јунак бољи
»Да удари двадесет брђана,
»вјера турска тако ми помогла,
»једин бих им поодс'јецо главе . . .
»Али сам се мал' не забринуо
»лулу пијућ' и преврћућ' мисли,
»гдје нам ноћца не допушта мрка,
»да се с крстом кадећ' забавимо.
»Вјера моја, ти си пјевач добар,
»а ја жељан гусал' и пјевача :
»де запјевај, да ме жеља мине.«

Уста Баук, гусле скиде,
а пак смјеран подвитијех ногу
на пријашње сједе мјесто ;
тер наслонив пред собоме
на мек душек жице гласне,
гудну лучцем звекетнијем
амо тамо по коњскоме репу ;
пак гдје клинац неколико пута
кренут шкрину, у громовит
уз удесне струне веће
глас овако, лукав пјевач, заче :
»Мили Боже, чуда великога,
»какав бјеше Ризван-ага силни,
»и на сабљи и на копљу виту,
»и на пушки и на ножу љуту,
»и на шаци и на добру коњу !
»Сиђе ага у Поље Косово,
»пак закупи царева харача :
»све од главе по жут цекин иште,
»а од огња по дѣбала овна
»и за ноћцу на обред дјевојку.

»Куши ага царева харача,
»тврда раја даје и не даје:
»Гдје од главе по жут цекин иште,
»отуд често ни бакрена не има ;
»где од огња по дебела овна,
»дају му га, ребра му се виде ;
»а гдје за ноћ млађахну дјевојку,
»отуда му кухне бабе не има.

»Апси ага тврдоглаву рају,
»тер је пољем наразанце реди,
»пак је коњем прескакиват' стадо.
»Прв'јех десет прескочио ага ;
»друз'јех десет прескочио ага ;
»а кад наста треће десеторо,
»б'јесан њого б'јесно подиграва
»пак гдје скокну, пусти колан пуче :
»силан ага на трави се нађе.

»Мало томе вр'јеме постојало,
»оде шапат од уста до уста
»по убаву пољу Косовоме.
»Што је даље, све то јаче расте,
»даље смијех, даље сирдња раји,
»док проникну пјесма из гусала,
тер сад пјева по Косову сл'јенац :
»»Рђа бјеше Ризван-ага силни...««

Још док кобна пјесма из уста
Бауку се грмећ' разл'јегаше,
тко ј' у агу, а не у пјевача
поглед упро, тај могаше
по лицу му познат' јаде,
боли, србце, гњеве, б'јесе,

и стотину ин'јех срда,
поносите штоно у срцу
на Ђух сваки бруке и руга
крвавијем noktи гн'јездо рију.

Крвав пламен најприје му букну
гњевну у срцу супроћ раји црној,
супроћ влахом, песетом, крсту
лишовоме, штоно вр'један није
уз Турчина да га сунце грије.

Гвожђа, отров, коноп, ноже,
палу, огањ, колац грозни,
уље врело, и сто мука
у час једаћ јунак смишља,
за изгладит' горкој бруци траге,
и сачуват' успомену чисту,
чисто име уз глас струне благе.

На обрве при му облак сједа ;
пламте очи попут огња жива ;
црљен пламен уз образ му лиже ;
страшн'јем б'јесом ноздрве се шире ;
а на усти испод пјене б'јеле
грозан, паклен израз стаде,
к'о да вели : раја нек пропаде,
само пјесни чуват' се ваљаде.

Ал' гдје Баук задњу р'јечцу изусти,
једн'јем махом к'о да муња
проз мозак му сјекну плаха :
раја сама бруци свједок није ;
раја сама не има очи и уста ;
туци рају, туци Турке к једну,
само чувај успомену вр'једну.

Али у то мисџ страшну
у дубине срцу ага топи ;
црте лицу кроти, тјеши, блажи,
а по лицу све то јаче маша
срџбе пламен ; хоће да се миран
св'јету укаже, а вас дрхће и трепти.
Пак најпосл'је, гдје голема иједа
пред св'једоци сакрит' не узмогну,
уста и викну буктећ': »Хазур момци,
»хазур с крстом, хазур с љут'јем ножи,
с палом, с огњем, с колцем, с уљем врел'јем;
»раскивајте све паклене власти !
»Ја сам јунак, то ће пјесма р'јети ;
»к том ће циљу сви ко жртва насти ! . . .«

Ага добро не дорече,
а на двору пушка грмну,
и Саферу, који први
на глас агин готов скочи,
у ноћ друго просу око ;
тер што данас чинит' љути
цилит поче, смртно зрно доче.

»Власи, власи !« свудар вика јекну.

У то један чете дио
у чадорје набој сасу.
»Власи, власи !« Турци вичу.
»Коња, коња !« грми ага.

Дио други тада груну.
»Власи одасвуд ! Пушке, ноже !«
»Коња, коња, Хасо, коња !«

Диљке испразни дио трећи ;
и већ Хасан вијкла бржи
изведе му добра коња.
Посјест' ага гдје га хтједе,
из облака муња кресну,
и врућ пурак са земљом га сведе.
Ноћ је мрачна ; не знаш тко га свали,
ал' ту близу Мирко пушке пали . . .
Проз ноћ црну прхну без тијела
храбра душа, гола, невесела ! . . .

Паде ага ал' се Турци боре,
већ што тмина чудит' ти се не да,
колика се ту јунаштва творе.

Од мрака се не разбира ништа ;
пак кад сјевне огањ са небеса,
ил' из пушке поуздану другу,
често пут се крст и Турчин нађу
на дохвату ножа љута,
Гдје мнијаху пушкомет је пута ;
тер се грле рукам гвозденијем,
тер се љубе кљуном гвозденијем
крст и пророк, док једнога тече :
толика им мржња срца пече !

У одјећи ноћи црне
пр'јека у крвцу смрт по пољу грезне ;
плахом муњом очи јој се св'јетле,
а проз кости хладан вјетар дује ;
гласом грома грозна подвикује
сада »куку !« сада »медет, медет !«
сад »помози, о Исусе благи !«
и уздише, пишти, цичи, хрипи,
а пак граби сад крсте, сад Турке,
тер им својјем рухом очи веже.

Ту погибе уздан агин ћато,
Мујо, Хасо, Омер, Јашар љути,
и тридесет инијех Турака.
А Баука спаси ноћца мрка,
и остало, што се још измакну.

Ал' тко оно покрај аге лежи,
тер на мртва мртав гњевно режи ?
Новица је ; љут га Хасан смакну,
баш гдје јунак к мртву скочи лаву,
измед Турак' да му скине главу.

Грџд из н'јевн смртни преста,
а навали грџд с небеса :
чета поћна под чадорје уђе.
Ноћ је страшна, крви облита,
тамна, црна ; благо чети саде,
гдје већ трудна на ноћиште паде.

КОБ

Ловћен гора под небо се диже,
на домак му једно поље шири.
У пољу је станак пустињаков,
а у станку једна изба мала,
у тој изби чудно чудо кажу :
б'јесно Туре гдје се крсту клања.

Стоји Туре одјевено л'јено
и под чалмом и под бритком сабљом,
и под пушком и под љут'јем ножем ;
страх те хвата, посјећ'ће те бјесно.

Ал' се не бој, побратиме драги :
кротко Туре посјећи те неће ;

смјерно Туре, уплашит га ласно.
Удри само о земљицу ногом,
тер ти смјерно обје скршта руке,
руке скршта а пригиба главу,
а пак десну пред образе диже,
и најпосл'је врху чела виси.

Пак приступи, тер ми гатеј, побре.
чија ј' ово поносита чалма ? —
»То је чалма аге Ченгијића,
»ал' се тужно око главе вије.«
Чија ј' ово, побратиме, глава ? —
»То је глава аге Ченгијића,
»али из ње тамне очи вире.«
Чија ј' ово окована сабља ? —
»То је сабља аге Ченгијића,
»ал' жалосно уз бедрицу виси.«
Чије ј' ово злаћено оружје ? —
»То ј' оружје аге Ченгијића,
»али мирно о појасу рђа.«
Чије ј' ово златно одијело ? —
»То ј' од'јело аге Ченгијића,
»ал' од сунца не одс'јева јадно !«

ЈОВАН СТЕРИЈА ПОПОВИЋ

СПОМЕН ВИДОВ=ДАНА

ИЗ ЗБИРКЕ „ДАВОРИЈЕ“

За вечером Лазар седи, Сутра иде Видов-дан, Погружена њега гледи Српске војске мућен стан.	С пребијеном воштаницом Осветљава Гениј клет. С тужним срцем сад изчезне, Смртни Србству куца час ; У прсима сваки носи Своје судбе горки глас.
С упаљеном воштаницом Над Лазаром Гениј стоји, Скорбним лицем к трону судбе Он управља поглед свој.	Вражда сеје љуто семе, Вера с' зове невером ; Бук се диже, Милош пада, Милош дика роду свом.
»О, уклони, свемогућа, Ово од твог народа ; Није народ, није земља, Гди не цвета слобода«.	Бурно свиће Видов-данак, Да оправда прошлу ноћ ; Ал' је слаба рука људска, Гди с' противи виша моћ.
Ал' безгласна стоји судба, Око ње је ужас, стра, Дечанскога крв облива При подножју њеном пра.	Није л' Рима древног сила Полубожна негда била ? Све раздора сруши власт. Лети Србин, лети вољно На Косово поље бојно, Нагли своју у пропаст.
У сузама Душан тоне, Котрља се страстиј смет,	

Сабље звече,
Брда јече ;
Крв се лије,
Срце бије ;
Коњи врштите,
Мајке пиште,
А јунака ране тиште.
Сложно, браћо,
Србин бије ;
Милош гди је ?
Мурат лежи,
Турчин бежи,
Србину се срећа смеши.

Но Вук клети
Ропством прети ;
Лазар пада,
Све пропада ;
Ах, надвлада
Турчин љути,
Бој ућити.
Србску славу, србску
сјајност,
Србско име, србску знатност,
Све прогута Видов-дан.

* * *

Ништ' на земљи постојаног :
Данас весео, сутра тужан ;
Данас силан, сутра сужан ;
Данас богат, сутра дужан ;

Данас славан, сутра ништ !
Време иде, време бежи
Бујним стремом, бујном
хуком,

* * *

Дуго Србин ништи
У невољи тој,
Ков га робства тишти,
Није своме свој.

Сва Србија тужна
Један сињи гроб,
Син је плачно виче,
Свуда сужни роб,
У незнате земље
Он прелази стран,
Да избегне горки
Робства вјечна стан.

Отечество губи,
Сваком туђин свуд ;
Српско чедо доји
Туђе мајке груд.

О, смилуј се, вишњи,
Гњев утоли твој,
Од коначне беде
Спаси народ мој !

Тако сва од вошља
Српска јече поља,
Ал' је страна смртном
Вјечна вишњег воља. —

* * *

Све раздире кивном руком,	Тек је онде права срећа
Куд манито смртни тежи.	Гди с' глупости руши
Јуче страшан, данас смирен;	сплетк.
Јуче важан, данас презрен;	
Јуче славан, данас потрен ;	Тако судба мати рекне,
Јуче силан, данас роб! —	Сјајни небу сину зрак ;
	Бурни облак, и давнашњи
	Разбегну се беда, мрак.

* * *

С вишеземног сад престола	Опет Гениј с воштаницом
Свој разлива судба глас :	Указа се с целом сад,
»Чујте, Србљи, божја помоћ	И као нови воље божје,
Милостиво здравља вас.	Он осветли рукосад.

Што је Србин злопатио,	Умиљато насмеши се,
Причина је себи сам,	Пак загрли србски род :
Вражду, раздор и неслогу	»Вјечно, роде, вјековао,
Он обљуби себ' на срам.	Вјечно славом успјевао,
	У свом добру сазревао,
	Купећ' снаге рајски
	плод !« —

Грех Душана покајан је,
И што крвни створи Вук,
Проклетство је освећено,
Буди, Србе, Србу друг.

* * *

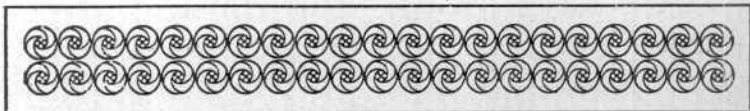
Будите се ви, синови,
Из дремежа сваки свог,
Нек вас Србин брат дочека
Као жељеног брата свог.

Радо човек спомиње
своје негда јаде,
Кад му бољег живота
Дне часови сладе ;

Свет разума почитујте,
Да познате среће цвет ;

Но корист је спомена,
Што страдалци гледе,
Да с' пажљиво чувају
Од подобне беде.

Б О Г

— ГАВРИЛО РОМАНОВИЋ ДЕРЖАВИН —

О Ти, пространством бесконачни, живи у кретању вештаства, по току времена превечни, без лица, у трим лицима Божанства ! Душе, који си свуда и једини, коме нема места ни узрока, кога нико постићи није могао, који све собом испуњаваш, обухваташ, зидаш, чуваш ; ти којег зовемо — Богом !

Кад би високи ум и могао измерити дубоки океан, избројити несак, луче планета — Теби ипак нема броја ни мере ! Духови просветљени, од светлости Твоје рођени, не могу испитати Твоју судбину ; тек што дрзне мисао да се узнесе к Теби — одмах ишчезава у Твоме величаству, као прошаста, неповратна тренутак вечности.

Превремено, преисkonsко биће хаоса дозвоао си из бездни вечности, а вечност, која је рођена пре векова, у самом си себи основао : себе самим собом сачињајући, сам собом из себе сијајући, Ти си светлост, из које је потекла светлост. Саздавши све једном речју, распростирући се у својој новој творевини, Ти си био, Ти јеси, Ти ћеш вечно бити.

Ти садржиш у себи ланац свих бића, Ти га одржаваш и оживљаваш, конач удружујеш са почетком и живот смрћу обдарујеш. Као што се из огња расипају и разлећу искре, — тако се из Тебе рађају сунца. Као што у мразан,

јасан зимски дан искрице иња блистају, ковитлају се, колебају и сијају, — тако и звезде у безднама под Тобом.

Милиони, запаљених светлила теку у неизмерности ; они врше твоје законе: расињу луче животворне. Но све те огњене лампаде, или сјајних кристала громаде, или златних валова ускипели збор, или горећи распламтели етри, ил' сви скупа светлећи светови — све је то пред Тобом — као ноћ пред даном.

Сав овај континентат према Теби је капља у море спуштена; а шта је и сва Васељена, коју видим? И ја исти шта сам према Теби? У оном ваздушном океану, умноживши сто пута све светове милионом других светова, — све ће то пред Тобом бити само тачка, а ја још инак — ништа.

Ништа! — Али Ти сијаш из мене величаством Твојих доброта. Ти се приказујеш у мени, као сунце у капљици воде. Ништа?! — Али ја живот осећам у себи; ја свагда некаквим необузганим полетом узлећем у недохитне висине; моја душа слуги и крепко се нада да постојиш; она прониче, мисли, расуђује: ја *јесам* — дакле јеси и Ти!

Ти јеси! то ми јавља читава слика природе, то ми навешћује моје срце; разум ме мој уверава; кад Тебе има, ја већ не могу бити — ништа! Честица сам Васељене; стављен сам, чини ми се, у ону часу средину бића где си довршио телесне твари, где си зачео духове небеске и ланац свих суштастава мноме свезао.

Ја сам свеза светова, који су свугде, ја — крајњи ступањ вештаства, ја — средсреда живећих — начална, исконска црта Божаства; ја телом гнијем у праху а умом громовима заповедам; ја цар — ја роб; ја црв — ја Бог! Но, будући толико чудесан, одакле сам произашао? Незнано ми је порекло; а сам собом нисам могао постати.

Твоје сам Саздање, Саздаатељу! Твоје сам премудрости створ, источничке живота, даваоче благâ, душо душе моје

и царе ! Твојој је истини било потребно да моје бесмртно
биће преброди смртну бездну, да се дух мој прво обуче у
смртност и да се кроз смрт повратим, Оче, у Твоју бесмрт-
ност !

Неисказани, Непостижни ! Ја знам да су маштања
душе моје немоћна да нацртају и једну сенку Твоју ; но
у часу кад нам Те ваља славити, слабирим је смртницима
немогућно дати Ти хвалу како друкчије, но само се к Теби
узвишавати, губити се у неизмерној разности и лити бла-
годарне сузе !

Предео *J. M.*

ПЕТАР ПЕТРОВИЋ ЊЕГОШ

ЦРНОГОРАЦ К СВЕМОГУЋЕМ БОГУ

О ти бићем бесконачни,
без почетка и без краја !
почетак си сам основâ
и крај свега у тебе је.
Ти, дубино неизмјерна,
ти, висото недолећна,
те си сјајност своју скрио
многостручним покривалом
величанства и пространства,
те се не даш да те види
око душе најумније
нит' ум тебе вообрази ;
но тек почне о теб' мислит,
занесе се у бескрајност,
све с вишега к вишем одећ,
летећ жељно да те види
или сјенку барем твоју.

Ал' узалуд њему мука,
по простору тумарање,
када си га ти створио
кратковидно и слијено,
да у тебе не погледа ;
но се натраг мора вратит
у ћескотном своје храму

занешено, утруђено,
величином зачуђено.

Погледам ли течност стварих,
погледам ли свјетлост сунца,
погледам ли сјајност, хитрост
милионах горњег свода,
све то мене удивљава,
тебе каже свемогућа,
и душа те моја мала
више свега узвишава,
тебе што си више свијех,
и те р'јечу сву ствар крећеш,
Бог си ума душе моје.

Колико је даљност твоја
од краткога ума љуцког,
свеколике умне главе,
што су досад на св'јет биле
и посада те се роде,
да у једно перо слију
силу мислих највишијих,
не би знале черте повућ,
нити р'јечи уписати
о твојему величаству.

Ах, ти ствари превисока,
јер си мене таквог дала
кратковидна и малена, —
и чему сам ја подобан ?
Ја се надам, нешто твоје
да у душу моју сјаје ;
неизвјестан, ал' се гордим
што са тобом својство имам.

Но и било штогођ мало,
то се може уподобит
спрам сјајности твоје воље,

премалојзи искри огња,
која пође тамо дећет
од огњеног окејана,
док се опет к њему врати.

Ти с' окејан бесконачни,
а ја пловац без весалах ;
мисли су ми бура јака :
са мношћу чине валовање,
нагоне ме напред пливат,
желе штогођ видијети ;
но како ћу водом одит
кад у руке весла нејмам,
већ сам дужан стојат тужан,
у смртноме чамцу малом
на средину окејана,
док с' преврати чамац исти
и окејан мене прождре !

Ја се земље цар називам
ја се гордим и поносим,
ја врх свега земног владам ;
ја с природом често ратим,
побјеђавам треск громовах,
побјеђавам звук вјетровах
и сињег љутост мора.

Ја умнима летим крилма
око сунца и планетах,
знадем њину величину,
знадем њина круг течења,
њину свјетлост и бистроту ;
ја над љутим лафом, тигром
и над свијем животнима
мора, земље и воздуха
владам умом и царујем :

све с' то мене поковава,
све ми с' клања и служи ме.

Куд год се ја обратим,
величаство свуд ти видим :
погледам ли кита, слона,
погледам ли мравца, муху,
погледам ли равна поља,
разним цв'јећем накићена,
погледам ли горде горе
у зеленост обучене
или цв'јетак једва видни, —
свуд те видим свемогућа ;
најмањи те цв'јетак слави,
ка највишег свјетлост сунца.

Но ах, творче, што сам смртни
ја у сравност твоје силе,
твог могућства, величаства ?
могу ли се жив показат
спрмаа твоје величине ?
Ти, који си премудрошћу
у пространству ваздушное
созда св'јетак милионе
и све једног с другим свеза
твојим ланцем невидимим,
и свакоме живот дао,
те уредно свој ток чине,
један другом свјетлост дају, —

Ко се равнит с тобом може?
ја ли смртни да се равним
спрама творца бесмртнога ?
ја ли треба да с' подобићим,
теб', који си сама вјечност,
спрам које се једва могу

ја показат да сам био
и на св'јет се појављао ?

Ти, божество превисоко,
које живиш у простору,
над простором, под простором,
у свијетлим планетама,
у зракама сјајног сунца,
и у сваку малу стварцу
нам видиму, невидиму,
ти свачему живот дајеш
невидимом твојом силом.

Но ко ће те описати,
ко ли умом обузети ?
Ум си кратак дало чојку,
не може те ни назрети,
а камо ли видијети ;
већ ум лети чојка слијеп
по простору бескрајноме,
тражећ св'јетло по тавнини
како сова у мрак ноћни.

Ал' ја више силе немам,
да изближе тебе видим,
већ из стварих видимијех
створитеља њина славит
и с чудењем великијем
душом, срцем тебе викат :
»Ти си Цар мој и свег другог
којега је рука вргла
темељ свему видимоме
и у кога руку стоји
конац исте величине !
Тебе слава бесконачна,
тебе части прековјечне,

тебе фала, ка свемоћну,
нека буде и бити ће,
док је свјета и народа !«
1834.

ОДА СУНЦУ, СПЈЕВАТА НОЋУ БЕЗ МЈЕСЕЦА

Сине неба, диадимо Зевса,
побједниче царства Еребова,
ти нам сијеш луче свјетлосјајне,
без тебе би у мраку плакало
све подножје пространог Урана ;
без тебе би љуство тужно било,
би у мраку расло и гинуло,
не би знало божествене руке ;
много дивно и цв'јетно растење
не би знало земаљска божества,
ни свог творца природне дарове
при којим се често мрачна види
твога кола сјајност огњенога.
Све дубраве и цв'јетне ливаде,
веља брда и горде планине,
те рађају ките и цвјетове,
којим ките све биће природе,
фале руку њина создатеља,
услађују чувство погледања
и воздуху слатки мирис дају.
Без тебе би све ка мртво било,
да их твоја не мами красота
и летење хитрокрилних луча
из њедара њине њежне мајке.

Што сад поје и весели чојка,
без тебе би све њему плакало ;
ум би његов по мраку летио,
с једне ствари на другу трчао,
не би нигђе почивала нашâ,
доклен би се у бескрајност скрио,

како одзив топа великога,
кад се слијеп међу горе смете
и од једне на другу прескаче,
док га прождре окејан воздуха.
Све ријеке и дивна језера
и сва мора с небом закључана,
те су љуцком најнужниј' животу
и најљевши оку погледати,
без теб' ништа то нам било не би
до љуцкога гроба и прождора.

Глас славуја и тичице гласне
ни у поља, нити у дубраве
без тебе се нигђе чуо не би ;
нит' би когођ имâ опојати
то прољеће — в'јенац од времена —
већ би вјечно мучале тичице
од настанка до свога нестанка ;
мјесто њих би у вјечне дубраве
по пољима и по ливадама
завијали ненасити вуци

и хучали несташни међеди,
тигри страшни и лавови силни ;
с дрвима би честе боје били
и јарошћу себе поб'једили,
не могајућ дрву одољети.
Тад би била стада без пастира
рашћерата по гори зеленој
са љутошћу дивљијех звјеровах,

а пастири исто кâ и стада
не би знали један за другога.

Живот љуству без тебе би био
кâ немирним неба духовима
те мишљаху с престола бацити
цара неба и свег створитеља.
Рај земаљски, Едем красновидни,
без тебе би кâ ад изгледао.
Што мирноме сад житељу земље
даје с тобом радост и весеље,
без тебе би јадост и кукање;
вјечно б' с умом мрâка војевала.

Али сада торжествује љуство,
е помоља весела зорица,
цвјетови су поља окитили,
а вјенчеви горе вјенчали су;
поју тице са царем славујем,
љуству кажу да у поља иде
и у китне башче и цвјетнике,
е се златна кола помаљају
и крилати коњи излеђују,
који воде цара од свјетлости.

ЛУЧА МИКРОКОЗМА

— ПЕСМА IV, ПОЧЕТАК —

Дан к вечеру бјеше већ нагнуо
У цвијетне небесне равнине,
Два вјенчана славом полководца
Уљегоше у густе полкове
Врага неба, а несреће оца.
Ка' две лађе крила надутижех,
Када иду ускијем каналом

Кроз покрите снијегом равнине, —
Тако они кроз бијеле масе
Погубљене војске пролазаху.

»Ах Сатано, равночини брате !« —
Михаил му поче говорити —
»Какве черте виђу ја погубне
На твој образ и на све остале !
Зар се јеси р'јешо доиста
Испитати гњев праведни Творца,
И у вјечну поврћ' погибију
Себе самог и све легионе
Те су твојој власти потчињени
И твојојзи круни архангелској ?

»Зар се смијеш врагом злијем назват
Оца свога и оца мировах,
Који те је из једног атома
У вјечнога претворио духа,
Окрунио круном архангелском,
Да уживаш вјечите радости
У предјеле неба блаженога ?
Ах Сатано, обрати погледе !
Виђи престол оца превјечнога !
Он је стариј' начала и конца.

Обрати се, душе изгубљена !
Пролиј топле сузе покајања
Пред општијем творцем милоснијем,
Познај име свемогуће што је
И значење твоје прама њега ;
Изжен' таму из слијена ума
И злу завист из пакосне душе !
Благи Творац многомилостив је,

Опростиће твоје заблудење,
Причислит те у свето блаженство».

»Не! не!« гласом крупнијем прогнмје,
Зли губитељ душах безсмртнијех,
Да га чује стан бунтовни цјео; —
»Михаиле, подобњи ми чином!
Али духом много нижи мене!
Јер ти душа како моја није
Благородном гордошћу зајдена, —
Проштенија не иште Сатана,
Благодородна моја намјерења
Небо чује, а знаће мирови! —

»Грка су ми сва блаженства неба
док постигнем моје намјерење
и правило друго бићу дадем;
не познајем име свемогуће,
с којијем ми толико грозите.
Рад часа је ваш владалац горди
мене од сна будио вјечнога
и дружину моју благородну,
кад нам круне самодржавија
ставит није на главе мислио?

»Ја бих волиј' да сам вјечно оста
у сна мирној влади и наручју
са свом мојом свијетлом дружином,
него ће сам на свијет изиша
да умножим гордост поноситу
несноснога мога противника.
Неће нигда Сатанина душа
умножават славу противника;
неће нигда Сатанина уста
похвале му слова изгласати!...«

ПРАХУ НАРОДОЉУПЦА

Син је сваки отечество дужан жарко душом љубит,
Отечество име њега као залог свети хранит.

Плач'те ви, музе, паде гениј рода !
лица сада српска кваси сузах вода.
Шишатовца лире струне слаткогласне
више неће Србу родољубјем звучат :
страшна их је Парка престригнула нама !
Виш' Аполон сина не види очима ;
храм се српских музах разруши нав'јеки,
увехнуше в'јенци пастира и п'јевци ;
паде ступац снажни отеческе цркве ;
катедра је пуста, а лира пребјена,
Мушицкога нема, началника њина !
Његове су искре престале лећети,
трести чувства Србу отечествољубјем
својим силним, вјештим електризмом умним !
Машина је пала, ватра угашена ;
глас је умукнуо Србина учити
вјештим гласом лире, род како љубити.
Мушицки нам паде, кâ орај крилати,
житељ надоблачни, високо летећи,
кад устр'јељен буде стр'јелом Јупитера ;
како дуб велики на високој гори,
на којега буре јарост своју међу
и вјечно се с њиме силама упиру,
доклен завидљиве њега не положи.
Тако су на тебе злост своју бачале

Теб' је рука моћна у покој увела :
покој нам се вјечно у пристану тихом,
рода свјетилниче, напрсниче Феба !

Српско ће се срце са твојим именом
доклен Српства траје, восхишчават вјечно.

У Бечу 5. јулија српског 1837.

КУЛА БУРИШИЋА

— ПОЧЕТАК —

Књигу пише скадарски везире,
а шаље је у Стамболу граду,
а на руке цару господару :
»Султан-царе, драги господаре,
Гору Црну мука притиснула ;
погибе јој жито у долини,
погибе јој стадо у планини,
узвија се народ у горама,
ништа не зна шта хоће да ради.
Но отвори благо из ризнице,
а отвори жито из житнице ;
домамићеш на то Црногорце,
предаће се теби Црногорци,
покорићеш ломну Гору Црну,
учинићеш дину задужбину
и прославит име у свијету.«
А кад царе књигу разумио,
он накити ситнога фермана,
отправи га Скадру бијеломе
Осман-паши скадарском везиру :
»О Османе, моја вјерна слуго,
ти отвори благо из ризнице,
а отвори жито из житнице,

те домами к себи Црногорце ;
а дајем ти турску вјеру тврду,
ако Гору ти покориш Црну,
до мене ћеш сјећет у дивану,
пушићемо из једног чибука,
присрковат из једног филџана».
Када везир ферман прифатио,
он на граду обори топове,
а скадарске скупи поглавице,
те им чита царева фермана ;
свако ћути, ништа не говори.
Тад Амзага на ноге скочио,
амза Казаз, од вароши глава,
те за цара не зна ни везира,
па везиру био бесједио :
»Та луд ли си, скадарски везире,
што ћеш благо трошит на јабану ?
Турска земља пуна сиротиње :
сиротињи својој помажите, —
благо ће ти штета понијети
ка да ћеш га усут у Бојану ;
Црногорци бити, што су били,
на сирдњу ће тебе окренути
како су те знали преварити.«
За то паша не обраћа главе,
но ушета у шикли-одају,
па шарене књиге накитио
на крајине листом црногорске.

СЛОВО О ПОЛКУ ИГОРОВУ

ЗАПЈЕВ

Лијепо л' је нама попјевати,
по старински пјесну удесити
о ратиштах тврдога Игора,
Свјатослава јуначкога сипка.
Запјевајмо све кано је било,
оставимо жарка маштанија
вјешта и јевца старога Бојана,
који знаде вјешто укитити,
час се дрвљем и тамо и амо,
час се зорно мрким вуком вући,
сада лећет небу под облаке,
и кâ орð парати га крилом.
Он пјеваше прошли[x] дана[x] збића,
не пјеваше како се пјева
(танким гласом и slabим ријечма),
већ он пушћа десет соколовах
да напану јато лабудовах —
соко писне, лабуд пјесну дава ;
ил' пјеваше старцу Јарославу,
ил' пјеваше храбру Мистиславу,
Мистиславу, штоно посијече
на очиглед војсках кнез-Редедју,
ил' пјеснички вјенац он свијаше
та Роману Светослављевићу.
Чујте, браћо, р'јечи од истине :
то не било десет соколова[x],
нит' лећело јато лабудова[x],
веће Бојан, у истину пјевац,
прстим својим струне покретао,
вјешти прсти а живосне струне —
лако њима пјеват славу кнезом.

Запјевајмо, вељу, пјесну дивну
од старога светог Владимира
све до дана Игора јуначког,
којино је крјепост ума свога
божествено разавио дивно
и витештвом прса набрецао
дивним пићем духа јуначкога ;
чим испунив храбрено војинство
на земљу га пути половачку,
да војије за Русију мајку.

ЉЕТЊЕ КУПАЊЕ НА ПЕРЧАЊУ

Помили се иза круте скале;
о титане, царе дуговласи !
За твој триумф све је приправљено :
Даница је исток засмијала.
Чаровите разасула власи,
њежно крече цвијетним стопама
по плаветном и тихом простору.
Све се хоре шуме и дубраве
од радости и слатког појања ;
вид су сјајни узели потоци,
играјући немирно скакају
у њедрима кипућега поља,
глас пастира и глас земљедјелца
већ јутрењу пролама тишину.
Морнар смјели на мору се њиха,
мути веслом сребрне валове
ка лопатом пастир жеравице.
Још те чека љубимац Авроре

на бријегу тихога канала ;
заборављен судбом и људима,
но утјешен у мрачној пустињи
са зракама свога Створитеља
те презире људе и судбину,
како једно лажно сновиђење —
ја те чекам — чекам с нестрпјењем
да се прострем у морску пучину,
да полетим мало физически,
ка што летим ваздухом морално.

МОНОЛОГ ВЛАДИКЕ ДАНИЛА

(ГОРСКИ ВИЈЕНАЦ)

Виђи врага су седам бињишах,
су два мача а су двије круне,
праунука Туркова с кораном !
за њим јата проклетога кота,
да опусте земљу свуголику,
ка скакавац што поља опусте ;
францускога да не би бријега,
аравијско море све пдопи !
Сан паклени окруни Османа,
дарова му луну ка јабуку !
Злога госта Европи Оркана !
Византија сада није друго
но прђија младе Теодоре ;
звизезда је црне судбе над њом.
Палеолог позива Мурата,
да закопа Грке са Србима.
Своју мисли Бранковић с Гертуком ;
Мухамеде, то је за Гертуку !

Сјем Азије, ђе им је гњијездо,
вражје племе позоба народе ;
дан и народ како ђуку тица :
Мурат Српску а Бојазит Босну,
Мурат Епир а Мухамед Грчку,
два Селима Ципар и Африку —
сваки нешто не остаде ништа !
Страшило је слушат што се ради ;
мален свијет за адова жвала,
ни најест га, камо ли прејести !
Јанко брани Владислава мртва ;
што га брани кад га не одбрани ?
Скендерберг је срца Обилића,
ал' умрије тужним изгнаником. —
А ја што ћу, али са киме ћу ?
Мало руках, малена и снага :
једна сламка међу вихорове,
сирак тужни без нигђе никога !
Моје племе сном мртивијем спава,
суза моја нема родитеља,
нада мном је небо затворено,
не прима ми' плача ни молитве.
У ад ми се свијет претворио,
а сви људи паклени духови.
Црни дане, а црна судбино !
О кукавно Српство угашено ;
зла надживјех твоја сваколика,
а с најгорим хоћу да се борим !
Да, кад главу раздробиш тијелу,
у мучењу издишу членови.
Куго људека, да те Бог убије !
али ти је мало пò свијета
те си својом злошћу отровала,
но си отров адске своје душе

и на овај камен избљувала ?
Мала ли је жертва сва Србија
од Дунава до мора сињег ?
На трон сједиш неправо узети,
поносиш се скиптром кржавијем,
хулиш Бога с светог олтара ;
мунар дуби на крет раздробљени !
Али сјенку што му шће тровати,
те је у збјег собом унијеше
међу горе за вјечну утјеху
и за спомен рода јуначкога ?
Већ је у крв она прекупата
сто пут твоју а стотину нашу ! —
Виђи посла цара опакога,
кога ђаво о свачему учи :
»Црну Гору покорит не могу :
»ма никако да је са свим моја ;
»с њима треба овако радити« ;
па им поче демонски месија
лажне вјере пружат посланице.
Бог вас клео, погани изроди !
што ће турска вјера међу нама ?
Куда ћете с клетвом прађедовском ?
Су чим ћете изаћ пред Милоша
и пред друге српске витезове,
који живе доклен сунца грије ? —
Кад данашњу премислим вијећу,
распале ме ужаса пламови :
исклати се браћа међу собом !
А крвници јаки и опаки
затријеће сјеме у одиву.
Грдни дане да те бог убије,
који си ме дао на свијету !

да те како заборавим,	У крвничке сад ли руке,
кукавица !	платили те !
е презгодна глава бјеше,	нагрдиће красну главу,
млади брате !	прекрвници !
Да уз цара сједијаше,	Ти ћеш многе браће наћи,
мудра главо,	куку нама !
шћаше царев везир бити,	биранијех соколовах,
сестри тужној !	куку браћо !
да код краља сједијаше,	по бедему од Травника,
мој владико !	бог га клео !
ђенерал му шћаше бити,	главе братске познат нећеш,
моја ружо !	нама празно !
Да се могу разговорит,	ере су их нагрдили,
срце моје !	невјерници !
и са мртвом твој главом,	Куд ће твоја млада љуба ?
кам да ми је !	Куку њојзи !
да ти црне очи виђу,	двоје ћече твоје лудо ?
очи моје !	Сирочади !
да пољубим мртву главу	што ће јадни ћед ти Бајко ?
мјесто брата !	мој Батрићу !
да очешљам дуги перчин,	који те је одњивио ?
јаох мени !	тешко њему !
и јуначку чалму свежем,	
сестра грдна !	
Просте твоје љуте ране,	
— мој Батрићу !	
ал' не прости грдни јади,	
куку роде !	
е се земља сва истурчи,	
бог је клео !	
главари се скаменили,	
кам им у дом !	

О БОЖИЋУ

(ГОРСКИ ВИЈЕНАЦ)

ИГУМАН СТЕФАН:

Нема дана без очнога вида, (Ст. 2452.)
нити праве славе без Божића !
Славио сам Божић у Витлејем,
славио га у Атонску Гору,
славио га у свето Кијево ;
ал' је ова слава одвојила
са простотом и са веселошћу.
Ватра плама боље него игда,
прострта је слама испред огња,
прекршћени на огњу бадњаци ;
пушке пучу, врте се пецива,
гусле гуде, а кола пјевају ;
по три паса врте се у коло,
све би река, једногодишници,
све радошћу дивном наравњено ;
А што ми се највише допада,
Што свачему треба наздравити !

О ЖИВОТУ

(ГОРСКИ ВИЈЕНАЦ)

ВЛАДИКА ДАНИЛО:

Љепше ствари нема на свијету, (Ст. 2479)
Него лице пуно веселости,
Особено ка што је код тебе
Са сребрном брадом до појаса,
А лице ти глатко и весело ;
То је управ благослов вишњега.

ИГУМАН СТЕФАН :

Ја сам проша̀ сито и решето,
овај грдни свијет испитао,
отрови му чашу искапио,
познао се с гркијем животом.
Све што бива и што може бити,
мени ништа није непознато ;
што год дође, ја сам му наредан.
Зла под небом што су сваколика,
човјеку су прѣија на земљу.
Ти си млад јошт и невјешт, владико !
Прве капље из чаше отрови
најгрче су и најупорније . . .
О, да знадеш, шта те јоште чека !
Св'јет је овај тиран тираницу,
а камо ли души благородној !
Он је состав паклене неслоге :
Уњ ратује душа са тијелом,
уњ ратује море с бреговима
уњ ратује зима и топлина,
уњ ратују вјетри с вјетровима,
уњ ратује живина с живином,
уњ ратује народ са народом,
уњ ратује човјек са човјеком,
уњ ратују дневи са ноћима,
уњ ратују дуси с небесима.
Тјело стење под силом небесном,
колеба се душа у тијелу ;
море стење под силом небесном,
колебљу се у мору небеса ;
волна волну ужасно попире,
О бријег се ломе обадвије.
Нико срећан а нико довољан ;

нико миран, а нико спокојан ;
све се човјек брука са човјеком :
гледа мајмун себе у зрцало !

ПУШКА ВУКА МАНДУШИЋА

(ГОРСКИ ВИЈЕНАЦ)

ВУК МАНДУШИЋ (мрко пича):

На Шћепан-дан дође ми одива, (Ст. 2745)
из Штитарах љетос поведена,
И каза ми : »Ево харачлије !
»У Штитаре да купе хараче.«
Те ја скупи педесет момчади,
и западни с њима под Штитаре,
да посјечем Турке изјелице ;
пучу пушке Љешанском нахијом,
мислим иду Турци у хараче,
па на рају страву ударају ;
кад бој чујем у Прогоновиће,
те ја потец за оном дружином,
а кад тамо, мука и невоља !
Ударило двјеста харачлијах,
потурице љута Арнаута,
на краву Радунову кулу,
Сам се Радун у кулу нагнао,
и с њим жена његова Љубица ;
жена млада, ама соко сиви,
пуни пушке своме господару.
Радун гађа с прозора од куле,
седмину је на обор убио.
Но му дошла беше погибија :
Турци бјеху сламу и сијено

око бјеле куле нанијели,
па зажегли са свакоје стране.
Плам се дига бјеше у небеса
и кулу му бјеше дохватио,
а он гађа пушком, не престаје ;
попијева танко гласовито,
припијева Баја и Новака,
припијева Драшка и Вукоту
и два Вука од села Трњинах,
Марковића и Томановића,
а кликује и живе и мртве,
види страшну уру пред очима ! —
Нама жива срца попуцаше,
потрчасмо кули Радуновој,
око ње се покласмо с Турцима,
избависмо из куле Радуна,
ма изгоре ојађела кула !
Јошт нам Ђеко у помоћ прискочи,
те од куле поћерасмо Турке,
до Кокотах више Љешкопоља
осамдесет и три посјекосмо...
И у боју код бијеле куле
олова ми токе изломише !
А у раздвој боја крвавога
најпотоња која пуче Турска —
цефердара држах пред очима —
престриже га, остала му пуста (плаче)
по ремику, ка да трска бјеше !
Више жалим пуста цефердара,
но да ми је руку окинула ! —
Жа ми га је ка једнога сина !
Жа ми га је ка брата роднога !
Јере бјеше пушка мимо пушке,
срећан бјеше, а убојит бјеше —

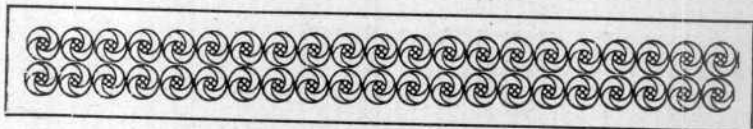
око њега руке не превијаш,
свагда бјеше као огледало,
у хиљаду другијех пушаках
познати га шћаше када пукне.
Па сам доша до тебе владико!
на мору је од свашта мајсторах,
би л' ми могли пушку прековати?

ВЛАДИКА ДАНИЛО:

Мрки Вуче, подигни бркове,
да ти виђу токе на прсима,
да пребројим зрна од пушаках,
колика ти токе изломише!
Мртву главу не диже из гроба,
ни прекова бистра цефердара!
Здраво твоја глава на рамена,
ти ћеш пушку другу набавити,
а у руке Мандушића Вука
биће свака пушка убојита! —

(Владика устаде и даде Мандушићу из одаје своје један
добар цефердер).

ЉУБОМИР П. НЕНАДОВИЋ

СНАГА НАРОДА

ЗАВРШЕТАК

Спава Марко, јоште спава, И Косову иде ближе.
Буновна му тешко глава. И осећа своје груди
У сну види где с' олуја Да му брекћу од једрина,
Из далека страшна диже : Чује врисак свог Шарина,
И обори престо многи, Једва чека да с' пробуди.

До Стамбола ал' не стиже.
Чу имена нека стара :
Чу војводу, патријара,
Али даље више ништа,
Све с' ућута, све се стиша.

Па он кроз сан вилу виче :
»Где си вило, вило бела !
Што си ми се 'нако клела,
Пробуди ме — зора свиће !
Па да питам холе Турке :
Ком чинише 'накве муке ?«

Спава Марко, али чује
Где се учи, спрема, ради,
Где се лије, струже, кује,
У потаји круна гради.
Чује звона из Крушевца,
И топове с Крагујевца ;—
Види сабљу где му с' блиста
К'о сунчана зрака чиста,
Види да се рађа зора,
Од Балкана па до мора,
Да се свако Српче диже

— Бела му се вила јави,
И за руку њега узе :
»Устај Марко, гони Турке,
Сиротињи бриши сузе.
Топузине твоје ево,
И ево ти сабље бритке !
Косова ти поља ено,
Чекају те славне битке.

Сад је снажно српско племе! Родило се сунце јарко,
Устанку је дошло време. Да осветиш ти Косово
Устај, устај горе Марко! И подигнеш царство ново!»

ОПШТА КУЋА

Просуло се вино из Маркове чаше,
Те нам порумени све брегове наше;
И у свако срце што се српско зове,
Ули нову снагу и надежде нове.
То не било вино из Маркове чаше,
Већ румена зора буди земље наше:
Устајте, устајте, свима зора свиће,
Сви на пос'о хајте, сваком посла биће.
Та општа је кућа што се сада гради,
Највећи, најмањи, нека на њој ради.
Нек не жали нико живота, имања,
Да нам кућа наша не буде најмања,
Већ да у њој могу сви заједно стати,
Сви, које год роди права српска мати.
Да нам кућа буде велика и јака,
Као што су куће осталих јунака.
На своме огњишту да се Србин греје,
А не да се грчи испод туђе стреје.
Устајте, устајте, и стари и млади,
Та општа се кућа општински и гради.

КОШУЉА

Разболи се калиф, цар од сто држава,
Нит' може да једе, нит' може да спава,
Нит' може да легне, нит' може да седи,
Сав у огњу гори, а срце му с' леди.
Владао је дуго у царству великом,
А никада добра не учини ником ;
За златом и сребром летеле му жеље.
Зграбио је себи сва богатства земље.
Што год нешто вреди, све се њему носи,
Сви други осташе и голи и боси.
Па сад калиф паде и тешко болује,
Најбоље лекаре зове, да их чује ;
Моли и преклиње да му лека траже,
Да му љуте мукe и патње ублаже.
Ал' нико не може њега да излечи,
Горко калиф тужи и од јада јечи.
Смрт очима види, ал' јоште узда се,
Све богатство даје, ко му живот спасе :
Један дервиш стари најпосле му дође,
Уздахну дубоко, па говорит' пође :
»О калифе ! смрт је господар над свима,
Али твом животу јоште лека има :
Нађи у твом царству човека једнога
Сасвим задовољна, потпуно сретнога,
Кошуљу његову ти обуци на се.
Здрав ћеш одмах бити — то ће да те спасе !
Ал' потпуно срећан онај мора бити ;
Који те превари дај га обесити !«
Обрадова с' Калиф — од радости плак'о ;
Такав лек је њему нађи врло лако ;
Па зове и пита прве богаташе —
»Нисмо, нисмо срећни !« Они повикаше,

Па редом несреће и незгоде своје
Пред калифом они уздишући броје.
Тад по целом царству разиђу се слуге,
Ал' срећног не нађу, свуда нађу туге.
Кад су се враћали кроз неке ливаде,
Виде једног старца дуге, беле браде,
По дугој хаљини опас'о се лјиком,
Стоји усред поља с тољагом великом;
Нити има капе, нит' обуће има,
Две три овце пасу, он гледа за њима.
Кад су слуге биле крај тога овчара,
Они га питају, он им одговара :
»Потпуно сам срећан, и ништа не желим !
Потпуно сам срећан, ја вам опет велим !«
Тад викнуше слуге : »Дај, кошуљу скини :
За калифов живот то је лек једини.«
Овчар своју дугу хаљину отвори :
»Ја кошуље немам !« — тихо проговори.

ЛИСИЦА И КУПИНЕ

Лисица, пролазећ' некакву плотину,
Омакне с', но одмах шчепа с' за купину.
Бодљива купина шапе јој раздере,
Тужећи лисица на њу се продере :
»О бодљива рђо ! тако л' се помаже ?
Тако л' среташ оне што помоћи траже ?«
— »А ко ти је рек'о, купина јој вели,
Да помоћи какве ти тражиш у мени ?«

ДИВЉА ЈАБУКА И РУЖА

Рој се један пчела из трмке извуче,
Пак с' у дупљу дивље јабуке увуче ;
Но кад рој тај меда ту доста нанесе,
Јабука се онда тим медом понесе.
То видела ружа па јој беседила :
»О дивља јабуко, што си полудила ?
Те се туђом слашћу ти поносиш тако,
Кад твој прави плод је опор наопако.
То је труд пчелица, то је сладост њина,
Па и слава њима, а ти си дивљина.
Али ако желиш да се славиш и ти
Онда мораш свој плод слатким учинити.«

ХРАСТ И ТРСКЕ

Храст силним се ветром из земље извали
И изваљен тако у реку се свали ;
Покрај вите трске вода га носаше,
И у беди својој храст трске питаше :
»Кажите ми, како, о ви трске танке,
Издрижите ветре велике и јаке,
Кад ја, 'вако силан, висок и дебео,
Нисам се од силне олује отео ?«
»Е, тако је, рекну, вијући се, трске,
Ми се превијамо и ми нисмо дрске.
Свачем од нас јачем ми се приклањамо,
И за сваким ветром смерно с' повијамо ;

Ви храстови зато често се ломите
Што свакоме ветру увек пркосите.

— Често је се боље с пута уклонити
Ономе ком ниси кадар одолити.

МОЈСИЈЕ И ДАРВИН

Стара глуност дигла људе
К подобију дивног Бога;
Нова мудрост спустила их
До мајмуна репатога.

СУНЦУ

Ма колико да си сјајно,
И да лепо грејеш свима, —
Опет вели свет пакосни
да на теби пега има.

ГЛУВОМ

Кад заори божја труба,
Ти је нећеш моћи чути, —
Благо теби, што међ људе
Нећеш више васкрснути.

ЗАПИСИ <ГНОМЕ>

Кад се човек вас дан и брине и нада
Не вреди колико један часак рада.

Срећа има крила а ти имаш очи,
Па, како је видиш, а ти за њом скочи.

Бој се опасности, докле дошла није :
А кад једном дође, јуначки сретни је.

Кад би сваки човек само себе глед'о,
Сав би народ брзо у ропство се пред'о.

Кад тонеш и мислиш да спасења нема,
И онда ти махни рукама обема.

Кад маторо песето започне да лаје,
Изађи пред кућу и погледај шта је.

ШЕТЊА

ЈЕДНОГ СТЕНОГРАФА ПО ВАШАРУ

Чудна врева, чудна смеса,
Комеша се тамо амо :
Један прода, други купи,
Трећи стоји, блене само.
Ко је вредан не дангуби,
Неће стећи који дрема ;
Трче, раде непрестано,
Јер вашара сутра нема.
Вичу, зову, хвале, нуде,
Цењкају се, пеују, куде.

»Ходи амо, муштеријо !
Ходи, лепа руха ко ће ?
Кудгод идеш, нећеш наћи
Овакове јевтиноће.
Ево руха свакојака,
За одрасла и за дете.
Ко год хоће да с' одене

Од врх главе па до пете.
Ево капут добар, јевтин,
Од те робе бољу што ћеш ?
За лето је он начињен,
И зими са носит' можеш.
Управо је скројен за те —
Обуци га, — зашто не би ?
У пола га цене дајем, —
Ником другом, — само теби.
Рукави су, велиш, кратки,
А већ нема мане друге ;
Рукави су, брајко, добри,
Но су твоје руке дуге.
— Панталоне ? гледај чудо !
Три године да те служе ;
А ако их ретко носиш,
Трајаће ти јоште дуже.
Гледај само ову робу,
Где како се пресијава !
Подерати не може се,
Стоји као кожа права.
Избелеће ? — ко то рече ?
Тај ми само пазар квари,
Ево види, имаш очи,
Ти разумеш ове ствари.«

»Ево капа све по избор !
Ето пробај, узми, мети !
Какву капу човек носи,
Онакве је и памети.
О, како ти лепо стоји !
Узми ево огледало ;
К'о министар сад изгледаш,
Погледај се само мало.

Ту прљаву баци шепу,
Куши ову капу лепу.
Такав момак, к'о ти што си,
Па да такву капу носи!
Главу треба том одсећи,
Ко не може капу стећи.»

»Ево чизама, ево обуће!
Боса вам чељад седе код куће.
Кушите, — ево од сваке мере,
Овакав еспап тешко се дере.
Немојте штедет': треба да знате
Да само по две ноге имате;
Па ко их није кадар обути,
Тај ће пропасти и оронути.
Без капе можеш по трњу ићи;
Обувиен може далеко стићи.
Бог нам је дао за главу косу,
А ногу мораш обути босу.
Од свачег другог откини, штеди,
Ал' за обућу штедња не вреди.
Одело друго само носите, —
Опанци темељ су на ком стојите.»

»Подарујте, браћо лепа!
Подарујте мене слепа:
Мени ноћ је непрестана,
Ја не видим бела дана;
Немам сунца ни слободе,
Мене туђе очи воде.
Живот ми је жалост сама,
Око мене вечна тама.
Не знам шта су јасне звезде,
Што одозго с неба гледе;

Не знам шта је шарна дуга, —
Само знадем шта је туга.
Погледајте јаде моје,
Сетите се душе своје ;
Па ми штогод уделите
И за здравље намените.«

»Ходите вина црна и бела,
Ево печења масна дебела !
Може се јести и кад сте сити,
Вино се може без жеђи пити.
Та зашто с' човек мучи и ради ?
Него да нема жеђи ни глади.
Ту је весело где с' једе, пије,
Трбух је живот ! — Зар тако није ?
Та капу с главе треба попити !
Гологлав треба Богу с' молити !
Та чизме с ногу треба појести !
Босу је лакше коло повести.
Новци у џепу опасно стоје, —
Што је у трбу, то је тек твоје.
У ситог само весело лице,
А песму буди румено винце,
Свратите амо у шатру моју !
Печено јагње трепти у лоју ;
А вино с' рујно у чаши пени,
И виче госте : ходите мени !«

»Ево плоча од мрамора,
И ево крстова !
Сетите се добри људи,
И својих гробова :
Треба оцу или мајци
Спомен да дигнете ;

Лакша ће им земља бити,
Кад камен метнете.»

»Хајте, људи, тамо где се
Онај зелен барјак вија,
Видећете ви чудеса —
Сад ће почет' комедија.
Видећете ви мајмуна
Да ко човек свашта ради,
А човека видећете
Да к'о мајмун шале гради.
Има један јаки херкул,
Па буретом он се титра ;
Син му мали од године,
На ужету веће игра.
То је дете право чудо !
Медаљу је већ добило :
Краљ швајцарски дао му је,
Кад је лане тамо било.
Видећете једног старца,
Сто педесет њему лета ;
Ко посумња, видет' може
Сва његова документа.
Брада му је до колена,
А никли му нови зуби ;
Кад му дате ви новаца,
Он се смеје па их љуби.
Видећете јоште чуда,
Којих нема више нигде, —
Краљеви су долазили
И плаћали да их виде.
Има псето што рачуна,
Има медвед који баје ;
Има птица што говори,
Има жена која лаје.

Хајте, људи! то су чуда
И за младе и за старе :
Ком се ништа не допадне,
Вратићемо њему паре.«

»Ходи лимунаде!
Од ње уста сладе ;
Ово је лек прави,
Кад вас жега дави.
Ко се сит напије,
Више жедан није.
Слатка је, медена,
Бистра је, ледена.
Јевтина ка вода, —
Само нек се прода!«

»Ходите амо, ево пазара!
Ево седала, ево самара!
Та ево свега што год требате,
Све је јевтино, што год гледате ;
Много вашара биће на проћи,
Овакве робе већ неће доћи.
Питаш : пошто је ? — дај руку амо!
Нећемо много да се цењамо.
Тврдица ниси, види с' на теби,
Па узми седло ти према себи.
Од свог одела штогод уштеди,
Данас на коње свет више гледи.
Купи то седло, — та шта се годиш ?
У здрављу да га дереш и носиш.«

»Чујте, људи, и почујте!
Један мајстор од заната
Изгубио плаву кесу,

И у кеси сто дуката,
Ко је нађе, нек донесе,
Награду ће он примити ;
А ко нађе па сакрије,
Власт ће своје учинити.«

»Устав'те се мало, људи,
Прођите се брига ;
Устав'те се, да видите,
Ево лепих књига.
Ево сановника,
Ево рожданика,
Ево песмарица,
Ево лекарица,
И вечитог ево
Правог календара ;
Купујте, не жал'те
За просвету пара.
У књигама стоји мудрост,
У њима се свашта нађе,
Прави пут нам оне кажу,
Ко их чита, тај не зађе.
— Тражиш књигу Доситеја?
Имам, како немам!
Кад је читам, чини ми се
Да о рају сневам.
Ево тамо она мала
С плавим корицама :
То је књига Доситеја
С малим песмицама.
Име тражиш? Зар још не знаш!
Ниси расцитив'о, —
Доситеј се на књигама
Није потнисив'о.«

»Ево дувана, ево цигара!
Узмите само, — не тражим пара.
Вино је луксус — немој га пити,
Ал' без дувана не можеш бити.
Дуван је слађи од сваке књиге,
С његовим димом оду све бриге.
Он те од дугог времена брани,
У диму лете најдужи дани;
А тежак пос'о кад те обори,
Једна цигара тебе одмори.
Кад станеш па се дуго замислиш,
У диму слике живота видиш.
Када се туга са тобом бори,
Када те тешка невоља мори,
У дугој ноћи кад ти с' не спава, —
Запали дуван: он те спасава.«

»Ходи марама, платна, пешкира!
По вољи сваки нека избира.
Још мало само, па већ нестане,
Све се разграби, све се продаде.
Шта велиш? То су убруси мали!
Таква је мода, то сваки хвали;
Старинским убрусом
Ко ће с' да брише?
Старинских образа
Већ нема више.
Просвета, мода, свуда се шири:
Мали образи, мали пешкири.«

»Браћо моја, мало умукните,
Гусле моје мало загудите:
Да испевам једну песму малу,
Разговорим дружину осталу.

У хиљаду и осме стотине
А педесет и прве године,
Омер паша халу уморио
И честиту Босну покорио ;
Па оваку ситну књигу пише :
На колена својега падише :
»О султане, о велики царе,
Најлепшега краја господаре !
Ево сам ти Босну подложио —
Србе, Турке рајом учинио ;
Све сам прег'о ја под твоје скуте,
И смирио Крајишнике љуте.
Већ ми јави, сад куд ти је воља ?
Бирај мени за мегдана поља.
Хоћеш да се кренем хладном мору,
И прегазим ломну Црну Гору,
Што с' не боји ни једног султана
И пркоси од Видова дана ?
Или хоћеш да препловим Дрину,
И Србију да подложим дину.
Шумадиску гордост да умањим,
И под ноге твоје да је свалим,
Да угасим то огњиште мало,
Које нам је свима додијало ?«
— Султан њему тихо одговара :
»Прођ' се свега, Омерица стара.
Ти не дирај у Србију, море !
Подалеко клон' се Црне Горе.
Те су земље као гњездо оса,
Ја не тражим да сам њихов госа.
Јесу мале, ал' су гује љуте,
На слободу своју навикнуте.
Ко их узме и ко их прогута,
Тешко њему по хиљаду пута ;

Велико ће чудо њега снаћи :
Прогришће му трбух на изаћи.
— Доста ми је кад је Босна мирна ;
Хајде амо да пијемо вина«.

МАТИЈА БАН

МОЛБА ПОТОКУ

Поточићу, сребрну
Који ваљаш водицу,
Камичцима клопоћућ'
Кроз нијему шумицу,
Као да јој шапућеш
Неку слатку тајницу, —
Колико се у теби
Б'јелих лица опрало!
Колико се над тобом
Љупких р'јечи казало!
Колико ли крај тебе
Усана цјеливало!
И ја с' надах срећи тој,
Дуго овђе чезнећи;
Ну сни моји љубави
Већ с' одмичу бл'једећи,
Већ весела пјесма ми
Зан'јеми у несрећи.

Ну молим те, поточе,
Так' ти било водице,
И расле ти вјечито
Наоколо ружице,
И у теби љубавно
Одс'јевале звјездине,
Када моју дјевојку
Амо жеље довију,
Да у теби огледа
Пламак својих очију,
Или да жеђ угаси
Својих врелих преију, —
Ти задржи, поточе,
Њену слику љубљену,
Да бар када дошета
На воду ти студену
На том глатком зрцалу
Угледам је снимљену.

МЕДО ПУЦИЋ

ШТА ЈЕ ЖИВОТ

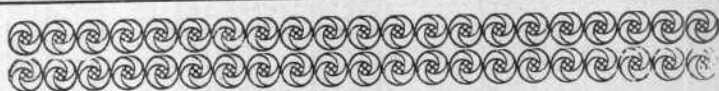
Шта је живот ? нека лијепа нада,
Уживања божијега свијета,
Часте, љубве, славе благих љета,
Која хоће да те смами млада.

Шта је живот ? спомена нерада
Неког чара, неког аманета,
Неког часа обожања света,
Што нијеси кушао никада.

Шта је живот ? часовно примирје
Међ' силама бореће природе,
Цвијеће земно, небеско лепирје.

Шта је живот ? та одушак убах,
Којим нарав кроз свакакве згоде
Враћа Богу створитељни утдах.

МИЛИЦА СТОЈАДИНОВИЋЕВА – СРПКИЊА

МОЛИТВА

О ти, Боже безџначни, Овде свако добро дјело
Призри на ме са висина ! Тек сретају бједе само,
Твоја милост прама људиј Стога свака лепа душа
Јесте увек неизмјерна... Рано тежи к Теби тамо.

Ког уцвели земља ова, Ја се молим Теби, Творче,
Ти га, Творче, тешиш небом, За овај свијет то једино,
Више бједа земног бића Докле живим, да поживим
Душу дижем том утјехом. Теби само ја угодно ;

Моја с' душа к Теби диже, Да ја могу у невољи
Очи траже небо Твоје, Твоје име свагда звати,
А на ову бједну земљу, И овако у молитви
Само капљу сузе моје. Своме срцу олакшати.

ЈОВАН ИЛИЋ

КАД ЈА ВИДЕХ ОЧИ ТВОЈЕ . . .

Кад ја видех очи твоје, Кад ја видех очи твоје,
 Јарко сунце мени сину, К'о у небо да се вину ;
 Кроз срце ми стрела мину, Сав се стопих у милину,
 Кад ја видех очи твоје ! Кад ја видех очи твоје !

Кад ја видех очи твоје,
 Извор слатких уздисаја,
 Ја помислих : ето раја !

Пред очи ми зора свану,
 А душа ми огњем плану,
 Кад ја видех очи твоје !

1848

КАД ЈЕ ШТО БОЉЕ

Ој, на ове дуге ноћи, Ој, ви јади, вељи јади,
 Хоћеш ли ми, драги, доћи ? Пожал'те нас двоје млади !
 — Како ћу ти, драга, доћи, Младост нашу погледајте,
 Кад не могу јунак проћи, На срце нам не падајте.
 Од мириса љубичице, Сјај-мјесече, за облаке
 Од мјесеца издајице ? Сакри твоје бледе зраке,
 Љубичица миром мири, Тавна ноћ је за нас двоје,
 По срцу ми јаде шири ; Миловање за обоје !
 Сјајан мјесец с неба гледа, А када нам доћу свати,
 Твоме двору доћ' ми не да ! Онда ћеш нам л'јепо сјати !

ПОСКОЧИ, МОМО . . .

»Поскочи, момо, поскочи,
»Рујно ми винце наточи,
»Даћу ти пуце сребрно
»И вито перо злаћено !« —
»Не могу момче, не могу,
»Братац ми стао на ногу !«
 Ој јагње бело, пребело,
 Поведи коло весело.
»Поскочи, момо, поскочи,
»Рујно ми винце наточи,
»Даћу ти низу дуката
»И мога коња ђогата !« —
»Не могу, момче, не могу,
»Татко ми стао на ногу !«
 Ој јагње бело, пребело,
 Поведи коло весело ! —
»Поскочи, момо, поскочи,
»Рујно ми винце наточи,
»Поволим тебе нег' себе,
»Даћу ја мене за тебе !« —
Три плота мема прескочи,
Момчету винца наточи ;
 Ој јагње бело, пребело,
 Поведи коло весело !

СВАТОВИ

Шта се сјаји кроз гору зелену,
Да л' је мјесец, јал' сунашце јарко ?
Није мјесец, ни сунашце јарко,
Но су оно кићени сватови,
Дивни јесу, ал' су несуђени,

Пред њима је ђувеглија млади,
Диван јесте ма је несуђени.
Они иду двору бијеломе,
Бјелу двору Ружице дјевојке.
Кад су били близу двора бјела,
Угледа их Ружица дјевојка,
Хитро скочи кано горска вила,
Од себе је ђерђев отурила,
Двије му је ноге саломила.
Њој говори остарјела мајка :
»Нуто шћери дивнијех сватова !
»Благо двору у који ће доћи,
»Благо мајци, која ће их поћи,
»Видиш, шћери, оног коња врана,
»И на њему прел'јепа јунака ?
»Оно ти је ђувеглија млади !«
Кад то зачу Ружица дјевојка,
Она плану кано ватра жива,
Па говори својој старој мајци :
»Мајко стара, на мало ти хвала !
»Јер си мене за недрага дала.«
То изусти, лаку душу пусти.

АБАСАХ

На пр'јестолу калиф седи »Кажн право, млад везире,
Харун-ал-Рашид, »Амана ти твог !
До њег' сједи млад везире, »Тко ти даде златне кључе,
Цафер Бармекид. »Од харема мог ?« —

»А чу ли ме, млад везире, »Дала ми их сеја твоја,
»Знаш ли тко сам ја ?« — »И пољупца два,
»Ти си калиф, сунце јарко, »А до зоре колко бјеше,
»Што над св'јетом сја !« — »Не знам богме ја !« —

»А знадеш ли млад везире, »Незнао те јад, »Да ће целат главу твоју »Укинути сад?« —	»А да знадеш, мој калифе, »Гдје ја ноћас би', »Сто живота да имадеш, »Халалио б' ти!
»Св'јетла круно од Азије, »Да л'јено ти сјаш! »Мој калифе, господару, »Да мало ти знаш!	»О Абасах, ружо рајска! »Л'јеп је мирис твој! »Слађа ми је душа твоја, »Него живот мој!
»А да знадеш, мој калифе, »Што ја знадем сâм, »Иџ Багдада ти би дао »И Мисир и Шам!	То изрече млад везире, Оде без гласа, Мртва глава проговара: »Збогом... Абасах!»

ЈЕДИНОМ

Оче небесни!
 Ти, који сједиш врх звјезда горе,
 Анђели кога бесмртни дворе,
 Кома се клања свијет чудесни!

Небо се топи у рајској пјесни,
 Благост Ти поју земља и море,
 О Твојој слави све твари зборе:
 И мравак слаби, ка̑ и лав б'јесни.

Ријеч гдје Твоја божанска влада,
 У Тебе једног све живо с' нада.
 Твоју и мени дај милост стећи:
 На сињем мору, у ноћи тамној,
 Вихору б'јесном, бури помамној,
 Не клонут' духом, Тебе славећи.

А В Е Т

Ако се пак уфаш, бане, в помоћ нимску,
Веруј Нимцу, да знаш, к'о сунцу зимску!

Сирена Мора Јадранскога.

Нојца ће проћ' тамна
Авет бијесна и помамна
Злобу ће стишат',
Свануће дан.
Над гробом мој им гракнуће црни вран,
Алеман.
Нек гракће,
Узаман бит' му неће,
Тако ми Бога!
Врх гроба мога
Нићи ће невен-цв'јеће,
Понић' ће спомен лијепих дана
Зриновић бана.
Јадранског Мора зв'језда ми св'јетла сјаше,
Швед позна буздован мој перни,
Преда мном б'јесне дрхтаху наше.
Ој, роде, мој роде вјерни:
Збогом.
Навијек: збогом!
Бог нек те ставом славе води.
Ти гракћеш?
Не гракћи, црни вране,
Готов је бане:
Ево ме! целате, ходи!

ХАСАН ПЕПЕЉАР

Ја сам хроми Хасан,
Хасан пепељар,
Лијеп ми и красан
Бог уд'јели дар !
Ја путују носим,
И пепела просим,
С једном ногом ходим,
А са другом бродим ;
Ноге су ми босе,
Ал' ме добро носе,
А димлије старе
Посђ ми не кваре ;
Тко те пита, глава
Што је пепељава ?
Пепеца ! Пепела !
Нек су дјеца весела !

Шта је мени стало
Што ће рећи св'јет ?
Ком је на ум пало
Нек се чини свет !
Нек по ваздан пости,
Нека глође кости,
Нек ништа не ради,
Нека мре од глади ;
Кисело, ил' медно,
Мени је свеједно,
Пепела је доста,
Не бојим се поста,
Од глади не з'јевам,
Весело попјевам :
Пепела ! пепела !
Нек су дјеца весела !

Ви мислите ја сам
Горд, кò Менчиков,
А не знате да сам
Прави философ !
Моје бистро око
Не гледа високо,
За славом не чезнем,
У крви не грезнем,
Не тражим бастаја,
Ни ратних белаја,
Сабље се не страшим,
Топа се не плашим,
Ордене не вјешам,
Већ пепео м'јешам :
Пепела ! пепела !
Нек су дјеца весела !

Све што год се сјаје,
Што с' допада нам,
Зар не знате да је
Прах и пепео сам ?
Љепота и младост,
Овог св'јета радост,
Кадива и свила,
Госпство и сила,
Све што мами очи
Мед са неба точи,
Сребро, злато, благо,
И мило и драго,
Све је магла сама,
Пепео, прах и тама :
Пепела ! пепела !
Нек су дјеца весела !

Брже, дјецо, хајте,
 Што стојите ви ?
 Пепела сипајте
 У путуњу сви !
 Ви текнета само
 Повуците амо,
 Ја ћу вам помагат',
 У путуњу слагат',
 Ондај ћемо сјести,
 По пепелу вести,
 Пепела имате
 Што се церекате ?
 Зовите ме даба —
 Само дајте даба :
 Пепела ! пепела !
 Нек су дјеца весела !

Нут', како се лупа
 Трговачки брод,
 А холуј черупа
 Грдног двора свод !
 Моја кућа мала
 Не боји се ала,
 Под кућу се скријем
 Па се бури смијем ;,

Хиљаде не бројим,
 Ничег се не бојим,
 Ни водених шука,
 Ни горских хајдука ;
 Једва чекам зору,
 Да викнем по двору :
 Пепела ! пепела !
 Нек су дјеца весела !

А кад зора сине,
 О, како сам рад !
 Сва ме жеља мине
 За путуњом тад ;
 Путуњу намичем,
 Кроз сокаке вичем :
 »Дјечице, устајте,
 »Пепела ми дајте,
 »Брже што тко море,
 »Путуња изгоре !
 »Помозите Хаси,
 »Да путуњу гаси,
 »Биће вама ћара,
 »Кад добијем пара !«
 Пепела ! пепела !
 Нек су дјеца весела !

ПАСТИРИ

КОСМАЈ

Подиг'о се орџ небу под облаке,
 Да с' нагледа чуда и љепоте сваке,
 С облацима с' гони, крилима потреса,

Да прелети хоће седмера небеса.
Ој ти б'јела вило, мучи, не ромони !
Није оно орле што облаке гони,
Већ је оно Космај планина висока,
Златну круну прима, сунце од истока,
Маглица га пасом опасала сива,
Зорица га мајска грли и цјелива,
Па се, силан, диже у висину горе,
Кано сури орџ у небесне дворе,
И ћутећи гледа, к'о стијена тврда,
На безбројна поља, планине и брда,
Голе прси пружа и витешко чело,
Рекао би нука оно сунце врело
Да почине часом и мору се спрема,
Нек га море љушка, докле не задр'јема.
Ај како се, побро, под небеса вије !
Сунашце трепери па се тихо смије !
По бедри му росна осула се трава,
По травици љиљан и љубица плава,
А витешко крило, плеће и рамена,
Покрила му дивно горица зелена.
Ту поточић тихо кроз гору се краде,
Да поплаши јањце и пастире младе,
Ама они, клети, за то и не хају,
Преко њега скачу и на пут му стају,
А он, љутит, ћипа, срдито ромори,
Па долином цвјетном жубори, жубори !
За њим у скок лете млађани пастири,
К'о јеленчад млада, к'о лаки лепири,
Па у коло вито — а мој Боже благи !
Да л' још игдје створи 'ваки живот драги?
Од тутњаве пунте игре и пјесама,
Чини ти се, побро, гора се пролама !
Тице цагор дигле по гори зеленој,

Да преотму жубор водици студеној,
Прелијећу летом вилино корито,
Гдјено вила купа чедо поносито.
Одавно је било, ал' се и сад памти,
Кадно гњевом Марко на вилу запламти,
И колко се, побро, зано бијаше,
У кориту сина посјећи јој шћаше :
Врисну б'јела вила и Бог јој поможе,
У кориту Марко саломно ноже !
Но је јунак диван спомен оставио
Те се и сад памти ко је Марко био.
Пастири се чуде и помињу Марка,
Један другом прича, један другог варка,
Па га брзо гурне у корито доли, —
Стоји кикот дјече, срце да заболи !
А када се игре наиграју пусте,
Онда истом траже хладовине густе,
Па уморни пану по зеленој трави,
У часу им Санко пред очи се стави,
Па им Санко дивне приказује снове:
Алемове горе и златне брегове,
Облаком их вода до сињег мора,
Од сињег мора до сунчевих двора.
Тихи, благи вјетри из горице пире,
Те мирисом поје млађане пастире.
Ја кад из сна прену — ох, како се сладе !
Сир и проху жељно из торбице ваде,
А тко мл'јека жели, ено мл'јека доста,
Стадо спремно стоји дочекати госта,
Па када се мало прихвате и спреме,
Узалуд, дјетићи, не губе вријеме,
Већ јуначке стану заметати шале,
Један другог часом на земљицу свале !
А онамо, ено, одбила се чета,

К'о лијена, побро, кита од цвијета,
Па стријелом гађа ону виту јелу,
Да ком ли ће вјенац припаст' на дијелу?
Ен' онамо скачу с високих стијена,
А тамо се међу камена с рамена,
А онамо, побро, играју се мете,
Подскакују скоком на кроз гору лете,
И к'о оно вихор када завихори,
Е тако се ваздан витлају по гори!
Западу се клони оно сунце јарко,
Повило се сунце за горицу жарко,
Па санано стере постељу румену,
А сузама роси травицу зелену,
Жао му је, жао, што се растат' мора,
Па још једном пушта зраке одозгора,
Како да би Космај цјеливати хтјело,
И пастире драге, и стадо бијело.
»Збогом, сунце јарко! Збогом, зоро златна!
»Збогом, тице миле и мјеста пријатна!
»До зорице б'јеле, која прва сине,
»Ето наске, ето, да нас жеља мине!
Па сложише пјесме уз двојнице свирке,
Млађани пастири и миле пастирке,
Од пјесама красних чарна гора јечи,
Од звонаца јасних равно поље звечи,
Млада телад маче а говеда ричу,
Рекао би, побро, из горице ничу,
Б'јело стадо блеји и дома се креће,
А пред њиме ован виторози шећер,
А онамо гајде на ливади свире,
Те зивкају дома млађане пасти:
»Хајте дјецо драга, хај пастири млади,
»Мајка стара дома да се не ојади!
Провирује сунце кроз букове гране,

А дигла се врева свуда на све стране,
Ма тко оно стоји, на кога ли гледа,
К'о даница сјајна кад мјесец изгледа?
Није оно није, звијезда даница,
Већ пастирка млада лијена Ружица !
Није оно мјесец из зеленог луга,
Већ два вјерна, побро, из горице друга :
Милан и Љубинко, срце из њедара,
Е љевши их, богме, нејма до Мостара !
Долећеше летом са Маркова стола,
Побратима оба, кано два сокола,
Па Ружицу грле, па је ките младу,
Пјевајући хите бијеломе стаду.
И одоше двору — мјесец сину јасно,
А звједама небо окити се красно.

ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ ЗМАЈ

КАД ЗАРУДИ ЗОРА . . .

Кад заруди зора,	Од веће милине
Она зора мила	Анђ'о крил'ма махне,
И позлати вршак	Из његова крила
Анђелова крила,	Једно перце пане.

Ово перце анђ'о
 И не тражи више,
 Он га је и посл'о
 Да Ђулиће пише.

ПИТАЋЕШ МЕ . . .

Питаћеш ме, моје чедо : Срце ми је лисно дрво,
 Кад сам ове песме пис'о? — А песме га цветом ресе ;
 Просуо их један часак, Један поглед, један осмех
 Један тренут, једна мис'о. Дође па их листом стресе ...

Ја и не знам шта је било
 У тренутку том —
 Тек осетим да је нешто
 Одлахнуло срцу мом.

СВЕТ ЋЕ ЧИТАТ' . . .

Свет ће читат' песме моје, Чедо драго,
 Што у овом низу стоје, Ако имаш кад, —
 А ти, благо, Ако имаш за њих воље, —

Јер за тебе имам боље,
Имам лепше и чистије,
Имам дубље, руменије,
Имам више и светлије,
Имам слађе и нежније,
Што им не знам име дати,

Нит' их могу песмом звати;
Што ће ноћи,
У самоћи
Да их душа души прати, —
Те с' не даду испевати!

ЉУБИМ ЛИ ТЕ . . .

Љубим ли те . . . ил' ме санак вара,
Што те удиљ уза ме дочара?
Љубим ли те . . . ил' ме душа вара,
Што се удиљ с тобом разговара?

Љубим ли те . . . ил' ме безум гања;
Немам вида, чула, осећања,
Љубим ли те . . . ил' љубави није —
Што се грли, то су само змије;

Љубим ли те . . . или мене нема,
Или тебе — нас обоје нема:
Љубим ли те . . . или нема света,
Нема сунца, ни росе, ни цвета,

Већ све тмина што је пак'о меси, —
А по тмини витлају се беси,
А међ' њима прабесина спава —
Моју љубав у сну измишљава!

И МОЛИО САМ ОЧИ

И молио сам очи,
Да сузе не лију,
И молио сам прси,
Да тако не бију.

И преклињ'о сам љубав,
Та да ме не куша, —
Ал' љубав, очи, срце,
Нико ме не слуша.

А један цветић што га
Најлепши роди мај,
Чуо је што сам крио —
Најтајниј' уздисај.

Мирис се тога цвета
С уздахом замрси,
И цветак порумене,
Паде ми на прси.

Па сад ми цветак дражи
Од самих очiju,
Па сад ми цветак ближи
Од самих прсију ;

Па сад ме љубав гони
Да иштем опроштај —
Где, шта учини са мнош
Малени цветак тај.

КАЖИ МИ, КАЖИ . . .

Кажми ми, кажи,
Како да те зовем ;
Кажми ми, какво
Име да ти дам, —
Хоћу ли рећи :
»Дико« или »снаго«,
Или ћу »лане«,
Или »моје благо« ;
Хоћу ли »душо«,
Или »моје драго« —
Кажми ми, какво
Име да ти дам !

Све су то мила
Имена и лепа
Којима Србин
Своме злату тепа ;
Ал' ја бих провео
Читав један век,
Тражећи лепше,
Дичније и слађе,
Милије име,
Што још не чу свет,
Да њим назовем
Мој румени цвет.

* * *

Песмо моја, закити се цветом,
Песмо моја, замириши светом;
Још сва срца охладнела нису —
Познаће те, песмо, по мирису!

Познаће те, да си чедо миља,
Да ти ј' љубав мајка и дадиља,
Да си рада певати о сласти —
Разумеће што не умеш каз'ти.

Песмо моја, већ си на полету,
Поздрави ми све на овом свету!
Поздрави ми славље и голубе
И сва срца која силно љубе...

СНИВО САМ ТЕ

Снив'о сам те, а ти пуна цвећа!
Међу цвећем лековита биља, —
Било ститка, љубице, и крина,
Одољена, чубра, девесиља.

На глави ти венац од поменка,
Миле груди бела ружа чува,
Око паса плавичаста саса,
Око срца стручак милодува,

Зачудих се, нашто тол'ко цвећа;
Ал' ми цвеће тихано прогуди:
»Тихо, тихо, тако срећан био,
Да се твоје злато не пробуди!

Зора ће нас разгонити брзо,
Ал' ће остат' из цвећа, из биља,
Чиста душа око твоје душе,
Чисто миље око твога миља.

ДА ЈЕ МЕНИ

Да је мени шевче ил' голупче,
Да се дики у санак увуче, —
Да му пева, кад о мени снева,
Да му гукне, кад за мном јаукне.

КАД СЕ СЕТИМ . . .

Кад се сетим, мила душо,	А ја пијем, певам, плачем,
Руменила лица твога,	Од жалости, од милина, —
Тад не пијем друга вина,	Па кад пођем, ја посрнем,
Него само црвенога.	Од љубави — и од вина.

Ал' када ми на ум дођу,	Ал' с прозора твоја мајна
Дођу твоје црне очи, —	Гледа, па се осмехива :
Тада крчмар ништ' не ради	— »Не смејте се, драга госпо,
Само црно вино точи.	Том је ваша ћерка крива !«

ТИХО НОЋИ . . .

Тихо, ноћи,	А на грани
Моје сунце спава . . .	К'о да нешто бруји —
За главом јој	Ту су пали
Од бисера грана ;	Сићани славуји :

Жице преду
Из свиленог гласа,
Откали јој
Дувак до појаса,

Покрили јој
И лице и груди, —
Да се моје
Сунце не пробуди.

СЕЛИМ БЕГ

Нема таке луле,
Нема таке буле
у цара, —
К'о што има лулу,
К'о што има булу
Селим Бег.
Ал' Селиму сада
Из царева града
Стиже гост.
»Из овог пехара

Пиј у здравље цара,
Селиме!
Селим очи склопи,
Златан пехар попи
До краја.
Силно ј' срце стег'о
Па замишљен лег'о
На душек.
Запалио лулу,
Пољубио булу,
Па — умро.

ПЕСМА УЗ ПЕХАР

Напуни пехар,
Понуди све;
Мудар ко пије,
Луда ко не!
Свуд где се пије,
Леп је то знак;
Дисање шта је,
Већ пити зрак?
Миришућ' пијем
Из цвета цвет;
Гледање шта је —
Већ пити свет?

Пољубац поји
Из чаше две!
Блажен ко пије,
Болан ко не...
Слушајућ' пијем
Различну слас':
Песму славуја,
Бал'лајкин глас.
Напуни пехар,
Понуди све;
Мудар ко пије
Луда ко не!

НА ГРОБУ ХАФИСОВОМ

Накуц'о се чаша, напев'о песама,
 Напио се раја са медних усана,
 Где је наш'о сласти, ту јој није прашт'о —
 Сад гори л' му душа — барем знаде зашто !

МРАЧНИ КРАТКИ ДАНИ

Мрачни кратки дани, Суморно јесење, На небу облаци, На срцу камење. Сестра моја болна, Оца, мајке нема — Ја је љубим, грлим Рукама обема — Грлим, љубим, тешим — Ал' суморно вече К'о да песму пева : »Ој пелен пеленче !«	Сестро моја, селе, Тебе мелем вида, Мене туга мори, Срце ми се кида ; Реци твојој друзи — Ох, не реци, ћути, — Не знам ни сам шта је, Што ми душу мути — Ај, румено чедо, Пролеће и цвеће, Ја знам ону песму : »Ој пелен пеленче !«
Ој, не знам је тешит', Срце ми је стена, Лепше ли је теши Другарица њена, — То румено чедо, Мелем наших рана, То пролеће живо Сред јесењих дана... Ох, румено чедо, Пролеће и цвеће, Знаш ли ону песму : »Ој пелен пеленче !«	Сестро моја, селе, Одлани ми тугу, Ој, загрли, сестро, Твоју верну другу ; Па јој реци, реци... Ој, не реци, ћути — Боље је нек' не зна, Нека и не слути — Што да чује јаде, Кад разумет' неће — Тужна је то песма : »Ој пелен пеленче !«

СПАЉЕНА ПЕСМА

Превћући прашне књиге, Поред мене свећа дрхће,
Прашне књиге и хартије, К'о да б' песму читат' хтела;
Нађох песму забачену, Ја је дадох њеном пламу —
Што је нико чит'о није. Хартија је изгорела.

Та је песма излив срца, Хартија је изгорела —
Излив душе сретних дана, — Ал' осташе слова бела :
У њојзи је моја срећа, Песма моја нечитана
Љубав моја опевана... Још се види са пепела.

У њојзи је одзив раја И ја читам своју песму,
На усклике жића млада, Уздисаје срца врела,
Са највишег негда виса, Читам цветак своје среће,
Са врхунца мојих нада. Све то читам — са пепела.

Али ко би данас смео Ох, зар тако љубав света
Сећати ме сретних дана! И по смрти јоште траје!
Не смем ни ја да те читам, Ох, зар тако пен'о чува
Песмо моја нечитана! Моје свете осећаје!

Зар је пен'о тако веран,
Па не пушта миље своје!
— Дој, песмо, туго моја!
Ој пепеле, добро моје. !

БОЛНА ЛЕЖИ

Болна лежи, а нас вара нада :
Оздравиће, оздравиће млада!
Наша нада — сен празнога сена!
Поседасмо поред одра њена.
Ми и сену верујемо слепо.

— Она моли :

»Причај ми што лепо !«

Гладећ' косу са чела јој врела,
Смишљам шта би радо чути хтела.
Што ј' најлепше, радо бих јој низ'о :
»Видиш, душо, пролеће је близо« —
А њој свану :

— »Пролеће је близо«.

»Небо ће се заблистати блистом,
Гора ће се заоденут' листом,
Сунце синут' како није давно« —
Одазва се :

— »Ох, сунашце славно !«

»Оживеће у лугу славуји,
Сва ће гора песмом да забруји !«
Она шапну :

— »Ох, мили славуји !«

»Дић' ћемо се фрушкогорском рају,
Ићи ћемо све у загрљају,
Пландовати по оном буквику« —
Она рече :

— »Ти ћеш носит' смиљку !«

»Гледаћемо лишће и дрвеће,
Брати ћемо јагоде и цвеће ;
Дивећи се планинскоме миру,
Стићи ћемо белом манастиру ;
Па у храму, где су рајски зраци,
Молићемо с' Богу« —

— »И Божијој Мајци«...

»Знаш у хладу, испод оне гране,
Бистри извор, где смо били лане ;
Кажу да је из вилиних двора ;
Од њег' болник оздравити мора« —

— »Оздравити мора« . . .

»Кад с' окрепиш на томе студенцу,
Тада ћемо поћи горе к венцу ;
Ићи ћемо стазом и вијугом,
Ићи ћемо пропланком и лугом,
Оном вису«,

— »Што је небу близу«.

»Од куд видиш, на све четир стране,
Даљна места, њиве и пољане ;
Лево Дунав, Банат, Бачка мила,
Авала се десно заплавила,
А подаље, ти брежуљци сиви,
То је Босна — и ту Србин живи« —
— »Јели, — Србин живи . . . ?«

То је рекла, па се задрхтала ;
Очи свела, — па мирно заспала.
— Гледамо је, шта ли, Боже, сања,
Уморена од тог путовања !
Ми стојимо — мира јој чувари —
Гледећ' лице како јој се жари —
А том жару допирују хлада
Уздисаји нашег празног нада !

✕ ПОЂЕМ КЛЕЦАМ ✕

Пођем, клецам, идем, застајавам,
Шеталицу сату задржавам,
Јурим, бежим, ка' очајник клети,
Зборим речи, речи без памети ;
— »Не сме нам умрети !«

Вичем Богу : Она је још млада !
Вичем правди : Она се још нада !
Анђелима : Ви јој срца знате !
Вичем земљи : Она није за те !
Ни откуда нема ми одјека . . .
Вичем себи : Зар јој немаш лека ? . . .
Идем станем, ка' очајник клети,
Опет зборим речи без памети :
— »Не сме нам умрети !«

Идем, станем, па ми клоне глава
Над колевком, где нам чедо спава.
Чедо с' буди, па ме гледа немо ;
Гледамо се, па се заплачемо ;
Па и њему, ка' очајник клети,
Зборим речи, речи без памети
— »Не сме нам умрети !«

ЈУТУТУНСКА НАРОДНА ХИМНА

Боже свети подржи нам Краља
Здрава, крепка, охола и славна,
Јер на земљи нит' је кадгод било
Нити ће Му икад бити равна.

Овај народ врло добро знаде
Да је створен само Краља ради,
Да Му даје порезе и хвале,
Да Га двори и понизно кади.
Боже силни с висока жилишта,
Саслушај нам нашу жељу стару :
Боже свети, не дај ником ништа —
Да што више остане Владару.
Ради Њега сва створења живе,
Ради Њега сунце греје с неба, —
А тај народ, а ту земљу нашу,
Подржи је ако Краљу треба.
Одузми нам и жеље и гласа,
Одузми нам мудровања клета,
Да Његову намеру не пречи,
Да Његовој мудрости не смета.
Дај му с неба најсветије даре,
Полиције, шпицле и жандаре :
Ако неће да душмана свали,
Бар на своме срце нек искали.
Нек народи нашу славу знаду,
А нас пуне чмавати у хладу. —
Ал' и онда нек је стража јака :
— Јера има сана свакојака...

БИЛДУНГ

Душанова два потомка Он »штехером« »такт« удара,
Деветнајсти славе век : О свој ланчић, о »бижу«, —
Седе млади крај »клавира«, (То би рифом боље ишло —
Она »нобл« а он »жек«. Штета што му није ту).

»Цум ентцикн«! ал' још само Душанова два потомка
 Један валцер »же ву при!« Деветнајсти славе век:
 О, слушајте како ј' »гетлих« Схватили су »дух времена«,--
 Овај нови потпури«. Она »нобл« и он »жек«...

Још »цум абшид« он је један Смејо сам се — да не плачем
 Одмаук'о »пасторел«, Гледајући овај јад,
 »Ви сте »кинтлер«, хер фон**! Гледајући ** сокак,
 — »Љубим руку, »мадмазел«. Гледајући Нови Сад.

ЦИГАНИН ФАЛИ СВОГА КОЊА

Гледаш — је ли ? мога коња,	Још и онда један дукат
Господару стари!	Више вреди. —
Не знаш је ли коњ, ил' тица	
Ластавица ?	Ако имаш, једе сено,
Скидај наочари, —	Зоб и сламу ;
Не можеш се нагледати,	Ако немаш, он не иште,
Већ хајде пазари !	Не треба му. —
Ти још питаш за Путаља	Немој да му гледаш зубе,
Да ли ваља ? —	Мој голубе, —
Немај бриге —	Ни ја му их нисам глед'о,
Да не ваља, не би био	Немој ни ти, —
Он код Циге,	Тај не може остарити ;
Не можеш га у царевој	Што га дуже тераш, куме,
Наћи штали, —	Све је млађи, —
Само Цига што не уме	Па де сад му
Да га фали.	Пара нађи ! —
Да га поспе сувим златом	А што питаш: хоће л' моћи
Ко не штеди, —	Какав јендек да прескочи ?

Јендек, јендек, — какав
 јендек !
 Тај се није још родио,
 Ког он није прескочио ;
 Прескочи га тако лако,
 Као да је пиле неко, —
 И то уздуж, не попреко...

Ја га јашем без седла, —
 Седласта му леђа,
 За пасош га не питај,
 Јер — то њега вређа. —

Иди, куме, иди, иди —
 Још ме питаш : како види ?
 То је да се приповеда :
 Види остраг ка' и спреда,
 Види ноћу ка' на дану,
 А на дану ка' у ноћи —
 Таке су му очи. —

А што питаш, мој пријане,
 Има л' мане ?
 Та за то га и продајем,
 Мој пријане ;

Јербо нема мане, —
 Таки коњи нису за нас,
 За Цигане. —

А брзина каква му је ?
 Малко ј' бржи од олује.
 Сад ћеш чути,
 Казаћу ти :

Једном сам се из Ердута
 Враћ'о с' пута ;
 Мада нас је пљусак вијо,
 Он се није уморио.
 Муња сене а он рже, —
 Пљусак брзо, а он брже ;
 Пљусак пишмац на мог ата,
 Па га вата ;
 А Путаљ га преко гледа,
 Па се не да ;
 Пљусак лети да полије,
 — Тек што није !
 Кад стигосмо под шатора,
 У цигански дворац леп,
 На мом коњу све је суво,
 Покисо му само
 — Реп.

ТРИ ХАЈДУКА

У по бурне, црне ноћи,
 Феруз паша из сна скочи :
 Жижак дркће, к'о да чита

Страву санка с бледа лица.
Феруз паша каду пита :
— »Камо кључи од тамница? ...
Три године како труну —
Ох, хајдучки пеп'о клети !
Па још ни сад мира нема —
У сан дође па ми прети !«
— »Немој, ага, немој ноћу
Силазити у тамнице,
Сутра ћемо послат' Муја,
Да покопа кости њине !«
— »Ха-ха-ха-ха, бабо моја !
Ни живих се нисам боја.
Док су били за ужаса,
А немо ли мртвих паса !
Морам ићи, да их видим
Како леже на трулишту,
Да их питам што ме зову,
Што ме траже, што ме ишту !«
Узе жијак, — зрака дркће
На пашину бледу лицу,
Зарђана брава шкрипну, —
Он се спусти у тамницу.

У тамници, ледној страви,
Где јакрепе мемла дави,
Где се грозе хладне гује
Кад се сете неких мука :
Онде седе три костура,
Три костура од хајдука, —
Или седе, ил' се само
Феруз-паши тако ствара.
Пред њима су на камену,
Ка' на столу, три пехара.

Проговара хајдук први :
»Ево пашо, пехар крви !
Имао сам верну љубу —
Кад ме покри ова тама,
Остала је, јадна, сама.
Није сама — мач у руци,
Па повика : »Где сте вуци ?«
Тако стиже до твог двора,
Пуче пушка одозгора,
Проби срце јадне жене :
Ево пехар крви њене !
Красно ј' вино, пуна ј' чаша, —
Наздрави ми, Феруз паша !«

Handwritten signature

Сама с' рука паши диже,
Сама нога крочи ближе,
Пехар попи, цикну мука,
Цикну паша, — а те кости
Смејаше се . . . »Бог да прости !«

Проговара хајдук други :
»Кад сам доп'о овог гроба,
Питала те мајка моја :
»Пошто ћеш ми продат' роба ?«
А ти рече : »Три товара !«
А сирота мајка стара
Знојила се дању, ноћу,
Нит' је јела, нит' је пила
Док кравим није знојем
Три товара измучила.
Кад ти синоћ благо даде,
Ти се, пашо, смејат' стаде :
»То је, бако, тек за храну :
Твој је синак јунак био,
Ако ј' ум'о камен грести,

Handwritten signature

Мора да се угојио !« —
Свиснула је мајка моја :
Овај пехар пун је вина,
Крвавога њеног зноја !
Красно ј' вино, пуна ј' чаша —
Наздрави ми, Феруз-паша !«

Сама с' рука паши диже,
Сама нога крочи ближе.
Пехар попи, цикну мука,
Цикну паша, — а те кости
Смејаше се . . . »Бог да прости !«

Проговара хајдук трећи :
»Кад сам доп'о ових тмина,
Имао сам у горици
Недорасла, слаба сина. *Зекерек*
Хтело дете пушку дићи, —
Пушка тешка, слабе руке,
Поче јадно сузе ронит'
Што не може у хајдуке.
— Плакало је, гладно, жедно,
Што му бабо овде труне,
Плакало је па је свисло :
Ево чаше, суза пуне ;
Красно ј' вино, пуна ј' чаша, —
Наздрави ми, Феруз-паша !«

Сама с' рука паши диже,
Сама нога крочи ближе,
Пехар попи, цикну мука,
Мртав паде до хајдука . . .
Мртав паде, — а те кости
Смејаше се . . . »Бог да прости !«

СВЕТЛИ ГРОБОВИ

Бејасте ли, браћо моја млада,
Да л' бејасте ви на гробљу када,
Ај, на гробљу, на голему !
— Та увек смо ми на њему !
Гробље ј' земља кџм се ходи,
Гробље ј' вода кџм се броди,
Гробље, врти и градине ;
Гробље, брда и долине ;
Свака ј' стопа
Гроб до гроба.
Гробље ј' спомен доба свију ;
Гробље, књиге што се штију ; —
Повесница свих земаља,
Староставник царџа, краља,
И читуља виших слика,
Избраника, мученика,
Од, почетка, памтивека ;
Све ј' то гробље —
Ал' је и колевка.

Нема броја ни имена,
У висини звездам' свима,
Камо л' броја и спомена
У земљици гробовима !
Милионе прогутала ј' тама,
Црна тама многих тисућлеђа,
Нико их се више и не сеђа . . .
— На погдеком увек гори свеђа !
Ил' је свеђа, ил' је име светло,
Ил' су дела која се не гасе,
Па редове недогледног гробља
Својом зраком красе.

Virtual Library of Faculty of Mathematics - University of Belgrade
elibrary.matf.bg.ac.rs

Ти гробови.
Стари, нови,
Они сјају
Сваком нараштају : —
Кад се умље у прошлост удуби
У тамнини да се не изгуби ;
Кад се пустиш у давнине свете,
У давнине и свете и клете,
Да ти мис'о пута не помете.
То су ватре догласнице,
Пружајућ' се из даљних еона
У поворци оној дугој,
Досветљујућ' једна другој,
Струјом која напред лети,
Тежећ само једној мети.
Па се тако светли млази —
Па се виде светли трази
Једног духа разних доба,
Духа коме нема гроба.
— У гроб само сруши кости,
Стресе пеп'о кој' му смета,
Бржем бују виша лета
К узвишеној будућности.

Ко с' осврне да погледи
Бистрим оком и погледом
На гробове оне светле,
— Повеснице дугим редом, —
Мора чути како ј' живо,
Кроз векове, кроз маглину,
Дед унуку, отац сину,
Борац борцу довикив'о :
»Где ја стадох — ти ћеш поћи !«
»Што не могох — ти ћеш моћи !«

»Куд ја нисам — ти ћеш доћи!
»Што ја почех — ти продужи!
»Још смо дужни — ти одужи!»

То су збори, то су гласи,
Којима се прошлост краси,
Што продиру кроз свет мрачни
Са грובה оних зрачни',
Спајајући громким јеком,
И божанском силом неком,
Спајајући век са веком
И човека са човеком.

Око сваког светлог гроба
— Баш ка' горе око звездâ —
Повесница прича ово :
Хватало се неко коло,
Коло младо, коло ново,
Нове клице стара нада,
Ново цвеће стабла стара ;
Душе чисте, срца млада,
Наследници света жара ; —
Ту се слег'о живот млади
Да се с гробом разговара.

»И ти паде, брате драги!
— »Нисам, децо, вас док траје!
»Је л' ти борба била тешка ?
— »Покушајте, милина је!
»Шта си хтео ? куд си нош'о ?
— »Тамо куд се стићи мора!
»Зар је вера тако јака ?
— »Увек јача од злотора!
»Мало нас је кој' би смели.« —
— »Ал' вас јака сила креће!
»Зар ко може стићи цели ?«

— »Ко посумња, никад неће !« —

»А ко беху они диви,
Који су те напред звали,
Који су те ојачали,
Који су ти крила дали ?«

— »То бејаху идеали !

Без њих нема виша лета
Над облаком мрака густа ;
Без њих би се малаксало,
Без њих би се брзо пало,
Свет би био гроб без цвѣта,
Живот празан — младост пуста !«

Око сваког светлог гроба
Прикупљ'о се живот нови,
Наследници света жара,
Купили се соколови,
Пијућ' душом светле зраке —
Јест, тако је, браћо драга,
Ти гробови нису раке,
Већ колевке нових снага !

И вама је, јаој, пао.
Стегоноша дичног стега —
Ал' је син'о гробак нови :
Ви стојите око њега.
Ту погледа брат на брата,
П' онда горе, п' онда у се,
Груди дркћу, уста ћуте,
Али душе разуму се.
Да л' то снага ниче нова ?
Даруј, Боже, благослова,
Да вас здружи братска слога, —
Заветнике, који с' купе
Око гроба Ђуринога !

ДЕД И УНУК

У з'о деда свог унука
Метн'о га на крило,
Па уз гусле певао му
Што је негда било.

Певао му српску славу —
И српске јунаке —
Певао му љуте битке —
Муке свакојаке.

Деди око заблистало,
Па сузу пролива,
И унуку своме рече
Да гусле целива.

Дете гусле целивало,
П' онда пита живо :
»Јели дедо, зашто сам ја
Те гусле целив'о ?«

»Те не с хваташ Српче мало !
Ми старији знамо :
Кад дорастеш, кад размислиш
Кашће ти се само !«

БУРА ЈАКШИЋ

ИЗ ДЕЛАОНИЦЕ

I

Још несвршен, у свој бољи Лаки покрет витог створа,
 Под теретом крста клечи : Заслужује за мајстора
 Овде стоји син човечи И великог Рафајела.
 Без помоћи у невољи.

III

На груди му рана љута ; Гледај тамо : Косовкиња
 Место круне њега кити Рањенике Србе пита :
 Један венац трновити — — Где је глава поносита ?
 Благодарност свих Чивута... Да л' у њојзи живот тиња ?

II

Тамо, опет, једно лице Па јунаке све премеће,
 Губи скоро црте благе Рујним вином те измива,
 На зидини грдне влаге, — Не би л' драгог наша жива...
 Моје лепе девојчице. Ал' Милоша наћи неће...

Гле, како се још осмева, Ту бих мор'о довршити
 Блага, кротка, добре прави; На девојци још хаљину,
 Мож' мислити у нарави После маглу и даљину,
 Какова је лепа дева... С маглом крвцу многу скрити.

То, бога ми, дочет' нећу! Ја нерадо сузе трошим ;
 Нит' бих мог'о кад бих хтео; А када бих све измаљ'о,
 Кад бих мог'о, не би смео. Србину би тешко пало
 Овај цветак у пролећу, И плак'о би за Милошим'...

IV

Там' јединца у матере
Непомичне леже кости,
За њим мајка у жалости
Косе чуна, рухо дере.

Што скорије ја да гледам, —
Мајка жури, да не косни,
Лик јединца, лик жалосни,
Лик Милана да јој предам.

Ах, свршићу и то лице,
Ал' ти, тужна мајко, јадна,
Нећеш нигде и никада,
Збрисат' сузе жалоснице!

МИЛА

»Вина, Мило!« — орило се, Из Милиних руку мали',
Док је Мила овде била. — Ма се раст'о бела света, —
Сад се Мила изгубила : Место чаше од бермета
Туђе руке вино носе, Отрова би прогутали.
Ана точи, Ана служи, Ана точи, Ана служи,
Ал' за Милом срце тужи. Ал' за Милом срце тужи.

Нема нама Миле више ! Ко да игра ? Ко да пева ?
Оно мало веселости, Ко да жедни ? Ко да пије ?
Што имаше добри гости, Ко ли бригу да разбије ? —
То код Миле оставише, Неста Миле, неста ћева !
Ана точи, Ана служи, Ана точи, Ана служи,
Ал' за Милом срце тужи. Ал' за Милом срце тужи !

АЛ' МИ САДА...

Ал' ми сада тешко пада
Што ја немам, к'о некада,
На прима златне токе,
Крчмарице црнооке
И на дому гојне воке.

Волове сам прод'о лани.
И са њима пашу многу,
Крчмарици, лепој Јани,
Токе дадох у залогу...

Ал' још теже мени пада
Што ја немам, к'о некада,
Младо срце, моћне руке:
Отиш'о бих у хајдуке, —
Стекао бих златне токе,
Крчмарице црнооке
И на дому гојне воке.

ЉУБАВ

1.
Љубим те, љубим, душо, Он ће са мачем доћи,
Љубим те, рају мој! Кад куцне један час,
А осим тебе никог, Отет' ће стару славу,
До само народ свој. Добиће нови глас.

А ти ћеш, моје сунце,
Сво благо моје — сво,
Ти ћеш ми родит' сина,
Да чува благо то.

5

На небу нема звезде
Да сија као ти ;
Па баш ни сунце нема
Таке светлости.

А где је срца, срце,
Да тако љубит' зна ?
А где је душе, душо,
Лепог анђела ?

На нашој земљи нема,
Ни небо нема тог, —
Та што је лепо било,
Мени је дао Бог.

6.

Често те у сну сивам,
Моја љубави !
Често те тако виђам
Цвете убави !

Па грлим небо плаво,
Грлим, уздишем ;
А љубим сунце јарко,
Љубим, издишем.

Ал', ево, зора свиће,
И, ево, прође сан,
Ал' тебе нема, нема, —
Нема да сване дан !

14.

Жубор вода шљунком тече,
Хуји шумица,
А на небу звезда трепти
Звезда даница.

Срце моје игра, бије,
Све се превија, —
Чини ми се, душо моја,
Да је Србија !

А од оне звезде сјајне
Чиниш ми се ти,
Пак бих иш'о, — ишао бих
Звезде љубити !...

15.

Па баш да умрем, душо,
Да ме сахране ;
Па баш и пеп'о гроба
Да ми нестане, —

Остаће љубав моја,
Веруј, остати,
И док је света, века,
Да ће трајати !

Па ако т' срце љубав
Само верује,
Чућеш у немој ноћи,
Како тугује...

НЕБО МОЈЕ . . .

Небо моје, сунце моје,	Туде беле руке склопи,
Загрли ме, пољуби ме!	Тако! Чекај! Љуби! Љуби,
Жељан сам ти пуста раја :	Док се терет не изгуби,
Загрљаја, уздисаја, —	А срце се не растопи, —
Загрли ме, рају мој!	Не изгори живот мој!

СТАЗЕ

Две преда мном стазе стоје:	Ја уступам цвећа стазе
Једна с цвећем, друга с трњем;	Којима је нога мека ;
Гвоздене су ноге моје :	Нек' по цвећу жене газе,
Идем трњу да се врнем.	А трње је за човека !

ГДЕ ЈА . . .

Где ја шећер сијем,	Где на друга бројим,
Ту отров израсти ;	Ту крвника имам ;
Где ја певат' мнијем,	Где ја лавор својим,
Ту ћу у плач пасти ;	Трнов венац примам...

Скори свећа крају,
Данак црној ноћи, —
Ал' крај моме вају
Никад неће доћи!

НА КОЛЕНА!...

На колена... Богу се молите,
Да оглуви и човек и Бог!
Несрећници, та чуће вас Бог!

Ил' погас'те сунце, месец, звезде,
У грехове замотајте дан!
Та, забога, видеће вас дан!

Ил' вас Господ још и не зна!... Не зна?
Онда ћу вас оптужити сам,
Подлост вашу, неверство и срам!

ЋУТИТЕ, ЋУТ'ТЕ!...

Ћутите... Ћут'те!... С нером у руци
Стек'о сам себи у роду глас;
С крвавом сабљом на бојној муци
Бољи сам био — бољи од вас!

Да сте ме вид'ли, — то да сте само!
Ал' онде, знајте, не беше роб!
Убојне сабље кад потрзамо:
Победа! Јуриш! Ил', боље, гроб!

Звук трубе хуји, пољана јечи,
Грми и пуца огањ и прах;
Ћутећи стојиш, падаш без речи,
Гинеш за народ, гинеш без стра,

Пламен и дим горе нам лице,
Мрки к'о вуци дођемо сви —
Али где бесте ви, кукавице,
Пудљивци худи, лажљиви пси? . . .

ВЕЧЕ

Као златне токе, крвљу покапане,
Доле пада сунце за гору, за гране.

И све немо ћути, не миче се ништа,
Та најбољи витез паде са бојишта!

У срцу се живот застрашеном таји,
Само ветар хуји . . . То су издисаји . . .

Ал' славуји тихо уз песмицу жале,
Не би ли им хладне стене заплакале.

Немо поток бежи, — ко зна куда тежи?
Можда гробу своје — мору хлађаноме!

Све у мртвом сану мрка поноћ нађе;
Све је изумрло. Сад месец изађе . . .

Смртно бледа лица, горе небу лети:
Погинули витез ено се посвети! . . .

ПУТ У ГОРЊАК

Од Великог Села до самога Ждрела
К'о да ј' вила нека Ђилим разастрела
Од зелене траве и свакаке шаре,
Да себи домами уморне бећаре;
Па докле ти вила лаког санка бира,
Хлађан поток слабе ноге ти испира,
Ветрови ти тихи лепи мирис дају,
Заслађене хране горком уздисају...
Са далеког пута, уморан сам сео,
Не би' л' санка наш'о, сетан, невесео.
Повило се цвеће, полегла је трава,
Али мене санак давно избегава!
Сила се је мисли врзло по памети...
Много ли сам страд'о, кад се срце сети:
Никад добро јутро! Никад добро вече!
Мени поћца лако никад не протече.
У мислима, тако, уздахно сам јако,
А сузе су текле низ образ полако;
Од груди се мојих вечан огањ створи,
Да у њима душа пре рока изгори!
По големом свету млађан се потуцам, —
Што громовник нисам, да на судбу пуцам?!...
Све што ми је било недраго и драго,
Остављат' сам моро равно подједнако!
Па где сад почивам? . . . О, да дивна места!
Лепша никад није с уресом невеста!
Извезено цвећем, окићено горам' —
Ја и ово место оставити морам!

Ено, већ се крију сјајни сунца зраци,
Ка западу златни путују облаци:
Торбицу сам свез'о, опанак притег'о,

И ја бих, са сунцем, некуд даље беж'о ;
Али једно срце, друго судба жели :
Ја по судби морам што она придели.
Видиш оно стење, што се небу пење ?
То је воља судбе . . . горко придељење !

К'о боланог нада небу подигнута,
Подиге се гора од камена љута,
Бону диже главу, а коленом клеца,
Каменито срце Млава јој просеца :
Зајазит' се не да, мумла, јечи, стење
И у муци тешкој прождире камење ;
На њу, грешну, сунце никада не сија,
Само гром је, мразну, са хуком пробија,
Пламенита муња опали јој лица,
Да већма потамни, срамна проклетница.
У нечистом недру вечну клетву скрива,
Зато гдегде грми и немо почива :
Благослов је прокл'о српски царе Лазо, —
Како би јој и Бог милости указ'о? . . .
Поред ње ме, бујне, тврда стаза води.
Али куда, куда ? — Куд сам ор'о ходи.
Повише облака, и од неба више,
Јер у место неба, пуст се камен диже . . .
Не чује се тица, баш никаква гласа,
До вечите хуке безбожних таласа . . .
Не знам даље стазе, ни знам даље пута,
У 'вакој се гори најлакше задута ;
Ослабеле ноге даље не можеду,
А и куд ћу даље . . . даљу тражит беду ? . . .

Изнемогло тело сурвало се доле
Поред неке пусте развалине голе.
Тврдиња је била некад ово стара,

Чувала је верно свога господара.
А данаске шта је развалина ова ? ...
Постала је гнездо суријех орлова ! ...
Слушала је негда бојних труба звуке,
Шта данаске слуша ? .. Међеде и вуке !
Силена је војска овде становала, —
На место је војске маховина пала !
Под маховом леже старе славе знаци,
Оружије светло, коњи и јунаци ...
Све ту мирно лежи, под стеном страхоте, *виста*
Из прашине њине гуштери се коте ...
На њој данас седим и даљину гледим,
Ваљда гдегод ближе миран кров се диже,
Или добар пастир стаду следи белом ...
Ал' ништа не беше у околу целом !
Као да је камен у љутини пук'о
И у пукот своју све живо повуко ! ...

виста
Ал' шта се забеле у горскоме мраку ?
То је бела кула на цркви Горњаку !
Раширила крила лабудова бела,
Белоћу је снега на себе узела ;
Крст се на њој блиста, сунцу одговара
И по хладној стени златне пруге шара.
Једно се је звоно с беле куле чуло,
У моме је срцу трипут одјекнуло ;
Запојаше тихо калуђери свети ...
Можете л' ме, ноге, бар донде понети ?
Ено ми дворишта, ено дворских врата,
Примиће ме у двор, страна непозната ;
Одмор ће ми дати, то ми само треба,
А благослов на нас Бог шаље са неба ! ...

НОЋ У ГОРЊАКУ

Као бедем тврди црна поноћ стоји
Преко кога прећи пуст се живот боји.
Побожна обитељ светог манастира
Грешноме је телу давно нашла мира.
Онемеше стене, што неме бејаху,
Умукнуше звери у дивијем страху. —
Не миче се листак, шума не шумри,
Мрка поноћ прети мркој пустој гори...
Па и Млава, пуста, уздише потмуло, *нефсон*
Хитербага Да се не би њено уздисање чуло.
Сама у свом страху природа се грози.
Страховите тајне нема поноћ носи...
Уздрма се кула, звоно се занија,
У цркви су чује молитвица тија,
Ужегу се саме погашене свеће,
Кроз немо двориште неки дух пролеће.
На челу се бледом, где је круна сјала,
Светитељска светлост дивно заблистала...
Тихим ходом прође кроз дворану стару,
Поклони се трипут светоме олтару,
Па ишчезне опет у поноћном мраку...
Тако царе Лазо доходи Горњаку.

X

КРОЗ ПОНОЋ

Кроз поноћ нему и густо грање
Види се звезда тихо трептање,
Чује се срца силно куцање; —
О, лакше само кроз густо грање!

Ту близу поток даљину пара,
Ту се на цвећу цвеће одмара,
Ту мене чека ашиковање ; —
О, лакше само кроз густо грање !

Пашћу, умрећу, душа ми горе,
Растопиће ме до беле зоре,
К'о груду снега врело сунчање ; —
О, лакше, лакше кроз густо грање...

ПОТОК ЖУБОРИ

Поток жубори, шума шумори,
А срце дршће к'о вити клас,
Хеј, овим лугом шетајући се
Арајство сваки беше ми час !

Заборавио сам терет и тугу,
Мрзост, кајање живота свог ;
Овде ми сваки листак шпашаше :
»Надај се, надај ! Дobar је Бог !«

А славуј пева, пева припева
Рајског певања најлепши пој...
»Јеси ли срећан ?«... питао сам се.
Срећан сам, срећан !... О, Боже мој !

НА ЛИПАРУ

1. ВЕЧЕ

Јесте ли ми род сирочићи мали ?
Ил' су и вас, можда, јади отровали ?
Или вас је, слабе, прогонио свет, —
Па дођосте само да, кад људе знамо,
Да се и ми мало боље упознамо,
У двопеву тужном певајући сет...

Мисмо мале,
Ал' смо знале,
Да нас неће
Нико штети,
Нико смети
Тако волети
Као ти ...
— Ћију ћи !

Моје тиче лепе, једини другари,
У новоме стану познаници стари,
Срце вам је добро, песма вам је мед ;
Али моје срце, али моје груди
Леденом су злобом разбијали људи,
Па се, место срца, ухватио лед.

С белом булом,
Са зумбулом,
Шарен — рајем,
Рајским мајем,
Цвећем, миром,
Са лепиром
Летимо ти ми,
Срца топити
— Ћију ћи !

Моје тиче мале, јадни сиротани,
Прошли су ме давно моји лепо дани,

Увело је цвеће, одбег'о ме мај ;
А на души оста, к'о скрхана биљка,
Ил' ко тужан мирис увелог босиљка,
Једна тешка рана, тежак уздисај.

2. ПОНОЋ

..... Поноћ је,
У црном плашту нема богиња.
Слободне душе то је светиња,
То глуво доба, тај црни час.
Ал' какав глас ? ...
По тамном крилу неме поноћи
К'о грдан талас један једини
Да се по морској ваља пучини,
Лагано хуји, к'о да умире,
Ил' да из црне земље извире.
Можда то дуси земљи говоре ?
Ил' земља куне своје покре ?
Ил' небо, можда, даље путује,
Да моју клетву више не чује ?
Па звезде плачу, небо тугује,
Последњи пут се с земљом рукује ...
Па зар да неба свету нестане ?
Па зар да земљи више не сване ?
Зар да остане
Тама ? ...

И ход се чује ...
Да л' поноћ тако мирно путује ?
Ни ваздух тако тихо не гази ;
К'о да са оног света долази ?
Ил' крадом облак иде навише ?
Ил' ббник какав тешко уздише ?
Ил' анђ'о мелем с неба доноси ?

Ил' оштру косу, да га покоси ?
 Да љубав не иде ? . . . Да злоба није ? . . .
 Можда се краде, да нам пошије
 И ову једну чашу радости ?
 Ил', можда, суза иде жалости,
 Да нас ороси тужна капљица ?
 Или нам мртве враћа земљица ?

Врата шкринаше
 О, душе ! О, мила сени !
 О, мајко моја ! О, благо мени !
 Много је дана, много година,
 Много је горких било истина ;
 Много ми пута дрхташе груди,
 Много ми срца цепаше људи,
 Много сам кај'о, много грешно
 И хладном смрћу себе тешио ;
 Многу сам горку чашу пошио,
 Многи сам комад сузом топио.
 О, мајко, мајко ! О, мила сени !
 Откад те, мајко, нисам видео,
 Никаква добра нисам видео . . .
 Ил', можда, мислиш : »Та добро му је,
 Кад оно тихо ткање не чује,
 Што наук везе жицом тананом
 Над оним нашим црним таваном ! —
 Међу људма си, међу ближњима !« . . .
 Ал' зло је, мајко, бити међ њима :
 Под руку с злбом пакост путује,
 С њима се завист братски рукује,
 А лаж се увек онде находи
 Где их по свету подлост проводи ;
 Ласка их двори, издајство служи,
 А невера се са њима дружи . . .

О, мајко, мајко, свет је пакостан,
Живот је, мајко, врло жалостан . . .

ОТАЦ И СИН

Једанпут иде стари Амица,
К'о неки седи мандарин —
А за њим тапка, трчи, скакуће
Јуначке крви најмлађи син.

Вашар је био — а на вашару
Сабље, пиштољи, арапски ат ;
Туниске капе, сребро и злато,
Млетачка свила, женевски сат.

— Е шта ћеш, сине, да купи бабо ? —
Детета склоност кушаше свог.
— Хоћеш ли сабљу, ту бритку, ејајну.
Ил' волиш ата мисирског ?

Ил', можда, желиш од свиле рухо ?
Нека ти буде свилено све !
Говори, сине, говори брже,
Да купим оне токе злаћене. —

Дете се чешка руком по глави,
Као да не зна шта би од свег :
— Ах, бабо, бабо, купи ми бабо,
Печења купи јарећег . . .

Сад се и бабо чеше по глави,
Гледајућ' дуго синчића свог :
— Е ја сам вол'о сабље и копља,
А син ми јарца печеног !

ПАДАЈТЕ БРАЋО . . .

Падајте, браћо ! Плин'те у крви !
Остав'те села, нек' гори плам !
Бацајте сами у огањ децу !
Стресите с себе ропство и срам !

Гините, браћо, јунаци, људи !
За пропаст вашу свет ће да зна . . .
Небо ће плакат' дуго и горко,
Јер неће бити Србина . . .

Ми несмо браћа, ми Срби несмо !
Или ви несте Немањин сој ?
Та да смо Срби, та да смо људи, —
Та да смо браћа, — ох Боже мој ! . . .

Та зар би тако с Авале плаве
Гледали ледно у огњен час ?
Та зар би тако, ох, браћо драга,
Та зар би тако презрели вас ? . . .

Презрите браства покор и клетву,
Што небо даде, погаз'те ви !
Та није л' грешно, није ли грозно :
Крв деце ваше гледамо ми ! . . .

А где је помоћ, ил' суза братска ?
Ил' »Јуриш, роде, за брата свог !« ? . . .
У вељој беди, смрти и крви
Данас вас, саме, оставља Бог ! . . .

Ал' опет, грешан, грешно сам пев'о,
Рањено срце народа мог !
Та Србин киши, киши и чека, —
Ал' не да ђаво . . . ил' не да Бог !

ЈЕВРОПИ

Теби да певам — теби, тиранко !
А дух ми мори отрови гнев ;
Увреда твојих жаоци јетки
Потпаљују ми пламенит епев.

Милионима народи пиште,
Милион груди просипа крв, —
Милионима пале кућиште,
Милион људи гмиже к'о црв

И милиони долазе смерно
Јевропи гордој на холи суд :
»Не може више, раја не може
Сносити јарам, мучити труд!
Тиран нас газии, срамоти жене,
Усева наших отима плод.
Пресуди, силна, да л' живет' може
У таквом игу несрећни род ? ..
Изгинућемо !« ..

»Па изгините !«
Подсмеха твога горди је збор.
»И гинућемо, гинути славно —
Ил' мачем пресећ' Гордијев чвор.
Изгинућемо — али слободни,
Јер Србин неће да буде роб !
Тамо далеко на светом гробљу
Потражићемо живот ил' гроб !«

ОТАЏБИНА

И овај камен земље Србије,
Што, претећ' сунцу, дере кроз облак
Суморног чела мрачним борама

О вековечности прича далекој,
Показујући неом мимиком
Образа свога бразде дубоке.

Векова тамних то су трагови,
Те црне боре, мрачне пећине ;
А камен овај, к'о пирамида
Што се из праха диже у небо,
Костију кршних то је гомила,
Што су у борби против душмана
Дедови твоји вољно слагали,
Ленећи крвљу срца рођеног
Мишица својих кости сломљене,
Оклен ће некад смело, презирућ',
Душманâ чекат' чете грабљиве.

И само дотле, до тог камена,
До тог бедема
Ногом ћеш ступит' можда поганом.
Дрзнеш ли даље ? . . . Чућеш громове,
Како тишину земље слободне
Са грмљавином страшном кидају ;
Разумећеш их срцем страшљивим,
Шта ти са смелим гласом говоре,
Па ћеш о стења тврдом камену
Бријане главе теме ћелаво
У заносноме страху дупати . . .
Ал' један израз, једну мисао
Чућеш у борбе страшној ломљави :
»Отаџбина је ово Србина !«

БАРЈАКТАРОВИЋИ

Збогом, мајко... Мајко мила!
Пет стотина кобних лета
Моји славни прадедови,
У присенку бурног хлада,
Што крвави барјак даје,
Пролеваху крвцу свету...
И залуду звер азиска,
Са хордама бесомучним
Стремећ' грозно к барјактару,
Кроз димовну маглу стреља
Крст посвећен, барјак свети. —
Још и данас барјак лети,
На срамоту вековима,
По бојишту, по облаку
Смртог праха и олова;
Још и данас кроз редове
Многобројних азијата
Напред лете храбри тићи —
Барјактаровићи...»

Плаче мајка стара, тужна.
Три је синка испратила...
Погибоше, Боже мој!
Сад мезимца прати мила
На жртвеник домовини,
Па га љуби, па га храбри:
»Брани, сине, образ свој!...«

»Збогом, сестро... селе, снаго!...
Три су твоја брата пала
Под барјаком за слободу,
Али стоји барјак свети,
Стоји име славно, сјајно,

Стоје стене црногорске,
Непроходне, непобедне ; —
Пак и ја ћу за њих пасти,
За слободу Горе Црне,
Под барјаком развијеним
На бојишту крвавоме,
Код три моја дична брата,
У гробницу храбрих тића —
Барјактаровића . . . «

Сестра стрепи, али не сме
За живота жива рећи :
»Не у крвав, не у бој !«
Бледи, слуги, тужна, млада,
И шапћућ' га опомиње :
»Иди, иди, брате, душо !
Али чувај живот свој !«

»Коња седлај, љубо верна !
Изнеси ми сабљу бојну !
Кнез ме зове на бојиште.
А паднем ли под барјаком,
Верна љубо, прежали ме !
Пак ако ћеш руку дати,
Јунаку је само подај,
Кој' ће барјак за слободу
Кроз кржаве горе вити,
Кад не буде више тића —
Барјактаровића !«

»У бој, друже«, — љуба рече,
»У бој, дико црногорска !
А паднеш ли, сунце моје,
Црногорка уме бити,
Љуба ће те осветити ! . . . «

СТРАЖА

Сунце седа,
 А месеца зрака бледа
 Кроз вечерњу тамну румен
 У суморну гору гледа.
 У гори је чета мала —
 Сто јунака, сто горштака —
 Од умора, од мегдана,
 И од бола, и од рана,
 На го камен попадала...
 Гора ћути...
 На грудима чисто нија
 Храбру децу Кривошија;
 Лист простире маслинака,
 Да уморном чеду своме
 На камену студеноме
 Душек спреми...
 Хладне воде жубор неми
 Та чисто би да се следи,
 Да ни прском капи једне
 Милој деци груди бедне
 Не потреса, не повреди...
 »Ох, спавајте, децо моја,
 После борбе, после боја!
 После крви, после мука,
 После дивљег мегданлука,
 Синовима Приморија
 Лаки санак добро прија.
 Ох, спавајте, децо драга!
 Ваша снага
 Лаког санка потребује...«
 Таки звуци сетно брује
 На крилима поветара,

Те планина мрка, стара,
 Њима децу разговара
 И у сан их уљуљукује...
 Тамо, опет, на висини,
 У планини,
 Ближе Бога,
 Близу неба високога,
 Стоји стража.
 На стражи је стара бака,
 Ћути, жмирка, к'о да дрема,
 Ал' будније страже нема;
 А верније нигда није,
 Него што је мајка јадна,
 Кад душманске дивље чете,
 Из варварства и освете,
 На реч једну тиранина,
 Становнике мирних гора
 На оружје изазову...
 А наша је стара бака
 Опремила пет јунака,
 Пет синова, —
 А то беше њена снага,
 Њено срце, њена душа.
 Па сад стражу чува, слуша,
 Иду л' Швабе?...
 Иду л' скоти,
 Да јој децу изненаде?...
 Па кад чује звекет гвожђа,
 Да им, јадна, јави даде...
 Те превија ломну снагу
 Све до земље...
 Пази, слуша,

А бедна јој стрепи душа.
 Сад ка' чује корак неки,
 Шум и шапут издалеки.
 »То су Швабе! То су скоти!«
 Дршће бака у страхоти,
 Те немоћном тражи руком
 По недрима пушку једну,
 Јер, кад не мож' старим
 хуком,

Бар са пуком
 Да пробуди децу бедну.
 »Хај, на ноге, децо драга!«
 Вриснула би стара бака;
 Јер за децом срце боли.
 Али тамо, тамо доли,
 По понори и синтоли,
 Не чује се глас човечиј?...
 Стрепи бака
 И дрхтавом руком праши
 Леденице ваљу црну.
 Сад ка' чује корак ближи,
 Стара бака сва претрну,
 А под сувим претом кврцну
 Абердарке ороз тврди,
 Те планине мрко стење
 Громке пушке пук значајни
 Од понора до понора,
 Преко река и провала,
 Преко стења, преко гора,
 На слух вичан храброј деци
 Громким гласом узвикује:
 »На оружје! Хај, на ноге!
 На душмане, на злотворе!«
 Рекао би, громом громи,

Или да се стење ломн...
 ... После чујеш звекат тока,
 Мача, грома, рику лава,
 Што с понора у вис лети,
 Да се бије, да се свети.
 Затим пламен, где пламени
 Као да је из Везува
 Појурила лава бесна...
 — Беж'те, Немци! Беж'те

вуци,
 На вас горски лави стреме!

 Већ падају главе мрске,
 Те нечистом крвљу својом,
 Ваљајућ' се с стрмог стења
 По граниту приморскоме
 У бездане и поноре,
 Страховите стазе пишу,
 Куда неће човек ићи,
 Нит' ће какво звере стићи.

 Силног цара војска бежи,
 Ал' је мучан пут спасења
 Преко кама, преко стења;
 Слаба нога онуд клеца,
 А трупина, трула, лења,
 У провале безданице
 Глупу главу сахрањује.

 Али ко су они тамо,
 Што на вису од планина
 Као мермер застадоше?
 То је пород старе баке,
 То су њених пет синова,

Соколова !
 Па шта гледе ?...
 Зашто бледе ?...
 Ах, видеше једну жену
 При пуцању, при пламену,

По камену
 Где је подли Немци вуку,
 И познаше по јауку
 Верну стражу, мајку своју...

РАТАР

Диван Банат, равно поље, Па нека се деца љубе,
 И Бог му се диви ; Милују до века ;
 А на њему миран ратар, Све нека је њима просто,
 Вредан Србин живи. Просто од менека !...«

Онде плужи, копа, сеје Узрела је пшеница,
 И гласно попева ; — Стогови се слажу,
 Јесени се лепој нада, Све је хитро, живо, вредно
 У нади с' осмева ; На мирном салашу.

»Биће хлеба, биће вина, Једни вршу, други веју,
 Биће пуста злата ! Трећи носе храну, —
 Оженићу вредна сина Док господа рахатује
 Из равног Баната. На меку дивану.

Нећу Влајње ни Немице, И јесен је веће стигла,
 Нећу помодаре, — Подруми су пуни ;
 Помодарке никад нису А у кошу тамо горе
 За вредне ратаре. Кукуруз се круни.

Промеркаћу, запросићу И Чивути дојездише,
 Младу, виту, танку, — Те раздају пара...
 Та у целом белом свету Има л' лепше, има л' боље
 Најлепшу сељанку. Од вредног ратара ?...

»Е, сад имам свега доста,
Имам пушта новца ;
Весело ћу запевати
Старога сватовца !...«

Тако сељак ређа, вес'о,
Своје жеље лепе,
Па му оне муку сладе,
Мучан живот крпе...

Али, ево попо иде
За то мало бира :
»Знадеш, сине хришћанине,
Шта попу кипира :

Лане сам ти старој мајци
Читао опело ;
Укопасмо, сахранисмо
Њено мртво тело.

Па сад треба...«
»Треба, попо !«

Сељак радо даје ; —
Он кад има, он не броји
Туђе залогаје.

Попа оде, за њим биров
Узастопце следи,
Зловољно се ратар чеше,
Па га само гледи.

»Порези је дошло време,
Треба да се плати...«

Много му је голем порез,
Ал' се не инати...

Сад још ево и беамтер
Баш из главна града ;
За њим јуре жандарице —
Читава парада...

»Зајам треба цару дати,
Цару треба пара !...«
»Ко ће цару да позајми ?«
Сељак одговара...

»Куд ће ратар позајмити
Бољем од себека ?...«
»Stille, Kerle !...¹⁾ Та на тебе
Сва држава чека...«

И тако му све разнесе
До последњег новца. —
Види сељак, нема ништа
Од жељног сватовца...

У руке је заронио
Своју седу главу ;
Отеше му тековину
Мучну и крваву.

Гледа себе, гледа сина,
Срце му се пара ; —
Нема хлеба, нема вина,
Нема за *ратара* !...

¹⁾ 'Бут', бре !

ЧИТОЦИМА «ВРАГОЛАНА»

Ево момка од мегдана,
Ево хитрог »Враголана«,
Спремљена за бој.

На сад, јадне кукавице,
Старе подле улици,
Штоф сте сада мој!

Најпре ћу вас прекројити,
После ћу вас постројити
Све у један ред.
Лепо једног до другог,
Изнећу вас до једнога
Свету на углед.

Нека виде, нека чују,
Какве људе почитују,
Нека знаду сви...
Видиш, ону »баба-Ружу«,
Ону стару клепетушу,
И незнате ви;

Али ја ћу летимице
Поскидати пеленице
Са образа јој,
После ћемо даље тамо,
Да све редом упознамо,
Што су равни њој.

Певаћемо славном бану,
Певаћемо »Видовдану«;
Све на избор стик, —
И »Јединству« певаћемо,
И »Јединство« није немо, —
И он има лик (ако се не варам).

Много уме поповати, —
Зато ћу му приковати
Брњицу на нос; —
Кад је коров, кад је трње,
Нека има бар лабрње,
Кад је го и бос.

СТАНОЈЕ ГЛАВАШ

— ТРАГЕДИЈА У 5 АКТОВА —

ПЕТИ АКТ
ШЕСТА СЦЕНА

Пред Главашевом колибом, Главаш лежи, мртав, а у застави види се како колиба гори... Турци се окупили око мртва Станоја, с голим ножевима.

ПРВИ ТУРЧИН:

Моја је глава!

Ја ћу је мојим ножем срубити!

ДРУГИ ТУРЧИН :

Не дам је теби !
Од мене ће је паша тражити !

ТРЕЋИ ТУРЧИН :

Даље одавде сви !
Од моје пушке паде Станоје,
Мој ће му ханџар главу рубити !...

(Споља се чује пуцање, ларма и псовка и т. д. . . . Турци упрешћени)

Ал' шта је ово ?

РАДАК (споља) :

У пламен с њима !
Нека изгоре бесни скотови !

МНОГИ ГЛАСОВИ :

Нека изгоре ! . . . Нека изгоре ! . . .

ТУРЦИ СВИ :

Ово је буна ! . . .

ПРВИ ТУРЧИН :

Ево, погледај,
К'о да из црне земље изничу.
Сељаци јуре с голи ножеви.

ИСАК (споља) :

Нека по пламу суве кровине
Нечисте капи крви њихове
Као на врелом гвожђу прскају ! . . .

ГЛАСОВИ (споља) :

Убијајте их ! Сеците ! у ватру с њима !

ИСАК (споља):

Страховит пламен ове колибе
У овом часу нека постане
Предсобље врело пакла њихова!

ПРВИ ТУРЧИН:

Беж'те куд који зна!

СВИ ТУРЦИ:

Бежите, Турци! Беж'те!...

Турци беже на све стране. За њима се чују пушке, а после:
»Удрите! Сеците! Не дајте! Ено, умаче!« и т. д.).

СЦЕНА СЕДМА:

Исто место. Спасенија, расплетена; Вук, Радак, Исак, за њима, везаних руку, Стана и два Турчина, а после гомила наоружаних сељака.

ИСАК:

Доцкан је све,
У крви својој лежи војвода!

СПАСЕНИЈА:

(поражена, гледа немо у мртво тело)

Мртав је он!...
Грозни су они, што га убише!

РАДАК:

Осветимо га!

(Сви сељаци са исуканим ножевима вичу: »Освета!... Освета!...«)

Одсад где жива видим Турчина,
Ту ће погинут'!

СВИ СЕЉАЦИ:

Ту нек' погине!
(Један Рудничанин, долази).

РАДАК:

Откуда ти, добар човече ?

РУДНИЧАНИН :

Од Такова сам !
И Милош ме је амо послао
Главашу храбром, да га поздравим:
Да је Србија листом устала
Против зулума ...
И да се спрема

(Види Главаша)

О!...

СПАСЕНИЈА :

(Гледа у Стану)

Ево ти дела,
Рођена мајко сваке несреће !
Страшан је ремек твоје старости
Што га је безум мозга болесног
У проклетоме часу смислио !
Прамење лако гари кровине
Што га ветрови мора пламеног
По густом диму заошијају,
И прашине се горе подижу,
Постанка свога плодну утробу
У твоје недру траже пакосном ...
Јест, ту је пак'о ! Ту су грехови !
У твоје недру, мајко несрећна ! ...
Ево погледај !

(Показује на Станоја Главаша)

Та бледа глава, те хладне груди,
Што их к'о бокор ружа рашчупан
Сопствене крви красе цветови,

Ти си пролила ! Ти !... Станоје!
О, шећер уста моје љубави !
Као рудника хрпе богате,
Што ветру нуде скупу прашину,
Са којом би се тешки престоли
Свију владара могли златити,
Јуче су јоште врели пољупци
Прецуњен пехар мушке милости
На мојим грудма бујно празнили.
Још јуче!... Јуче!... А данас?... Куку!...
Усница бледих танки крајеви
Под сенком крију косе свилене
Млазеве мрке крви његове !
Нигде живота !... И токе ове
На мртвим грудма неме жалосно,
Немају гласа, нема светлости,
Где се у својој ваља течности
Разбијен пехар сваке милости...
То ти је ремек, жено несрећна !...

ИСАК:

Убите је !

ПОБУЊЕН НАРОД:

Убите је !... Посеците је !...

Нека изгори !...

Под камен с њом !...

СТАНА (вечи):

Милост !

О, смилујте се мени, грешници !

Крај

ЛАЗА КОСТИЋ

СЛАВУЈ И ЛАЛА

СЛАВУЈ:

Што ми се лепо снаждило дете,
те на мој не гледа вис ?
што ми је руке склопило бледе,
савило белн лис' ?

Рашири руке, а груди нежне
мирисом жестоких скри,
к'о што су моје жестоке песме,
што од њих поноћ ври.
Колико зора, колико ноћи,
у песми само бдим,
и опет имам с чиме ти доћи,
и опет имам с чим !

А ти зар никад, никад мени
Ниједан из душе мирис ?
ни конак један у чашицу белу,
у лиска меки низ ?

ЛАЛА:

Колико волим, колико љубим
твог срца дивотан клик,
кољко те љубим, толико слутим
да си ми злокобник
Мириси моји твоје су песме,
уздаси твоји сви,

све што си рек'о, све што си да'нô
у грудима мојим пси.
Зато их чувам ; нико их не зна,
не знаш их ни сам ти,
ал' немој зато да си ми тужан,
немој ми замерити.
Како те лала жестоко љуби,
Кад би отворила лис',
сву у један пут размилину би,
сав би ти дала мирис.
И не би било мириса више,
увео би осто лис'
да га разнесу ветри и кише,
вечити плач и бриз.

*

* *

Бела лала тако збори,
тако жали, тако теша,
а славујак све је кори :
»Да јми душу, душо лепа !«
Јесу ли се погодили
преко ноћи или нису —
тек у зору опет лала
није била при мирису.

МИНАДИР

Што је силан, што је славан така блага нигде нема
Краљ Рамсенит од Мисира — од Индуса па до Нила !
таке силе нигде нема Па што му је ћерка лепа
од Индуса па до нила ! поносита Валадила —
Па што има силна блага те лепоте нигде нема
Краљ Рамсенит од Мисира, — од Индуса па до Нила !

Па како је воли бабо !
Један осмех свога миља
Не би дао за сву земљу
од Индуса па до Нила.
Од Индуса па до Нила
нема таког красног лица,
до у једног сиромашка
вајаоца Минадира —
вајаоца Минадира,
што лавиринт краљу зида,
где ће краљу с ћерком својом
после смрти да почива.
Живо ради Минадире :
дању, ноћу нема мира,
дању, ноћу походи га
Краљ Рамсенит од Мисира.
Дању, ноћу походи га,
с њим долази Валадила
да и она види где ће
вечни санак да одснива.
Гледао је вајаоче,
пуну чара, пуну миља,
све му рука лакше куца,
све му лице блеђе бива.
Усами се, не зна шта ће,
косу мрси, руке кида,
замршаје срца свога
у лавиринт сулуд зида.
Оштрим длетом бола свога
у блед камен реже лица,
свако лице иста лепа
Валадила од Мисира.
Тако воли Минадире,
тако му је љубав силна —

те љубави нема више
од Индуса па до Нила.
Лепо лице све је блеђе
вајаоца Минадира,
а посете све су ређе
Валадиле од Мисира.
»Што ми вене дете моје ?«
стари Краљу ћерку пита, —
поносита Валадила
само ћути, само снива.
Нагрнуше просиоци :
слава, пурпур, злато, свила, -
све највећа госпоштина
од Индуса па до Нила.
Ал' што пурпур црвенији,
што сјајнија свила бива —
све је блеђе лепо дете,
све тамнија Валадила.
»Доста, доста драги бабо !
Моје срце не избира,
срце моје само воли
неимара Минадира«.
Спуждио се силни Краљу —
забринуто чело збира,
ал' доводе у одају
бледу сенку Минадира.
Високо му чело бледо
к'о папирус благог Нила,
ал' у оку мис'о тиња,
у љубави света збиља.
Осмехну се краљ Рамсенит,
осмејак му бригу вида,
к'о облаке с неба сунце
са чела му боре скида.

»Неимаре Минадире!
 Ја и 'нако немам сина,
 тебе воли моје дете —
 Краљевић си од Мисира.«
 Уздах'но је Минадире,
 занео се, к'о да снови —
 мртвог слуге прихватише
 вајаоца Минадира.
 Прилете му бели голуб,
 прилете му Валадила,
 није могла доста брзо,
 како га је жељна била.
 Како га је жељна била,
 душа јој је излетила, —
 а остаде бело тело,
 оста мртва Валадила.

Жао беше старом Краљу,
 Рамсениту од Мисира
 што радошћу превеликом
 уби ћерку, уби сина.
 Док налише самртником
 света уља и мириса,
 издах'но је већ и стари
 краљ Рамсенит од Мисира.
 Повише им бело тело
 у покрове од пашира,
 а по њима написаше,
 од љубави шта све бива!
 Исписаше љубав њихну
 на покрову од пашира, —
 нема таке приповести,
 од Индуса па до Нила.

X ЕЈ ПУСТО МОРЕ!

Еј, пусто море! Еј, пусти вали!
 Поносни бељци, срчани ждрали!
 Ви ми сву радост моју пренесте,
 И опет зато уморни несте!
 Који је од вас блажени ђога
 Што ј' одн'о морем драгана мога?
 Ил' није један толико сретан?
 Пена вас бела све подузела,
 Сви сте га ваљда трком пренели;
 Зато сте бесни, коњици бели!
 Ал' да вам пустим на плећа гојна
 Тугу кад драга изгуби војна,

Тај терет не би пренети прегли,
Сви би к'о јањци морем полегли,
Туга би моја у море пала —
Ал' би и мене собом одзвала !

Лазар Косић —

X ДВА СЕ ТИЋА ПОБРАТИЛА

Два се тића побратила, до два сокола,
Посред боја, посред мила, посред покоља.
Крили су се загрлили побратима два,
У бој лете, ране љуте храна им је сва.
Тако тићи загрљени прелетају свет :
Бела једна голубица сусрете им лет. X
Дивна беше, сјајна беше, рајски беше цвет,
Превари се соко сиви, чаром обузет.
Оста соко у опсени голубичиној,
Дуго није побре вид'о, не годи му бој ;
Дуго није, — једва, једва, даде им се срест' —
Ал' за побру већ не беше побратимска свест :
Перје му је сагорело, што ће незнаник ?
А голупче бежат' стаде, непознат јој лик.
Перје му је сагорело милујући плам :
Милујући у три душе, оста соко сам !

X

МАКСИМ ЦРНОЈЕВИЋ

— ТРАГЕДИЈА У 5 ЧИНОВА —

ДРУГИ ЧИН

ПОЈАВА ДРУГА

(Улази Иво Црнојевић)

ИВО:

А Максим? Где је Максим? Зовни га!
Јес' чуо момче? Зовни Максима!

МАКСИМ (у себи):

Страхота! Ох, страхота до Бога!
ПреблагИ Боже, чујеш ли тај глас?
Па послушај га: зовни Максима!

ИВО:

Ма што си стао? Жури деране...

(у себи)

Ох, како ми је Максим у срцу,
не могу да се ердим на овог:
одело је на њему Максино,
што му је ваљда изношено дао

(Максиму)

Хајд' иди синко! Што с' се препао?

МАКСИМ (полазећи):

Да идем тужан! Куда и камо!
Из овог тела само одлазим!

(С руком на ножу)

И, Бога ми, још једна само реч,
још један позив само, — ево ме,
да идем Богу на истину сад;
а ово тело, своју црну лаж,
да оставим још незнајућем јад.

Иво (седне, разузурујући се):
Ох, дете моје, храно, Максиме,
радости моја, и јединче мој!
Да једините теби радости!
Док само дође, ступи преда ме,
на запита ме: »Како, бобо мој?«
Па како пут, па каква просидба?
А ја му кажем: »Сине, на ноге!
Одводи снаху, теби невесту,
лепоту прву свога времена,
а племе вредно твога племена,
чувену ћерку Дужда Млетачког,
најлепшу љубу, најмилоснију:
Анђелију, море, Анђелију!
Да радости, да силне радости!
Обасуће ми руке сузама,
ошијен ће ми пасти на груди.
А ја? А ја? Ох, шта ћу! Море, хеј!
Ти још не оде звати Максима?

МАКСИМ (у себи):
Анђелију! — Анђе — — Анђелију!
Дал' уво чу! Дал' око угледа?
Ил' осетише уста какву сласт,
што опија сва редом чувила,
да не схватају још: је л' истина?!

ИВО:
Зар још не оде? Траго ниједна!
Ил' овај час да идеш звати га,
Ил' овај час (вади мач) биће ти последњи!
Ил' сместа сад, ил' с места никада!

ЈЕВРОСИМА (циком улети):
Не за Бога, не удри на Бога!

(Заклања Максима)

Зар мачем мислиш оштрнути јад,
што божја рука мачем усече,
и божја само милост односи ?
Бесомучниче ! Доле, доле мач !

ИВО :

Бесомучник ! Шта ? Ја бесомучник ?
Бесомучнице, који ти је бес ?

ЈЕВРОСИМА (испусти мач) :

Бесомучник си, да бесомучник !
Јер без муке си сина родио,
Отхранио си сина без муке,
Па сад, кад је на твоју муку спао,
Па сад зар мислиш да се опростиш
Од своје муке муком његовом ?
Не бој ми се, не бој се, Максиме !
Не дрхћи, сиће, мајка ти је ту !

ИВО (испусти мач) :

Шта ? Не бој ми се, не дрхћи Максиме ! ?
Јел' Максим то ? Јел' збиља Максим то ?
Бесомучнице, лажеш, то је лаж !
Јер лаж је црна, мој је Максим бео !
Јер лаж је гадна, мој је Максим леп !
Та лаж је то, та ти си црна лаж !
Је л' била лаж још мати истине ?
А јеси л' истина, ово ти није син,
Већ лаж си ти, а лаж ћу убити !

(Напада мачем на Јевросиму,

МАКСИМ (заклањајући мајку) :

Не бој се мајко, Максим ти је ту !

(Иви)

Е, лаж је, дакле, није истина !

Ја нисам Максим, нисам бабин син !
Ја нисам Максим, удри мене, де !
Јуриши само, пробиј овај штит
Што мукло крије сина твога лик,
Испода њ Максим изићи ће твој,
Па камо да си отац небесни,
Да одлети у твоја наручја !
Што дрхћеш ? Проби, сеци, ударај !
Ја нисам Максим, удри мене, де !

ИВО (опет баци мач):

Ох, Боже благи, да ли си ти благ,
Кад мене гониш тако жестоко ?
Ох, свемогући, да л' си свемогућ,
Кад не можеш повратити ми реч,
Што дадох Дужду ! Ни то не можеш !
Тек једна реч, тек једна худа реч !
Та једна реч победила нас све ;
И моју силу, силу дуждеву,
И лепу срећу мога Максима !
И тебе, Бога свемогућега !
Па шта да ради смртан човек ту,
Кад, бесмртниче, и ти малакнеш ?
Опрости ми, грешнику самртном,
Ал' тако си ми, свесилниче, слаб,
Да молећег те мене : »Прими ме !« —
Ни саслушати не би мог'о сад,
Ил' не би мог'о, ил' не би хтео,
Да, примивши ту немоћ слабију,
Још већма, силан, не изнемогнеш . . .

ЈЕВРОСИМА:

Шта рече, Иво ? каква, тужан, реч ?
Изреци је, изреци, за Бога !
Јер страшнија је ова слутња сад,

Нег' сто страхота речи божије.
Кад громом земљи страх навешћује!
Изреци је! Ох, чуј, изреци је!

ИВО:

Најлепши јунак, рекох Дужду ја,
најлепши, реко ја, у хиљади —
у хиљади сад нема ружнијег!
»И нема лепшег цела Латинска,« —
сад ружнијега нема читав свет!
Ох, свете мој, да светао беше ти,
Док на твом лицу сјаше бели дан!
Ал' више дана ја те не видех,
Па и на теби данак престаде,
И окрену се друга страна — ноћ!
Ох, не верујем, не верујем још!
Та веруј, тужан, ил' обневиди!
Одужи вид, а бол, о, страشان бол!
У груди ми се врти читав свет
И, вртећи се стењем врлетним,
О живила ми грудна запиње,
Па кида, кида — бар да прекине!
Па у том свету гледам сваки час
Час на ноћ, час на дан, и опет на ноћ!

ЈЕВРОСИМА:

Ох, хвала теби, хвала до Бога,
Што мене речи таком утеши!
Јер слутња моја беше страшнија!
Ох, хвала теби, тешитељу мој!

ИВО:

Зар мени хвала! Несмисленице!
Зар има душа слутње страшније,
Нег' ова што је црна истина?
Срамота, море, мога имена,

Пред поноситим Дуждем поруга!
Срамота српска, подемеј латински!

ЈЕВРОСИМА:

Јест, нужда је и ја је осећам,
И та ми нужда језик везује,
И везује ми сваки приговор!
Могла бих рећи: »Господару мој!
Сећаш ли се, кад пође просити,
А ја ти рекох ово и ово,
Па немој то, и немој опет то!«
Могла бих рећи, све бих могла то,
Ал' нужда је, и ја се осећам!
Могла бих рећи: »Господару мој!
Говорила сам, не послуша ме;
Опомињала, не спомену се!
Још љубав моју, моје старање
И материнске бриге скромну реч
Господарском си грдњом одбио!«
Могла бих рећи, све бих могла то,
Могла бих рећи, не рад освете,
Већ срцу мом ропот да ућуткам;
Ал', господару, не може ми се,
Јер нужда је, и ја је осећам.

(Отпочинак)

(Милош Обреновић долази).

Ко долази? Јел' Обреновић то?
Јел' Милош то? — О, божја милошто!
Ох, ходи, храно, ходи, Милошу!
Помози, синко, синко, утеши
И мене, Ива, и побрата твог!

ИВО:

Мој син, мој син! Та ево сина мог!
Ил' Бог је ваљда раставио лик
Од сушта тела сина мојега,
Да куша само родитељску свест,
За које ћу се, јадан, машити!
Ох, Милошу, нек буде драг ти лик
Рођенијег ми тела заменик

(Грли Милоша).

СТ. ВЛАДИСЛАВ КАЋАНСКИ

Х А Ј!

Где је српска Војводина ?
У Маџарској, ил' Угарској,
Или у сну, ил' на јави —
У Банату, ил' у Бачкој,
Ил' у Срему, старој слави ? —
Није сада тамо, није,
Већ у души Србадије.

Је ли жива Војводина ?
Жива нам је сахрањена,
Ал' умрети донде неће,
Док сва крвца не истече
Из јуначког срца њена.
А то живо срце гди је ?
— У срцима Србадије.

Кад ће синут Војводина ?
Када правде сунце сине,
И устану деца њена
Чистом слогом умивена,
Па загрме од милине :
Стан', Будиме, стани, мајчин сине !
Ево главе ! не дам Војводине.

НАРОДНИ ЗБОР

Хеј трубачу с бујне Дрине,
Да затруби »збор« !
Нек одјекну Шар-планине,
Ловћен, Дурмитор —
И нек Дрина јекне Сави,
Сава Дунаву,
Дунав бујни Тиси, Драви :
У бој ! У славу !
Нек се бојни јечи оре
Кроз све горе —
Чак на море —
Кроз све горе, чак на море,
Где витешка срца бију :
Ој на море, на Адрију !

Хеј народни барјактару !
Разви барјак твој —
На зборишту на Врачару
Куши народ мој —
Све оружју бојном вичне
Убојне слике,
Та народне наше дичне
Храбре војнике !
И гдегод је јоште која
У јунака
Мишца јака,
Нека дође — биће боја,
Љута боја и мејдана
Од Адрије до Балкана !

А ви, Срби, са свих страна
Кад чујете глас :

На оружје, на душмана,
Хајд, у добар час!
Са свих страна на душмана
Сложно Срби, сад!
Преко Шаре и Балкана
Хајд, на Цариград!
Нек се Исток сав затресе
Чак до мора,
До Босфора,
Па нек ропске ланце стресе
Тешке ланце од Косова
Србадија Душанова!

Ајде, Србе, ајде, роде,
Век је данас твој!
Век је данас од слободе
Српски роде мој!
Не дај, да ти душман пије
Крви кап по кап —
За слободу ли, проли је
И последњу кап!
Из крви ће поникнути
Слободе час
Народа спас —
А слава ће васкрснути
Свеколике Србадије:
Од Балкана до Адрије!

МИЛОРАД П. ШАПЧАНИН

АЛ' ЈЕ НЕБО ОЧИШЋЕНО

Ал' је небо очишћено,	Кацљице се отискују
Ал' ливада мири,	Са роснатих грана —
А ветрићак са планине	Све мирише као ружа
Ђарлија и пири.	Неомирисана.

И у мојој младој души
Све се лепше креће —
Здраво да си, росна кишо,
Здраво, премалеће !

ЈЕСЕЊА ПЕСМА

К' лонуће љупке ружице,
Зажелеће их свет ;
Све ће опасти, Милице,
И род, и лист, и цвет,
Славуји шеве, грлице
Уставиће свој глас —
Природа цела, Милице,
Ћутаће око нас :

Ал' ти ћеш двором ходити,
Ја нећу бити сам —

Твој нежан глас ће звонити,
Ох ја га, ја га знам !

Мргнуће небо плаветно
Облак заклонит' зрак —
Чим куцне звоно вечерње,
Земљу ће увит' мрак.
Магла ће тромим крилима
Покрити липе, бор —
Из дола нећеш видети
Наш лени, бели двор :

Ал' твоје око, Милице,
Сунчани биће плам,
Светлошћу летњом трептаће,
Ох ја га, ја га знам !

Духнуће ветри, Милице,
Завејат' дебео снег,
Огрнут' белим плаштима,
Куће, долове, брег.
Мећава слепа беснеће,
Просипат' реком лед —
Нико јој неће смеоно
Иваћи на оглед :

Ал' сву ту зиму разгнаће
Ружичан онај плам —
Здраво ми, здраво, Милице,
Ох ја га, ја га знам !

МАТЕРИ

(ОДЛОМЦИ)

Треба л' да ти кажем, моја мила мати,
 Твоје драго дете како много пати ;
 Како моје срце, што трпети уме,
 Многа крута душа неће да разуме.
 За човечне чине дижу на ме грају.
 А за милосрђе немилост ми дају.
 Где потражим срца, нађем парче кама,
 А кад плачем, мајко, смеју се сузама.

— — — — —

Ко би знао света замршене путе ?
 Усудова уста, кад их питаш, ћуте.
 Хај, за друге често живимо и мремо,
 Ал' признања цветак ретко кад беремо ;
 Ми носимо рада све часове дуге,
 Судба пошље, мајко, жетеоце друге —
 И, за све те дражи, што нам махом узе,
 Остави нам само једну милост : сузе !

ПАСТИРКА

Набујала травица
 И поток се жури,
 А водопад губи се
 У танки' мехури',
 Поветарац пролази
 Кроз шуме и гаје,
 А речица долином
 Као биљур сјаје.

Моје стадо свилено
 Пољаницом пасе,
 А млекушчад пребела
 Трчи и игра се.
 Па кад даље потерам,
 Радују се млади,
 Баш к'о ситни гласићи
 Малених звонцади.

Брдом планди пастирчад,
Разлежу се свирке,
А ми доле играмо,
Малене пастирке.
Ка' у хитре кошуте,
Ножице нам мале,
Ми би, птице веселе,
Вазда скакутале.

А кад падне врућина,
Рапчисти се време,
Притерамо овчице
У дубраве неме.
Па под стрехом зеленом
Лиснатогa грања
Латимо се, веселе,
Лакога играња.

Па кад стадо прилегне
Код воде да спава,
Накидамо цветића
Црвена и плава,
Па, у слатком кикоту,
Китимо се младе,
А хладни нас вихори
Са планине хладе.

Ал' кад вече захлади,
Приближе се мрази —
У село се спустимо
Лагани кораци.
Па певамо песмице,
Ка' птице на грани,
А мимо нас пролазе
Весели јарани.

СЕЛО!!

II

Ој, селанце моје, мирисави цвеце,
Ја те љубим јоште к'о кад бејаш дете,
У теби сам мирне благовао дане,
Веселе ка' румен у зорице ране.

Чим врхунци плану плаветних брегова
И сунашце просне кишу од зракова
Те запоју птице у зеленом лесу,
Ослабели снови у јаву ме снесу.

Па носећ' у грудма још врело срдашце,
Полетим, појурим низ стрмо брдашце .
На поточић бистар — ни да видиш трунку —
К'о да сребро плови по шарену шљунку.

Капљицама хладним кад поткрепим тело
По румену лицу шљускајућ' се смело,
И оштрим рукавом када сам га утро :
Одскакућем мајци да поздравим јутро.

БОЖИЋ

IV

Мраз све јаче стеже, приближа се вече,
Још се на све стране печеница пече,
Од силних ватара стрехе се румене,
Ка' вином ил' смехом да су умивене.

И тек се тишина задрма, затресе,
Па избачен пуцањ далеко пронесе,
И по том гласнику на све стране зна се
Да је вес'о сусед оставио прасе.

Онда по свем селу, кад већ сутон падне,
Омладина једра на пос'о се дадне,
Уносе бадњаке, не знаш чиј' је већи,
Могао би вола на њима иснећи !

И у пустој пећи до сванућа гори,
Па пуцкара, реко б' : са зимом се бори ;
А у малој соби рекао би : лето ,
Посл'о мили Бога, да поздрави свето.

МОНАХ

VI.

Да л' да дигнем главу, ил' да кријем лице,
Наша добра мајко, света Троручице !
Ево сам преда те осуђени клек'о —
Црква тако хоће, игуман је рек'о.
У души ми тешко облачно и црно.
На сломљена плећа расу сам огрн'о,
А питаш ли, мајко, за то срце меко —
Грешне су преласти од њега далеко.
Молитвом и постом небу сам га врн'о,
Последњи пламичак у њему утрно,
У грудима студи као парче кама :
Нит' га греје нада, нити јад прелама.
Чему да се надам ? Зарад грешних људи ?
Та човечја душа помрчином блуди,
Љубав му је цвеће на живота стази,
Успут га откида, па га одмах згази.
Љубио сам, мајко, младачким животом
(Опрости, што дрзнух говорити о том !)
Веровах да души другарица треба,
Па је примих, мајко, као милост неба . . .
Ти видиш у душу и у срце моје,
Ох, реци, има ли, као она што је ?
Господ ју је дивну у Едему бир'о,
У усти јој даси као свето миро,
Сјајна као сунце на ускршњем дану,
А лепа ко кедар на гори Ливану.
Јурио сам много планином и лугом,
Са сивим соколом, мојим верним другом ;
Хитао сам стрелу за птичицом многим
И плашио зверад са говљачким рогом ;
Газио сам реке, пео се на висе

И гутао горе етирне мирисе,
И у бујној сили жељах крила орја,
Да полетим доле низ стрма подгорја . . .
Беше вече ти'о, кад сам доле био ;
На бедему лепа у даљину гледа,
Како румен сунце на западу седа,
Видех је, а душом слатко миље мину —
Ту ми, света мајко, ново сунце сину.
И ја је љубљах као љиљан-цвет,
А на нас потеже цео, цео свет ;
Пред тобом сам сада и мој цео јад :
Ти си ми блаженство, а живот ми — ад !

VII.

Ту од вељег бола, ил' светога страха,
Умукнуше речи млађана монаха ;
Једва држи главу скрушену уморну
И предано гледа слику чудотворну.
Па час дише бурно, час му уздах стане,
А из црног ока крупна суза кане,
А докле му суза тле мраморно роси
Душа се ка »свету не вечерњем« носи, —
У пределе топле, где ружице мире,
Па му с' чини чује умилне стихире,
Што анђели поје у небесном вису,
Или у паперти, ил' у параклису.

Дневна светлост душу и диже и крепи —
У тишини ноћној свак' по мало стрепи,
Ни сам не зна зашто подилази страва,
Па се скорим кроком у људе спасава.
Ал' наш млади кале још клонуо није,
Не моли се више, нити сузе лије,
»Млекопитателној« песме би да поје,

Ал' се грло стегло, па тамо и стоје.
И не с' сећа више своје душе боне —
Гледа у кандила, иконе престоно
Чак му поглед миран к сводовима леће
И кроз сумрак види Христово распеће,
И јабуку рајску и проклету змију
И аждаје, што му с' испод ноге вију ;
Види Саваота у кубетном своду
И анђеле, разне по чину и роду,
Истом да заусти, да се тужи Богу,
Уздахне дубоко : »Не могу, не могу !«
Кроз олтарски прозор ноћни ветар пирне
И разнесе мирис од свете измирне,
К'о да са небеса невидљиво слети
Обитељски анђ'о у »светаја светих«.
И полелеј вељи као да се њише
Дотичу га даси, којим црква дише,
Из свију углова к'о да дуси ничу —
И на обртаљкам' клироси се мичу,
Као из дубина чује крупне гласе, —
Поју : »Васкрсење твоје Христе Спасе !«
И псалме и химне, и све песме старе :
Величања светих, егзапостиларе.
У својим избама, пркосећи »плоти«,
Да л' то повечерје поје ћелиоти ?
Ил' су ноћне песме тајанствени клици,
Што је поје смерно горски испосници ?
Око Никанора све затрепта живо.
(Да л' доиста виде, ил' је само снив'о ?)
Пред њиме се двери отворише часне,
Види замке, куле и пределе јасне,
Огрејана брџа и долове водне,
Малину мирисну, лимунове родне,
Модролисне смокве, ђипарско горје —

А под брдом пукло далеко приморје.
Погле оне стене, оне куле старе !
С највиших зидова оре се фанфаре,
Застава се вије шимшир се зелени,
Фењери под градом, ено, пободени.
Велико весеље овладало градом —
Велики властелин стигао је с младом . . .

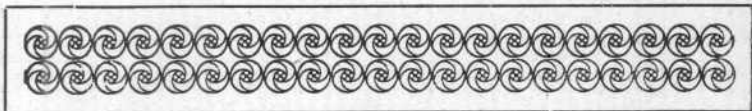
Ту Никанор рикну, на тле хладно паде.
Да л' с бола, ил' страха Богу душу даде ?
Бадава би слуш'о, не чују се даси —
У руци му свећа лагано се гаси.

[ЗАВРШЕТАК]

Ал' баш ту, за пакост, рог ловачки дуну,
А наш стари јунак, ка вратима суну ;
Подузе му ноге нека снага нова,
Излете да прими господу из лова,
Аверкије седи, своју душу поји
Поругљиво зуцну : »Ала се не боји !«
Напред су хајкачи, што звериње плаше,
А за њима Гојко на пастуху јаше :
Са њима витези да им не знаш броја,
Међ' њима на коњу и по госпо која ;
Пуначке им руке до лаката голе,
О ланчићу држе кићене соколе.
Соколари млади око њих се вију,
Погледају с чежњом, а погледе крију.
Скидоше се ловци за напитаk орни ;
Обедница спремна, столови мраморни,
Сребрно посуђе ђаконија свака,
А пехаре пуни момчадија лака.
До Гојка најлепша ловачица села,
Дуж софре остала велика властела.

Гојко сретан, вес'о, сред господског пира —
Гојковица где је ? Он и не разбира.
Таку су јој судбу родитељи сплели :
Она горе плаче, а он се весели.
Над њом Недељкова света слика сија
Доле бес и разврат, пако и оргија ;
Чита мирис-песме свога светог друга,
Пјанична певанка оздо јој се руга.

ЈОВАН ДРАГАШЕВИЋ

ЦАРИЋ

Тице свакојаке : косови и чавке,
Јастребови, врапци, сове, кукумавке,
Голубови, чворци, детлићи, славуји,
Брегунице, роде, ждралови, крагуји,
Гавранови, жуне, свраке и пунавци,
Стриадице, плиске, шеве и пузавци,
Соколови, сојке, зебе и сенице,
Препелице, ласте, вивци, јаребице,
Још и јато врана, јато кукавица,
И сијасет других различитих тица —
Све се сакупило с гора и пустара :
Да бирају себи цара и главара !
Куда с' год обазреш, свуда видиш реда,
Свака зверка врши што лав заповеда,
И људи слушају својега главара —
Стог и тице хоће да имају цара !
Гавран гаче : мене ; кукумавка : мене ;
А сврака крекеће : изберите мене ;
Пупавац рогуши с', да се препоручи,
А буљуна опет за себека бучи.
Тако жели врабац, тако кукавица,
— Није шала царем назвати се тица !
Једна другу неће, свака има мане,
Не мож' да се сложе главе усијане. —

Тај је конгрес трајо дуго и задуго,
Е свак једно мисли, а говори друго.
Тад скоче славуји, те им проговоре,
И тице се сложе, па се договоре :
Гложити се овде никако не треба,
Но да лете скупа пут висока неба,
Па која од тица највише одлети,
Ту хоће тек себи за цара узети. —
Залупаше крила, тице се понеше.
И са земље гњиле у вис се однесе.
Лети облак црни, у небо би хтео
— Престола се царског јако зажелио !
Сиротица сова најпре посустала,
Те с' вратила натраг и на земљу пала.
За њом друге редом слетале су доле,
Е не могу снагом сили да одоле.
Није много прошло — све на земљи бише,
Те кошију сјајну тако изгубише.
Само орб ост'о и он јоште лети
— Ето, ко ће тичиј престо заузети !
Најзад и он кликне : »Е више не могу !«
И похити доле, где скупштина била ;
Кад славић тек писне ; »Ал' ја јоште могу !«
Излетиши испод орловога крила !
Е хуља се био под крило сакрио,
Да би тим лукавством тице преварио,
Па на престо царски он да се посади
— Ма сваком је мило да се владом слади.
Царем пост'о није, орли му не дали,
Ал' су га од тада сви царићем звали. . . .

МИТА ПОПОВИЋ

НОЋ

Волим зору — дивно руди
Волим сунце — дивно сија :
Ноћ ми ипак најмилија.

Болном срцу мира треба,
Мира само ноћу има :
Мир је и у гробовима.

Па како је дивно ноћу
Кад све ћути, све почива,
Кад ни гласка нема жива ;

Кад се дигне, ка' из гроба,
Она сетна, тужна слика
Земљинога љубазника.

Када небу кроз прозоре
Златокосе звезде гл'ају,
Па нас лепшем зову крају.

Па још оно чаровито
Тајанствено лелујање,
Лелујање и шаптање —

То је оно што ми тугу,
Што ми боле успављује
И душу ми ончињује.

Па тај лелуј, и тај шанат,
Што до зоре, сву ноћ, траје,
Нико не зна, нико, шта је.

Да ли дуси додиркују,
Хотимице, незванице,
Песниковој лири жице ?

Да л' је наџ, што људе тешн ?
Ил' је чиста жеља жива,
Што је само ноћу жива ?

Да л' је тихо ударање
Беле виле крила лака ?
Ил' молитве анђелака ?

Да л' је сан што месечином
По цветових песме пише ?
Ил' је љубав што издише ?

Ил' је ваљ'да... Не знам шта је
Ал' ја се тек ноћу дивим,
Ал' ја само ноћу живим.

ЈОВАН ГРЧИЋ МИЛЕНКО

НА ЧЕСМИ

Стара чесма засузила

На маленом брегу,

Над њоме се липа свила,

Где се тице легу...

Миле тице легу...

У зиду сам име своје

Урезао : Јова ;

А уз њега и сад стоје.

Имена другова,

Милих ми другова !

Још к'о дерле гологлаво,

Чим пролеће сијне, —

Чесми тој сам хит'о право,

Да ме жеља мине,

Топла жеља мине.

Како ми је мила, Боже,

Ова чесма стара,

Кад ме и сад јоште може

Ево да очара...

Моћно да очара...

Ту сам свагда понајвише

Нашо кукурека,

И љубица мирисавих,

Пролетњих му сека,

Плавооких сека.

На доба ме прво сећа,

Што нам живот злати,

С којим оде прва срећа

Да се не поврати !

Никад не поврати !

Ту сам увек слуш'о радо

Дунава шуштање ;

И гледао мирно стадо,

Како брсти грање,

Зеленкасто грање.

Ох, па здраво, чесмо мила,

Међ' веселим слављем !

Па ми напој село моје

Са јуначким здрављем !

Са челичним здрављем !

ЉУБИЧИЦЕ

Гле, долина загрлила
Јато љубичица,
Па их моли умиљато
Да помоле лица,
Поносита лица.

А љубице мирисаве
Стидљиво се крећу,
Здрављајући поточиће,
Што се крај њих шећу,
Поносито шећу.

БРИГА МАТЕРИНА

У жежи, ћерко, кандило ! У жежи, ћерко, кандило !
Потнали жута тамјана ! Не штеди жута тамјана !
Сутра је равно година Помол' се Богу с матером
Како нам неста Дамјана... За душу малог Дамјана...

БОЈИСЛАВ Ј. ИЛИЋ

ИСТОК

Хајде, о хајде са мном, мој љупки пролетњи цвете,
На даљне чаробне путе, у крило чуднога света!
Хајдемо где палма расте и ружа и лотос цвета,
Где мирне гавеле пасу и рајске тичице лете —

И Гангес вечито шуми,
Носећи свештене вале са даљних индискних гора
У недра сињега мора . . .

Да, ми смо већ стигли тамо. Око нас младост је бујна,
Под нама руине стоје, одломци времена давни';
Над њима бокори шуште и ружа мирише рујна
Већ много векова тавни'.

Суморна старост ту се са бујном младошћу срела,
И сањалачки — тужно столећа над њима лете . . .
Гробнице канова силних трава је висока сплела —
И древне палате њине, и њине пагоде свете —

И Гангес поред њих шуми,
Носећи свештене вале са даљних индискних гора.
У недра сињега мора.

* * *

Вече је одавно прошло... У шумарцима густим
Безбројних, малих тица звучни је стао хор ;
Поноћ је спустила вео. По долинама пустим
Умук'о људски збор.

Само Дунаво шуми у мраку и самоћи,
Ил' каткад одјекне звучно протегнут, јасан глас ;
То рибар рибара кличе по тавној дубокој ноћи,
И њихов сурови усклик долеће чак до нас.

А по обали цветној ми сами блудимо двоје,
Нежно ти стежем руку, и слушах у ноћи тој
Испрекидани уздах, и бурно дисање твоје,
И стидљив шапат твој

АНЂЕО МИРА

Ноћ дубока влада, и све живо спава ;
На староме торњу поноћ откуцава.

И у томе часу, са гранчицом крина,
Анђео се спусти са рајских висина.

Све поспало ћути, нико се не буди ;
Не виде га звери, не виде га људи.

Ал' осећа грање — па се тихо свија ;
Осећа га лахор — па слатко ћарлија.

И анђео мира, кроз дубоку таму,
Спусти се пред олтар у пустој храму.

Па прекрстив руке на блажене груди,
Рујну зору чека да небом заруди . . .

АНЂЕО ТУГЕ

Са распуштеном косом, под венцем од љубичица,
Спустивши блеђану главу на звучну, сребрну лиру,
Ја видим небеску слику. Са покиданих жица
Последњи акорд звони.

Божанска нека туга светли се са њеног лица,
И она сузе рони.

Анђео то је туге. По дубравама тавним
Њезина чудна песма болно и слатко јечи;
У њојзи очајник тражи утешне и миле речи,
И њима тугу гони —

Она га у небо диже, дајућ' му криоца своја . . .
Музо! Хајдемо њојзи, јер то је сестрица твоја.

ЦИГАНЧЕ

Безбрижно и мило дете, подигни вितिце своје!
Како си чунава страшно! Ах, твоје уснице рујне,
И страсно, ватрено око, и груди свеже и бујне,
Веселе око моје.

Додај ми златни пехар! Из твојих очију, лане,
Ја читам страсну повест, које се многи још сећа:
Кад Бахус подиже војску на плодне индиске стране,
На земље мирисног цвећа.

У вихорима страсти, са дивљом, памамном вигом,
Скакаше безумна војска од људи, жена и звери.
И древне индиске горе оглашаваху криком
Истока бујне кћери.

Циганче, тако ми Баха ! и ја сам међ' њима био !
Но ти ми објасни сада : шта чиним ово и гди сам ?
Ја видим да сам пијан, и ако — зашто бих крио ? —
Дирнуо пехар нисам.

❖❖❖

ТИБУЛО

Пред хладни Венусов кип, под сенком шитоме ноћи,
Тибуро, квирит млад, зачуђен застаде немо,
И чудни гледаше лик. На крилу одмора свога
Ромула вечни град спокојно, тихо је дрем'о ;

А квирит стоји млад

И с чудне статуе те сањиве не своди очи,

И гледа бајни рад . . .

И зора сину већ, а он је стојао будан ;

И с нова тавна ноћ распусти чаробне власи,

А он је сневао сан — и прекор из сна га трже,

Кроз бурни, цели град, што тајни збораху гласи, —

И он је чуо сам :

»Несрећни Тибуро наш, богови нека га штите !

Он љуби хладни кам«.

❖❖❖

КОРИНТСКА ХЕТЕРА

Крилата божице моја ! хајдемо у доба оно
Кад Хелагабала Август владаше богатством Рима :
Хајдемо у цветне земље где Тибар весело шуми,
И седам подножја љуби, нежно се грлећи с њима.

Са равног Марсовог Поља гонећи кочије златне,
Задоцњен жури се квирит, и у град уморан стиже ;

Фркћу уморни коњи, и лаке кочије лете,
И по глаткоме друму вихор се прашине диже.

Поноћ је одавно пала и месец на небо светли,
А поморанца слатка мирише у самоћи, —
И Рим почива мирно. По кашто бахат се чује :
То стража ликтора блуди, и кличе по тавној ноћи.

Стубови Капитола, и горди Пантеон с њима,
К'о црне огромне масе дижу се у небо горе,
И Тибар јасније шуми. Но близу форума самог,
У храму Изиде бледе, звуци се весели хоре :

То Хелагабала Август саиску божицу слави,
И с њиме претори силни. Крај царског његовог трона,
На копља наслоњени, четири Сармата стоје,
К'о слике титана мрачних, к'о тучне статуе Крона,

А ниже, крај царских ногу, под венцем питомих ружа
На степеницама златним коринтска хетара седи.
Она је подигла очи, и страсно Августа гледа :
И пламен љубави блиста са њених образа бледи'.

Веселе ври и бруји . . . Између стубова древних
Гомиле развратних жена са дивљим криком се вију ;
Свилени пеџлони њини по поду мраморном пали,
Што собом стидљивост чедну и женске лепоте крију.

Но ко је тај бледи младић што тако усамљен седи
На пустој тераси храма ? Он, жељан вечерњег мира,
Бледо, високо чело на стуб је притиск'о хладни,
На коленима светли сребрна и звучна лира.

У цвету младости прве љубљаше Ипониј Хелу,
И јутро живота њиног радост је красила штедро ;

На глас љубави њине оживе природа цела,
И сиње, дубоко море, и небо плаво и ведро.

На цветој обали морској они су седели често
У светле вечери мајске. Са тавних коринтских гора.
Ветар је мирисним дахом мрсио њихове власи,
И они слушаху с чежњом шуштање мирнога мора.

К'о црне њихове власи, тако се и жеље њине
Плетоше у један венац. Под буром детињске страсти,
Подобно мајскоме цвећу, они се свијаху дружно,
Пијући из златне чаше невине љубавне сласти.

Ах, никад небеска љубав не нађе за лице своје
Чистије огледало од њиних невиних душа :
Светле к'о капи морске, а нежне к'о слатки уздах
Шта го Психеја драга са тајним трепетом слуша.

Но свану и дан жалости. У тихи Коринтски Залив
Стигоше једнога дана синови гордога Рима
Са галијама својим. А кад се кретоше даље,
Узеше и лепу Хелу, и Хела отиде с њима !

Да је кипарис црни покрио огњиште њено,
Ипонику би било светлије и лакше тада ;
Ал' он је пружао руке на сиње, далеко море,
Лијући на врели песак сузе љубавних јада.

Тамо, куда је некад са Хелом блудио срећан,
Сада је с безумним болом клицао њезино име ;
Он је седео самац на пустој обали мора,
Где је у светле ноћи и Хела седела с њиме.

Но ипак не беше самац. Погружен у болу своме,
Он звучној поклони лири све звуке младости вреле:

Он је прстима својим из њених сребрних жица
Извио чаробну песму у славу невине Хеле —

И с лиром и тугом својом остави пољане родне,
И вале Јадранског Мора здравећи звуцима сетним
Ипоник у Рим се крете. И, ево, усамљен сада,
Он сања о даљној земљи и њеним пољима цветним.

У дому разврата гнусног он сања обале пусте,
Где стоје спомени вечни за ране његовој души ;
Он чује потмули ропот Јејејског сињег мора,
И види галеба јато што над њим с кликтањем кружи.

И струја љубави прве обузе његове груди,
И жарки, чудесни пламен запали његово лице ;
Он диже високо чело, и косе забаци бујне,
И страсно, несвесно, дивље, удари у њене жице !

И звуци јекнуше благо, и јаче, и јаче грме,
И распршташе се силно под сводом мрачнога храма...
Зачуђен диже се Август, и баци к тераси поглед
Где звуци звоне и јече, и бледа царује тама.

Престаде весели шапат између стубова древних,
И полупијане жене јурнуше до царског трона.
Јер грозни, пророчки звуци грунуше над њима силно
К'отутањ подземља мрачног, к'о узвик гневнога Крона --

И затим тише и тише јецаху сребрне струне,
И премираху болно и тихо њихови гласи,
Као молитва чиста, к'о уздах невине душе,
Ил' као последњи јаук с животом који се гаси.

Хетере рукама крију све тајне лепота својих,
И као плашљиво стадо збиле се у густу таму ;

Јер осећаху тада, у чудном овоме часу,
Присуство највишег оца у мрачном, развратном храму.

А када последњи удар огласи сводове хладне,
Женски, очајни врисак проломи тишину нему ;
Коринтска хетера лена угледа свирача бледог
И по степеницама светлим безумно полете к њему.

Ипониј познаде Хелу. Крај кипа Изиде бледе,
Она у болу паде . . . У храму тишина влада . . .
Четири Сармата снажна приђоше трупини њеној,
И бледо, мртвачко лице са тогом покрише тада.

* * *

Кличе весело галеб над плавом пучином мора,
И мирта сладосно шуми под небом жаркога југа —
И песма од некуд грмну. Уз удар сребрних струна,
Извесно левента неки поздравља срдачног друга.

ЉЕЉО

У чудној срећи миља свог, И вес'о лети светом свуд,
К'о љупки, мили дан, Ширећи слатки јад —
Весело игра млади бог, И стрелом рајни моју груд,
Уз лиру и тимпан. Несташко рајни млад !

И с чудне среће, јада мог,
К'о љупки, мили дан,
Весело игра млади бог.
Уз лиру и тимпан !

БАЈКА О ЈАСИЦИ

Пукло поље око мене, Ја љубити нисам знала,
У даљини суре стене. Нит' сам коме руку дала.

На средини мало хлада, Бог ме зато, она збори,
Где јасика трепти млада. У јасику младу створи.

Њезино се лице нија, Тако трајем од вајкада,
И кад лахор не ћарлија. Тако шумим још и сада.

Она шуми са висина Кад у летње подне жарко
Мутне бајке од старина. С неба сија сунце јарко —

Она шуми: »Давним давно, Млади пастир догна стада
У минуло доба тавно — Под окриље мога хлада.

Ја сам лепа мома била, И под сенком густа грања
И сурова, као вила. О јасици снове сања».

ВЕЧЕ

Румене пруге већ шарају далеки запад,
Клоноу почива свет. Са мирних, далеких поља
Уморни ратар с песмом журно се ноћишту спрема ;
И само час по час зајечи шарена доља

Од шкрише точкава колеских. Гонећи весела стада,
Безбрижно пастир млад у звучне двојнице свира ;
А његов космати пас, подвивши репину, лено
Корача упоред с њим. Копрена дубоког мира

Увија поља и равни. Румене пруге се гасе —
И бледи месечев зрак, светило небесних двора,
Кроз маглу диже се већ — и нема, дубока тама
Доводи бајну ноћ са сињег незнаног мора.

Све грли мир и сан. По кашто заурла само
Суседов стари пас ; ил' позно дошавши с рада
Испреже ратар плуг, и стоку уморну поји,
И ђерам шкрипи све, и вода жуборећ' пада.

ПОСЛЕДЊИ ГОСТ

Поноћ је одавно прошла. У крчми никога нема
Осем крчмара старог, што згурен крај топлог плама
Претура дебелу књигу. Напољу мртвило влада,
И ситна кишица сипи, и густа царује тама.

У том се куцање зачу. У крчму уиђе нагло
Чудноват некакав гост : усне му грозно се смеше ;
Из празних шуљбина очних студена пустош се шири,
У руци држаше косу. То Самрт ледена беше.

Крчмар је дремао мирно, држећи дебелу књигу,
Кад Самрт тихо му приђе, и мирно стаде над њиме,
Па онда узеве перо с крчмарског прљавог стола,
И својом мртвачком руком записа сопствено име —

И затим у буцак оде. Из танке полутаме
Страшно се кезила отуд . . . Ветар је с влажном руком
Тресао прозоре мутне и тешка храстова врата,
Звиждећи кроз празну крчму суморним и страшним
звучком.

ОБУЋАР И ЊЕГОВ СИН

У мрачној, прљавој пазби, у очи Лазарев дана,
Сеђаше обућар бедни за сниским и старим столом
Крпећи брижљиво нешто. Пламен је лојане свеће
Озаравао бледо убоге и влажне куте,
Станиште нужде љуте.

А у будаку једном, где мемла царује права,
Син жалоснога крпе на црним ритама спава,
И сања сутрашњи празник : к'о лица анђелски чиста
Око Исуса Христа

Многа се скупила деца. Зелене палмове гране,
И звекет звонаца јасних свечаност казује њину,
И дете дисаше бурно и у сну зепева јасно :
Осана Давидовом сину !

И стари крпа се трже. Он речи појмио није,
Ни наду на лепши живот, која се у њима крије —
Али је певаће чуо, и нежна туга га узе.
И кратки отури чекић и тврдом, жиливом руком
Обриса топле сузе.

ЈЕСЕН

К'о горда царица и бајна, са снопом златнога класја,
На пољу Јесен стоји. Са њене дражесне главе
Лиснатих врежâ сплет чаробно спушта се доле,
До саме мирисне траве.

Пухором посут грозд у једној подигла руци,
И слатко смеши се на њ. Питоме и благе ћуди,
Припрема она сад спокојне вечери и дане,
И жетву богату нуди.

Како је мамљиво све ! На старом огњишту мирно
Пуцкара првенкаст плам. Кад магла покрије равни
И влагом испуни зрак, ту прошлост васкрсне древна,
И гатке времена давни' !

И позно у тавну ноћ разговор спокојно бруји,
Док дремеж не свлада све. И страсно шаптање тада
Кроз мирни прошупти дом — ал' и то губи се брзо,
И сан лагано пада . . .

У ПОЗНУ ЈЕСЕН

Чуј како јауче ветар кроз пусте пољане наше,
И густе слојеве магле у влажни ваља д'о . . .
Са криком узлеће говран и кружи над мојом главом ;
Мутно је небо сво.

Фркће окис'о коњиц и журно у село граби
И већ пред собом види убоги стари дом.
На прагу старица стоји и мокру живину ваби,
И с репом косматим својим огроман зељов с њом —
А ветар суморно звижди кроз црна и пушта поља,
И густе слојеве магле у влажни ваља д'о . . .
Са криком узлеће гавран и кружи над мојом главом ;
Мутно је небо сво.

* * *

Сиво суморно небо . . . Са старих ограда давно
Увели ладолеж већ је суморно спустио вреже ;
А доле, скрхане ветром, по земљи гранчице леже . . .
Све мрачна обори јесен, и све је пусто и тавно :
Без живота је све.

Изгледа као да самрт уморну природу стеже,
И она тихо мре . . .
А по каљавом друму, погружен у смерној туги,
Убоги спровод се креће. Мршава, малено кљусе
Лагано таљиге вуче, а врат је пружио дуги . . .
И киша досадно сипи, и спровод пролази тако,
Побожно и полако.

ЗИМСКО ЈУТРО

Јутро је. Оштар мраз спалио зелено лисје,
А танак и бео снег покрио поља и равни,
И сниски тршчани кров. У даљи губе се брези,
И круже видокруг тавни.

У селу влада мир. Још нико устао није,
А будан петао већ, живосно лупнувши крилом,
Поздравља зимски дан, и звучним ремети гласом
Тај мир у часу милом.

Ил' каткад само тек звиждање јасно се чује,
И тежак промук'о глас. То ловац пролази селом,
И брзе мамећи псе, погурен у поље жури,
Покривен копреном белом.

Свуда је пустош и мир. Ноћна се кандила гасе —
А свежи јутарњи дах прелеће долине мирне ;
И шум се разлеже благ, кад својим студеним крилом
У голе гранчице дирне . . .

Г Р М

Муњом опаљен грм на суром пропланку стоји,
К'о црн и мрачан див. И густе травнице сплет
Горди му увија стас — и горски несташан лахор
Лелуја шарен цвет.

И зима дође већ, и својом студеном руком
Покида накит сав и гору обнажи сву,
Ал' многа зима још са хладни м ветром ће доћи,
А он ће бити ту.

ДРУГУ

Сто је припремљен давно, и мирта, и мајске руже,
На столу амфора блиста, и скромна вечера с њом;
На празник светога Маја похитај, љубазни друже,
У овај мирни дом.

Дарови божице штедре на столу одавна стоје:
И поморанџа слатка, и сочни оливе плод;
Мирисом нарда и смирне мирину одаје моје,
Светли се глатки пбд.

У разговору мудро, док Веспер на небу светли
Ми ћемо славити мудрост и тихи живот свој;
А кад јутарњег Феба огласе далеки петли,
Тад — збогом, друже мој!

Два верна и снажна роба под руке повести могу
Потомка Ромула храброг. Ах, то бар није грех!
Да не оскврни тебе и твоју грађанску тогу
Поруга или смех.

СВЕТИ САВА

Ко удара тако позно у дубини ноћног мира
На капији затвореној светогорског манастира ?
»Већ је прошло тавно вече, и нема се поноћ хвата,
Седи оци, калуђери, отвор'те ми тешка врата.
Светлости ми душа хоће, а одмора слабе ноге,
Клонуло је моје тело, уморне су моје ноге —
Ал' је крешка воља моја, што ме поћас вама води,
Да посветим живот роду, отаџбини и слободи.
Презрео сам царске дворе, царску круну и порфиру,
И сад ево светлост тражим у скромноме манастиру.
Отвор'те ми, часни оци, манастирска тешка врата,
И примите царског сина к'о најмлађег свога брата...«

Зашкринаше тешка врата, а над њима сова прну
И с крештањем разви крила и склони се у ноћ црну.
А на прагу храма светог, где се Божје име слави,
Са буктињом упаљеном, настојник се отац јави.
Он буктињу горе диже, изнад своје главе свете,
И угледа, чудећи се, безазлено босо дете.
Високо му бледо чело, помршене густе власи,
Али чело узвишено божанствена мудрост краси.
За руку га старац узе, пољуби му чело бледо,
А кроз сузе прошапута : »Примамо те, мило чедо !«

* * *

Векови су прохујали од чудесне оне ноћи, —
Векови су прохујали и многи ће јоште проћи —
Ал' то дете јоште живи, јер његова живи слава,
Јер то дете беше Растко, син Немањин, Свети Сава.

ДАНИЕЛ

Кад су огњена слова пред силним Валтазаром,
Писана божанском руком, планула огњеним жаром —
Пред троном силнога цара збуњени стојаху старци,
И горди сатрапи с њима, и волхви, и мудраци,
И група Араба црних. Јехова, што светом влада,
Речи је писао ове.

Из мрачне тавнице тада
Валтазар изведе ропче, отрока Данијела.
И он подиже очи и цару прочита смис'о
Речи, што их је руком Јехова пред њиме пис'о.
А већ у зору Перзи јурнуше с помамном силом,
И мрачни анђео смрти зашуме широким крилом
Над главом силнога цара. Валтазар у битци паде,
И тако пронашћу својом потврду пророштву даде.

Ја стресам са ове приче прашину заборав,
И вас на гробље водим, у коме Валтазар спава :
О браћо, о друзи врли! Дигнимо високо чело,
Да Валтазару сваком истину кажемо смело,
А ког је Јехова избр'о, том реч нек' грми смела
К'о жарке, пророчке речи отрока Данијела.

ЗИМСКА ИДИЛА

Зима је покрила снегом долине и поља равна
И тавне високе горе. Вихори снежнога праха
По пустом вију се пољу, и цела природа ћути,
И листак последњи вене од зимског студеног даха.

Весело пуцкара пламен у скромној избици нашој,
И мачак на банку дрема. Кроз таму вечери бледе
Дугачке и светле сенке по зиду чудно се вију,
А око огњишта сниског озебла дечица седе.

Деда узео лулу, и с пажњом о длан је бије.
Па испод појаса вади листове дувана сува,
И кад их изгњави добро, он онда напуни лулу,
И мирно пушећи слуша ветрину што пољем дува.

По кашто зашкрипе селом волујска дрвена кола,
И гавран над њима гракне. Затим се развор чује.
То се комшија Панта сигурно из горе враћа,
Па журно испреже стоку и чељад по кући псује...

... А деда овако прича : »Одавно, у селу нашем,
Живљаше убога жена са малим јединцем својим.
То беше немирни Павле. Памтим га и сада лепо,
И ако то беше давно у младим данима мојим.

Хиљаду осам сто ... (Сад не знам којег лета
Ал' Бунапарта је онда на Руса пошао био) —
Зима је велика била. Реке се замрзле рано,
А снег од осам стопа поља је и горе крпо.

У једно студено јутро, кад мајке не беше дома,
Мали се подиже Павле, и оде ван нашег села —
И никад не дође више. Људи га тражили ваздан,
А јадна његова мајка плачући живот је клела.

Тако је плакала она вас дан и сву ноћ горко,
Вртећи вретено танко. Она је молила Бога
Да јој бар место каже на коме оконча Павле,
Те једном да види јоште умрлог јединца свога.

Богу се досаде молбе, огрне свој топли ћурак,
И зовне светога Петра. Петар му истину каже,
Зашто та жена плаче. То буде Господу криво, —
Узме палицу, дакле, и пођу да Павла траже.

Нађу га у самом рају. Он се попео лепо
На рајску лиснату воћку, па златне јабукe једе ;
А доле на цветном поду, у белом и чистом руву,
Још многа некаква деца јабукe једу и седе.

Међ' њима јагањци блеје и звонца сребрна звоне,
И многи лептири лете по рајском мирисном цвећу ;
Кроз цветне пољане рајске бисерне протичу реке,
И рајске шарене тице на мирне обале слећу.

А Господ подвикну тада : »О Павле, чапкуне један !
Ко те је довео амо да рајске јабукe млатиш ?
Силази са воћке доле ! . . Обуј се, и натраг иди,
Па мајку да слушаш лепо, кад своје дому се вратиш !«

Једне вечери, децо, Павле се поврати кући ;
Кириције га нашле, што често пролазе селом :
Полумртав је леж'о на снежном сеоском друму,
Уморан, блед и занет, са јако прозевлим телом.

Ми смо од њега чули, како је на небу био,
Јер нам је причао увек о рајском животу своме ;
Али од тога дана мајку је слуша лепо —
После је, заната ради, у варош отиш'о с њоме.«

*

Штећње лисица гладна, и вихор пољаном душе,
А око појата селских са риком облазе вуци ;
У селској чађавој крчми свирка се и песма чује,
И једнолико, ситно хоре се њихови звуци —

И топу у јасној ноћи . . . На сниском огњишту старом
Огроман мачак дрема крај огорелог пања ;
Кад вихор налети јаче, он лено отвори очи,
Па зевне немарно дваред, и опет спокојно сања.

ПЕЋИНА НА РУДНИКУ

1.

Трипут црни гавран загракта и прну
Над мрачним кулама Островице града . . .
А деспота Лазар подиже се тада,
Мрачан поглед баца у даљину црну.
Суморно грактање као крик се хори
И губи се нагло у неме даљине ;
Нити поток шуми, нит' листак шумори,
Почивају мирно рудничке планине —
Ал' његову душу црна слутња пара,
И Бранковић дозва свештеника стара.

2.

Кад свештеник стари у одају дође,
А деспот огрнут црним огртачем,
Па нити се диже, нит' му руци пође,
Но немирно звецка мамузом и мачем.
Воштаница тихо на столу му гори,
Оборен му пехар и вино просуто . . .
Налакћен на столу он је мрачно ћут'о,
Као тајни ужас да му душу мори —
Но безумно рука полетела мачу,
Кад се крик ужасни још једанпут зачу.

3.

»Звао сам те ноћас, седи свештениче,
Јер содомски грех ми ум и душу мрачи. —

Чуј, над мојом главом црни гавран кличе,
Крик његов ужасни мој свршетак значи.
Неће много проћи а ја ћу умрети,
Опустеће сјајни Бранковића двори :
Али тајну своју ја не смем понети,
Тајну, што ме мучи и душу ми мори !
Исповест ми треба, зато сам те звао :
Оче, — ја сам мајку своју отровао . . .

4.

»Кад се Рудник пређе и малена река,
Има једно дивље и суморно место,
На које сам некад одлазио често,
А на томе месту пећина је нека,
И у њој језеро. Са њених висина
Не вије се бршљан, не шумори цвеће,
Хладна пустош бије из њених дубина,
А језеро мртво никад се не креће. —
Но кад камен падне или реч се рекне,
У хладној празнини стократно одјекне.

5.

»Када самрт стегне моје груди болне,
И потоне душа у вечноме мраку,
Ви пођите тамо, размакните волне,
И на дну језера копајте ми раку,
И тамо сахран'те. Преко мога гроба
Нек се метне тешка крстача гвоздена,
Да ми нема трага за позније доба,
Да ми гроб не куну у седа времена.
Све сам сада каз'о, сад умрети могу,
А ти моју душу препоручи Богу«.

6.

Тако деспот сврши. А кад треће ноћи
Почиваше Рудник у крилу тишине,

Глув некакав шум се разли по самоћи,
Као вал огромни на сињој пучини —
И потону у ноћ . . . Цело ово вече
Сановници српски стојаху на двору ;
Мучио се деспот до пред саму зору,
А у зору челник изађе и рече :
»Господо витези ! Сршене су муке,
Деспот даде душу у Божије руке«.

7.

Са рудничког виси, по суморној ноћи,
Мртвачки се спровод полагао слази.
Тупо звони добош у немој самоћи,
Два и два се крећу по узаној стази.
Напред иде чета снажних копљаника,
А за њима слуге с рујним буктињама —
И мртвачки сандук. И хор свештеника
Оглашава поноћ светим молитвама.
У црноме руву, спрема буктиња сјајни,
Изгледају они к'о духови тајни.

8.

Мртва, пуста поноћ, нигде жива знака !
Само каткад сова крикне и полети,
Преплашена можда од румена зрака,
Од потмуле лупе и песама свети' . . .
Кад стигоше месту, близу до обале,
Хор отпева онда суморно опело ;
Уставама јаким размакоше вале,
Ископаше раку и спустише тело,
И крст преко њега. И над мрачним гробом
Зашумори вода и покри га собом. —

9.

И мир вечни наста . . . Мрки копљаници
Оборише ћутке копља наопако,

Погасише свеће седи свештеници,
И кренуше натраг погружени јако,
А остаде пуста и празна пећина . . .
Њу не краси бршљан нити росно цвеће :
Хладна пустош бије из њених дубина,
А језеро мртво никад се не креће.
Но кад камен падне, или реч се рекне,
У хладној празнини стократно одјекне.

СТАРЧЕВА ТУГА

5.

Под старим гробним плочама
Давнашње доба спи ;
Где газим грешним ногама,
Овде си, можда, ти ?
И густи бршљан гранчицом,
И цветом бледи крин,
Пред мутном крије зеницом
Истрвен натпис њин —
Ах, нигде песме веселе
У царству вечног сна !
И руже већ су увеле,
К'о што сам свео ја !
Све ћути ту. И седи век
Суморни снева сан,
У прошлој срећи тражи лек
И чека смртни дан...

ИСПОВЕСТ

I.

На трошном чуну, без крме и наде,
У мени вера губи се и мре;
Ја ништа више не верујем, ништа!
Ил' боље рећи: ја верујем све.

На мору бурном људскога живота
Прерано ја сам упознао свет:
За мене живот ништава је сенка,
За мене живот отрован је цвет.

Трши и живи!... Пријатељу драги,
О многом чему мислио сам ја —
О благо оном ко не мисли ништа,
Тај мање тужи, мање јада зна!

Весело чедо Аркадије цветне,
Он не зна шта је трње, шта је кам;
За кршне кланце он је слуш'о можда,
Али по њима није иш'о сам. —

За њега свет је перивој од ружа,
По цвећу шеће као паун млад,
Његова душа језеро је мирно,
Његов се никад не колеба над.

IV.

Истина где је?... Иди својом ставом,
Ал' познај себе, па да познаш њу;
Корачај мирно по ускоме путу,
И буди скроман — истина је ту.

Ал' шта ме гони, те се умом крећем
Међ' сјајне звезде, у пучине дно?
Какве ме тамо очекују тајне?
Има ли краја тумарање то?

Тавним се вечност заогрће плаштом,
Ал' слаб је разум, да га дигне с ње :
Погледај напред — не види се ништа
Погледај натраг — ништаво је све . . .

К'о сморен путник у дубокој ноћи,
Што заман баца мутни поглед свој,
И разум људски тако исто лута,
И страшно кличе у невољи тој. —

Ал' нигде гласа . . . Нигде станка нема,
Уморну своју да окрепи моћ, —
Одјек се губи, суштаје и пада,
И свуд се шири ноћ, дубока ноћ !

* * *

Са погледом угашеним
С прекрштеним рукама,
На мртвачком одру свом
Лежао сам међ' вама.

Ви сте моје бледо лице
Росним венцем обвили,
И о мојим боловима
Са уздахом зборили.

Ја сам слуш'о речи ваше
С њиним слатким отровом,
И горко сам насмеј'о се
Под мртвачким покровом.

МИЛОРАД МИТРОВИЋ

БИЛА ЈЕДНОМ РУЖА ЈЕДНА

У мајке је ћерка била Ал' то момче лентир беше,
К'о дан лепа, к'о цвет чедна, И њу презре, срца ледна :
Па заволе једно момче, — Другој моми руку даде, —
Била једном ружа једна... Била једном ружа једна...

У цркву се свати крећу,
Разлеже се песма мѣдна,
А са цркве звоно јеца, —
Била једном ружа једна...

* *
* *

Далеко, далеко да ми је да бежим
У предео неки, и сам не знам куда,
И под јасним небом и зрацима свежим
Да се тихо губим к'о ледена груди
Под пролећним дахом . . . Ја замишљам сада :
К'о јелова шума нада мном се нише,
Шуми песма горска, а кроз лишће пада
Зрак румен и златан од сунчане кише,
И над травом лебди . . . И по крају целом

Цвеће нешто шапће са сузом на лицу,
А и Она ту је — у оделу белом,
Поред мене клечи, и последњу жицу
Са уздахом кида. А ја мрк и ледан.
Мој се поглед диже горе, небу, више,
И под небом гледам на дах плави један,
И умирем тако, тихо, тихо, тише . . .

ДОН РАМИРО

I.

Дон Рамиро коња јаше
У младачком, бујном жару,
А пита га седи слуга :
»Куда тако господару ?«

»Кроз сумрачак, погле, старче,
Ено двора суре стене,
Ту борави драга моја
И позива ноћас мене.«

»О, не иди . . . О, не иди !«
Седи старац брижно цвили:
»Њени преци са твојима
У мржњи су увек били.«

Ал' по мачу витез куца,
А лицем му осмех сину,
Он ободе коња лака
И одлете у даљину.

А кад прође ноћца мрачна
И заблиста рујна зора,
Закуц'о је витез смели
На вратима свога двора.

»Ти си, старче, им'о право, —
Заседа ме тамо срела ;
Ал' сад зато гавран кљује
Неколико мртвих тела.«

II.

Дон Рамиро коња јаше
У младачком бујном жару,
А пита га седи слуга :
»Куда тако господару ?«

»Куда тако ? Да се светим,
Невера ми срце смрви,
Ја сам жељан, седи старче,
Ја сам жељан њене крви.«

»О, не иди . . . О, не иди !« »Кроз сумрачак, погле, старче,
Опет старац брижно збори : Ено двора суре стене —
»Твоја мржња, чим је видиш, Ту ме зове драга моја,
У љубав ће да се створи !« Да на груди паднем њене.«

Ал' по мачу витез куца, »О, не иди . . . О, не иди !«
А лицем му осмех сину, Опет старац брижно збори :
Он ободе коња лака »Заседа те тамо чека
И одлете у даљину. И освета и злотвори.«

А кад прође ноћца мрачна Ал' по мачу витез куца,
И заблиста рујна зора, А лицем му осмех сину,
Закуцо је витез смели Он ободе коња лака
На вратима свога двора. И одлете у даљину.

»Ти си старче, им'о право,— А кад прође ноћца мрачна
Ја за мржњу не знам више, И заблиста рујна зора,
Усне њене, њене очи Зарз'о је коњиц верни
Мач освете преломише.« Пред вратима знана двора.

III.

Дон Рамиро коња јаше Трчи старац, звече кључи,
У младачком, бујном жару, Зашкрипела врата стара, —
А пита га слуга седи : Али коњиц крвав стоји,
»Куда тако господару ?« А нема му господара.

СТАРА ПРИЧА

Лав се једном реши, при питомој ђуди,
Да уреди царство, к'о што је код људи ;
И једнима тако један пос'о даде,
А другима други, — како коме знаде.
Ал' од свију звери и створења свију
За врховни надзор он одреди лију.

Вук постаде чувар свих државних стада,
А магарац опет попечитељ рада . . .

Елем, почне пос'о. И нек чује свако :
У почетку беше још и којекако,
Ал' наскоро наста права вражја ора,
И одјекну писка чак до царских двора . . .

Цар запламти гневом : »О, ја појмим ствари,
Нека крупна зверка тај поредак квари, —
Ал' био ко био, што се на то дрзн'о,
Страдаће му, вала, и леђа и крзно«.

И да не би било обмане и лажи,
Сам се главом крену да зликовца тражи. . . .

Ишао је, ниш'о . . . И по дугом путу
Он наиђе вука у некоме куту :

Оглодане кости око њега зјапе,
Крвава му њушка, а кржаве шапе.

»Ха, шта радиш, рђо ?« Цар загрми тада,
»Зар ти тако чуваш моја верна стада ?«

А вучина на то : »Не греси се, лаве,
Ја умирем, јадан, ради твоје славе.

Ти јагањци подли, те бунције старе,
Нити царство штују, нит' за тебе маре.

Превратничке мисли понеле их собом,
Па су најзад стали да ти прете гробом.

И кад јутрос почех да их учим лепо :
Да је дужност њина да слушају слепо,

Не таче им срца моја дуга нега,
— Већ ме одмах, ево, изранише свега.

Сад се у гроб спремам, већ ми жића није,
А мало пре причест узедох од лије«.

Цар се на то трже,
Па ће рећи брже :

Ко год супрот стане мојој царској вољи,
Кољи ! . . . «

Затим пође опет, и на путу даљу
Он магарца нађе у некоме чкаљу :
Сав крмељив беше од лености многе,
А дигао у вис све четири ноге.

И цар грмну опет : »Је ли, створе лени ! ? «
Зар ти тако служиш држави и мени ? ! «

А магарац на то само репом ману,
И на једну једва преврну се страну.

»Ах, не вређај«, поче »наша круно славна,
Јер патништву моме нигде нема равна :

Ти црвићи худи, ти проклети мрави,
Постали су сада нерадници прави.

И гонећ' их тако, нека сваки ради,
Да господство твоје не умре од глади,

И вршећи вредно наредбу ти строгу
И дању и ноћу, — ја сам спао с ногу,
И сад болан лежим. А шта поднех мука
И напора грозних, ето питај вука.«

Цар се на то трже,
Па ће рећи брже :

»Ко год неће моје наредбе да пази,
Гази ! . . . «

У том ето лије. Пред силнога цара
Дотрчала сама да лаже и вара,

А смирено очи испред себе крије,
Као да је јагње, да лисица није.

»Величанство«, поче, »ја од стида горим,
Ал' истину морам да пред тобом зборим :

Те тичице мале, украс твоје круне,
На порески закон једнако се буне.

Ја не знам шта вређа, шта их на то тера
Ал' ни једна од њих не да ми ни пера.

И не спречи л' ово десница ти мушка,
Срушиће се царство као гнила крушка.

Раскреченим пером, јест, тако ми части,
Већ три дана пишем подручној ми власти».

Цар се на то трже

Па ће рећи брже :

»Кад то тако иде, моја мила кћери,
Дери ! . . .«

И са чела тада нестале му бора,
И весело оде до својега двора.

* * *

Тол'ко књиге старе. Читаоци моји,
Шта је даље било, то тамо не стоји.

Ал' знам још и ово, и рећи ћу тише,
То лавово царство не постоји више.

СВИЊА РЕФОРМАТОР

Била поноћ нема, глува,	Права збрка, јад и покор.
Вртар спава, врт не чува,	Стан'те људи, ташта главо,
И сред врта, цветна, чедна,	Да видите умље право,
Увуче се свиња једна.	Да сазнате шта ја вредим,
Свуд по врту гледа, мери,	Кад приошем врт да средим».
Па започе да се цери :	

»Баш су људи ума мала,	Била поноћ нема, глува
Узалуд им само хвала :	Вртар спава врт не чува,
Ове травке шта им вреде,	И на пос'о свиња преже :
Шта ту има да се једе ?	Кида лишће, чупа вреже,
Гле, свуд руже, лале стоје,	По лејама рови, рије,
И шебоји разне боје,	Ломи притке и саксије,
А баш нигде тиква нека	Поразбаца цвеће свуда,
Ил' коричак од дулека...	И направи триста чуда.
Па бар да је цвет до цветка	
Да је реда и поретка —	А кад сину сунце врело,
Већ ту леја, тамо боко,	Јадно цвеће паде свело.

ИВАН ЗАХАР

НА БОЖИЋ

Красна била мала Јелка,
Невинога кип анђелка,
Усне пуне смјеха,
Душица без гријеха,
Па се красна мала
Тако радовала
Ој за божић, ој за божић !

Тад ће диљем поља, бријега
Лежат млијеко бијела снијега,
А у мирној кући
Горјет свијетле лучи
По зеленој грани,
Како ведри дани —
Ој за божић, ој за божић !

Јабучица биће златних
И дарова обилатих,
Свега два, три дијелка
Добити ће Јелка,
Звонови ће звонит',
Пјесма ће ромонит'
Ој, на божић, ој на божић !

Бријегом, пољем снијег се слијеће
А у соби свијетло, цвијеће.
Звона мукло звоне,
Сузице се роне :
Сличица анђелка —
Мртва лежи Јелка
Ој на божић, ој на божић.

АЛЕКСА ШАНТИЋ

ГРИВНА

На једном данку	Па додирн'о русе косе
На уранку,	Чеда мог ;
Крај потока, бистра врела,	С њих слађани мирише свио,
Похвали се ружа б'јела	Па ружици одлетио
Што је цв'јећа и што цвати,	У сред њедра бијелог.
Све што знаде мирисати,	Ружа прену,
Да се њојзи клањаат' мора'	Сунцу глену,
Са мириса и љепоте.	Сунцу оде уздах њени,
То зачуо, па се оте	Па од стида, ружа ранка,
Лаган вјетрић са врх гора,	Б'јела ружа мирисанка,
Отео се, узвио се,	Пред вјетрићем порумени.

ЛИРСКИ ИНТЕРМЕЦО

— ХАЈНРИХ ХАЈНЕ —

4.

Што су тако руже блиједе,
Реци мени, чедо моје ?
Зашто тако у травици
Љубичице тужно стоје ?

Што се тако жалостиво
Миле шеве пјесма диже ?

Што с мирисом балсамскијем
К'о лешине задах стиже ?

Што немило и са тугом
Сунце гледа грање густо ?
Што је земља тако тавна,
Као да је гробље пусто ?

Што сам и сам тако јадан,
Што ми тако срце вене ?
О, говори, слатко чедо,
Што остави тужна мене ?

ПРОЉЕЋЕ

Немој, драга, ноћас да те сан обрва,
И да склопиш очи на душеку меком !
Када мјесец сине над нашом ријеком,
И на земљу пане тиха роса прва,

Родиће се младо прољеће ! И свуда
Просуће се мирис плавих јоргована ;
И пахуље сн'јежне падаће са грана
У наш бистри поток што баштом кривуда.

Узвиће се Љељо над нашим Мостаром,
И сваки ће прозор засути бехаром,
Да пробуди срца што љубе и горе . . .

Зато немој, драга, да те сан обрва !
Дођи, и у башти буди ружа прва,
И на моме срцу мириши до зоре !

НЕ ВЈЕРУЈ...

Не вјеруј у моје стихове и риме
Кад ти кажу, драга, да те силно волим,
У тренутку сваком да се за те молим
И да ти у стабла урезујем име —

Не вјеруј ! Но касно, кад се мјесец јави,
И прелије срмом врх модријех крша ;
Тамо гдје у грму прољеће лепрша,
И гдје слатко спава наш јоргован плави,

Дођи, чекаћу те ! У часима тијем,
Кад на груди моје приљубиш се чвршће,
Осјетиш ли, драга, да ми т'јело дршће,
И да силно горим огњевима свијем ;

Тада вјеруј мени, и не питај више !
Јер истинска љубав за ријечи не зна ;
Она само пламти, силна, неопрезна,
Нити мари, драга, да стихове пише !

ЕМИНА

Синоћ, кад се вратих из топла хамама,
Прођох покрај баште старога имама ;
Кад тамо, у башти, у хладу јасмина,
С ибриком у руци стојаше Емина.

Ја каква је пуста ! Тако ми имана,
Стид је неби било да је код Султана !
Па још када шеће и плећима креће, —
Ни хоћин ми запис више помоћ' неће !

Ja јој назвах селама. Ал' мога ми дина,
Не шће ни да чује лијепа Емина ;
Но у сребри ибрик захитила воде,
Па по башти ђуле заливати оде.
С грана вјетар духну, па низ плећи пусте
Расплете јој оне плетенице густе ;
Замириса коса, к'о зумбули плави, —
А мени се крену бурурет у глави ;
Мало не посрнух, мојега ми дина !
Ал' мени не дође лијепа Емина ;
Само ме је једном погледала мрко,
Нити хаје алчак, што за њоме црво' !

СПОМЕНИЦИ

II.

Онамо, гдје липа усамљена стоји,
Одводе ме мисли успомена моји ;
Тамо ми је храм,
У коме сам вјере и љубави страсне
Осјетио плам,
Ту сам многе ноћи и вечери касне
Из мирне даљине слуш'о звуке јасне.
Сваки трепет звука бјеше срећа сама
И утјеха мила, која боле слама,
А подиже над.
О, ал' миле звуке разнесе ми тама
И јесенски хлад . . .
Само липа стоји, голе гране стоје
Над пустињом мртвом давне среће моје . . .

ЈЕСЕН

Прошла је бура, стихале се страсти,
И љубав с њима све је ближе крају ;
Друкчије сада твоје очи сјају —
У њима нема ни силе ни власти.

Ја чујем : наша срца бију тише,
Твој стисак руке није онај први ;
Хладан, без душе, без ватре и крви,
К'о да ми збори, нема љета више !

За друштво некад не бјеше нам стало,
О себи само говорасмо дуго,
Но данас, драга, све је, све је друго :
Сада смо мудри и зборимо мало.

... Прошло је љето ! Мутна јесен влада.
У срцу нашем ни једног славуља.
Ту хладан вјетар свеле руже љуља,
И мртво лишће по хумкама пада ...

ЈЕДНА СУЗА

Поноћ је. Лежим, а све мислим на те —
У твојој башти ја те видјех јуче
Гдје береш крупне распукле гранате.

Мила к'о златно небо после туче,
У тиху хладу старе крушке оне,
Сједе ти дјеца и задаћу уче.

Над шедрваном лептири се гоне,
И сјајне каши, са безброј рубина,
Расипају се, док полако тоне

Јесење сунце . . . И, к'о са висина
Оловни облак, по души ми паде
Најдрњи покров бола и горчина.

И кобна мис'о морити ме стаде :
Што моја ниси ; и што смирај дана
Не носи мени звијезде, но јаде ?

Што моје баште осташе без грана
И слатка плода, што рађа и зрије
На ватри срца ? . . . Гдје су јергована

Вијенци плави ? . . . Гди је клетва, гди је ? . . .
Вај ! вјетар хуји . . . а ја мислим на те,
И све те гледам, кроз сузу што лије,

Гдје береш слатке, распукле гранате.

МОЈА НОЋИ . . .

Моја ноћи, када ћеш ми проћи ?

— Никад !

Моја зоро, када ћеш ми доћи ?

— Никад !

Моја срећо, кад ћеш ми се јавит' ?

— Никад !

Моје небо, кад ћеш ми заплавит' ?

— Никад !

Моја драга, кад ће наши свати ?

— Никад !

Моја сузо, када ћеш ми стати ?

— Никад !

БОКА

Наша мила Боко, невјесто Јадрана,
Покривена небом к'о од плаве свиле,
Љепша си од твоје приморкиње виле,
И свјетлија си од њеног Ђердана !

Никада се тебе нагледао не би' !
Но да ми је једно : да постанем валом
Сињегга ти мора, па пред твојим жалом
Да вјечито шумим и да пјевам теби,

И да с тобом гледам на твој Ловћен плави !
Па једнога дана кад се Господ јави,
Кад орлови наши високо заброде,

И са твојих рука падну гвожђа тврда:
Да побједну химну слушам с твојих брда,
И да с тобом славим дан златне слободе !

ОСТАЈТЕ ОВДЈЕ !

Остајте оvdје ! . . . Сунце туђег неба
Неће вас гријат' к'о што ово грије ;
Грки су тамо залогаци хљеба
Гдје свога нема и гдје брата није.

Од своје мајке, ко ће наћи бољу ? !
А мајка ваша земља вам је ова ;
Баците поглед по кршу и пољу,
Свуда су гробља ваших праједова.

За ову земљу они бјеху диви,
Узори св'јетли, што је бранит' знаше,

У овој земљи останите и ви,
И за њу дајте врело крви ваше.
К'о пуста грана, кад јесења крила
Тргну јој лисје и покосе ледом,
Без вас би мајка домовина била ;
А мајка плаче за својијем чедом.
Не дајте сузи да јој сока лети ;
Врат'те се њојзи у наручја света ;
Живите за то да можете мр'јети
На њеном пољу, гдје вас слава срета !
Овдје вас свако познаје и воли,
А тамо нико познати вас неће ;
Бољи су своји и кршеви голи
Но цв'јетна поља куд се туђин креће.
Овдје вам свако братски руку стеже —
У туђем св'јету за вас пелен цвјета ;
За ове крше све вас, све вас веже :
Име и језик, братство, и крв света.
Остајте овдје ! . . . Сунце туђег неба
Неће вас гријат' к'о што ово грије, —
Грки су тамо залогаци хљеба
Гдје свога нема и гдје брата није . . .

СИЈАЧИ

Јутро. Бик риче. Из широке ноздре
Пара му бије. Одјекују стране.
Златно, к'о класје златно када доздре,
Продире сунце, навјешћује дане
Љиљана скорих. Шуме пјесме врела,
И раним пушком пупе голе гране.
Ово су часи великијех дјела —:

Широм ораних, замагљених њива
Виде се јаки родитељи села.

Зној им са лица удара и лива ;
Полако крачу к'о да сваки ступа
Ковчегу светом, гдје угодник снови.

Полако крачу. И док магла тупа
Растањује се, и док сунце лије
Радости златне из црвених купа,

Сви машу руком изнад бразда тије', —
И продрти им пешеви рукава
Лепршају се, шуме, к'о кад вије

Вјетар у сплету сасушених трава.
Мени се чини : к'о да крила склопе
Свијетле птице, и сврх ових глава

Лебде и поје, а из сваке стопе
Радника кротких, робља наших дана,
Лавори, сјајни к'о злато кад стопе,

Расту, свију се, по врсима грана
Пољубе црна и знојава чела.

И к'о да чујем, како са свих страна

Хорови звоне, и к'о суза врела
Свјетлост чудесна полако се слива,
По продртијем крововима села.

И сваки сијач к'о да виши бива,
Расте, и сваки под крстом се диже
Небу . . . И на ме, усред ових њива,

К'о раздробљене звијезде, све стиже
И пада сјеме из жуљавих рука ;
А озго Отац силази све ближе.

Уз пратњу силних и чудесних звука
Ореол сјајни Он полаже виш' њих . . .

И свуд из неба, с врхова, и лука,

Звони и звони : »Осана во вишњих !«

... Сја сунце, златно к'о класје што дозре ;
Бик риче испод јела стогодишњих,
И јутро кади димом јаке ноздре ...

ВЕЧЕ НА ШКОЉУ

Пучина плава	Клече мршаве
Спава,	Главе
Прохладни пада мрак.	Пред ликом Бога свог :
Врх хриди црне	Ишту. Ал' тамо
Трне	Само
Задњи румени зрак.	Ћути распети Бог.
И јеца звоно	И сан све ближе
Боно,	Стиже
По кршу дршће звук ;	Прохладни пада мрак.
С уздахом туге	Врх хриди црне
Дуге	Трне
Убоги моли пук.	Задњи румени зрак.

ПРЕТПРАЗНИЧКО ВЕЧЕ

Сјутра је празник. Своју свјетлост меку
Кандило баца и собу ми зари.
Сам сам. Из кута бије сахат стари,
И глухи часи неосетно теку.
На пољу студен. Пећ пуцка и грије.
Ја лежим. Руке под главом, па ћутим,
И слушама како грањем замрзнутим
У моја окна голи орах бије.

Тако на врата суморног ми срца
Сјећање једно удара и чека
К'о друг и сабрат, као душа нека
Што са мном плаче, и у болу грца.

Негда у таке ноћи, када отка
Помрлом грању зима покров ледан,
Ова је соба била к'о врт један,
Гдје је к'о поток текла срећа кротка.

Као и сада, пред иконом сјаји
Кандила свјетлост. Из иконостаса
Сух бршљан вири. Јако се таласа
Измирне прамен и благослов таји.

Сва окађена мирише нам соба.
Около жуте лојане свијеће,
Ми, дјеца, сјели, к'о какво вијеће,
Радосни што је већ грудану доба.

Под танким велом плавкастога дима
У пећи ватра пламти пуним жаром,
И сјајне пруге по ћилиму старом
Весело баца и трепери њима.

У врх, на меку шиљту, отац сио,
Пружио чибук, и дим се колута ;
Његова мис'о на далеко лута,
И поглед блуди сањив, благ, и мио.

Уза њ, тек малко на шиљтету ниже,
К'о символ среће, наша мајка бдије ;
За скори Божић кошуље нам шије,
И каткад на нас благе очи диже.

У то би халка закуцала. — »Петар !«
— Ускликне отац ; — »он је зацијело !
Он вазда воли говор и сијело —

Отворите му !« . . . И ми сви к'о вјетар,

Трчи и врата пријевор извуци.
И стари сусјед, висок као бријег,

Тресући с руха напанули снијег,
Јавио би се с фењером у руци.

Сваки му од нас у загрљај хита,
Мајка га кротко сусрета и гледа,
А он се јавља, па до оца сједа,
И бришућ' чело за здравље га пита.

Сва новом срећом огране нам соба !
На сваком лицу свето, сјајно нешто —
Сучући брке, стари сусјед вјешто
Поч'о би причу из далеког доба.

И докле прозор хладна дрма цича,
Ми сваку ријеч гутамо нијемим ;
Срца нам дршћу у радосној треми,
Све догод не би довршио чича . . .

Затим би отац, ведар к'о сјај дана,
Узео гусле у жилаве руке,
И гласно поч'о, уз гањиве звуке,
Лијену пјесму Страхињића Бана . . .

Мени је било к'о да пјесме ове
Сваки стих поста пун бехар у роси,
Па трепти, сјаје, и мени по коси
Просипа меке пахуљице нове . . .

О мили часи, како сте далеко !
Ви драга лица ишчезла сте давно !
Пуста је соба . . . моје срце тавно . . .
И без вас више ја среће не стеко' . . .

Кандило и сад пред иконом тиња,
И сад је позно предбожићне доба ;
Ал' глуха јама сад је моја соба,
А ја лист свео под бјелином иња.

Узалуд чекам . . . У нијемој сјени
Никога нема. Сам, к'о камен, ћутим.
Само што орах грањем замрзнутим
У окна бије, и јавља се мени . . .

Но док ми мутни боли срце косе,
К'о студен травку у врх крша гола —
Из мојих књига, са прањљива стола,
Ја чујем шушањ к'о вилине косе . . .

Гле! Сад се редом расклапају саме,
Све књиге старе, снови чежње дуге —
Мичу се, трепте једна покрај друге,
И њихов шумор к'о да пада на ме . . .

Сањам ли? Ил' би ово јава била?
Из растворених листова и страна
Прхнуше лаке птице, к'о са грана
И по соби ми свуд развише крила . . .

Све се свијетле! . . . Све у бл'јеску стоје! . . .

Једна около кандила се вије,
А нека болно, к'о да сузе лије,
Пред сликом дршће мртве мајке моје;

Неке бијеле, као љиљан први,
Само им златно меко перје груди;
Неке све плаве, тек им грло руди,
Као да кану кап зорине крви . . .

Неке ми пале ту на срце свело,
Па крил'ма трепте и шуште к'о свила;
А једна лако, врхом свога крила,
С цвркутим топлим додирну ми чело,

К'о да би хтјела збрисати сјен туге . . .

И слушај! Редом зацјеваше оне! . . .

И гласи дршћу, тресу се, и звоне,
Мили и сјајни к'о лук младе дуге:

»Не тужи! С болом куда ћеш и гдје би?!

Ми пјесме твоје, и другога свију,
Што своје душе на зв'јездама грију —
Света смо жива породица теби!

»Ми као роса на самотне биљке
Падамо тихо на сва срца бџна,

И у ноћ хладну многих милиона
Сносимо топле Божије светиљке.
»Ми здружујемо душе људи свије!'
Мртве са живим вежу наше нити;
И с нама вазда уза те ће бити
И они које давно трава крије!
»Пригрли ова јата благодатна!...
И када једном дође смрти доба,
Наша ће суза на кам твога гроба
Канути топло к'о кап сунца златна!...«
И акорд звони... Све у сјају јачем
Кандило тренти, и собу ми вари...
Из кута мукло бије сахат стари.
Ја склапам очи, и од среће плачем...

МИЛЕТА ЈАКШИЋ

ЈУТРО

Златно јутро трепти кроз маглице беле
Па бисерје круни по лисном дрвећу ;
Рани ваздух мири, журе вредне пчеле
Са поздравном песмом у походе цвећу ;
Слушам звоно сетно, што издаље пева,
Гледам како тихо мили река чиста,
Ведри исток, што се светлошћу облева,
И прозрачни листак, што на сунцу блиста.
Тиха радост дрхти у грудима мојим,
Не море ме жеље, ни нејасне мете,
Ни тајна будућност са болима својим,
Нит' ме прошлост мучи. К'о весело дете,
Које анђ'о штити а незнање теши,
Не знам ни за патње, ни усуд потајни,
Већ к'о у сну гледам, где се на ме смеши
Безбрижно весеље и живот бескрајни . . .

ВЕСЕЛО ЈЕ . . .

Весело је младо јутро,
Птице дижу грају,
Шума листа, трава гори
У сунчаном сјају.

На мом крилу започета
Тужна песма стоји ;
С белог листа гледају ме
Црни јади моји.

Нада мном се ветрић наг'о,
Па у строфу вири —
— »Веселије!« Шанну, духну —
Па листак отпири . . .

ЛЕТЊА НОЋ

Откуд долазиш, разблудна ноћи,
Те влагом мире твоје тамне власи ?
Да ли из хладних струја океана,
Где си пламен летњег дана
Провела на груди
Воденог духа ?
И сад се дижеш . . . У твојој коси
Горе корали, сија се бисерје,
Ризе су твоје обливане
Светлошћу благом, и дахом морске траве,
И груди мирисаве,
Јосне и меке
К'о лабудово паперје ! . . .
Заштитнице добра !
Љубавник се теби клања,
А ти га благосиљаш
Сањива, уморна
Од миловања . . .
Ноћи ! Не тони скоро у морске струје ;
Ја љубим

Под твојим окриљем благим ;
 Злато ми спава на руци,
 Драга ми спава склопила је очи . . .
 Продужи власт, ноћи чаробна !
 Скоро ће зора доћи, —
 Већ дишу јутарњи лахори, —
 И ја нећу моћи
 Поцрпети богатство сласти,
 Којим су препуњене
 Усне и груди њене . . .

НОЋНА ТАЈНА

Распев'о се ноћу славуј	Намери се облак, звезду
У гори,	Угаси,
Под њим тихо сањив поток	Славуј мисли: њу однесе
Жубори ;	Таласи . . .
Кроз грање се у потоку	Мрка поноћ зору чека
Огледа	У гори —
Са висине звезда тиха	Ђути славуј, само поток
И бледа.	Жубори,
Славуј мотри таласиће	А кад сутра зора цвеће
Где броде,	Ороси,
Па он стрени над звездицом	Мртву птицу студен поток
Из воде —	Прноси . . .

ПЕСНИК И ПЕСМА

Не копкај силом пером по срцу !
 Нема ли цвета, није му време —
 Храни заматак брижно у груд'ма,
 К'о добра земља пшенично семе.

Ако је твој Бог хтео да будеш
Земаљски цветник рајских цветова,
Унео ти је небеску прегршт
У врело срце пре свих векова !
Треба л' да рађаш, зашто се бринеш ?
Он ће послати Духа с далека,
Да цвет потера . . . Травка не ниче
У зимње време, већ сунце чека.
Па кад врх тебе Геније слети,
И златним крилом крај тебе дуне,
И положи ти чаробну руку
На пуно срце и груди пуне —
Пуца ће пући ! . . .
Не копкај, чекај ! Немирно дете
У пуци цветне лиске размеће,
Па ено цветак у врту куња —
Лептир га неће, — пчела га неће !

ГОЛГОТА

Мрачно је небо. Месец кржави
У поноћноме тиња облаку.
К'о тежак уздах шаће у трави
Ветар. Голгота спава у мраку.
Црно је небо ; ни звезде нема ;
У грозничавом бунилу дрема
Планета стара ;
Грех на њој тешка крила одмара
Тама је пала . . .
Суморно ћуте троја вешала
У глухо доба тишине мртве :
Празна и црна.

С њих су недавно скинуте жртве ;
Два разбојника и Божији син —
Два дивља трна
И један крин . . .

Јутро је ; ал' још свитања нема ;
С Јерусалимских тврдих бедема
Још се не диже тама немила ;
С истока нема танког бледила,
Зоре, веснице блискога дана ;
Још лежи ноћ, к'о прикована, —
К'о црна крила мрвог гаврана.

Са страхом, с тешком слутњом у груди,
Забринут народ лута и блуди
По улицама ;
Тиска се, врви
Около храма ;
Ал' не на принос пасхалне крви,
Већ да молитвом наду окрепи . . .
»Хоће л' сванути ?« — шапће, и стрени.

Ал' каква оно утвара бледа
Међ' народ ступа ? Народ се згледа :
Ко је и шта је ?
Нико је не зна нити познаје.
К'о дух, к'о авет поноћних снова,
Ил' из пророчких да је гробова ;
Брада се вије, прамење бело,
Занесен поглед, дуго одело ;
Погледом густу таму прожиге,
Дршћућом руком вео подиже
Са будућности срамне Голготе. —
»Христос васкрсе !« С пуно страхоте
Глас му захори . . .

Голгота гори !

Над њоме пламти ускршња зора,
А на њој црква, к'о златна гора,
У руменоме сјају се купа;
И к њојзи ступа
Свет будућности с далеких страна
Под плавим небом дивотна дана
Грми и звони;
Гмижу тисуће и милиони —
»Христос васкрсе!« ваздух колеба,
До краја мора, земље и неба...

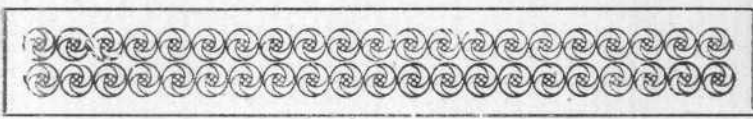
Ал' за час само — и мрак се густи
На земљу спусти.
И пред страхотом Божјег виђења,
Што румен лица с бледилом мења,
Јуда се прахом по глави посу; —
Чунајућ' косу,

Груди бијући,
И крвав поглед к небу шиљући,
Сруши се, клече!

»Проклетство!« рече...

Дрма се, пуца храм Соломона
Од грмљавине ускршњих звона...

ЈОВАН ДУЧИЋ

ЗАЛАЗАК СУНЦА

Још бакрено небо распаљено сија
И црвени река од вечерњег жара ;
Још подмукли пожар као да избија
Из црне шуме старих четинара.
Негде далеко чује се где хукти
Воденички точак промуклијем гласом,
Ал' над долинама, док још небо букти,
Цвет водени већ је засп'о над таласом.

Опет једно вече . . . И мени се чини,
Негде далеко, преко трију мора,
При заласку сунца, у првој тишини,
Тужна, у сенци смарагдових гора,
Бледа као чежња, непозната жена,
С круном и у сјају, седи, мислећ' на ме . . .
Тешка је, бескрајна вечна туга њена
На домаку ноћи, тишине, и таме.

Пред вртовима океан се пружа ;
Разлеће се модро јато галебова ;
У бокору мртвих, доцветалих ружа
Шумори ветар тужну песму снова.
Два грдна Сфинкса према небу златном
Стражаре немо и безгласно тако
Док она плаче . . . А за морским платном
Уморно сунце залази полако.

И ја, ком не зна имена ни лица,
Све њене мисли испуњавам таде.
Верност јој збори са бледих усница,
Силна к'о самрт, к'о љубав без наде . . .
Ах ! не реците ми никад : није тако,
Ни моје срце да то лаже себи ;
Јер ја бих плак'о, ја бих вечно плак'о
И никада се утешно не би'!

СОК

У широком хладу палмине лепене
Лежи лепа Наксис. Подне је врх Нила.
Јато ластва негде преврће и везе ;
И ваздухом топлим разлеће се свила.

Нил прастари, зелен, с изнемоглим дахом,
Одилази тремо. Над старинским градом
Мирно подне сипа огњенијем прахом ;
И све гори страшћу разблудном и младом.

Полунага Наксис о Изосу сања
У то страсно подне античкога лета ;
И, појудна, једном, кад се таче грања,
У црвено цвеће сва шума процвета.

* * *

У стаблу кедра, гле, те чудне р'јечи,
Што н'јемим гласом о љубави зборе !
Одавна сунце на њих огањ лије,
И тичије пјесме над њима се хоре.

Некада, давно, пре вјекова много,
На плећима су хитрих дромедара
Ту двоје драгих стигли из даљине,
Са срцем пуним љубави и жара.

Ја немам ништа да ти причам за њих ;
Без приче тихи живот им је био :
»Љубав је вјечна !« Урезаше туде,
Пољубише се, и умр'јеше ти'о.

ИЗ »ПЈЕСАМА ЛЕИЛИ«

7.

С робом и с дугим бамбусовим копљем,
На чијем врху спава самрт љута,
К'о с благом својим трговац из града
Прелажах пустош без стазе и пута.

И бјежах с тобом, у облаку праха,
Од страшне чете дивљих бедуина . . .
А кад нам хати клоњуше у лету,
Пред тобом видјех ја шеика њина.

На груди твоје он очаран пође —
Ал' на мом кошљу смрт се из сна трже,
И пре нег' пољуб на уснице твоје,
Преда те живот пао му је брже . . .

Но ако сад их спасиш у даљини,
Где јуре с мржњом и кликтањем својим —
Пусти да и ја прије сназим самрт
Нег' туђи пољуб на уснама твојим !

ПОЗНАНСТВО

Кад сам је позн'о, небо беше мутно,
Задње су руже умирале ти'о.
Јесење воде шумљаху злосутно ;
И ја сам снив'о и тужан сам био.

И моја младост није више знала
За ведре страсти и чезнућа њина ;
У моју душу њена сен је пала,
Бледа и мртва као месечина ;

Или к'о светлост што у катедрали,
По зидовима, с којих капље вода,
Кроз разнобојна окна, као вали,
Проспе се хладна са јесењег свода.

Глас њезин беше к'о музика туге...
И зато мишљах, у слушању многом,
Само на прошлост, на јесени дуге,
На хладно небо, и на тужно »збогом«.

Пољубац њезин беше тих и ледан
Мраморни пољуб ; а коса јој плава
Одисала је сетан мирис један
Бокора ружа који доцветава.

И много пута, кад у јутро сиво
Тргнем се из сна — к'о из тешких узâ,
И к'о из олова — који ме покрив'о —
Очи ми беху мутне, пуне суза.

ЗАМОР

Очи су ти данас пуне топле тајне,
По пољубац има у погледу сваком,
И има у гласу тужном, неједнаком,
Обећање среће нове и бескрајне.

Доста, јадна жено, све је залуд! Доста!
Ми смо једно другом давно све већ дали.
Погасимо лампе пира! Као вали,
Све је већ протекло, и ничег не оста . . .

Још један дан само хтели би свом снагом!
Један, само један! . . . Вај, док се све брже,
Кроз кобну ноћ чује како бесно рже
Пар влих црних коња, већ спремних, пред прагом.

СУСПРЕТ

Чекасмо се дуго, а кад смо се срели,
Дала си ми руку и пошла си са мном.
И идући стазом нејасном и тамном,
Искали смо сунца и среће смо хтели.

Обоје смо страсно веровали тада
Да се бесмо нашли. И ми нисмо знали
Колико смо били уморни и пали
Од јада, од давно преживелих јада.

И за навек кад се растасмо, и тако
Стежућ' своје срце рукама обема,
Отишла си плачна, замрзла и нема,
К'о што беше дошла, тужно и полако.

ВРАЋАЊЕ

Кад ми опет дођеш, ти ми приђи тада,
Али не к'о жена што чезне и воли,
Него као сестра брату који страда,
Тражећ' меком руком место где га боли.

Пуна носталгије, безнадежне, дуге,
Не сећај ме никад да би могла доћи
Задоцнела радост из дубине туге,
К'о поноћно сунце из дубине ноћи.

Јер ти не знаш, бедна ! Кроз све дане дуге
Да те вољах место к'о зна које жене !
У твом чару љубљах сав чар неке друге,
И ти беше само сен нечије сене . . .

СУТОН

Хворе си све

Ја те волим једним жаром невеселим
И сумњом у тугу и лепоту јада :
Срећа коју имам уништава сада
Бесконачну другу срећу коју желим.

Заклањаш ми сунце, а дала си сама
Сто очију моме срцу, и све путе
Души, да би ипак сва нестала у те,
Као изгубљени звук у долинама ;

И сто воља као белих јата к југу,
Да сва на твој острв падну очарана ;
И сто вера да ти следе једног дана,
К'о сто беле деце у литију дугу.

Дигла си сто мржња, да стражаре као
Сто црних једрила, ева пред твојом луком ;
И тако мом даху принела си руком
Цвет твог бића крупан, отрован и зао.

И свом страшћу прве и последње жене,
Владаш мојом душом, свом и свагда ; — слична
Судби, тако и ти, силна, непомична,
Стојиш измеђ' мене и свег око мене ; —

Док из сухе стене бије нова вода,
И плави цветови из старога пања,
И сијају као у сам дан постања
Сва звездана кола са великог свода !

Моју љубав, тамну као мрак у чести,
Ја испуних мржњом, кајањем и страхом —
Но жеђ за издајством претвори се махом
Сва у нови завет и сласт исповести.

Тако горко пада неко вече бледо
На све моје путе ; болно, по све доба,
Дубоко у мени док љубав и злоба
Као два анђела поју напоредо.

ЈАБЛАНОВИ

Зашто ноћас тако шуме јабланови,
Тако страсно, чудно ? Зашто тако шуме ?
Жут је месец давно зашао за хуме,
Далеке и црне к'о слутње ; и снови

У тој мртвој ноћи пали су на воду,
К'о олово мирну и сиву, у мраку.
Јабланови само високо у зраку
Шуме, шуме чудно, и дркћу у своду.

... Сам крај мирне воде, у ноћи, ја стојим,
К'о потоњи човек. Земљом, према мени,
Лежи моја сенка. Ја се ноћас бојим
Себе, и ја стреним сам од своје сени.

САТ

Дан болестан, мутан, небо непрозирно.
Над безбојном водом мир вечерњи беше.
Часовник невидљив негде изби мирно ;
Тад потоње руже лагано помреше.

И кад опет изби — с топола се расу
Задње мртво лишће. Мир је на све стране.
Док понова куцну : тихо у том часу
Једно гнездо паде високо са гране ...

Но скривено звоно кад под сводом ледним
И опет се зачу из топола стари',
Сва долина страхом испуни се једним,
И ужасном стрешњом, и паником ствари.

ТИШИНА

Заборављен предео у пропланку дугом,
Обале под тешком тишином и травом.
Ту вечерње воде хује тихом тугом,
А жалосне врбе шуме заборавом.

У зеленој јасној помрчини грађа
Ту нађем самоћу у ћутању вечном,
Бледу, покрај реке; ту седи и сања,
И огледа лице у модрилу речном,

Ко зна од кад тако. — Но, у немом долу,
Глас пане ли само у та места чиста:
Сва тишина тешко уздахне у болу,
Рефрен патње оде од листа до листа.

У СУМРАКУ

Одвела ме туга и мисли злослутне
Далеко у поље. Трава пуна росе . . .
Тужно стоје врбе изнад воде мутне,
Хладни ветри мрсе зелене им косе.
На западу негде полумртав блеска
Угашеног дана задњи бледи пламен.
Нема је нада мном ширина небеска,
Мрак засипа шуму, реке, цвет, и камен.

Ено једно гробље. Ту леже сељаци,
До суседа сусед, другар до другара;
И док, к'о кандила, гасну задњи зраци,
Побожно капела сред њих стоји стара.
А доле у селу задњи огњи згасли —
Ноћ; и ту се спава . . . А к'о сабласт чудна,
Међ' гробљем и селом још кривуда стаза,
Бијела и гола, кратка, вечно будна . . .

*нема бијелих
слези*

ВЕЧЕ

Мре потоња светлост и постаје смеђа ;
Октобарско сунце гасне иза хума ;
А твоја је душа пуна болног шума,
Тешка суза стала у дну тамних веђа ;

Док у твојем врту дан очајно тиња ;
У тамној се сенци расплакале чесме ;
Шуми гора, као роса да ромиња ;
А у теби хује риме моје песме . . .

Хује тамне риме к'о мистично врело,
Кроз лишће, и звезде, и сен што још пада ;
У свакоме стиху има суза јада,
У сваку је строфу легло срце цело.

DE PROFUNDIS

Ти утеху чекаш. Не, утехе нема :
Што утехом зову, зови заборавом ;
Јад истински дубок никад не задрема.
Растрзана тако међу сном и јавом,
Гледајући како непомично бдије
Тај Анђ'о Страдања над тужном ти главом,
Ти желиш и чекаш. И не знаш да није
Ни сад испијена та чемерна чаша,
И свирепи отров једне проније ;
И да ће нас вечно страшна прошлост наша
У немирне ноћи да тргне и сети,
Као звекет ланца старог робијаша.
Сурови ће дани доћи и узети
Сваки по свој део од срца што бунца,

Што жели, што моли ; а ти ћеш се пети,
Пети непрекидно до кобног врхунца,
Голом стопом, бледа, смрзла, јадно дете,
Пружајући руке и вапијућ' : Сунца !
И тако ти дани без среће и мете,
Односећ' свој део страдања и суза,
Као гаврани ће крај нас да пролете,
И не покидавши ни једну од уза
Што нас вежу и сад за прошлост, што стоји
За нама и гледа на нас к'о Медуза.

ПОВРАТАК

Вратиће се опет када лишће пане,
Кад заплачу хладни ветри обалама.
Као успомена на помрле дане,
Бледа и у црном, јавиће се нама.

Њен ће мирни корак да жалосно прати
Шум јесењих вода. Но сенка што мрачи
Мраморно јој чело — нико неће знати
Откуда је пала и шта она значи.

К'о душа јесени, кад нам приђе тада,
Испуниће стрепњом неког мирног јада
Нас, и хладне врте, и природу бону ;

И кад стара клавир дирне руком лаком,
Биће звуци први ; чиниће се сваком
Као да прах ноћи чада по салону.

✕ МОРСКА ВРБА ✕

Сама врба стоји над морем на стени,
Расплела је косу зелену и дугу :
Наличи на нимфу коју су проклели
Да постане дрво и да шуми тугу.

Слуша песму гора када јутро руди,
Агонију воде у вечери неме.
Непомично стоји тамо где све блуди :
Облаци и ветри, таласи и време.

И ту шуми с њима, дајући полако,
Мору коју грану, ветру листак који :
И, к'о срце, себе кидајући тако,
Тужно шуми живот. — Сама врба стоји . . .

ИЗ »ЈАДРАНСКИХ СОНЕТА«

I

Само ја и једро изнад мртве воде,
Неспокојни мрачни, неми подједнако !
Ноћ . . . Мирисни ветар провејава лако,
И облаци тихо и нечујно ходе.

Далеко је копно : заман поглед оде
Да га тражи морем. Острво је свако
У вечерњу маглу увило се теко,
И дубоки снови над валима броде.

Мир, тишина смрти . . . Али испод мора,
Често к'о да чујем глас далеког хора,
Тајанственог, стршног, у дугој тишини.

То се буде гробља под широком водом !
Почиње опело . . . Ноћ под црним сводом
Шуми псалме, палећ' свеће у висини . . .

II

Виторог се месец заплео у грању
Старих кестенова. Ноћ светла и плава . . .
У твоме врту свака ружа спава,
Ладолеж засп'о на широком пању.

Путују облаци у немом блистању ;
А ваздух без гласа, без звука, без јава !
Барлија чемпрес, и мирише трава ;
Ноћ тешком купом злато сипа на њу . . .

На мору нигде једра ни галеба ;
Мир само струји е љубичастог' неба —
А сан, видим, слази и врх мојих јада . . .

Но кад сунце блисне на море и грање,
Тад ће да се прену, и изађу тада,
Као црне змије на своје сунчање . . .

ЗВЕЗДЕ

Високо у грању мирно горе звезде,
И широка песма мора у тишини
Чује се око нас ; и ти гласи језде
К'о до роса пада у сребрној тмини,

У њену сам косу улетао страсно
Мокре ноћне руже. Путем пуним зова,
Ја јој љубљях цело ово вече јасно
Очи пуне звезда и уста стихова.

Све је шумно, сјајно ; и лије из грања,
Светлост, к'о падање неке беле кише ;
Маслинова шума у даљини сања . . .

А море је пуно звезда, па их њише :
И по жалу немом, празном, и без сене,
Котоља их сву ноћ к'о песак и пене . . .

ПОДНЕ

Над острвом пуним чемпреса и бора
Младо крупно сунце пржи, пуно плама,
И тренти над шумом и над обалама
Слан и модар мирис пролетнога мора.

Љубичасте горе, гранитне, до свода,
Зрцале се у дну. Мирна и без пене,
Површина шушти и целива стене.
Свод се светли, топал, стаклен, изнад вода.

Прах сунчани тренти над испраним пељком, —
И сребрни галеб понекад се види,
Светлуца над водом. И миришу хриди
Мирисом од риба и модријем вреском.

Све је тако тихо . . . И у мојој души
Продужено видим ово мирно море ;
Шуме олеандра љубичасте горе,
И блед обзор што се свијетли и пуши.

Немо стоје у њој сребрнасте родне
Обале и врти ; и светли и пали
Младо, крупно сунце ; и не шуште вали —
Све је тако тихо . . . Мир . . . Свуда је подне.

МОЈА ПОЕЗИЈА

Мирна као мрамор, хладна као сена,
Ти си бледо, тихо девојче што снева.
Пусти песма других нека буде жена
Што по нечистијем улицама пева.

*моје
својерасне*

Ја не мећем на те ђинђуве са траком,
Него жуте руже у те косе дуге :
Буди одвећ лепа да се свиђаш сваком,
Одвећ горда да би живела за друге.

Буди одвећ тужна са сопствених јада,
Да би ишла икад да тешиш ко страда,
А чедна, да водиш гомиле што нагле.

И стој равнодушна, док око твог тела,
Место китњастог и раскошног одеда,
Лебди само прамен тајанствене магле.

ДУБРОВАЧКИ МАДРИГАЛ

Вечерас, Госпођо, у кнеза на балу,
Играћемо опет бурни валс, к'о прије ;
С радошћу на лицу минућемо салу,
Као да никад ништа било није !

А затим ће доћи весели кадрили,
Музика ће страсна да хуји к'о бура ;
Госпође ће бити у млетачкој свили,
Господа у руху од црног велура.

Затим ће властела у зборе да тону !
Млађи о јунаштву, песништву, и вину ;
Старији о небу, о старом Платону,
И о сколастици, светом Августину.

Ми ћемо, међутим, сести у дну сале,
У меке фотеље, не слушајућ' тезу,
И написаћу вам, хитро, к'о од шале,
Један тужан сонет на вашу лепену.

ДУБРОВАЧКИ ПОКЛИСАР

Зими, тисућ шест сто . . . (сад све једно које),
Менчетић, поклисар, беше у Версаљу,
Да учини смерно подворање своје
Лују Четрнајстом, милостивом краљу.

У част посланика Републике старе
И светлога госта, држали су били
Тад у Трианону бриљантно соаре,
С трупом Молијера, музиком од Лили.

Сву ноћ напудране маркизице мале,
На врх ципелица сатинских и финих,
Играху менует; и мирис дуж сале
Вејаше к'о ветар од лепенца њиних; —

Док је гост, међутим, прешао у збору
С једним кардиналом, пун речите силе,
Цело стање цркве на Јадранском Мору,
Све мислић' на једну ципелу од свиле.

ДУБРОВАЧКО ВИНО

Море непомично, мирно као срма,
Лежаше пред вртом. Само млаз фонтана
Прека. Док из модрог лаворовог грма
Вири блудно лице мраморнога Пана.

Чу се страсна свирка. Затим друштво цело
Јави се у врту ; сва су лица њина
Била раздрагана ; све беше весело
После доброг ручка и перфидног вина.

И почеше игре, све с нежним дармаром ;
Извесна пометња наступи у чину:
Ту капетан псалме цитира са жаром,
А доминиканац свира мандолину ; —

Госпођица Ана де Доце, већ седа,
Чувена са строгих врлина и тона,
Окружена јатом дама, приповеда
Једну громку причу из »Декамерона«.

ДУБРОВАЧКИ ЕПИТАФ

Ова стара кућа са грбом старинским,
С балконом на Страдун, где миришу саде
Године и трулеж ходницима ниским,
Беше некад кућа Кнеза Паска Заде.

Паско Заде беше алхимичар ; даље,
Познат питагорист, звездар, морепловац ;
Бак славног Ванини. — Пучанин, син шваље,
Поста племић умом, а кнезом за новац,

Летописи кажу : — Беше мудрост сама . . .
Сто годишта живље за музе и паре . . .
Но сласт женског тела не позна : од срама
Умре . . . сед к'о овца, малин као јаре . . .

Епитаф : »Ту лежи Паско Заде, мили
Кнез . . . (и тако даље), успомене јасне !
Једини од људи с ким су увек били
Сви мужеви добри и све жене часне«.

ПОСЛИЈЕ МНОГО ГОДИНА

Гробару спједи, под старости ледом
Што изнурен дркћеш као суха грана,
И носећи иње по свом челу бл'једом
Што посрћеш љуто под бременим дана,
Да ли памтиш ? — давно, прије много љета,
У дан један мутни, јесењски, и мокри,
Кад капаше вода са дрвља и цв'јета,
И кад мртви данак тешка магла покри :

Спровод један стиже, хрпа мрачних лица,
И у путо гробље утјераше кљусе . . .
Тад дјевојче неко, измеђ' црних штаца,
Донесоше људи. Косице јој русе
По леденим груд'ма, као свила густа,
К'о мекано злато, почиваху ти'о.
А залеђен, мртав, к'о да с ледних уста
Један горак осмјех још трепташе мио . . .

И кад црни сандук, на коношце дуге
У дубину спуштен, крупна земља засу,
Само врисак мајке, глас бескрајне туге,
Очаја и бола по гробљу се расу . . .
И дубоко у ноћ звонио је тамо,
Као глас из гроба промук'о од бола ;
А ледено небо ћутало је само,
И капала вода са дрвећа гола.

О памтиш ли, старче, кога мајка стара
 Тад у страшној клетви спомињаше туди ?
 Да ли једно момче што са лудог жара
 Отрже се у св'јет, да весело блуди,
 Раскинувши прије оштрицом невјерства
 Њежнo срце једно ? Рече л', старче с'једи,
 На ког мртва ћерка помишљаше онда
 Онај горки осмјех кад јој уста следи ?

И да ли га прокле да у часу туге,
 И бесвјесног бола над тим пустим гробом,
 Садећ' плачну врбу у јесени дуге,
 Гр'јех, кајање сања, и младост за собом ?
 И у мутни данак, и у вече тавно
 Дух савјести кад му с љутим бичем хита,
 Да он тебе, старче, изнемогла давно
 Из сна мутног буди и за прошлост пита ?

ЗАШТО ?

К'o побожни Браман што са страхом чува
 Урну, што прах драгих покојника крије,
 Безбожничка рука да је не разбије,
 И свештени пен'о ветар не раздува —

Музо ! зашто и ми не чувасмо тако
 Срце са пепелом покојника мили ?
 Нико не би знао да смо тужни били,
 Да си ти јецајала, а ја да сам плак'o !

Јер како је света и чедна бескрајно
 туга што се никад није речју рекла,
 Што је само тихо у сузу потекла,
 У бледилу лица јављала се тајно ;

Како ли је срећна душа која знаде
Бити свијет за се, к'о звезда небеска,
Бачена у свемир што самотна блеска,
Док светова крај ње блуде мирпаде ;

И мора светлости сјају и трепере
Век за веком тоне кроз пространства сјајна,
А њен бол и живот остали су тајна
За бескрајни простор и вечите сфере !

И зашто не оста твоја књига мала
К'о гроб сиромаша, гроб без историје,
Ког у светом миру оскврнула није
Ни безбожна грдња ни бестидна хвала !

И ценећ' значење својих светих мука,
Без лире, без гласа, исповести твоје,
Зашто ниси срце прогутала своје,
Као Белерофон, гордо, без јаука !

ЧОВЕК И ПАС

С почетка је падала танка, ситна, црна киша. Алпским путем изнад језера нео сам се те вечери на брег. Киша је затим неосетно расла, постајала брушња, црња и леденија, а пут је улазио све дубље у мокру помрчину и једну невидљиву шуму. Налично је на пут који води у други свет.

Наједном се зачу шум, ход. На малим алпским колима на којима се носи храна, били су упрегнути човек и пас. Ни један ме није осетио за собом, јер је ноћ била шумна, и зато што су били уморни. Бела пара из њихових уста и са тела дизала се у једном заједничком прамену магле.

Кола су напорно одмицала напред. Они су ишли мирно, погнута и задувана. Сваки је од њих мислио своју мисао, брину своју бригу, и вукао свој део терета. У долини су се рушили прљави потоци и шумили кобно.

А када скренуше у помрчину, није се више распознавао човек од пса.

ПРИЧА О ЈАКОМ

На једном истом ланцу, чврсто везани за руке и за врат, била су два робијаша, један јаки и један слаби. Слаби је мислио на ропство, и био је тужан, а јаки је мислио на слободу, и био је ведар. Јаки је хтео неколико пута да једним напоном поцепа гвожђе и побегне, али је то слабог давило, крвавило, усмрћавало.

Једне ноћи јаки је бдио. Мислио је на своја брда, где је доскора ходио силан и свиреп као природа; где су га се бојали вепрови; где је окрвављеним рукама ишао до орловских гнезда, старе давио а младе крао; и одакле је рушио стене, да у понорима чује њихову смрт; и где је живио силан, разуздан и шуман, као водопад.

Ноћ је била тамна и стражари су спавали. Неодољива илудија слободе испуни његов свирепи дух. Гвожђе се напе и поцепа. Он јурну преко удављеног другара, преко стражара, преко поља с црном травом, преко реке с црном водом, у коју се баци као млада, страсна звер, и дохвати за слободну обалу. Иза његових гора изгреја крупан, крвав, поноћни месец.

Њега је Природа дочекала са осмехом, са радошћу, са раширеним рукама, са благословом.

МАЛА ПРИНЦЕЗА

Мала принцеза, чије су косе имале боју месечеве светлости, чији је поглед био модар, и чији је глас имао мирис жутих ружа — мала принцеза је уморна од живота, и она је тужна.

Она је на својим широким мраморним терацама над морем, поред огромних ваза у којима су мирно умирале њезине кризантеме, плакала крадомнице у дуге мутне вечери. Нејасна носталгија и неизвесна туга умарале су њену крв и њено тело, који су били онаки исти као крв и тело у љиљана.

И у топле ноћи, када је ваздух пун златне звездане прашине, и док на мрачним зидовима спавају мирни паунови, и када сви цветови отварају своја срца, отварало се и срце мале принцезе. Зато су те ноћи биле тако пуне туге и топлоте.

А када је умрла, нечујно и спокојно, као што су поумирале њезине кризантеме, дуго су са катедрале певала стара звона. Гласови тих звона били су мирни и свечани као гласови давно помрлих свештеника.

СУНЦЕ

Родио се на Јонском Мору, на обалама пуним сунца, тамних вртова и бледих статуа. Као галеб, окупао се у азуру, светлости и мирису вечито светлих вода. Мајка га је носила по студеним сенкама дрвећа чије је лишће мирисало мирисом сна.

Али дететом он је отишао на север, где је небо бело и где је сунце било хладно. Једна болна мисао опомињала га је, као рана, на његове сунчане обале, тамне вртове и мирне статуе. И, заједно сталасима и ветровима, он је

плакао дуго и неутешно на жаловима туђег и меланхоличног мора.

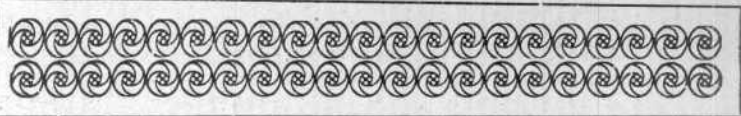
Тако много година. Али најзад, када су његове косе, плаве као мртво лишће, постале беле; када су његове страсне и велике очи, које су некад имале боју зимског лимуновог грања или плитког мора, постале мутне; када је у својим венама осетио јесен која нема више свог пролећа, он се вратио у Јонију.

Све је тамо било као и пре, па ипак он није могао да повна сунчане обале страсног Јонског Мора, зато што он сам није био више исти. Болно он стиште очи и погледа дубоко у себе. И где, тамо он виде све онако како је пре било. Лишће је мирисало мирисом сна, кроз тело статуа струјала је бела крв дубоком страшћу људи, и једно велико сунце давало је свему чудну и магиску лепоту плузије.

То је било оно велико и безмерно унутарње Сунце, сунце нас самих, у чијој се светлости, као у огњеном мору, купа наше срце; и које даје просторе небеском своду, боју пејзажу, трептање белим звездама, лепоту страсти и коби у великим очима жене. То је онај зли планет што само једном пређе нашим хоризонтом, то је оно кобно Сунце које једанпут само осветли ствари друкче него икад више, и потоне затим дубоко у омађијану душу. То је свирено сунце једног Некад.

Наслоњен на свој штап, и прашљивих сандала, несрећни путник са севера, затворених очију, као Едип, пишао је руком по ваздуху, и тражио је цео један свет кога одавно више нема.

М. РАКИЋ

Х ЛЈУБАВНА ПЕСМА

Шуме бокори цветног јоргована,
И ноћ звездана трепери и жуди,
За бујну љубав свету Богом дана,
Док месечина насмејана блуди,
Шуме бокори цветног јоргована.

У таку ноћ је пожудну и страсну
Изолда некад чекала Тристана.
Буде се гробља уз кукњаву гласну,
И сећају се прохујалих дана.
У таку ноћ је пожудну и страсну,

Носећи собом лествице од свиле,
Старински витез, пун вере и наде,
Хитао замку своје верне Виле,
И певао јој страсне серенаде;
Старински витез пун вере и наде!

Шуми, о ноћи прохујалог доба!
У срцу носим некадање људе;
Поворке беле дижу се из гроба
И са мном љубе, чевну, стрепе, жуде!
Шуми, о ноћи прохујалог доба,

Страсно и жудно! Она мене чека
К'о некад плава Изолда Тристана.
Стрепи, и слуша топот из далека...

Док месечина насмејана сија,
И ђув мирисни заносно ђарлија
У бокорима цветног јоргована.

СЕРЕНАДА

1. ALLEGRO

Са три свирача у црне плашту,
Са шеширом на ком се перо вије,
Узев у помоћ источњачку машту,
Прикрашћу се к'о лопов што се крије,
Са три свирача у црне плашту.

И зајечаће сетне виолине
У свежу ноћ кроз башту цвећа пуну,
И кад кроз облак бледи месец сине
Повиће цвеће своју росну круну,
И зајечаће сетне виолине.

О то ће бити силна песма, рада
Да знаш шта нежна душа драгој пружа ;
На моја уста покуљаће тада
Милосне речи и бокори ружа.
Да, песма моја биће моћна тада,

Песма младости, бурна као она,
Отмена, свежа, поносна, и врела,
И силна као многобројна звона
Кад прослављају победника смела!
Отмена, свежа, поносна и врела.

О, како ће се згранути од чуда
Дремљиве ђифте и њихове жене
Кад их из тешког, глупог, санка прене

Свемоћна песма што продре свуда !
О, како ће се згранути од чуда

Бедници једни што нам љубав крате,
Навикнути на отрцане фразе,
Којима лажу своје таште мазе
Касапски момци, каплари и ћате! —
Бедници једни што нам љубав крате!

И зајечаће сетне виолине
У свежу ноћ, и стаће посма ова ;
И кад, к'о посмех, на ту срећу ташту
Весела зора на истоку сине,
Са три свирача у црноме плашту
Поћи ћу — да ти сутра дођем снова!

ОБИЧНА ПЕСМА

Наша је љубав била кратког века,
Тренутак један — тек годину дана.
И растави нас нагло судба прека,
Без уздисаја, без суза, без рана.

У свађи нам је прошло пола дана ;
У помирењу мучном пола ноћи.
И бежао сам из нашега стана,
Тражећи мира у пољској самоћи.

Но то је било само кратко време ;
Па постадосмо туђи једно другом,
И гледасмо се у ћутању дугом,
Тупо к'о сито дете шећерлеме.

*не мала -
у љубав*

И тако све је прошло ; и ја сада
 Не могу клети небо ни судбину,
 Ил' с песницама стиснутим, пул јада,
 Проклети жене или подлост њину!

Па ипак — да си само каткад знала,
 Велики, кобни огањ душе ове,
 И силну љубав што ништи к'о халак,
 Све друге мисли и наде и снове!

Па ипак — да си само каткад хтела,
 У заносу, и сличну мекој свили,
 Да кажеш нежну реч из срца,
 И ми би можда дуго сретни били!

А сад полако тече ово време;
 Постамо тако туђи једно другом;
 И гледамо се у ћутању дугом,
 Тупо к'о сито дете шећерлеме.

ИСКРЕНА ПИСМА

О склопи усне, не говори, ћути!
 Остави душу, нек' спокојно нева,
 Док крај нас лишће на дрвећу жути,
 И ласте лете пут топлих крајева.

О склопи усне, не мичи се, ћути!
 Остави мисли, нек' се бујно роје,
 И реч нек' твоја ничим не помути,
 Безмерно силне осећаје моје.

Бути, и пусти да сад жиле моје
Забрекћу новим заносним животом,
Да заборавим да смо ту нас двоје,
Пред величанством природе! А по том,

Кад прође све, и малаксало тело
Поново падне у обичну чаму,
И живот нов, и надахнуће цело,
Нечујно, тихо, потоне у таму —

Ја ћу ти, драга, опет рећи тада
Отужну песму о љубави, како
Чезнем и страдам и љубим те, ма да
У том тренутку не осећам тако . . .

А ти ћеш, бедна жено, као вагда,
Слушати радо ове речи лажне;
И захвалићеш Богу што те сазда,
И очи ће ти бити сузом влажне.

И гледајући, врх заспалих њива
Како се спушта нема полутама,
Ти нећеш знати шта у мени бива, —
Да ја у теби волим себе сама,

И моју љубав наспрам тебе, кад ме
Обузме целог силом коју има,
И сваки живац растресе и надме,
И осећаји навале к'о плима!

За тај тренутак живота и миља,
Кад затрепери цела моја снага,
Нека те срце моје благосиља!
Ал' не волим те, не волим те, драга!

И зато ћу ти увек рећи : Пути !
Остави душу, нек' спокојно снива —
Док крај нас лишће на дрвећу жути,
И тама пада врх заспалих њива,

ЖЕЉА

Кад и мени дође час да мрети треба,
Боже дај да умрем у јесење ноћи,
Насмејан и ведар у младачкој моћи,
Под раскошним сјајем септембарског неба !

Смрт је тако лака. Ал' пратиља њена,
Сва таштина што се пред смрт снова буди,
И занатске сузе забрађених жена,
И бол извештачен равнодушних људи,

И мантије црне, чираци и чоја —
Све то тако грубо и сурово дира,
И гнусобом вређа осећања моја,
Пред скромном лепотом вечитога мира !

О умрети тако ! без писке, без света,
Без досадне, глупе комедије смрти,
Нечујно к'о мирис увенулог цвета ;
И живот и дуго очајање стрти,

Као једним дахом, у младачкој моћи,
Под раскошним сјајем септембарске ноћи !

Ти би дошла к мени без сузе у оку,
И ако те боли раздиру и гуше,
Скривајући јаде и тугу дубоку —
У кутима тајним нежне твоје душе.

Ти би дошла к мени, и погледом једним
Последње би збогом рекла старом другу,
И милоштом красном, и пољупцем чедним,
Збрисала би тајну, неизбежну тугу.

Дођи ! Час је куцн'о ! К'о у срећне дане,
Поћи ћемо сами из досадног града,
Поћи ћемо сами у питоме стране,
Далеко од људи, далеко од јада.

О хајд'мо у светлост, у поља, у цвеће,
У чедну тишину успаване ноћи,
У милошту тајну што из звезда леће,
И свечано струји по ведрој самоћи !

Гледај како месец над пољима сија,
И облаке ретке растура и ведри,
И трава мирише, и растиње клија,
И шуморе тужно кукурузи једри !

Над нама ће небо трептати у сјају,
Грлиће нас благо васељена нема,
Лепршнуће крилом у оближњем гају
Слени миш последњи што се на пут спрема.

Па док из даљине грми градска јека,
И забаве пусте што низе човека,
И бучно весеље тајанствено хуји,
Запеваће негде скривени славуји —

И природа цела зашумеће страсно,
И поља, и горе, и баште, и врти —
Све што у њој живи поздравиће гласно
Свечани долазак равнодушне смрти.

Заћутаћу тада. Нема речи више.
Пољубићу само твоју руку бледу :
И дишући мирно, све тише и тише,
Оставићу живот, невољу и беду,
Безбрижан и ведар, насмејан и чо.

И склопићу очи за навек ! И тада,
Осетићу чудно, као да се снови
Са милоштом тајном што из звезда пада,
И свежином скоро поораних њива,
Сјај очију твојих болећив и мио.

ЈЕДНА ЖЕЉА

Ја бих у ноћима страшног искушења,
Кад дамари бију к'о чекићи прави,
Кад се она што се никада не мења,
Вечна стара рана, опет закрвави ;

Ја бих да ми Време да све моје дане
Што би редом дошли с далеких крајева,
Да их све одједном, као јато шева,
Пустим у слободу на четири стране !

Да их бацам свуда и на вјеки вјека !
По пределу мрачном, сјајном, топлом, ледном :
И с очима пуним планина и река,
Да проживим живот у тренутку једном !

Јер је моја душа силом дувна седа
Што међ' четир' зида век проводи зао,
Некорисна, суха, бесплодна, и бледа ;
Нит' је кога знала, нит' њу когод знао.

И у дуге ноћи, сред тишине глухе,
Кад пољима мртвим пуним светог мира,
Кроз пределе пусте и кроз гране сухе,
Само звона звоне с тужног манастира . . .

Ја бих да изцрпем дане мога века
На пречац! у крају топлом, сјајном, ледном,
И с очима пуним планина и река
Да проживим живот у тренутку једном!

Јасан у изразу — симбол маршисту
ОХРИДЕЈА на каменетрпачу
осећање

Када сам те вид'о крај мирисних леја,
У парку, уз песму сакривених гнезда, (симболично)
С витицама, с велим и, к'о црна звезда,
На белом шеширу црна орхидеја, —

МОМЕНТАЛНА ОСЕЋАЊЕ СТРАШНЕ АНИМИРА
Тајанствени сутоп, пул љубави треме, } мучно
Шаптао је чежњу кроз мирисне гране,
Док последња румен на западу гасне,
И мир, мир свечани, пада на све стране.

Ја за тобом иђах, и у једном маху,
Слушајући тице и таласе речне,
Ја осетих силно, у побожном страху,
Да је најзад дош'о час љубови вечне. } осећање

Час љубави праве, жељене и чедне. } напориштво
И све што у души мојој беше часно, } мучно
И добро, и нежно испод коре ледне,
Прену се, и живну, и закликта гласно!

Али ти не рекох ни »Силно те љубим«,
Нити »душо«, нити »очи моје сјајне«,
Нити празном речи и покретом грубим
Збрисах чедне дражи неказане тајне ;

Јер к'о снежна лава, у истоме часу,
Сурваше се на ме бол, туга и страва,
Тајна страва која у тренутку засу.
Клице нове наде и живота права.

И у чудном страху ја се питах тада ?
Какво судба спрема испаштање веће,
И колико треба невоље и јада,
Да исплатим овај час ненадне среће !

И не видех ништа. Ни далеке горе,
Забрађене танким велом магле плаве,
На ритове многе што спокојно горе
Крај обала мирних непомичне Саве.

Ти прође. — Уз песму сакривених гнезда,
И тајанствен шумор жбунова и јела,
Предзнак дуге беде, као кобна звезда,
Дизала се злобна, црна орхидеја.

НАПУШТЕНА ЦРКВА

(ИЗ ПЕЋСРЕ ОКОЛИНЕ)

Лежи стара слика Распетог Христа.
Млаз му крви цури низ сломљена ребра ;
Очи мртве, усне бледе, Самрт иста ;
Над главом ореол од кованог сребра,

Дар негдашњег племства и побожног срца,
 Ђердан од дуката о врату му блиста ;
 По оквиру утиснута срма чиста,
 А оквир је рез'о уметник из Дебра.

Такав лежи Христос сред пустога храма,
 И док, постепено, свуда пада тама,
 И јато се ноћних тица на плен спрема,

Сам у пустој цркви, где круже вампири,
 Очајан и страشان Христос руке шири,
 Вечно чекајући паству, које нема . . .

домашње стале

X СИМОНИДА

(ФРЕСКА У ГРАЧАНИЦИ)

ко доносиш

Исконаше ти очи лепа слико !
 Вечери једне, на каменој плочи,
 Знајући да га тад не види нико,
 Арбанас ти је пожем избџ очи.

Али дирнути руком није хтео
 Ни отмено ти лице, нити уста,
 Ни златну круну, ни краљевски вео,
 Под којим лежи коса твоја густа.

И сад у цркви, на каменом стубу,
 У искићеном мозаик-оделу,
 Док мирно сносиш судбу твоју грубу,
 Гледам те тужну, свечану, и белу ;

И као звезде угашене, које
Човеку ипак шаљу светлост своју,
Те човек види сјај, облик, и боју
Далеких звезда што већ не постоје,

Тако на мене, са мрачнога зида,
На почађалој и старинској плочи,
Сијају сада, тужна Симонида, —
Твоје већ давно ископане очи !

— 00 —
ЈЕФИМИЈА

родољубиво

Јефимија, ћерка господара Дrame,
И жена деспота Угљеше, у миру,
Далеко од света, пуна верске томе,
Везе свилен покров за дар Манастиру.

Покрај ње се крве народи и гуше,
Пропадају царства свет васколик цвили ;
Она вечно сама, на злату и свили,
Везе страшне боле отмене јој душе.

Векови су прошли, и зобарав пада ;
А још народ овај, као некад, грца :
И мени се чини да су наша срца
У грудима твојим куцала још тада ;

И у мучне часе народнога слома,
Кад светлости нема на видику целом,
Ја се сећам тебе и твојега дома,
Деспотице српска с калуђерским велом !

И осећам тада да, к'о некад, сама,
Над несрећном коби што стеже све јаче,
Над племеном које обухвата тама,
Стара Црна Госпа запева и плаче . . .

НА ГАЗИ МЕСТАНУ

Силни оклопници, без мане и страха,
Хладни к'о ваш оклоп и погледа мрка,
Ви јурнусте тада у облаку праха,
И настаде тресак и крвава трка.

Заљуљано царство сурвало се с вама.
Кад олуја прође врх Косова равна,
Косово постаде непрегледна јама,
Костурница страшна и поразом славна.

Косовски јунаци, заслуга је ваша
Што последњи бесте. У крвавој страви,
Када труло царство оружја се маша,
Сваки леш је свесна жртва, јунак прави !

Данас нама кажу, деци овог века,
Да смо недостојни историје наше,
Да нас захватила западњачка река,
И да нам се душе опасности плаше.

Добра земљо моја, лажу ! Ко те воли
Данас, тај те воли. Јер зна да си мати ;
Јер пре нас ни поља ни кршеви голи
Не могоше другом свесну љубав дати.

И данас, кад дође до последњег боја,
Неоварен старог ореола сјајем,
Ја ћу дати живот, отаџбино моја,
Знајући шта дајем и зашто га дајем . . .

МИСАО

мисао

Ја поимам добро неминовност зала,
Склоп целог живота, са тугом и бедом,
Ја знам шта је судба свију идеала :
Моје знање видиш на лицу ми бледом.

Али знам и узрок зашто тако бива :
Јер прошао нисам кроз живота хуку
Склопљених очију и скрштених руку :
Кад срце запишти, мисао је крива !

Кад се спусти вече, и врх тамних њива
Беличасте магле облачци се гоне,
И с торњева старих стана да се слива
Звук побожних звона што вечерње звоне ;

У час кад завлада мир крај мене широм,
И шума заћути, и занеми врело,
И уморно моје намучено тело
Зајуди за слатким одмором и миром,

Мисао се јави ! Као звер ме зграби,
И понесе собом у пределе суза —
Гуши ме, а моји напори су слаби
Да се сатре ова похлепна Медуза !

Она господари. Ја сам к'о Мазена.
Привезан на коњу у дубокој ноћи,
Што гледа за степом где промиче стена,
Без нада, без даха, без воље, без моћи,

Сатрвен и сможден, у очима страва —
Разјапљена уста, али грло неми —
Сам, једина душа, испод неба плава,
Сам на бесној мисли што у пропаст стреми !

... Тако влада она ! Њен загрљај ране
Ствара, кости ломи, к'о да су од стакла ...
Смрвљеног ме пусти када зора сване
Из црних дубина разјапљеног пакла.

руцка бера
↓
алетриско кесна
ДОЛАП *мисоно*

Ја знам једа долап. Црн, гломазан, труо,
Стоји као спомен из прастарих дана.
Његову сам шкрипу као дете чуо ;
Стара груба справа давно ми је знана.

*он је
лилош
а ти и
он мисао*

Један мали вранац окреће га тромо,
Малаксао давно од тешкога труда ;
Вуче бедно кљусе сипљиво и хромо,
Бич га бије, улар стеже, жуљи руда.

Вранче ! ти си био пун снаге и воље,
И долап си стари окретао живо ;
Тешила те нада да ће бити боље ;
Млад и снажан, ти си златне снове снив'о.

Ал' је прошло време преко твоје главе,
Изнемогло тело, малаксале моћи!
Познао си живот и невоље праве,
И јулијске жеге, и студене ноћи.

О, како те жалим! — Гле сузе ме гуше,
Оличена судбо свих живота редом! —
Тебе, браћу људе, и све живе душе,
Једнаке пред општом, неминовном бедом . . .

Подне. Ти би воде. Ко ће ти је дати?
Ту крај твојих ногу жуборећи тече.
Али бич фијукне . . . Напред! немој стаћи,
Док непадне најзад спасоносно вече.

Подне. Ти си гладан. Ти би траве хтео;
Свуда око тебе буја трава густа,
И мирисе њене ђув доноси врео.
Али бич фијукне: збогом, надо пушта!

Ти си као и ја, од младости ране,
Осетио општу судбу што нас газе,
И гладан и жедан проводио дане
Све у уском кругу, све на истој стази.

Ти си као и ја, на јулијској жеги,
Док жубори вода крај тебе у виру,
Сањао о срећи, награди, и незги,
Сањао о добром, заслуженом миру.

О! к'о змија љута кошуљицу своју,
Оставити беду, несрећу, и злобу,
И ударце бича стечене у зноју,
И свемоћну подлост, и општу гнусобу! . . .

*веселим
животни уред
Бела крива
сваки доминант
живот*

Пусти снови ! . . Напред, вранче, немој стати,
Не мириши траву, не осећај вир, —
Награду за труде небо ће ти дати :
Мрачну, добру раку, и вечити мир !

*Он те самарева — ни седе
ни друге негу
се брину*

У КВРГАМА *и еводе
иуооко
Дивомо*

У кврге су ме бацили, о срама !
Да, то је било у прастаро време.
Јесам ли био крив ? и зашто ? тама
Ћути, и редом сва створења неме.
У кврге су ме бацили, о срама !

*Ево рече
ани
меша је
такво*

Неко их стеже, а не видим ко је :
Ал' чујем како шкрише кврге гнусне.
Под сиљном стегом прште кости моје ;
А крв из рана на махове плусне.
Неко их стеже, а не видим ко је !

Јаук и писка свуда око мене !
У редовима црним кврге стоје ;
У њима пиште деца, људи, жене, —
Неко их мучи а не знају ко је.
Јаук и писка свуда око мене !

Стежи, о стежи невидљива сило !
И немилосно кости моје мрви ;
Док најзад моје не престане било,
И не изцури кап последње крви !
Стежи, о стежи, невидљива сило !

О, како ти се слатко смејем сада !
Жртва се руга целату што коље.

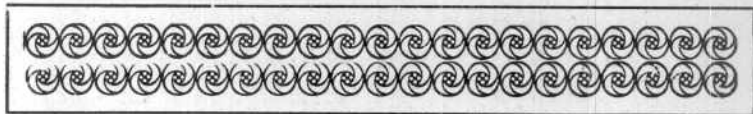
Зар то врхунац мучења и јада ?
Зар ништа ниси измислила боље ?
О, како ти се слатко смејем сада !

Удри, и мучи, и притежи јаче —
Ал' знај да неће прећи моје усне
Ни једна реч'ца што моли ил' плаче,
Ни бапске клетве, ни слабости гнусне !
Удри, и мучи, и притежи јаче !

Ал' докле редом деца, људи, жене,
Плачу и пиште, бедни, покрај мене,
И ронски клече пред скривеним створом, —
Врх писке, клетве и вапаја њини'
Летеће мирно дух мој у висини,
К'о морска ластва над широким морем !

*у ронским
осећањима*

МИЛОШ ПЕРОВИЋ

НАШТА МИСАО...

Нашто мисао, кад није дубока
Као вечност што је !
Нашто, кад није оштра као копље,
Ни јасна к'о сунце,
Да њоме продрем у знамење своје !

Нашто, када је на јаде нам дата !
Мати вечног страха ; —
Кад не дошире од покрова даље !
До гроба мрачна,
А тајна преко ништавога праха.

Нашто та мудрост Божјег Провиђења,
Црв коме се клања !
Нашто ме vara са призраком умља ?
Нашто ми очи
Кад вечно тонем у тами незнања !

СВЕТИСЛАВ СТЕФАНОВИЋ

ПРОЛЕЋЕ

Мирише земља сочна, свежа, једра.
Све клија, пуши ; свуд струјање, врење.
Чисто се види где земљи из недра
Живот, кроз жиле, сише подмлађење.

Под једним храстом лег'о сам на траву,
И слушама како шушти, пирка, струји,
Пучину гледам неба бистру, плаву,
Док рана пчела негде близу зуји.

А сунце лије, точи зраке вреле ;
Под жаром им, ја сањам усред јаве ;
И пред собом већ слутим воћке зреле,
И шарен ћилим цветова и траве.

И осећам к'о да сам с храстом једно ;
Кроз жиле к'о да сишем подмлађење,
И као да ми крави срце ледно
Живота младог, сочног, једрог врење ;

Да пуштам жиле све дубље, све шире,
Кроз многе слоје простора и доба,
Кроз живот цели што се чудно стире
Од праотачког до најмлађег гроба ;

И осећам кроз мене како бије
Дах тајни оних што ће за мнош стићи,
Будућност даљна што још брижно крије :
У пупољку се то буде цветићи.

И у час овај пролетњи и млади,
Док свуда пуцка, шушти, струји време,
Ја осећам како у мени ради
Живота светског вечно подмлађење.

К'о дрвеће и моја душа пуци,
И са блаженством сан стварања снови.
О расти, душо, пуштај жиле, упи'
Све сокове из којих живот бива!

ПРЕД КРАЈ ЛЕТА

Пред крај лета, кад је грожђе на врхунцу,
И мирисом гуши осушена трава,
И сунцокрет мртав од љубави к сунцу
(Спржено му срце смртно жута глава), —

У вечери млаке пуне месечине,
Кад забруји песма силних зрикаваца,
Невиђених, скритих под велом маглине, —
Ја волим ту песму безбројних срдаца.

Њен смис'о ми бива јасан чисто оку ;
И док, стојећ' усред зрелог винограда,
Из напуклог грожђа струји мирис вина,

Разумем ту песму нежељну висина,
Суву као земља та по којој пада,
И к'о живот здраву, ниску, и широку.

МУЗИЧКЕ ВИЗИЈЕ

2.

Јецају и струје месечеви зраци ;
К'о сребрна харфа месечина свира ,
Пливају и тону маглени облаци,
К'о акорди пуни кроз царство етира.

Трепте тихе воде, и с чежњом дубина
Ушијају у се звукове што жедне,
Дршћући к'о круне воденога крина,
Под дојмом блаженства мистерије једне.

Расклапљу се у сну очаране шкољке ;
Издигне површјем, к'о од злата, пена —
И с немоћи тихом једне слатке бољке
— Дркће месечина звуцима Шопена.

МИЛОРАД М. ПЕТРОВИЋ

БОГ ДА ПРОСТИ

Пео сам се на све горе,
Што их српска земља има,
Љубио сам голе стене,
Грлио се с каменима.

Ишао сам на све стране,
Тужна лица, ногом смелом;
Сваку стопу српске земље
Квасио сам сузом врелом.

А кад дођох на Косово...
Сташе сузе од жалости,
Само усне шапутаху :
Бог да прости, Бог да прости!

СТЕВАН ЛУКОВИЋ

ЈЕСЕЊА КИШНА ПЕСМА

Тужно . . . Једнолик, дуг, и влажан
 Јесењи дан се тмури ;
Плаче без краја, болно плаче
 Суморан бескрај сури ;
У мртви сутон што се хвата
 Једњачи, јеца весма
— По трулом лишћу, преко блата —
 Стара, болна, и полагаана,
Убогих, мутних, штурих дана
 Јесења кишна песма . . .

Спомени давни тиште, тиште,
 И с њима век се чами.
. . . Јеца и плаче давних дана
 Поспана, болна, и лагана,
Јеца и плаче у тој тами,
К'о глухи жубор суза сами',
 Далеке среће песма . . .

Ох, јадно драго ! . . . Вечно тако,
 Кај се, и кај, и жали !
И док за сеним' нада пали'
 Погребна бруји песма,

Спомене бледе среће храни,
Последње своје варке брани,
И вени, вени весма ! . . .

Тужно . . . Једнолик, дуг, и влажан
Јесењи дан се тмури ;
Плаче без краја, болно плаче
Суморни бескрај сури ;
И тужан, тужан ропац тајни
Далеких слуша дана ;
Угушен јеца шум бескрајни,
Тиши и тиши весма —
К'о стара, болна, полагаана,
Убогих, мутних, штурих дана
Јесења кишна песма.

ВОИСЛАВ ИЛИЋ МЛАЂИ

ЗВЕНИ

Журећи стазом из кобнога села,
Кроз тужна поља као злато жута,
Ја и мој чувар, лица невесела,
Уморни, најзад, седосмо крај пута.

Ту, чекајући на долазак кола,
У сухој трави ћутасмо нас двоје :
Он — жилав, снажан ; ја — слаб и пун бола.
Сваки у мисли утонуо своје.

Ни откуд гласка. На житне пољане
Омара јулска жестином припекла ;
А крв из моје још скорашње ране,
Капља за капљом, лагано је текла.

Сумње и молбе, гњев, немирну радост —
Све сам сад глед'о у тами за собом ;
И једну бујну, вероломну младост,
Почету песмом, завршену гробом !

Па сањах : »Где си, лепо доба сретно,
Кад смо, у смеху, и детињској шали,
Ишли дуж реке, и кроз поље цветно
Црвене булке шанчевима брали ?

»Где су сад дани и часови мили
Кад би, у шетњи, у шумицу зашли,
И једно друго тобож изгубили,
Па би се опет, уз клицање, нашли ?

»Кад сам, сав збуњен, с муком од ње скрив'о,
Те да не спази да ми дршће рука,
Док бих јој уз пут невешто везив'о
Смакнуту свилну врпцу око струка ?..

»Где су тренуци кад се гласно дивих
Блиставој дражи њених ситних зуби !
Кад сваки цветак мирисаше : Живи !
А сваки славуј цвркуташе : Љуби !

»Љубави ! срећо, којом живот сладих !
Шумарци ! стазе обрасле у цвећу !
Ви пратиоци мојих дана младих,
Никад вас више ја имати нећу !

»Не ! нема слатких илузија више
Кад човек знаде да сред земног дола
Највећа срећа, и сласти највише,
Постају извор најдубљег бола . . . «

. . . А сунце жеже . . . Спавају долине . . .
Тегобне снове сва природа снује.
Само, у часу те мртве тишине,
Досадни цврчак однекуд се чује.

И где ! мој чувар скиде капу с главе !
Куд га то мисли далеко односе ?
»Шта слушаш, брате ? « упитах пун страве.
А он ми рече : »Звони . . . Сад је носе . . . «

Не питах више ! Само сам узда'н'о,
К'о да ме стрела кроз прса пробола !
Лежах к'о мртав . . . А затим, лагано,
С још два чувара, уђосмо у кола.

И тад к'о дуси јурити узесмо,
Преко мостова, брдâ, и долина,
У дивљем трку . . . И пред вече бесмо
Под кршним Ртњем, сликом исполина.

Па напред ! Возар лудо узмахује,
И бичем шиба, знојну кљусад гони.
Стражари ћуте . . . Ах ! да л' се то чује . . .
Како однекуд звони . . . звони . . . звони ? . . .

ДУШАН СИМИЋ

НОЋУ

Ноћу, кад се свуда око мене распе
Тишина, и покој, и мирис од цвећа,
И кад ме с небеса месечина заспе,
И врели дах ноћи што ме тебе сећа,

У мојој се души шумно дижу с нова
Некадање жуди ; и кличући гласно,
К'о весело јато белих голубова
Полећу у небо звездано и јасно.

И тамо се губе. Ноћ пролази мирно.
Тишина и покој, и мирис од цвећа,
И врели дах ноћи што ме тебе сећа,
Полако се дижу у небо прозирно.

И док ми над главом свиће зора нова,
И звездано небо почиње да плави,
Враћа ми се јато белих голубова,
Клонуло од бола, и крила кржави',

И ту покрај мене умирући цвили.

Јадно драго моје, знаш ли где су били,
И зашто умиру тужни и кржави ?

Збирка поезија, Трагедија, Епика, Песме, Стих.

ДАНИЦА МАРКОВИЋ

GALIUM VERUM

Клекнух у пољу широку пред цветом
Што носи име твоје увек драго ;
Ветрић је својим доносио летом
Мириса шумских једнодушје благо.

Немадох снаге да ускинем цвета,
И сагох главу над његовим струком,
А као вапај подземнога света
Зајеца ветар помамним фијуком . . .

Ту где ја клечах није било гроба.
Душа је моја — то знаш — гробље сама !
И живот што ми притисла тегиба
Не изрази се у врелим сузама !

Ја не заплаках над прошлошћу чедном —
Врело је суза пресахло у мени ; —
Пред будућношћу тамном, недогледном,
Усташе сени нада потрвени' ! . . .

Ветар ме хладни до костију проби
На топлом сунцу ведрога летњег дана.
. . . Ал' слику тамну моје мрачне коби
Одагна одјек клика раздрагана : —

То сељанчица у шарену руху,
С рукама пуним ивањскога цвећа,
Газећи траву и стрњику суху,
Ра су се чопор дуж реда дрвећа.

Ветар умуче пред обесном кликом !
Ја пружих руке ка веселој чети . . .
И склопих очи пред шареном сликом,
Иштући само свеже руковети.

Сви се кораци управише к мени,
И малене се опружише руке,
И, као цвркут тичица малени',
Слише се речи у нејасне звуке.

Сагледах цвећа руке своје пуне !
На узбуркане притиснух га груди :
Клетва се диже, да удес прокуне,
И мрачну клетву што сковаше људи !

Ал' нашто све то ? Да ли води чему ?
Можда светлости будућности сјајне ? . . .
Да ту изречем празну анатему,
А живот, ево, обиљем ме зове !

— — — — —
Не као други, да забаве тражим —
Рад *једног* дана заборави само,
Да успомену страдања ублажим —
Одох на неку светковину тамо.

Забављаху се на начине разне,
Све непознати, разноврсни људи ;
И шумна пустош те забаве празне
Тегобом горком испуни ми груди.

Сама сам била сред гомиле хучне ;
Мерила ме је чама и досада,
И вређале ме речи песме звучне ;
Повратку бејаш и самоћи рада

Препуне душе тамних утисака,
И груди пуних осећања истих,
Ја се искрадох из друштва онака,
И кренух путем успомена чистих.

Стазама старим, и душом и кроком,
Времена прођох и простора миље ;
И погружена у болу дубоком
СТИГОХ уморна дому под окриље.

Кад у одају ступих своју глуху,
Са сухим цвећем у рукама врелим,
Од дуга пута у прашљиву руху,
Осетих тада да ништа не желим —

Цео ми живот у прошлост утону ! . . .
И као киту босиока смерна
Што с побожношћу меће за икону
Душа побожна, одана, и верна,

Пред сликом твојом падох на колена,
Од свуд тишином окружена глухом ;
И окитих је, болом сатрвена,
Ивањског цвећа руковети сухом.

ВЕЛИМИР РАЈИЋ

РАСКЛАПА ЗОРА...

Расклана зора трепавице сане,
И буди данак са својега крила :
»Устани, драги, ноћ је веће била !«
И данак слуша, и покорно сване,

И крвав исток свом силином плане.
У соби тама. Малога кандила
Последњи зраци, меки као свила,
Умиру : нема ко уља да кане . . .

Кандило моје, ми смо среће једне !
И моје груди за животом жедне,
К'о ти за уљем : мој дух, сваке ноћи,

И сваког дана, и свакога часка,
Пуцкара, пишти — али тога гласка
Нит' чују, нити могу му помоћи . . .

НА ДАН ЊЕНОГ ВЕНЧАЊА

И срушише се леги снови моји,
Јер главу твоју венац сад покрива,
Крај тебе други пред олтаром стоји —
Проста ти била моја љубав жива !

Честит'о сам ти. И ти рече : »Хвала !...«
А да ли знадеш да се у том часу
Гранитна зграда мојих идеала
Сруши и смрви и у пеп'о расу ?

Ал' не ! Не видиш од тога ни сена ;
По твоје лицу радост се разлива...
И свршено је ! Ти си сада жена —
Проста ти била моја љубав жива !

Ја нећу клети ни њега ни тебе,
Ни горку судбу што сам тебе срео ;
Ја нећу клети чак ни самог себе,
Јер ја бих тиме своју љубав клео.

И нашто клетве ! Нашто ружне речи ?
О срећи својој човек вагда снови ;
Бол, јад и патњу смрт једино лечи...
Проста ти била моја љубав жива !

Па пођи с Богом ! Још ти могу рећи :
Да Бог да сунце среће да ти сија !
Све што год почнеш свршила у срећи, —
Са твоје среће бићу срећан и ја !

И сваког дана ја ћу да се молим
Кад звоно верне у цркву позива...
Ја нисам знао да те тако волим !...
Проста ти била моја љубав жива !

Чуј, Боже, молбу моје душе јадне :
Сва патња што си пис'о њој, к'о жени,
Нек' мимоиђе њу, и нека падне
На онај део што је писан мени !

Услиши ову молитву, о Боже !
И душа ће ми мирно да почива ;
И шапутаће вечно, док год може :
Проста ти била моја љубав жива !

И *онда* када дође оно доба
У ком ће земља тело да ми скрива.
Чућеш и опет са дна мога гроба :
»Проста ти била моја љубав жива !«

СИМА ПАНДУРОВИЋ

МИ,

ПО МИЛОСТИ БОЖЈОЈ, ДЕЦА ОВОГА СТОЛЕЋА...

И *после* ручка тако многа јела
И пића стоји на столу. Кроз стакла
Прозорска, јесен, увела и бела,
Срца се наших, изгледа, дотакла...

Па ипак нисмо ми ни за шта криви,
Господо. Јесу протекла пролећа
Немирна, лепа; али нека живи
Суморна мис'о и нашег столећа!

Замагљен поглед, блед облак на челу
Наших дама, једну малу тајну крије:
Одрицање немо, једну чежњу свелу,
Страст што је буктала и које сад није.

Изгледа да данас више не занима
Нас, уморну децу овога столећа,
Други и лепши пол — да се не прима
Нас нада и чедност будућих пролећа.

Неосетно, тихо, дошли смо под владу
Друкчијег, грубог, моћног суверена;
Алкохол туши живце, руши наду
На чисту љубав будућих времена.

Прокламован владар, нечујно, у мени
Противника има, ма да га се плаших ;
И чашу што се прелива и пени
Дижем у славу традиција наших,

И лепих жена ! Нек' њин нагон има
И сад у нама своје старе жреце ;
Недостојно магар уживајмо с њима,
К'о жалосни оци немогуће деце.

Све то неће дати оно што је прошло ;
Ал' походиће нас дах среће нам стари,
И то што је тужно и с натегом дошло
Имаће опет ненадмашне чари.

Осетићемо мирис љубичица
Старих, и љубав, и наду пролећа,
Па ма и млада, а увела лица, —
Ми, по милости Божјој, деца овога столећа.

СВЕТКОВИНА

Сишли смо с ума у сјајан дан,
Провидан, дубок — нама, драга, знан ;
И светковасмо оцепљење то
Од мука, сумње, времена, и сто
Рана, што кржаве их вређао је свет —
Љубави наше плав и нежан цвет !

И опет сила згрнуло се света
У болнички нам мирисави врт ;
Посматра где се двоје драгих шета
Срећно ; и хвале онај живот крт
Што остависмо. Далеко од њих
Сад смо, а они жале мир наш тих.

Они баш ништа нису знали шта
Доведе ту нас. — У цвећу смо ишли,
Славећи страсно осећања та
Због којих лепо са ума смо сишли,
У новом свету добро нам је сад ;
А свет о њему добро и не слути.

Сумња у љубав, најтежи нам јад,
Мин'о ; и часе блажене не мути.
Из прошлих дана, љубав, и знак њен
— Спојеност срца — остала нам још.
Наш живот овде светао је трен,
Срдачан, кротак. Онај живот лош

У коме знанци, родбина остају,
Невиност нашег не познаје света ;
Животно вино, срж недостају.
Њима ; а глава њихова им смета.
А наших срца један исти звук
Бележи дражи и времена хук . . .

Јер ми смо давно, верна драга — је ли ? —
Искидали конце што нас вежу
За простор, време, тонове, и боје, —
Ланце живота што звече и стежу ;
Јер ми смо можда сами тако хтели,
Рад љубави нам и рад среће своје.

И гледају нас зато што идемо
У кошуљама белим парком овим,
Где болнички се мирис шири јак.
Не знају дражи за животом новим —
Љубави наше неумрли знак.
. . . Гле, очима им трепти роса немо . . .

МИЛАН ЂУРЧИН

НА СТРАНПУТИЦИ

Дође т. зв. јесен,
Т. ј. стало падати »жуто лишће«, и т. д.
Те скоро под сваком граном
По један песник ;
Стоји и види
Где »мре« природа, и погреб јој прати !

И ја сам покуш'о једном
Да пазим на песнички п'ус :
Да се својски растужим,
Па да процвилим у ритму.

Ал' озго ведро небо,
А у мени насмејана душа,
Имејаше ми тугу,
Те ни крај најбоље воље
Не могох открити
Смрт у природи.

Напротив, ја волим кад пада лишће
Те у стотини боја,
Од црвене до црно-мрке,
Покрије тле ;
А сунце на њега надне,
Па дотка ћилим.

У ТРОЈЕ

Кад земља преста да тужи,
Те се на раној ружи
Расцвета први цвет,
А лептир полете бели
Да први куша лет, —
У врту смо се срели,
Где јарко сунце сја,
Пролеће, ти, и ја.

Лептир љубавно ружи
Шапће, и око ње кружи, —
Мирисни љуби цвет.
У цветном земноме рају,
Без мисли за други свет,
У безбрижном загрљају,
Идемо друга три :
Пролеће, ја, и ти.

Ал' кад жарко лето дође,
И младост ружу прође,
Повије главу цвет ;
Љубави лептир се мане,
И малакше му лет, —
Поћи ћемо на разне стране
— Куд ! сам Бог свети зна —
Пролеће, ти, и ја.

ПУСТИТЕ МЕ КАКО ЈА ХОЋУ

Зашто увек једно и исто,
Зар све баш мора бити јасно и чисто,
И свуда прописан број ?!
Та песма није акт, и мис'о није слово.
А дух тражи увек ново,
И хоће да буде свој.

Ритам ће кроз музику речи
Пробити себи путе,
И отићи у прави крај ;
У песми закони ћуте —
Пустите осећај !

РОДОЉУБИВА ПЕСМА

О Роде! Пун си крупних и ситних ружних страсти,
Примљених од отаца, и рођених у теби ;
Од њих те туђа помоћ не може никад спаси,
С њима те к себи својски примио нико не би.

О Роде ! Ти си мален, и све је у теби мало, —
Раsturен, — ни сам не знаш докле ти допиру међе;
Ти брата свог не познаш, и мало ти је стало
Што су међ' вама стазе све блеђе и ређе.

О Роде ! Нема наде да скорим друкче буде :
Нит' имаш доста снаге да сам се препородиш,
Нит' носиш свест у души и љубав целе груде,
Да е душманима многим свуд једну борбу водиш . . .

Ја видим руљу с брега, где јури да те скрха,
И гледам тебе како низбрдо и сам хрлиш.
И нигде светле тачке у визији, — од врха
До дна гранчице, нигде да руком је обгрлиш.

Па ипак, Роде, ми смо ту — и на све спреми —
Воља нам наша расте с бројем невоља твојих !
И такви, ми смо јачи нег' небо и шар земни !
Веруј у снагу, Роде, добрих синова својих !

ВЛАДИМИР НАЗОР

ЗВОНИМИРОВА ЛАЂА

Још је ту. — На тврдој стијени
Јоште лежи насукана,
Осамстото мину љето
Што је бију са свих страна,

Што је ломе и дрмају
Бурни вали и олује.
Сломила се, пригнула се:
На пјеску је, — ал' још ту је!

Покрај Драча и Сасена,
Близу Крфа пред Авлоном
Борила се она славно
И с галијом и с дромоном.

На њојзи је сто трагова
Удараца и увреда,
На њојзи је сто знакова
Вељих слава и побједа.

Сања о лијепим о земљама,
Холе борце и галије,
А вјетар јој крму руши,
А талас је о бок бије.

Коноц зуји у вјетрини :
„К'о ланац сам гвозден био,
Кад о мени, свет, слободан,
Коцкасти се барјак вио.“

Шкрипи крма : „Гдје си сада,
Снажна руко кормилара ?
Зашто, море, увјек на ме
Твој се љути бијес обара ?“

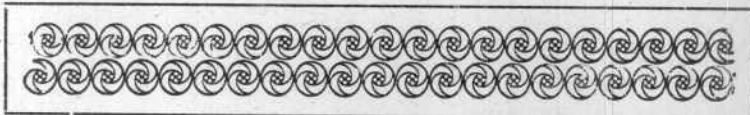
А утроба у међави
Ноћној јечи : „Ој, та стијена
Докле ли ће да ме држи
У чељусти од камена ?“

И лађа се болно трза :
„Зар да овдје тужно гњијем ?
Дигните ме : нека скочим,
Да заједрим морем тијем !“

Осамстото љето тече,
И све вали лађу бију,
И све сикћу муње живе,
И јесење кише лију ;

Снажно о њу ударају
Вјетар, талас и олује,
Сломила се, пригнула се,
На пијеску је, — ал' још ту је !

ВЕЉКО ПЕТРОВИЋ

О ЗАШТО?

О зашто смо се, зашто смо се срели
На мртвој стази опора венења,
Под мутним небом мађиског јесења !
О, зашто смо се погледали, је ли ?

О, зашт' се ни смо мимоишли, драга,
К'о до две лађе на сред океана,
Што црних једри, а с два мртва кана,
Плове и мину у магли без трага ?

КОСТА ПЕТРОВИЋ

СУНЦОКРЕТ

Као цар после победничке туче,
Сунцокрет, покрај коприве и драча,
Са главом боје узбуктале луче,
Диже се гордо изнад сна и плача.

Сунчана киша просула се плаха
И поли силно недогледна поља, —
Само Он јачи од слутње и страха
Стоји и сања времена све боља.

И докле, као пепељасте магле,
Потмуло бије свуда мутна пара,
Коприве, траве клонуло се нагле.

И земља модра, испуцана гори, —
Сунцокрет душом великога цара
Расте окренут сунцу, као зори.

ВЛАД. ПЕТКОВИЋ — DIS

НЕДОВРШЕНЕ ПЕСМЕ

III

Ал' пропаст туђа није мој сан
А ни освете душа ми неће.
Да је да зађе крвави дан,
И смех крвави, и крваво цвеће,
И да је да се најзад јави она.
... Откуд да баш сада ударају звона ?

Што л' је то тако ? Одавде чак
Привиде ми се три бледе главе,
Три бледе главе и покров лак,
И покров велик, изаткан од страве.
Три мртве главе, а бледе су тако !
К'о да се још плаше ? Бар сад им је лако.

И све је тако. Долази он,
Долази у сну мој синчић мали.
Онако мио, ал' нешто бди :
Однекуд га носе узбуркани вали,
Кад му видех лице, ја осетих сузе ;
Пружих њему руке, дубина га узе.

Ја опет сањам. Дошла ми кћи,
И дан велики : сунце је греје.
Али и с њом мати. Срећни смо сви.

Њу игра одне. Ал' се слатко смеје !
Више моје главе кликће чудно јато :
»Беше тако срећна, умрла је зато«.

И то је било. Испричах све
Једном чичици ; очи му сиве.
»Не бој се, рече, за снове зле.
Када мру у сну, на дану живе«.

Од људског срца, да л' има слабости веће ?
Откад чекам црне снове, али немам среће.

ЈОСИП МИЛИЧИЋ

ПЕСМА БРОДОГРАДИТЕЉА

Све сам обишао шуме,
Све тамне борове шуме,
Тражећи најлепше дрво :
Хоћу да истешем чунић,
Малени чунић за двоје :
Досаду и срце своје.

Наш'о сам напокон дрво,
И тешем, тешем полако
Чунић од боровог пања ;
Оштра сикира моја
Удара, жалом одзвања.
На крми високог чуна
Два празна места већ стоје :
Ту ће седети мирно
Досада и срце моје.

Морнари бити ће силни,
Од гране најтврђег дрва,
Да се не преплаше лако,
Кад дуне с брегова ветар,
Олуја захуји прва ;
Да стоје на палуби чврсто,
Чврсто, к'о и чунић што је,

Спокојно плове
Досада и срце моје.

Још само катарка дуга
И једро прозирно, свилно,
И чун мој од боровог дрва
Бити ће опремљен дивно ;
Па ће да плови и плови,
Тражећи куда су жали
Далеки, пространи, нови.

Дрвени биће морнари
Мирни, јер се не боје,
А ја ћу да с обале гледам,
Како у маленом чуну
Заједно плове
Досада и срце моје

← 24 →

ЖАЛБА ЈЕДНЕ БЕДНЕ ГРАНЕ

Ко ће дознати икад
Зашто су моји врси без цвета,
Зашто су моји врси без плода !
Растох, к'о и све гране,
Низ других, немирних лета,
Ал' још се човечја не пружи рука
С мене да убере плода,
С мене да откине цвета.

К'о танки млазови чесме,
Кроз цело струјаху дрво
Животни сокови жила ;
Свака их грана пила
Зеленог, шушкавог руха :
Ја остах грана суха,
Грана без својега плода,
Грана без својега цвета
Низ дугих, туробних лета.

Она што звасмо је »Слаба«,
Она је процветала ;
Она што звасмо је »Глуша«,
Она је плода дала ;
И она, што звасмо је »Крива«,
И она што звасмо је »Мала«.

Кћи сам истога дрва,
Плод сам истога греха ;
Чврсто се рукама држим
Пунога, снажнога дебла,
Што плодна одгаји лега,

Ал' моја мајка је глуха,
Моја је мајка без срца,
И ја ћу остати навек
Невеста без рода од срца,
Грана кржљава, суха.

МИРКО КОРОЛИЈА

МЕНАДА

Са дивљим, бледим ружама у коси
Дугој и прашној, вреда, полунага,
Вришти и игра, крши јој се снага,
И уски сандал клизи с ногу боси'.
Лозовим лишћем тире овијен носи
И кратал тресе ; и њедра јој драга
Залило вино, и пламена влага

Очи и лице ужарено роси.
Страшћу и слашћу миришу јој уста ;
Опија, пали њена пјесма пуста.
Гомиле јуре, худе, пјане, плахе,
Помамно за њом, и улице звоне
Од пјесме, цике, и од страсти боне . . .
Ах, euhoе, Vache, Vache, Vache!

МИРКО ДАМЊАНОВИЋ

О ТАКО УВЕК С ЈЕСЕНИ...

Идемо двоје обалом.
Над нама врбе се нагле.
По лишћу с грања оналом
Беле се прамови магле.

Рука нам руку дотиче.
Каткад се украде поглед.
А месец мирно промиче
И реком плови му оглед.

Идемо двоје ћутећи.
Око нас пустош се свила.
Под нама трава шуштећи
У срца туга се скрила.

О тако увек с јесени,
Кад сунце почне да тавни,
Ко зна одакле снесени
Спомени дођу нам давни.

И двоје сами хрлимо,
Без жеље да се где свраћа,
И мишљу прошлост грлимо,
Ту прошлост што се не враћа.

МИЛУТИН БОЈИЋ

СЕЈАЧИ*

К'о луталице које клетве прате,
С далеког југа, са судбином Јова,
Ево нас к теби, наш ледени брате, —
Охоли, мада без рода и крова,
Чекасмо смели своја гробља нова :

Кроз векове смо крв нештедно лили.
Још ангорске су пољане румене
И кланци Карста, што су крв нам пили.
Једренске сени стидом обливане
Панонске кличу ране затрвене.

И још се редом наше кости сеју
По острвима и у воде стране,
У пустињама, где самуми веју,
И хладној стени. И кад сунце стане,
С лешина наших сите беже врәне.

А ватре древне, згашене и сиве,
Удахом шаљу посланице мукле.
Мртваце тамо остависмо живе.
И к'о Ахасфер, кога Господ укле,
Тражимо равни до у бескрај пукле.

* Ови стихови су писани поводом одласка наших пукова у Русију.

И Васељена њива наша поста
За семе части — које сунцу сиже.
Господе, казне зар не беше доста ?
Време је жетви, дан косидбе стиже,
Време да плоча с гробова се диже.

К'о луталице које патње прате,
С чежњивог југа, са судбином Јова,
Ево нас к теби, наш ледени брате, —
Охоли, мада без рода и крова,
Спремни смо гробља да сејемо нова.

ЈЕЛКА ЛУКИЋЕВА

ВРАЋАЊЕ МОМЕ БРАМИ

ПЕСМА У ПРОЗИ

У старој буданској вери постоји мишљење древно да се по смрти својој медиум на пут крене, на пут кроз ва-сељену . . .

У метаморфози дугој, мењајућ' облик тела, све сласти и све муке свег што се пати и живи, искуси једна душа и прекали се болом.

А када тако прође кроз чистилиште ово, очишћена од греха враћа се блаженству вечном и с Брамом стапа се тада . . .

Но после шта с њом бива, и како живи у Брами, и да л' то стапање чудно смрт или живот значи — то »Веда« не тумачи . . .

Пишући света искуства, Буда је ту замисљен стао и у смерности својој, да не би кушао Брам у тајну прозрео свету, које је недостојан, заврши брзо своју недовршену песму живота, с рефреном скептичког »Ништа« што води у Нирвану, губећ' се незнано куда . . .

Буда је ту мор'о стати, крај је ту мор'о доћи пресветој књизи »Веди«, и Брама је ту мор'о у мрачни завити вео природу свога бића, јер није — заљубљен био, — као ни пророк му Буда, као ни света му књига што о љубави ћути . . . Зато ни тражити нећу у њој узора свога! . . .

У мојој светој »Веди«, пуној фантастичних снова и лиричних пасажа, друкчије крај свему гласи . . .

Кад смо се оног тужног, проклетог, страшног дана растајали за вечно, гордо кријући сузе и сваки израз бола — да се одали не би — тада сам умрла драги, умрла потпуно, вечно. Јер, када умрех за тебе : умрех и за свет цео ; умрех и за себе саму . . . Права је смрт то била, животу ни трага не беше . . .

А кад ми грешна душа прође кроз безброј тела, која су носила разна фантастична имена, што си ми некада дао у првом заносу своме, умори се и клону и без склоништа оста, лебдећи, лако у зраку . . .

Ал' вечно остати тако између неба и земље, а да се не укаља у кужном, нечистом зраку, у коме безброј грешних нечистих душа лети, — не би јој могућно било, — и она зажеле тада да опет оживи ил' умре — коначно, за вечно доба, као и људско, првобитно јој тело . . .

Но на грешној земљи овој ретко је ко живео и једном, а камо ли двапут — срећан ; не, није могуће било, и крај то не мога ићи . . . И душа прикупи часом, у задњем очајном трену, сву моћ сећања свога из прошлости далеке : Буданске сети се вере и њеног божанског Бrame, у ког се враћа све мртво и оживљава у њему . . . Тад »Brame« сети се свога . . .

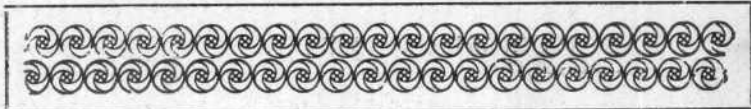
Ти си то био, мили ! . . . И ја се вратих Теби и стопих се са Тобом, о мили, божански створе ! . . .

Но у буданској вери, кад душа уђе у Бramу и кад се, чиста од греха, споји и стопи с њиме, шта с њоме после бива, и да л' то стапање чудно смрт или живот значи — то »Веда« не тумачи, — јер у ње љубави нема . . .

Ал' моја света вера, пуна божанске страсти, у којој и много људског, као клица живота, има, много је ближа смртном, па ма и мртав био . . .

У мојој светој »Веди«, пуној фантастих снова и стра-
сних пасажа лирских, ватреним словима пише : »Никада
није касно једној невиној души, очишћеној од греха,
»Брами« се вратити своме ; са њим се стопити страсно
једним бескрајним гестом што обухвата собом цело његово
биће и чини те се у маху, у маху што траје — вечно, бо-
жанска љубав слуги, са страсним спаја животом: Да вечно
љуби — а по том ? . . . Нашто питање лудо, кад Вечност
»после« — нема ? . . . «

Ј. ДУЧИЋ

ХАЈДМО, О МУЗО!

Хајд'мо, о Музо! Амо милу руку,
Младости моје то узглавље меко!
Дуго нам има до у тиху луку.
Острво мпра и сад је далеко.

Катарке стоје гордо на тој води
Што значи живот . . . Ми хитамо журно;
Нејасно небо над нама се своди,
Под нама море немирно и бурно.

И заман хита наше слабо око
Куле тог мора да позна и спази;
Истина мора да лежи дубоко —
Ми над њом гремо по незнаној стази.

Питања наша шум нејасни срета,
И жудном духу одговора није;
Гдје је почетак? Гдје ли чудна мета?
У непровидним маглама се крије.

Брод многи овуд мину с много муке,
Истине благо тражећ' у дубини,
И не спазише светиљке из луке —
А гле по води развалина њини'! . . .

Не! С тешком котвом не срљај дубоко,
Рањено срце друкчије нам збори!
Нити у пустињи пуштај жудно око,
Да те неспокој за сазнањем мори.

Спокојан поглед по површју баџи,
Сладосног мира ту ћеш само стећи —
О, Музо, туда само трепте зраци,
И вал се пјени, слатко жуборећи.

И сновијај само! Биће мање суза
И више свјетлих и спокојних ноћи . . .
Свикни на одмор под теретом узџа
Истина једна и сама ће доћи!

Зови се љубав! и нас само пјевај,
И нашу младост безбрижно и ти'о :
У једном срцу цио свемир има,
У једној сузи има живот цио !

Не питај никад: звуке наших дана
Хоће ли вјетри да разнесу шумом,
К'о бјели бехар са процвалих грана,
Ил' цв'јеће некад над нашијем хумом :

Ил' ће да живе . . . Нити питај, млада,
Да ли се роди одјек твоме гласу,
И дал' га наше глухо доба сада
Вјенцима својим ил' камењем засу — —

Буди к'о птица са сјеверних мора,
Становник магле и острва леда,
Што пјева жудно измеђ' ледних гора,
Не питајући да л' је когод гледа,

И да л' је слуша ; и сред мртвог дола
Ц'јелога вјека звонку пјесму вије,
И највад умре — без имало бола
Што јој пјесму никад нико чуо није !

